GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MEMÎ CÂN EFENDİ'NİN "LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL" ADLI ESERİNİN TAHKÎKİ VE TIPKIBASIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halime KARA

ARALIK –2020

GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MEMÎ CÂN EFENDİ'NİN "LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL" ADLI ESERİNİN TAHKÎKİ VE TIPKIBASIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halime KARA

ARALIK – 2020

GÜMÜŞHANE

GÜMÜŞHANE ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MEMÎ CÂN EFENDİ'NİN "LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL" ADLI ESERİNİN TAHKÎKİ VE TIPKIBASIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halime KARA

Dr. Ögr. Üyesi Selahattin FETTAHOĞLU

ARALIK –2020

GÜMÜŞHANE

BİLDİRİM

Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlamış olduğum Memî Cân Efendi'nin Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl Adlı Eserinin Tahkîki ve Tıpkıbasımı isimli bu çalışmanın, tamamen kendi çalışmam olduğunu, her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve alıntı yaptığım tüm çalışmaların kaynakçada yer aldığını taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

28 / 12 / 2020

…….

Halime KARA

ÖN SÖZ

Yazma eserler kültür ve medeniyetimizin dayanağı, paha biçilemez sanat eseri, zamanının şahidi, zamanımızın mirası, ecdat yadigârı; milletimizin maddi-manevi varlığıdır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu'nun ülkemiz kütüphanelerindeki el yazmalarının Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi bünyesinde toplanması çalışmaları devam etmektedir. Yurt dışında birçok ülkede bulunan el yazmaları da böyle bir çalışmayı beklemektedir.

Kütüphanelerimizde bulunan yazma eserlerin dili Osmanlı Türkçesi, Arapça ve Farsçadır. Az sayıda olsa da başka dillerde Almanca, Ermenice, Fransızca, İtalyanca ve Rusça el yazmaları bulunmaktadır. Ülkemizdeki el yazmalarının tasnifi devam etmektedir.

İlgililerin beklentisi, kültür ve medeniyetimizin ilim ve sanat seviyesinin şahidi olan bu yazmaların bir an önce tasnifinin tamamlanması ve ehlinin istifadesine sunulmasıdır. Bununla birlikte yazmaların gün yüzüne çıkarılmasında büyük emek ve zaman harcayan akademik personelin teşvik edilmesinin yararlı olacağı kanaatine varılmıştır. Bunun için de üniversitelerin programı uygun fakülteleri bünyesinde Ana Bilim Dalı olarak yapılanması faydalı olacaktır.

Yorucu bir emek ve sabır gerektiren bu çalışma esnasında birçok kazanım elde edilmiştir. Yazma eserlere ulaşma, Osmanlı Türkçesini okuma, yazma ve anlama, sözlük kullanma, kaynak tarama, tahkîk yapma becerisi konularında yetenek kazanmamıza yardımcı olmuştur.

Çalışma giriş ve dört ana bölümden oluşmaktadır. Sonuç ve değerlendirmeler bölümünden sonra çalışmanın kaynakları hakkında bilgi verilmiştir.

Öncelikle tezimi nihayete erdiren, nimetini ve yardımını üzerimden hiç eksik etmeyen yüceler yücesi Rabbime sonsuz hamdolsun.

Çalışmalarım esnasında başından beri sabırla ilgi ve yardımlarını esirgemeyen, engin ilim ve tecrübesiyle her zaman yol gösteren, beni Osmanlı Türkçesi metinleri üzerine çalışmaya yönlendirerek bu işi sevdiren muhterem danışman hocam Dr. Ögr. Üyesi

Selahattin FETTAHOĞLU'na çok teşekkür ederim. Lisans öğrenimim sırasında derslerinden istifade ettiğim, kaynak temini ve özellikle Farsça şiirlerin tercümesinde ilminden faydalandığım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Selâmi ŞİMŞEK'e, yine kendisinden ders aldığım, tecrübelerinden çok şey öğrendiğim, tavsiyeleriyle yol gösteren aynı zamanda tezimizin de ilk danışmanı olan saygıdeğer hocam Prof. Dr. Zafer ERGİNLİ'ye teşekkürlerimi büyük bir borç bilirim. Bilgisinden ve kütüphanesinden yararlandığım saygıdeğer Doç. Dr. Ferdi KİREMİTÇİ hocama da çok teşekkür ederim.

Ayrıca eserlerinden istifade ettiğim, büyük emeklerle yazarak bugünlere ışık tutan tezimizin konusunu oluşturan eserin müellifi Memî Cân Efendi'yi ve kaynakçada zikrettiğim saygıdeğer şahsiyetleri de rahmetle anmayı da büyük bir borç bilirim.

Çalışmalarım boyunca dualarıyla destek olan anneme, babama, kardeşlerime ve her zaman yanımda olan eşim ve çocuklarıma en derin sevgi ve şükranlarımı sunarım.

Gümüşhane – 2020

Halime KARA

ÖZET

KARA, Halime. Memî Cân Efendi'nin "Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" Adlı Eserinin Tahkîki ve Tıpkıbasımı, Yüksek Lisans Tezi, 2020, (XII+295)

XVI. yüzyılda yaşamış olan Şeyh Muhyiddin Mehmed b. İlyâs Memî Cân Saruhânî (v. 1008/1599) Efendi, Manisa (Saruhan)lıdır. Uşşâkiyye tarîkatinde şeyhlik makamında bulunmuştur. Uşşâkiyye tarîkatinin, Manisa, Bursa ve İstanbul yörelerinde yayılmasında önemli rol oynamıştır. Halvetiyye'ye bağlı Uşşâkiyye tarîkatinin kendisinden devam ettiği yegâne koludur. Uşşâkîlikte yazılı eser bırakan nadir kişilerden biridir. Manzum ve mensur eserleri mevcuttur.

Memî Cân Efendi kutbu'l-aktâb'dan sayılır. "Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" adlı eserini Sultan III. Murad'a takdim ederek padişahın hürmetine mazhar olmuşdur. Bu eserini Feridüddîn-i Attâr, Mevlânâ gibi sûfîlerin beyitleriyle süslemiştir. Tarîkat usûllerinden bahseden, tasavvuf konulu bir eserdir.

Yapılan çalışmada Memî Cân Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra çalışmanın aslını oluşturan "Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" adlı eserin tahkîki yapılmıştır. Tahkikte müellif nüshası esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Lübbü'l-Usûl, Memî Cân**,** El yazması, Tahkîk

ABSTRACT

KARA, Halime. Memi Can Efendi's "Lübbü'l-Usûl fi Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" Adlı Eserinin Tahkiki ve Tıpkıbasımı, Master's Thesis, 2020, (XII+295)

Muhyiddin Mehmed b. Ilyas Memi Can (d. 1008/1599), who lived in the 16th century, was from Manisa (Saruhan). He was in the position of sheikh in the Ushshaki sect. He played an important role in the spread of the Ushshakiyya sect in Manisa, Bursa and Istanbul regions. He is the only branch from which the Ushshakiyya branch of the Halvetiyya continues. He is one of the rare people who left a written work in Ushshakiyya. There are poetic and prose works of him.

Memi Can Efendi was considered from kutbu'l-aktab. He presented his work "Lübbü'l- Usûl fi Ma'rifeti Tarîkati'l- Vusûl" to Sultan III. Murad and he got honored by the Sultan. He decorated his work with couplets of sufis such as Mevlana and Feridüddin-i Attar. It is the work on sufism, that mentions about sect methods.

In the study done, information was given about the life and works of Memi Can Efendi. Later, a detailed the critical scrutiny of the work named "Lübbü'l- Usûl fi Ma'rifeti Tarîkati'l- Vusûl", which constitutes the original study, was made. The critical scrutiny was made on the basis of the author's manuscript.

Keywords: Lübbü'l-Usul, Memi Can, Manuscript, The Critical Scrutiny

İÇİNDEKİLER

DIŞ KAPAK
İÇ KAPAK
KABUL VE ONAY.....III
BİLDİRİM.....IV
ÖN SÖZ.....V
ÖZET.....VII
ABSTRACT.....VIII
İÇİNDEKİLER.....IX
KISALTMALAR.....XII

GİRİŞ.....1
I. ÇALIŞMANIN AMACI.....1
II. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ.....2
III. ÇALIŞMANIN METODU VE KAYNAKLARI.....2

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MEMÎ CÂN EFENDİ'NİN HAYATI ESERLERİ.....3 - 22
1.1. Memî Cân Efendi'nin Hayatı.....3
1.1.1. Adı, Künyesi ve Nesebi…….....3
1.1.2. Doğum- Ölüm Yeri ve Tarihi.....3
1.1.3. İlmî Hayatı, İlimdeki Yeri ve İhtisas Alanı.....5
1.1.4. Tarîkati…….....6
1.1.5. Halifeleri……..7

1.1.6. Şairliği…….7
1.2. Memî Cân Efendi'nin Eserleri.....8
1.2.1. Lübbü'l-Usûl Fî Ma'rifeti Tarîkatı'l-Vusûl.....8
1.2.2. Metâlibu's-Sulûk Fî Beyâni't-Tarîki'I-Meslûk.....9
1.2.3. Uknûmu'l-Hikem Fî Ma'rifeti Sırri'l-Kıdem.....9
1.2.4. Dîvân.....10
1.3. Memî Cân Efendi'nin "Lübbü'l-Usûl fî Mâ'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" Adlı Eseri.....10
1.3.1. İsmi ve Müellife Nispeti.....10
1.3.2. Eserin Muhtevası……..10
1.3.3. Nüshalar ve Özellikleri.....13
1.3.3.1. H Nüshası.....14
1.3.3.2. A1 Nüshası.....15
1.3.3.3. A2 Nüshası.....17
1.3.3.4. Ç Nüshası 18
1.4. Çeviri Yazı ve Tahkîkte Takip Edilen Usûl.....19
1.4.1. Çeviri Yazıda Takip Edilen Usûl……..…….....19
1.4.2. Tahkîkte Takip Edilen Usûl…….....20

İKİNCİ BÖLÜM

2. LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL'ÜN ÇEVİRİ YAZILI METNİ VE TAHKÎKİ.....23 - 102

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL'ÜN OSMANLI TÜRKÇESİ METNİ ÜZERİNDE TAHKÎKİ.....103 - 161

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL'ÜN TIPKIBASIMI.....162 - 287

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....288

KAYNAKÇA.....289

ÖZ GEÇMİŞ.....295

KISALTMALAR

TÜRKÇE	
c.	Cilt
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
DİA	Diyanet İslâm Ansiklopedisi
H.	Hicrî
haz.	Hazırlayan
İSAM	İslâm Araştırmaları Merkezi
Ktp.	Kütüphanesi
M.	Milâdî
nr.	Numara
ö.	Ölümü, vefat tarihi
s.	Sayfa
sad.	Sadeleştiren
s.s.	Sayfa sayısı
s.y.	Sayı
şrh.	Şerheden
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
t.y.	Tarihi yok
vb.	Ve benzeri
v.dğr.	Ve diğerleri
vr.	Varak
Yay.	Yayınları

GİRİŞ

Kültür ve medeniyetimizin zenginliklerinden biri de yüzyıllar boyunca bin bir emek ve göz nuruyla meydana getirilen yazma eserlerdir. Bilim ve sanat insanları eserlerini el yazısıyla ölümsüzleştirerek bizlere miras bırakmışlardır. Böylelikle bizim için büyük bir kültür, sanat ve ilim hazinesi oluşmuştur.

Ülkemizde birçok kütüphanede yaklaşık bir milyon cilt yazma eser bulunmaktadır. Kütüphanelerde bulunan bu eserlerin hatırı sayılır bir kısmı tasnif edilmeyi beklemektedir. Bunların insanlığın istifadesine kazandırılması büyük bir önem teşkil etmektedir. Milli miraslarımız olan bu yazma eserlerin büyük bir kısmı İslâmî ilimleri konu edinmiş olup bunların da birçoğu tasavvufla ilgilidir.

Bir el yazmasının mevcut tek nüshasına veya varolan başka nüshalarına dayanarak müellifin kaleminden çıkmış hâline ulaşmaya çalışılması ve neşre hazır hâle getirilmesine tahkik denir. Tahkikle eserin doğru adının ve müellife nisbetinin tespit edilmesi, takririnden elde edilen (imla) hâline ulaşılarak metnin orijinal hâlini okuyucuya sunmak tahkîkin amaçlarındandır (Yılmaz, 2018: 19-20).

Çalışmamızda seçtiğimiz el yazması eser, tasavvuf ve tarîkat usûlünü konu edinmiştir. Müellifi Memî Cân Efendi M. 16. yüzyılda yaşamış, ilimle meşgul olmuş Halvetiyye ve Uşşâkiyye tarîkatlerinden icazet almış önemli bir şahsiyettir.

I. ÇALIŞMANIN AMACI

Tez çalışmasında el yazması bir eserin seçilmesinden amaç Osmanlı Dönemi Türkçesine vukûf kesb etmek, yazma eserleri tanımak ve neşir ilminde bilgi sahibi olmaktır. Ayrıca birbirinden değerli el yazmalarının gün yüzüne çıkmasına katkı sağlamak amaçlanmıştır.

Bu çalışmada yapmak istediğimiz, Evliyâ Çelebi'nin "kutuplar kutbu" olarak adlandırdığı Memî Cân Efendi'nin, Sultân III. Murad'a takdim ettiği ve böylece padişahın hürmetine mazhar olduğu, Feridüddîn-i Attâr, Mevlânâ gibi sûfîlerin beyitleriyle süslediği

“Lübbü’l-Usûl fî Ma‘rifeti Tarîkati’l-Vusûl” adlı eserinin çeviri yazısını, tahkîkini ve tıpkıbasımını gerçekleştirmektir.

II. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Memî Cân Efendi Uşşâkî şeyhlerindendir. Uşşâkiyye tarîkatinin Manisa, Bursa ve İstanbul bölgelerinde yayılmasında önemli bir rol oynadığı nakledilmektedir. Hüsâmeddin Uşşâkî’nin 100’ü aşkın halifesi olduğu bildirilmektedir. Uşşâkîlik yolunun günümüze kadar sadece Memî Cân Efendi'yle gelmesi, onu Uşşâkîlik tarihinde önemli bir yere koymuştur. Ayrıca Memî Cân Efendi şiirle de uğraşmış dîvânı olan bir sûfîdir. Eserlerin tanıtımı bölümünde dîvânı hakkında bilgi verilecektir.

III. ÇALIŞMANIN METODU VE KAYNAKLARI

Çalışmada Osmanlı Türkçesiyle yazılmış el yazması bir eser seçilmiştir. Eserin mevcut nüshalarının tespiti için İslâm Araştırma Merkezi (İSAM), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı’nın veri tabanları ve yazma eser kütüphanelerinin katalogları araştırılmıştır.

Araştırmada eserin beş nüshasının olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırma ve inceleme sonucu, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Selim Ağa Hüdai Efendi koleksiyonu 000670’de kayıtlı bulunan nüshanın müellif nüshası olduğu kanaatine varılmıştır. Müellif nüshasıyla beraber üç nüsha daha seçilerek eserin tahkîkine karar verilmiştir.

Müellifin hayatı ve eserleriyle ilgili bilgilere ulaşmak için kaynak tarama yöntemi kullanılmıştır. Kaynakçada gösterilen eserler haricinde İSAM, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, Meclis Kütüphanesi, Atatürk Üniversitesi Özege Kütüphanesi, Süleymaniye Kütüphanesi, el-Mektebetü’ş-Şâmile ve Gümüşhane Üniversitesi Kütüphanesi’nden gerek veri tabanları gerek mail yoluyla kaynak temin edilmiştir. Çalışmamızda mümkün olduğunca öz kaynaklardan faydalanılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MEMÎ CÂN EFENDİ'NİN HAYATI ESERLERİ

1. 1. Memî Cân Efendi'nin Hayatı

1.1.1. Adı, Künyesi ve Nesebi

Müellifin hayatı hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Adı kaynaklarda farklı isimlerle anılmaktadır. Bu isimler "Memicân Şeyh Muhammed; Şeyh Muhammed Halvetî; Şeyh Muhammed Memî Cânverdi; Şeyh Muhyî Cân Efendi; Memî Muhammed Cân Efendi; Kutbu'l-aktâb eş-Şeyh Muhyî Cân Efendi" olarak geçmektedir. Memicân isminin Muhammed Cân'dan kinâye olduğu söylenmektedir (Ayvansarâyî, 2013: 140; Hacı Halîfe, 1971: II/1545; Kılıç, 2001b: 205-220; Mehmed Tâhir, H. 1324: 28; Müstakimzâde, 1762: no: 628/408; Revnakoğlu, ty.: no: 95, s.s. 264; Vassâf, 2011: IV/385-387).

Tam adı "Şeyh Muhyiddîn Mehmed b. İlyâs Memîcân-ı Saruhânî" olarak bilinmektedir (Kılıç, 2009a: 29/86-87). Müellifin ismi, Memî Cân olarak ayrı yazılmakla beraber Memicân olarak bitişik de yazılmaktadır. Türkiye Yazma Eserler Kurumu belgelerinde ise Memî Cân Mehmed b. İlyâs olarak geçmektedir (www.yazmalar.gov.tr).
Bu isimlerden en yaygın kullanılanı "Memî Cân Efendi" olduğu için, bu isim tercih edilmiştir. Bu son bilgiden yola çıkarak babasının İlyâs isminde bir zat olduğunu söylemek mümkündür.

1.1.2. Doğum - Ölüm Yeri ve Tarihi

Memî Cân Efendi'nin doğum yeri ve tarihi belli olmamakla beraber birçok kaynakta Saruhanlı (Manisa) olduğu bilgisi geçmektedir. (Ergun, 1938: 203-204; Erverdi vd, 1986: 6/246; Mehmed Tâhir, H. 1324: 28; Vassâf, 2011: IV/385-387; Vicdânî, H. 1338-1341: 107).

Memî Cân Efendi H. 1008 yılının Zilkâde ayında (Mayıs 1599) İstanbul'da vefat etmiştir. Emir Buhâri türbesinden Hüsrev Paşa'ya giden yolun sağındaki türbesine

defnedilmiştir. (Âtâî, 1989: II/467-468; Ayvansarâyî, 2013: 140; E. Çelebi, 2003: I/322; Hacı Halîfe, 1971: II/1545; Mehmed Tâhir, 1975: I/144; Müstakimzâde, 1762: no: 628/408; Vassâf, 2011: IV/385-387). Şimdi Hüsrev Paşa'ya inen bu yokuşun (yolun) adı Sarıgüzel caddesidir (Kılıç, 2009a: 29/86-87).

Memî Cân Efendi'nin vefatı, ebced hesabı karşılığı olarak «Şeyh-i zamân» terkibiyle,

"Âlemin kutbu Memicân bu cihândan gitdi
Bâğ-ı Rıdvân'a yer etsün yine mihmân-ı 'azîz
İşidüp Hâşimî dâ'î dedi târîhin ânın
Eyleyüp rûh-ı revân verdi Memi Cân-ı 'azîz. Sene (1008)"

beyitleriyle Hâşimî tarafından kayda geçirilmiştir (Ayvansarâyî, 1985: 219; E. Çelebi, 2003: 1/322; Mehmed Tâhir, 1975: I/144; Müstakimzâde,1762: no: 628/408; Revnakoğlu, ty.: no: 95, s.s. 264).

Âtâî (v. 1045/1635) Memî Cân Efendi'nin defnedildiği, türbesinin bulunduğu yerin kendi hanesine ait olduğunu bildirmektedir (Âtâî, 1989: II/467-468). Vassâf da (v. 1872/1929) aynı tarihi ve mahalli vererek kendi hanesi dahilinde şehitlerin mezarı anlamında "makbere-i mahsûsalarına" defnedildiği bilgisini vermiştir. Daha sonra üzerine türbe yapılmış fakat çıkan iki büyük yangında yandığını bildirmiştir. Memî Cân Efendi'ye muhabbet duyanlar tarafından türbenin etrafına duvar örülerek korunmaya çalışılmıştır. (Vassâf, 2011: IV/385-387).

Cumhuriyet dönemi imar çalışmaları yapılırken türbenin olduğu arsadan yeni bir sokak geçmiş, arsanın bir kısmı üzerine yeni binalar yapılmıştır. 1940'larda kârgir bir binanın girişinde kalan, Memi Can Efendi'nin mezarının yerinin belli olması için mahalle sakinleri, üzerinde "Bîcan Baba Mezarı" yazılı bir mezar taşı yaptırmıştır. 1967'de mevcut binanın yerine Cemâleddin Server Revnakoğlu'nun ifadesiyle "nakl-i kubûr dahi yapılmadan" bir apartman inşa edilmiştir. Bahsi geçen mezar taşı, yakınlarda olan Emîr Buhârî Camii'nin yanında boş bir yere bir kabir gibi konulmuştur (Kılıç, 2009a: 29/86-87).

Elde edilen bilgilere göre bugün Memî Cân Efendi'nin kabri Fatih, Emir Buhâri Sokağı 18 no'lu apartmanın merdivenleri ile kaldırım arasına tesadüf etmektedir (Kılıç, 2001b: 205-220).

1.1.3. İlmî Hayatı, İlimdeki Yeri ve İhtisas Alanı

Memî Cân Efendi ilk tahsilini memleketi Saruhan'da (Manisa) yapmıştır. Burada tahsilini tamamladıktan sonra Pîr İbrâhim Ümmî Sinân (v. 976/1568) hazretlerine intisap ederek tarîkat terbiyesi görmüştür. Halvetiyye Tarîkati'nden hilafet alan Memî Cân Efendi'nin, Ümmî Sinân'ın halifelerinden olduğu bildirilmiştir (Ergun, 1938: 203-204; Müstakimzâde, 1762: no: 628/408; Şeyhî 1989: III/50; Vassâf, 2011: IV/385-387).

Şeyh Hüsâmeddin Uşşâkî (v. 1001/1593)'nin Saruhan'da yaşadığı yıllarda, Memî Cân Efendi kendisiyle tanışmıştır. Daha sonra Memî Cân Efendi "Cânânı buldu hasta gönül cânı istemez" diyerek Uşşâkiyye zümresine dâhil olmuş, sülûkunu tamamlayarak hilafet almıştır (Ayvansarâyî, 2013: 140; Vassâf, 2011: IV/385-387; Vicdânî, H. 1338-1341: 107).

Uşşâkiyye şubesinin bir kurumu olan İstanbul-Kasımpaşa'da bulunan Hasan Hüsâmeddin Uşşâkî'nin, baş ve has halifelerinden Memî Cân Efendi, Manisa, Bursa ve İstanbul'da Uşşâkiyye Tarîkati'nin yayılmasında görev almıştır (Erverdi vd, 1986: 6/246; Mehmed Tâhir, H. 1324: 28; Revnakoğlu, t.y.: no: 95, s.s. 264; Vassâf, 2011: IV/385-387).

Şeyh Hüsâmeddin Uşşâkî'nin 118 halifesinden biri olan Memî Cân Efendi, aynı zamanda bu kadar halifenin içinden yazılı eser vermiş nadir kişilerden birisidir. Uşşâkiyye Tarîkati'nin günümüze kadar ulaşabilen yegâne kolu kendisiyle devam etmiştir. Bu durum, mevcut bütün Uşşâkiyye silsilelerinde Hüsâmeddin Uşşâkî'nin isminin hemen ardından onun isminin yazılmasına olmuştur (Kılıç, 2001a: 435-450; 2001b: 205-220; Vassâf, 2011: IV/385-387).

Âtâî (1989), Memî Cân Efendi'nin kendi zamanında tanınmış biri olduğunu bildirmiştir. Seyahatname'de ise, Memî Cân Efendi hakkında "kutbu'l-aktâb" olarak bahsedilmektedir (E. Çelebi, 2003: I/322). Kulluğunu ilim ve irfanla süslemiş, bazı şeyhlerden tevbe, inâbet ve edep ilimlerini tamamlayarak irşâd makamına yükselen Memî Cân Efendi, uzun yıllar tevhîd, zikir ve sohbet halkalarında bulunmuştur. Zenginlik içinde fakir gibi yaşayarak tarîkat terbiyesinin güzel bir örneğini vermiştir (Âtâî, 1989: II/467-468).

1.1.4. Tarîkati

Memî Cân Efendi'nin hem Halvetî hem de Uşşâkî tarîkatlerinde şeyh olması, önce Ümmî Sinân'a intisap edip sonra da Ümmî Sinân'nın halifelerinden olan Hüsâmeddin Uşşâkî'den seyr ü sülûkünü tamamlamış olabileceğini düşündürmektedir (Kılıç, 2009a: 29/86-87).

İslâm dünyasının en yaygın tarîkati olarak kabul gören Halvetiyye, Ömer el-Halvetî'ye (ö. 800/1397-98) nisbet edilir. Halvetiyye'nin dört kolu vardır. Bunlar Rûşeniyye, Cemâliyye, Şemsiyye ve Ahmediyye'dir. Ahmediyye şubesi de dört kola ayrılır. Bunlar da Sinâniyye, Ramazâniyye, Mısriyye ve Uşşâkiyye'dir (Çelik, Yıldırım, 2018: 86/21-44; Kılıç, 2009b: 42/232-233; Uludağ, 2009: 15/393-395).

Uşşâkiyye, Pîr Seyyid Hasan Hüsâmeddin Uşşâkî Hazretleri'ne (ö. 1001/1593) nispet edilir. Kendisinin memleketi Buhâra olmasına rağmen, irşâda Uşşâk'ta başlayıp, orada yaymasından dolayı Uşşâklı manasına gelen ve âşık kelimesinin çoğulu olan Uşşâkî denilmiştir (Serin, 1984: 131-135).

Uşşâkiyye tarîkatinin silsilesi Hüsâmeddin Uşşâkî'nin şeyhi Emîr Ahmed Semerkandî vasıtasıyla Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin'e (ö. 910/1504) ulaşır. Hüsâmeddin Uşşâkî'nin ise doksan dokuz halifesi olduğu bilinmektedir. Fakat Uşşâkîlik Memî Cân Efendi tarafından devam etmiş, ikinci pîr (Cemâleddin Uşşâkî) ve üçüncü pîr (Abdullah Salâhî Uşşâkî) tarafından sistemleştirilmiştir. Uşşâkîliğin şubeleri olarak kaynaklarda Cemâliyye, Salâhiyye ve Câhidiyye geçmektedir (Kılıç, 2009b: 42/232-233; Serin, 1984: 131-135; Seyyid Muhammed, 2005: 384-387;).

Hüsâmeddin Uşşâkî gençlik yıllarında Kübreviyye'nin Nûrbahşiyye koluna intisap etmesinden dolayı Uşşâkiyye'nin Nûrbahşiyye ve Halvetiyye'nin bir karışımı olarak ortaya çıktığı söylenmektedir (Kılıç, 2009: 42/232-233; Serin, 1984: 131-135).

Tarîkatin üçüncü pîri olan Abdullah Salâhî Uşşâkî'den sonra özellikle Batı Anadolu ve Rumeli'de yayılırken zaman zaman Mevlevî, Bektâşî, Gülşenî ve Bayramî-Melâmîleri'yle yakın ilişkisi olması sebebiyle onlardan etkilendiği görülmüştür (Kılıç, 2009b: 42/232-233).

Uşşâkîlikte zikirler önceleri oturularak (kuûdî zikir) yapılırken, daha sonraları devrânî olarak yapılmıştır. Bazı kaynaklarda dehr (tüm seneyi oruçlu geçirmek) orucu

tuttukları, devamlı ibadetle meşgul oldukları, nefis tezkiyesine ve bâtın tasfiyesine önem verdikleri, insanın tâkâtini aşacak derecede uzlet ve halvet ehlinden oldukları bilgisi verilmektedir. Pîr Hüsâmeddin Uşşâkî'nin Evrâdü'l-Kebîr ve Şerhu Virdi's-Settâr adlı vird kitapları bir uşşâkî mürîdinin günlük dua kitaplarıdır (Kılıç, 2009b: 42/232-233; Seyyid Muhammed, 2005: 384-387).

1.1.5. Halifeleri

Memî Cân Efendi'nin yetiştirdiği halifeler; Sinân Efendi, Ömer Karîbî, İmam Mustafa Efendi ve Fatih Camii vâizi Muhammed Subhî Bursevî olarak zikredilmektedir. Bazı kaynaklarda ise bu isimlere ilaveten Şeyh Fethi Efendi, Saka Mehmed Dede, Derviş Zâhir Efendi, İmam Muhammed Efendi, Kurzaran Ali Efendi, Hasan Efendi, Receb Dede, Osman Dede, Abdullah Halîfe, İsmail Belgrâdî, Ali Tımaşvârî ve Abdullah Budûnî isimlerinde 12 halife daha yetiştirdiği bilgisi yer almaktadır (Kılıç, 2001b: 205-220; Vassâf 2011: IV/385-387).

Uşşâkiyye tarîkatinin silsilesi, Memî Cân Efendi'nin halifesi Ömer Karîbî'den yürümüştür. Ömer Karîbî'den sonra halifelerinden Gelibolulu Dede Ömer Karîbî, onun halifelerinden Çanakkale, Kilidbahir'de medfûn Ahmed Câhidî Efendi, onun halifelerinden Ali Efendi'yle silsile devam etmiştir. Ali Efendi Uşşâkîliğin Câhidîyye kolunun Bursa'ya girişinde kilit rol oynayan isimdir. Aynı zamanda Bursa Uşşâkîlerinin en önemli ismi sayılabilecek Üçkozlar Dergâhı şeyhi Mehmed Muhyiddîn Bursevî'yi (v.1091 /1680) yetiştiren zâttır (Kılıç, 2002a: 200-229; Şeyhî 1989: III/50; Vassâf 2011: IV/385-387).

1.1.6. Şairliği

Memî Cân Efendi 16.yüzyıl sûfî şairlerindendir. İlâhi türünde şiirleri olan Memî Cân Efendi'nin "Dîvân" adlı eseri bulunmaktadır (Erverdi vd, 1986: 6/246; Mehmed Tâhir 1975: I/144; Revnakoğlu, t.y.: no: 95, s.s. 264). Bu eser ayrıca tanıtılacaktır.

III. Murad'ın renkli kişiliğinin yanısıra tasavvufa ilgi duyan ve ince edebî zevkleri olan bir padişah olduğu, Murâdî mahlasıyla tasavvufî içerikli şiirler yazdığı bilinmektedir. Sultanın bu şiirlerinden bazıları üzerine tasavvuf ehli kimseler şerhler yazmışlardır ki

bunların arasında bir Uşşâkî şeyhi olan Memî Cân Efendi ve onun halifesi Bursalı Mehmed Subhî de vardır (Kılıç, 2001a: 435-450).

İlâhilerinden:

"Alem içre kıl nazar kim gösterir resmi nûmâ

Behçetül envâr ile piraste olmuş ey hûmâ

Anı gör kim aşıkânı dem çeker arz u Semâ

El eman Hallâk-ı âlem inlerim her subh-i şânı" (Mehmed Tâhir 1975: I/144).

"Men heft deryâyem cûş itdüm dil-hâneden

Virdi virür cânını gitmez âsitâneden" bu kasîdeyi Abdü'l-Hayy Efendi-zâde Şeyh Nesîmi Muhammed Efendi şerh etmiştir. Yine aynı kaynakta

"Âlemin ma'bûdunu bilmek istersen ey gönül

Bilmeyi bil bilmeyi bil bildiğin bilmek değil

Ey gönül hâlin nedir âgâh olub bak sen sana

Görünür ayniyle aynın âyine tut sen sana" ilâhisi örneği geçmektedir (Ayvansarâyî, 2013: 140; Vassâf, 2011: IV/385-387).

1.2. Memî Cân Efendi'nin Eserleri

Memî Cân Efendi'ye isnad edilen dört eseri vardır. Bunlar: Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l- Vusûl, Metâlibu's-Sülûk, Uknûmü'l-Hikem fî ma'rifeti Sırri'l-Kadem ve Dîvân'ıdır (Erverdi vd, 1986: 6/246; Kılıç, 2009a: 29/86-87; Mehmed Tâhir 1975: I/144; Revnakoğlu, t.y.: no: 95, s.s. 264).

Memî Cân Efendi "Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l- Vusûl" ve "Metâlibu's-Sülûk" adlı eserlerini Sultân III. Murad Hân'a takdim ederek, padişahın hürmetine mazhar olmuştur (Mehmed Tâhir, H. 1324: 28; Revnakoğlu, t.y.: no: 95, s.s. 264; Vassâf, 2011: IV/385-387).

1.2.1. Lübbü'l-Usûl Fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl

Türkçe yazılmış olan eserin konusu tasavvuftur. Sultân III. Murad için yazılmıştır (Hacı Halîfe, 1971: II/1545). Bu eser basılmamıştır (Mehmed Tâhir, 1975: I/144; Revnakoğlu, t.y.: no: 95, s.s. 264).

Memî Cân Efendi bu eserinde, Sultan III. Murad'a yazdığı şiirin yanı sıra Ferîdüddin Attâr ve Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî gibi sûfîlerin beyitlerinden de nakiller yaparak tarîkat usûllerini anlatmaktadır. Ayrıca eserde sık sık ayet ve hadislere de yer verilmektedir.

Vassâf, Sefîne-i Evliyâ'da "Lübbü'l-Usûl'ün müşârünileyh yazısıyla muharrer nüshası elime geçti. Mütâlaasıyla şeref-yâb oldum. Pek mühim ve gâyet ârîfâne yazılmış bir eserdir. Ve Hz. Şeyhin derece-i kemâline burhândır" diyerek eserin telif tarihini H. 997/ M. 1589 olarak vermiştir. Aynı zamanda Memî Cân Efendi'nin kemâl derecesine ulaştığına bu eseri delil göstermiştir (Vassâf, 2011: IV/385-387).

1.2.2. Metâlibu's-Sulûk Fî Beyâni't-Tarîki'I-Meslûk

Bir önceki esere (Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l- Vusûl) zeyil olarak veya bir tetimme olarak yazılmıştır. Memî Cân Efendi'nin 998/1590 yılında istiğrak hâlinde iken mürîdi Muslihuddîn-i Rûmî'ye imla ettirdiği eser III. Murad'a sunulmuştur. Bu nüsha Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 3145'de bulunmaktadır (Kılıç, 2009a: 29/86-87). Memî Cân Efendi bu eseri vefatından on yıl önce yazmıştır (Kılıç, 2002a: 200-229).

1.2.3. Uknûmu'l-Hikem Fî Ma'rifeti Sırri'l-Kıdem

Memî Cân Efendi'nin, Sultân III. Murad'ın övgüsüne dair bir kasidesini halifelerinden Mehmed Kâdî Çorumî, Uknûmü'l-Hikem fî ma'rifeti Sırri'l-Kadem ismiyle edibâne bir şekilde şerh etmiştir. Bu eser de basılmamıştır (Mehmed Tâhir, H. 1324: 28; Mehmed Tâhir, 1975: I/144; Revnakoğlu, t.y.: no: 95, s.s. 264). Bu nüsha Süleymaniye Ktp., Fatih, nr. 2559'da bulunmaktadır (Kılıç, 2009a: 29/86-87).

Bu eseri şerheden her ne kadar Mehmed Kadı Çorumî olarak kaydedilmekteyse de, eser incelendiğinde bu kişinin şârih değil katip olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu eseri Memî Cân Efendi şerhetmiştir. Kendi yazdığı şiiri yine kendisinin şerhetmesine güzel bir örnek teşkil eden esere H. 1002 Zilkade ayında başlanılıp H. 1003 Muharrem ayında bitirilmiştir. İlk bakışta padişaha methiye olarak yazılmış gibi görülse de, şerhte padişahın adının geçmediği ve mücerret tasavvufi yorumların yapıldığı görülmektedir (Kılıç, 2001b: 205-220; 2009a: 29/86-87).

1.2.4. Dîvân

"Memîcân" mahlasıyla yazdığı bazı şiirlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur (Kılıç, 2001b: 205-220; Vassâf, 2011: IV/385-387).

XVI. yüzyıl tekke şairleri arasında adı geçmeyen Memî Cân Efendi'nin dîvânının tek nüshası bulunmaktadır. Bu nüsha Süleymaniye Ktp., Hasan Hüsnü Paşa, nr. 796/1-21'de bulunmaktadır (Kılıç, 2009a: 29/86-87).

III. Murad'ın şiirleri tasavvuf ehli birçok kişi tarafından "muhakkikâne ve muvahhidâne" bulunduğu için şerhedildiği bilinmektedir. Bunlar arasında Memî Cân Efendi ile halifesi Bursalı Mehmed Subhi Efendi de bulunmaktadır. Dîvân'nının 8. sayfasında Memî Cân Efendi'nin, Sultan III. Murad'ın "Ol nice mahlûk-ı bî candır ki halk olalı bir kere söyledi" mısraıyla başlayan lügazı şerhettiği görülmektedir (Kılıç, 2001b: 205-220; 2009a: 29/86-87).

1.3. Memî Cân Efendi'nin "Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" Adlı Eseri

1.3.1. İsmi ve Müellife Nispeti

Eserin müellife ait olduğu, Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Selim Ağa Hüdai Efendi koleksiyonundan tespit edilen müellif nüshasının zahriyesinde belirtilmektedir. Keza diğer nüshalarda da müstensihler tarafından aynı başlık yazılmıştır. Aynı zamanda tespit ettiğimiz nüshalar içinden "H" nüshası başlığında tanıtacağımız nüshanın; zahriye, iç kapak ve metin içindeki verilen bilgilerden müellif nüshası olduğu anlaşılmıştır.

1.3.2 Eserin Muhtevası

Bu eser her ne kadar Memî Cân Efendi, vezin ve kafiyeden, edebî sanattan uzak bir şekilde yazıldı diye ifade etse de tevazü göstermiştir. Çünkü gerçekten metin Arapça ve Farsça terkiplerle yazılmış, anlatımda zengin bir kelime dağarcığı kullanılmıştır. Yine Memî Cân Efendi'nin "mânâ âleminde ehlinin anlayabileceği şekilde yazılmıştır" diye ifade ettiği gibi tarafımızdan anlaşılması oldukça güç olmuştur.

Memî Cân Efendi, Sultan III. Murad'a mücadele yolunda güç vermesi, yolunu aydınlatması bakımından bazı meseleleri ihtiva eden bu risaleyi vermiş ve kendisinden bunun kabulünü istemiştir. Memî Cân Efendi eserin konusu hakkında "tarîkat usûlünün bir kısım esaslarını ifade eden bir risaledir. Hâlis akîde ve dürüst irâde sahibi bu fakîre ifade olunup yazdırıldı" diyerek bilgi vermiştir.

Bu eser III. Murad'a yapılan methiye- övgülerden sonra tarîkatin kaide ve usûllerini açıklamaktadır. Adını da buradan almaktadır. Besmeleyle başlar, çünkü besmeleyle başlamayan her işin sonu ebterdir (kesiktir) diyerek daha sonra da hamd ve şükrün yalnız Allah'a yapılacağını anlatmaktadır.

Memî Cân Efendi bu eserde birçok konudan bahsetmektedir. Bir mürşide mürîd olmanın usûllerini anlatmaktadır. Nefis, tarîkat, seyr ü sülûk, tevhîd, zikir, esma ve sıfat, hakîkat-i Muhammediyye, ilk taayyün, şerîat-tarîkat ve hakîkat kavramlarını izah etmektedir. Bunun yanı sıra insanlığın ortaya çıkışı, soylarının meydana gelmesi, zahir ve batın âlem, Allahu Teâlâ'nın âlemi yaratması, fırka-i naciye, nefis mertebeleri ve sıfatları gibi konulardan bahsetmektedir.

Müellifimiz eserinde bir takım usûllerden bahsetmektedir. Bu usûlleri **asl** (**اصل**) kelimesiyle birbirinden ayırmaktadır.

Bu usûllerin ilki **asl** (**اصل**): Hamd ve şükür yalnız Allah'a yapılır. Bunun delîli Peygamberimizin (sav) "Allahım bütün noksan sıfatlardan münezzehsin, ben seni hakkıyla övemem" hadisidir. **Asl** (**اصل**): Bir mürşide mürîd olmak. **Asl** (**اصل**): Tarîkat sahiplerinin Hz. Peygamberin (sav) yoluna girmesi birkaç şekilde olur. Bunlardan herhangi biri kişinin ahlâkını olgunlaştırmaya çalışır. Kişi sulûkunu tamamlayarak dinini tamamlamış olur. **Asl** (**اصل**): İzzetli talep ve şerefli istek olan "Ben cinleri ve insanları ancak bana 'ibâdet' etsinler diye yarattım" ayeti gereğince bilinçli olarak yaratıcıya ibadete vesile olan ahkâm-ı şerifeyi şer'iyyenin tafsilâtını kullara öğretmek, ifşa etmek ve onların arasında adaleti icra etmektir. **Asl** (**اصل**): Allahu Teâlâ'nın âlemi yaratması anlatılmaktadır.

Asl (**اصل**): Âleme tecelli eden zât, burçlar âleminin üstünde olan hakîkatlere birer hassa, özellik ve hissiyat vermiştir. Nefis de bunlardan biri olarak yerini almıştır. **Asl** (**اصل**): Felek âleminin cisimleri, kâfir müneccimlerin zannettiği gibi zâtları asıl değil Allah'ın cemâl ve celâl sıfatlarının sebebiyle varolmuştur. Bunlar yaratılmıştır ve aynanın yansımasıdırlar.

Asl (**اصل**): Fehm, idrak, akıl ve keskin anlayış ile hayrı ve şerri teşhis etmek. Hakla batıl arasında ayrım ve teşhis yapıp bununla beraber gafletten uyanıp hayra yönelmek. **Asl** (**اصل**): İlim ve itibar sahipleri bilir ki bir sâlik yaptığı işlerden dolayı kapı önüne açılırsa ilâhî imtihanlarını engelsiz ve sonsuz şekilde yerine getirir.

Asl (**اصل**): Fırka-i nâciye iki kısımdır. Bir kısmı himmette kusur ve fütursuz olanlardır. Bunlara tevbe edin denilse de tevbe etmeyip, insan-ı kâmil olmak için gayret sarf etmeyenlerdir. İkinci kısım kâmil insan olmak için gayret edenler, davet edilince davete icabet edenlerdir. Ahirette de şefaate nail olanlardır. **Asl** (**اصل**): Fırka-i naciyeden olupta gayret ettikleri halde bir engel sonucu istemeden isteklerine (kâmil insan olmaya) ulaşamayanlardır.

Asl (**اصل**): Akıl ve firaset sahiplerine zahir gizli değildir. Ve her çeşit misal şeriat, tarîkat ve hakîkat üzere tasvir olunur. **Asl** (**اصل**): Hakâik-i insaniyyeye göre Allah'ın cemâl, celâl, lütuf ve kahır sıfatları insanlığa eşit tecellî eder. **Asl** (**اصل**): Nefis ve ruh daha önceden bilindiği üzere varlığı açık ve ilk yaratılandır. **Asl** (**اصل**): Bütün mevcûdâtın sıfatlarıyla, mevsuf olan ism-i zâta ve her birisi kabiliyeti miktarınca kâmil olmaya kaynak olduğu beyan olunmuştur.

Asl (**اصل**): Suedâ (kutlu-uğurlu kimseler) ve eşkıyanın her birisi kazandıklarına karşılık ceza ve mükâfat olarak hak ettiklerini Allahu Teâlâ takdir eder. **Asl** (**اصل**): İnsanlar arasında yaygın olarak konuşulan, mîracda Rasûlullah (sav)'a doksan bin kelime verilmiştir. Bunun otuz bini şeriatle, otuz bini tarîkatle, otuz bini de hakîkatle ilgilidir.

Asl (**اصل**): Hakîkatin kuralı şudur ki Peygamberimizin (sav) mîracda ve onun dışında, Allahu Teâlâ katından getirdiği hükümler ümmet-i merhûmeye beyanından

ibarettir. **Asl** (**اصل**): Tarîkatin kuralı şudur ki mürşid-i kâmil mürîde, meşâyihin önünde kelime-i tevhîdi telkin eder. Ve nefis mertebelerini tekmil ettirir. Burada nefis mertebelerinden bahsedilmektedir. **Asl** (**اصل**): Şeriatin kuralı olarak şudur ki ilâhî ezelî irâde ve hikmetiyle şeriat ahkâmının aslı ve fer'ini korumak için Devleti Osmâniye'de ulemânın koyduğu kanunlar güzeldir ve kabul görmüştür.

Asl (**اصل**): Şeriatin tarikatı şudur ki hakîkaten talip olan kimse, mürşid-i kâmilin himmet ve imdâdı ile mertebeleri kat edip kâbiliyetince kemâle ulaştıktan sonra eksiklerini tamamlamak için kendine izin ve ruhsat verilir. **Asl** (**اصل**): Usûl-ü meşâyihte ikisi zâhir, ikisi bâtın olmak üzere hergün dört dîvan kurulur.

Ayrıca Memî Cân Efendi eserinde kendisine ait olan bir şiirin ilk dörtlüğünün açıklamasını da yapmıştır. Bu dörtlük şudur

"Bi-hamdillâhi inâyetten sunuldu 'âleme mir'ât

Cemâl-i şem'ine baksan gözünden görüne bi'z-zât

Yüzü ve'ş-şemsü alnında okunur harf-i ya lezzât

Hazret-i Sultân-ı 'âdil nûr-i 'ayneyn Hân-ı Murâd"

Yine eserin muhtevasında ayet ve hadislerin yanı sıra Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, Hâfız-ı Şirâzî, Sâdî Şirâzî, Feridüddîn Attâr, Abdullah Ensârî, Necmeddin Râzi, Abdurrahman Câmî gibi sûfî ve şairlerin şiirlerinden de alıntı yapmıştır.

1.3.3. Nüshalar ve Özellikleri

Yapılan araştırmada, Memî Cân Efendi'nin "Lübbü'l-Usûl fî Mâ'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" adlı eserinin beş nüshasına ulaşılmıştır. Bu nüshalar farklı kütüphanelerde bulunmaktadır. Tahkîk yaparken üzerinde çalıştığımız el yazmalarının dört tanesinin tanıtımı ayrı başlıklar altında yapılmıştır.

Kullanmadığımız nüsha ise "Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîki'l-Vusûl" adıyla, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde "Kıbrıs Kütüphanelerinde bulunan Türkçe Yazmalar"

koleksiyonunda bulunmaktadır. Bu koleksiyonda yazarın adı "Memî Cân Mehmed b. İlyâs (ö.1008/ 1599)", arşiv numarası "Selimiye Camii 97" olarak geçmektedir. Ayrıca konusunun "İslâm Dini-Tasavvuf ve Tarikatlar", dilinin "Türkçe", 72 yaprak, 15 satır ve yazı türünün "Tâlik", boyutlarının ise (Dış-İç) 111x172mm. olduğu bilgisi verilmektedir (http://www.yazmalar.gov.tr/eser/lubbul-usûl-fî-marifeti-tarîkil-vusûl/94446, 26.05.20, saat: 23: 32).

Tahkikte kullandığımız el yazmalarını bulunduğu kütüphane veya koleksiyonun adının baş harfine göre adlandırdık. Bunlar "H, A1, A2 ve Ç" nüshalarıdır.

1.3.3.1. H Nüshası

Yapılan inceleme sonucu bu nüsha, tespit edilen nüshaların içinde en eski olanıdır. Yazım tarihi 997'dir. Müellif hayattayken yazılmıştır. Nüshanın iç kapağında, zahriyesinde ve 3b sayfasında müellif tarafından yazıldığı kaydı vardır. Bütün bu değerlendirmeler bu nüshanın tahkikte esas kabul edilmesi kanaatini oluşturmuştur.

Süleymaniye Kütüphanesi'nden temin ettiğimiz el yazması Hacı Selim Ağa Hüdai Efendi koleksiyonu 000670'de bulunmaktadır. Hüdai Efendi koleksiyonunda bulunduğu için "H" nüshası olarak adlandırılmıştır.

Dili Türkçe olan yazma 62 varak olup, sayfalar 1'den 123'e kadar rakamlarla numaralandırılmıştır. Talik hattı ile kaleme alınmıştır. Eser yazılırken genel olarak siyah mürekkep kullanılmış, müellifin Sultan III. Murad'a yazdığı şiirin bir mısrası birkaç yerde kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Bunun haricinde "uhrâ, asl, beyt, şiir, mısra', mısra' anlamında mim (م) harfi, mesnevî, temsîl, fâide, asl-ı celîl, asl-ı şerîf" gibi kelimelerle, nefis mertebelerinin isimleri ve dereceleri gibi bazı kelimeler de kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca el yazmasında geçen bütün ayet ve hadislerin üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Fakat ayet ve hadislerin üzerinin sonradan okuyanlar tarafından çizilmiş olabileceği kanaatine varılmıştır. Eserin sayfalarında 13 satır bulunmaktadır. Sadece birkaç sayfası 14 satır olarak yazılmıştır. Eserin birçok sayfasında hâmiş vardır.

Bu nüshanın ilk sayfasından sonra 15 sayfa kadar eksiklik vardır fakat bu eksiklik sayfa numaralarında gösterilmemektedir. Kanaatimiz sayfa numaralarının müellif

tarafından değil sonradan verildiği yönündedir. Eksik sayfalar diğer nüshalardan tamamlanmıştır. Bu durum tahkîkte belirtilmiştir.

İç Kapağı

Fasl-ı tasavvuf numara 420

Fasl-ı tasavvuf

İsm-i kitâb: Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl

İsm-i müellif: Eş-Şeyh Muhammed Eş-Şehîr Şeyh Memîcân

Cism- i hat: Yazma talik 997 tarihinde yazılmıştır

Aded-i sayfa: 123

Ebadı: 240 x 120

Kütüphanesi: Hüdai Efendi

Müteber'â İsmi ve tarihi: Hulûsizâde Osman Nûri Efendi. 18 Temmuz 924 tarihinde Hüdâyi Efendi Kütüphanesine terk ü teberru' eylemiştir.

Zahriye

Hâzihi'r-risâletü'l-müsemmâtü bi-lübbi'l-usûl fî ma'rifeti tarîkati'l-vusûl fâ'izaten min fî kutsiyyeti enfâsi'ş-şeyh el-kâmil ve'l-mürşid-i'l-vâsil el-mükemmel eş-şeyh Muhammed eş-şehîr bi'ş-şeyh Memî Cân sellemehû hâliki'l-insi ve'l-cân.

Müellifi risâle Memî Cân Efendi Hazretleri pîr-i tarîkat Hazret-i Hüsâmeddîn 'Uşşâkî hulefâ-i kirâmından olub (Saruhanlı)'dır. 1008 târihinde (İstanbul)'da irtihâl ederek (Emir Ahmed Buhâri) kurbundaki türbe-i mahsûsâlârına defn edilmiştir. Bu risâle kendi yazılarıdır.

1.3.3.2. A1 Nüshası

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı, "Osman Ergin Türkçe Yazmaları" koleksiyonunda "197/1" arşiv numarasıyla "Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîki'l-Vusûl" adıyla kayıtlıdır. Bu koleksiyonda yazarın adı "Memî Cân Mehmed b. İlyâs (öl.1008/ 1599)", müstensih adı "Mehmed Fahreddin Himmetî" olarak geçmektedir. Konusunun "İslâm Dini-Tasavvuf ve Tarikatlar", dilinin "Türkçe", "İstinsah Tarihi Hicri (Milâdi) 1316

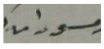
(1898)" olarak bilgisi verilmektedir. Özellikleri olarak da "Boyut (Dış-İç) 235x175-165x120 mm.", yaprak sayısını 2-46, satır sayısını 17, yazı türü "Rika" bilgisi verilmektedir (http://www.yazmalar.gov.tr/eser/lubbul-usûl-fî-marifeti-tarîkil-vusûl/94446, 26.03.16, saat: 14: 30).

Bu nüsha ikinci nüsha olarak kullanılmıştır. Müstensihi Mehmed Fahreddin Himmetî H. 1316 (M. 1898)'de Nâzilli'de istinsah etmiştir.

Atatürk Kitaplığı'ndan temin edilen iki yazmadan biri olan bu nüsha, demirbaş numarası küçük olmasından dolayı "A1" nüshası olarak adlandırılmıştır.

Yazma 46 varak olub sayfalar zahriye bölümünden başlanarak 1'den 91'e kadar numaralandırılmıştır. Eserde genel olarak siyah mürekkep kullanılmış, H nüshasında üstü kırmızıyla çizilen kelimeler bu nüshada kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca ayetler, hadisler ve şiirler de kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Sadece bir sayfasında hâmiş vardır.

Zahriye

Hüve lübbü'l-usûl fî ma'rifeti tarîkati'l-vusûl risâletün Türkiyyetün li'ş-Şeyh Muhammed eş-şehîr bi-memîcân fî't-tasavvuf ketebehâ li's-Sultân Murâd salis min keşfü'z-zünûn an esâm'il-kütübü ve'l-fünûn li hâci halîfetü'l-ma'rûf bî-Katib Çelebi rahimehullâh Şeyh Muhammed Memî Cân Efendi demekle meşhûr cihân ve mâlûmu kühân ve mihândır. Fezâil-i beşeriyyeden ahz u iyâd ve cevâhîr-i ilm u irfânı gerden-i hâline pîrâye edüp bâzı meşâyıhtan tevbe vü inâbet ü tekmîl-i âdâb-ı tarîkat eyledikten sonra mihrâb-nişîn-i irşâd ve ser-çeşme-i zülâl-i murâd olmuş idi. Nice yıllar halkabend-i tevhîd u tezkîr ve dâire-i sohbeti havz-ı kevser gibi mevrîd-i ğanî ve fakîr olub, teşne-i lebân-ı mâ'ü'l-hakîkati ervâ vü âb-ı âyîne-i misâl.

(Hüve) âyîn-i tarîkati icrâ ederek bin sekiz senesi zi'l-ka'desinde beyân-ı sırr-ı sırrîden beste-dem ve gavta- hâr-ı deryâ-yı adem olmuşdu. Dâhil-i sûrda vâki ' Emîr Buhârî türbesi muhâzîsinde olan hânesi dâhilinde defn olundu. Der-nezd-i mea' ebu'l-feth Sultân Mehmed Hân 'azîz-i mezbûr kemâl-i irfân ile meşhûr cân gibi mahrem-i esrâr-ı nihân bağbân-ı riyâzü'l-cinân cân idi. Kuddise sirruhû min zeyl-i rahimehullâh es-Seyyid eş-Şeyh Muhammed Memî Cân Efendi ahz-ı't-tarîkati'l-

‘uşâkiyyeden eş-Şeyh pîr Hüsâmeddîn el-‘Uşşâkî ve hüve mine’ş-Şeyh İbrâhim Semerkandî ve hüve mine’ş-Şeyh Ümmî Sinân efendi Ebî Eyyüb el-Ensarî Kostantıniyye ve hüve mine’ş-şeyh.

El-Hac Karaman Efendi 77 ve hüve mine’ş-şeyh Yiğitbâş Ahmed Efendi kaddesallâhu esrârehum ilâ âhiri’s-silsile min gülzâr-i sâha ve vefiyâna örf-i zeyl-i beliğ eşrefzâde Ahmed Ziyaüddîn Efendi kuddise sırruhû.

1.3.3.3. A2 Nüshası

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı’dan temin edilen bu nüsha “Osman Ergin Türkçe Yazmaları” koleksiyonu “1278/3” arşiv numaralı, “Lübbü’l-Usûl fî Ma’rifeti Tarîki’l-Vusûl” adıyla kayıtlı bulunmaktadır. Yazarın adı “Memî Cân Mehmed b. İlyâs (öl.1008/ 1599)”, konusu “İslâm Dini-Tasavvuf ve Tarikatlar”, dilinin “Türkçe”, olduğu bilgisi verilmektedir. Özellikleri olarak da “Boyut (Dış-İç) 180x115-115x60 mm.”, satır sayısını 17, yazı türü “Talik” bilgisi verilmektedir (http://www.yazmalar.gov.tr/eser/lubbul-usûl-fî-marifeti-tarîkil-vusûl/94446, 26.03.16, saat: 15: 00).

Yazma Eserler Kurumu’nun verdiği bilgiye göre eser 125-199 sayfaları arasındadır ve 199b- 200 yapraklarda talebesi Mustafa’nın bir medhiyesi (şiir) bulunmaktadır.

Bir önceki (A1) nüsha ile aynı yerde bulunmasından dolayı, demirbaş numarası büyük olduğu içİn “A2” nüshası olarak adlandırılmıştır.

Ferağ kaydı yoktur. İstinsah bilgilerine de ulaşılamamıştır. Kitabın zahriyesinde “Lübbü’l-Usûl fî Mâ’rifeti Tarîkati’l- Vusûl” adlı eserin tercümesi olduğuna dair kaydı vardır. Yazma 76 varak olub 151 sayfadan oluşmaktadır. İncelememiz sonucu önceden hint rakamlarıyla, sayfaların yıpranmasından dolayı sonradan Arap rakamlarıyla numaralandırılmış olduğu gözlemlenmiştir. Sayfalar 13, 14, 15, 16 ve 17 olmak üzere farklı satırlarda yazılmıştır.

Eser genel olarak siyah mürekkeple yazılmıştır. Fakat “ve ba‘d, beyt, şiir, nazm, mısra‘, mesnevî, asl, nesir, temsîl, fâide, rubâî, uhrâ, fasl, asl- celîl, asl-ı şerîf” gibi kelimelerle, Sultân III. Murad’a yazdığı şiirin nakarat kısmını ve aynı şiirin yer yer bir

mısra‘sı kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserde geçen ayet ve hadislerin üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir. Yine müellif (H) nüshasında olduğu gibi bu çizgilerin sonradan çizildiği düşünülmektedir. Yaklaşık 17 sayfasında hâmiş vardır.

Sayfaların birçoğunda yıpranmadan kaynaklı, gerek sayfanın yukarıdan aşağıya her satır başındaki kelimeler gerekse sayfanın yukarıdan aşağıya satır sonundaki kelimeler, bazen ilk satırdaki kelimeler ve bazen de aradaki satırlardan silinmeler mevcûdtur. Eksiklikler tahkîkte tamamlanmıştır.

Zahriye

Hâzihî risâletin müsemmâti bi-lübbi’l-usûl fî ma‘rifeti tarîkati’l-vusûl imle’ehâ eş-şeyh el-kâmil el-mükemmel ve’l-mürşidü’l-mürebbî el-mücmel eş-Şeyh Muhammed eş-şehîr bi-Memî Cân efâzallâhu ale’t-tâlibîn min bî-hari fazlihî sicâli’l-feyzi ve’l-ihsâni.

1.3.3.4. Ç Nüshası

Yazma Eserler Kurumu’ndan temin edilen bu nüsha Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphânesi’nde 19 Hk 819 arşiv numaralı, “Lübbü’l-Usûl fî Ma’rifeti Tarîki’l-Vusûl” adıyla kayıtlı bulunmaktadır. Çorum Kütüphâne’sinde bulunmasından dolayı “Ç” nüshası olarak adlandırılmıştır. Yazarın adı “Memî Cân Mehmed b. İlyâs (öl.1008/ 1599)”, Konusu “İslâm Dini-Tasavvuf ve Tarikatlar” olarak, dili “Türkçe” bilgileri verilmektedir. Özellikleri olarak da “Boyut (Dış-İç) 205x120-130x70 mm.”, yaprak sayısını 80, satır sayısını 11, yazı türü “Talik”, kağıt türü olarak da “Birleşik harf” bilgisi verilmektedir (http://www.yazmalar.gov.tr/eser/lubbul-usûl-fî-marifeti-tarîkil-vusûl/94446, 26.03.16, saat: 16: 12).

Yazma Eserler Kurumu’nun notlar kısmında “Mıklebli ebru mukavva çaharkuşe meşin, söz başları kırmızı çizgili” bilgisi verilmektedir.

Eser yazılırken genel olarak siyah mürekkep kullanılmıştır. Müellifin Sultan III. Murad’a yazdığı şiirin nakarat kısımları, ayet ve hadislerin yanı sıra söz başlarının üzeri kırmızı mürekkeple çizilmiştir. H ve A2 nüshalarında da belirttiğimiz gibi bu çizgilerin sonradan okuyanlar tarafından çizildiği kanaatine varılmıştır. “Ve ba‘d, beyt, şi‘ir, nazm, mısra‘, mesnevî, mısra‘ anlamında mim (م) harfi, asl, nesir, temsîl, rubâî, uhrâ, fasl, fâide,

asl- celîl, asl-ı şerîf" gibi kelimelerle, müellifin kendi şiirinin birkaç yerde birer mısrası kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Nüshanın 17 sayfasında hâmiş bulunmaktadır.

Bu nüshanın 46, 47, 48, 49, 50, 51 ve 160. sayfaları mevcut fakat yazıları tamamen silinmiş haldedir. Bunun yanı sıra sonradan sayfalara numara verilmiş bu numaralandırmada da 19, 20, 119, 120. sayfaları ve nüshanın son sayfasına bakılarak devam etmesi gereken metnin son sayfalarının eksik olduğu tespit edilmiştir.

Zahriye

Bu nüshanın zahriyesi bulunmamaktadır.

1.4. Çeviri Yazı ve Tahkîkte Takip Edilen Usûl

1.4.1. Çeviri Yazı Yapılırken Takip Edilen Usûl

Eserin çeviri metni yazılırken gerek doğru okuma gerek imlasını doğru yazmak için kaynakçada belirttiğimiz sözlükler kullanılmakla beraber DİA örnek alınmıştır.

Çeviri metni yazılırken mümkün olduğunca asıl hâline bağlı kalınmaya özen gösterilmiştir.

"ض" harfi dilimize bazen "z" bazen de "d" sesi olarak geçmiştir. İmza, ramazan, aza, rıza, dalâlet, darbe, kadı vb. bunun örneklerindendir. Hal böyleyken metinde geçen "ض" harfi duruma göre "z" veya "d" harfiyle yazılarak, Türkçedeki yaygın kullanımı tercih edilmiştir.

Arapça ve Farsça kelimelerde uzatma harfleri (^) ile gösterilmiştir. Şeddeli harfler tek harfle yazılmış, ek alması durumunda çift yazılarak şeddeli olduğu belirtilmiştir.

Arapça "el-" takısını göstermek için kesme işareti (')kullanılmıştır.

Metinde "ع" ayın harfi için (‘), "ء" hemze harfi için (') işareti kullanılmıştır. Metinde kelimenin ortasındaki "ء" hemze harfi bazen "ي" harfiyle yazılırken bazen de her iki harfle birlikte yazılmıştır. Kelimeler aslî imlaları olan hemzeli biçimleriyle yazılmıştır. Sadece hemze ve ye harfi birlikte kullanılmasına rağmen "لائيق" kelimesi Türkçe söyleyişe göre "layık" olarak yazılmıştır. Ayın ve hemze dışındaki harfler için herhangi bir işaretlendirme kullanılmamıştır.

Metin içerisinde geçen ayet ve hadisler Arapça olarak yazılmıştır. Farsça şiirler de Farsça olarak yazılmıştır.

Eş, yakın ve zıt anlamlı kelimeleri birbirlerine bağlayan atıf vavları "u, ü, vu, vü" şeklinde yazılmıştır. Örneğin "medh u senâ, ins ü melek, arş u felek, vb. gibi. Türkçe ibareleri bağlamada kullanılan vav ise "ve" biçiminde yazılmıştır.

1.4.2. Tahkîkte Takip Edilen Usûl

Tezimizin konusu olan "Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" adlı eserin tahkîki dört nüsha üzerinden yapılmıştır. Bu nüshalardan müellif nüshası olduğu tespit edilen esas nüsha Süleymâniye Kütüphanesi Hacı Selim Ağa Hüdai Efendi koleksiyonunda bulunan "H" nüshası olarak, İBB Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları koleksiyonunda bulunan, iki nüshadan demirbaş numarası küçük olanı (197/1) "A1", demirbaş numarası büyük olan nüsha (1278/3) "A2" olarak adlandırılmıştır. Son olarak Çorum Kütüphanesinde bulunan nüsha da "Ç" nüshası olarak adlandırılmıştır.

Sayfa numaraları köşeli parantezle yazılmıştır. Esas nüshanın (H) sayfaları 1'den 123'e kadar numaralandığı için sayfalar /[1], /[123] olarak belirtilmiştir. Eksik sayfalar A2 nüshasından tamamlanmış olup üzerinde varak numaraları olduğu için, varağın ön yüzü "a", arka yüzü "b" sayfası olarak /[1b], /[3a], /[8b] şeklinde gösterilmiştir.

Nüshaların aralarındaki farklılıkları göstermede ziyâdelikler için (+), noksanlıklar için de (-) işareti kullanılmıştır. Örneğin sadece "H" nüshasında olup diğer üç nüshada da olmayan durumda "H+" ile fazla olan kelime ya da cümle yazılmıştır. Tam tersi durumda ise "H-" yanına eksik ibare yazılarak farklılık gösterilmiştir.

Asıl nüshadaki kelimenin yerine diğer nüsha/nüshalarda benzer başka kelime geçmesi durumunda dipnotta iki nokta (:) üst üste kullanılarak benzer kelime yazılmıştır. Örneğin "H" nüshasında geçen "kılındı" kelimesi diğer nüshaların hepsinde "oldu" diye geçmektedir. Bu durumda metne "kılındı" ibaresi yazılırken dipnotta "A1, A2, Ç: oldu" yazılarak fark gösterilmiştir.

Eğer asıl metinde olmayan diğer nüshalardan bir ya da daha fazla nüshada bulunan ziyâdelik uzun ise bu kısım metine eklenerek dipnotta hangi nüsha/nüshalara aitse

belirtilmiştir. Ziyâdeliğin uzun olmasından dolayı alıntının baş tarafından üç kelimeyi yazıp hemen sonrasına üç nokta ve boşluk bırakılıp son kelime yazılarak dipnotta gösterilmiştir.

Metinde bulunan ayet ve hadisler Arapça ibareleriyle yer almaktadır. Ayetler çiçekli parantez içinde yazılıp ait olduğu sûre adı, sûre ve ayet numaralarıyla birlikte mealleri de dipnotta verilmiştir.

Ayet ve hadislerin tamamı metinde verilmemiş ise dipnotta tamamı verilmiş, metinde geçen kısım bold yazıyla belirtilmiştir.

Eğer ayetlerin tamamı metinde verilmiş ise dipnotta ayet metni yazılmadan sadece sûre adı, numarası, ayet numarası ve meali verilmiştir.

Ayetin daha önceki dipnotlarda geçmesi durumunda sadece sûre adı, numarası ve ayet numarası verilmiştir. Ayetin tam metni ve tercümesi verilmemiştir.

Ayetlerin sûre adı, numarası ve ayet numarası tespit edilirken Mu‘cemu’l-Müfehres, meali için ise Elmalılı Hamdi Yazır’ın Kur’an Kerîm Meal’i kullanılmıştır.

Metinde geçen hadisler çift tırnak işaretiyle yazılarak tercümesi ve kaynağı dipnotta gösterilmiştir. Yine Farsça şiirler de mısra ya da beyitler hâlinde müstakil olarak yazılmış, anlamı ve kaynağı dipnotta gösterilmiştir.

Hadislerin gerek tam metnini bulmada gerekse kaynaklarını tespit etmede el-Mektebetü’ş-Şâmile programı kullanılmıştır. Hadis kaynağı gösterilirken Kütüb-ü Tis‘a’daki kitap sırasına göre tercih edilmiştir.

Farsça şiirlerin tespitinde öncelikle internet arama motorlarından arama yapılarak kime ait olduğu ve eseri tespit edilmiştir. Buradan hareketle kaynağa ulaşılmaya çalışılmıştır. Bunlardan bazılarına kitap olarak ulaşılırken bazıları da internet kaynaklarından ulaşılmıştır. Haftalar süren araştırmalara rağmen bazı farsça şiirlere ise hiç ulaşılamamıştır. Metinde geçen “mesnevî” diye belirtilen şiirlere önce Reynold A. Nicholson’nun hazırladığı Mesnevî tercümesinin pdf’inden beyit numarası tespit edilip sonra Avni Konuk’ ait Mesnevî Şerhi’yle karşılaştırılarak yaklaşık denk gelebileceği beyit sırası tahmin edilerek ve ciltlerde tarama yapılarak beyitler bulunmuş ve anlamları oradan yazılmıştır.

Okumanın kolay olması için paragraflara bölünmüştür, uygun görülen yerlerde nokta ve virgül kullanılmıştır.

Asl, faide ve pes kelimelerinden sonra iki nokta üst üste (:) kullanılmıştır.

Metinde kırmızı mürekkeple yazılmış şiir, harf ya da kelimeler bold yazı ile yazılmıştır. Örneğin "**asl**, **beyt**, **mısra**, **م**, **mesnevî**, **fâide**" vb.

Nüshaların sayfa kenarlarında bulunan hâmişler metne dahil edilerek yazılmıştır.

Tahkîk çalışması hem çeviri yazı metninde hem de Arap harfleriyle yazılan bölümde gösterilmiştir.

Genel standart/esaslar açısından İSAM tahkîkli neşir esasları benimsenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL'ÜN ÇEVİRİ YAZILI METNİ VE TAHKÎKİ

Lübbü'l-Usûl fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl

Bismillâhirrahmânirrahîm[1] ve neste'în[2]

/[1] Tahiyyât-ı tayyibât ve tahmidât-ı nâmiyât Cenâb-ı ehadiyyet cellet sebbihât veche-i 'an keşf-i sürâdikât keyfiyyet-i zâta şuhûdu'l-idrâkât hazretinin dergâh-ı 'izzetine lâyıkdır ki hakâ'ik-i câmi'â-i insâniyye-i müzâhir ism-i zât ve mecâli-yi cümle-i esmâ vü sıfât edüb hafâyâ-yı künûz-i kemâlini izhâr ve habâyâ-yı rumûz-i cemâl ü celâlini ibrâz ve âşikâr kıldı.

Ve salavât-ı zekiyyât ve teslîmât-ı sâmiyât hazret-i hatm-i risâlet 'illet-i derecât-i kemâlât-ı hakîkate 'an ân yehûm hûmihâ sâ'irü'l-hakâ'ik ve'l-mâhiyyât Cenâbının bârikâh-ı hıdmetine cedîr ü hakîkdir ki nûr-i hakîkat zât-ı evvel-i te'ayyünât ve mebde-i bidâyât ve mecme'-i külliyât ve müntehâ-yı nihâyât olub[3] /[1b][4] kat'-ı mesâfâtta makâmâtta[5] ser-hayl-i melâike anın rikâbında ğâşiyedâr ve zât-ı se'âdet-medâr-ı halvethâne-i vahdette mahrem-i esrâr oldu.

Dahi âl-i kirâm ve sahâbe-i 'izâm husûsen ilâ yevmi'l-kıyâm hulefâ-yı bâ-ihtirâm hazerâtına sâdıktır ki zevât-ı 'adâlet-simâtları 'ukûs-ı sıfât-ı 'âmme-i beriyyât içün /[2a] bir musaykal ve sâfi-yi mir'ât olub zât-ı seyyid-i kâ'inâta nemûdâr oldu.

Ve b'âd iş bu kelimât-ı fâ'izâtü'l-berekâtın imlâsına dâ'-î ve bu nikât-i fâ'ihatü'n-nefehâtın tesvîd ü inşâsına bâ'is ü bâdî budur ki çün ber-mûcib-i: «السُّلْطَانَ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ»[6]

---

[1] H - Bismillâhirrahmânirrahîm
[2] H - ve bihî neste'în
[3] H - ve müntehayı nihâyât olub… delîl. A1, A2, Ç + kat'i mesafâtta… delîl
[4] Eksik sayfalar daha okunaklı olduğu için A2 nüshasından tamamlanmıştır (1b-8b)
[5] A1, Ç + makâmatta
[6] مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (6/ 2419)
3718 - وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: « إِنَّ **السُّلْطَانَ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ**، يَأْوِي إِلَيْهِ كُلُّ مَظْلُومٍ مِنْ عِبَادِهِ، فَإِذَا عَدَلَ ; كَانَ لَهُ الْأَجْرُ وَعَلَى الرَّعِيَّةِ الشُّكْرُ، وَإِذَا جَارَ كَانَ عَلَيْهِ الْإِصْرُ وَعَلَى الرَّعِيَّةِ الصَّبْرُ»

sâye-i ilâhî a‘nî zıll-i vücûd-i hazret-i pâdişâhîde âsûde olan efrâd-ı mevcûdâtın matmah-i nazarı ve müntehâ-yı medd-i basarı mir’ât-i vücûd-i şâhı ve âyine-i zât-ı şehin-şâhı olub her birisi ol âyine-i mücellâda müşâhede kıldığı timsâl-i hakîkatine enva‘-i kasâ’id ü gazel ve esnâf-i eş‘âr-ı bî-bedel ile ‘aşk-bâzlık ve nagme-perdâzlık etmek mu‘tâd ve ‘âdet-i ‘âmme-i âhâddır.

İş bu dâ‘î-i sadâkat-râ‘î dahi ki pây-i merg-i bâlâ bend ü künde-i vezin ve kâfiyeden âzâde ve dîde-bâz-ı hayâl-i sûzen ve rişte-i sec‘-i kuvvet-i şâ‘ireden küşâde olub ‘âlem-i ma‘nâda bî-per ü bal-pervâz ve şerh hâline bî-vâsıta-i harf ve sadâ-i ser-âgâz eder **beyt**[7]

مرغان چمن بهر صباحي

خوانند ترا باصطلاحي[8]

mûcibince[9] ol mir’ât-ı ervâh ü secencel-i zevât ü eşbâh semtine derîçe-i mâ‘nâdan nazar ve ol mücellâ-yi iclâ-yı me‘âni ve suver /[2b] cihetine güzer kıldıkda müşâhede etdüği eşkâl-i kemâlât ve seyr eyledüği hayâlât ve hâlât mukâbelesinde üslûb-u medh u senâ ve nehc-i midhat ve ittirâda zurûf-i hurûfi-yi müzahrefât-i tekellüften ‘ârî ve kavâlîb-i esâlîbi-yi mümevvehât tasannu‘dan berî bir nazm-ı metîn’ül-üs ve’r-rahîm mekâlesini zebâne getürüb cenâb-ı saltanat kıbâb-ı pâdişâh hilâfet-i penâhi-yi hazretine râh-i âverd ve dest-i âvîz ve hüsn-i kabûlüne bâ‘is engîz yine ol cemâl-i ber-kemâlin mehâsin-i şiyem zâtü’l-kıyemin beyân ü ehâsin-i kerem mesîlü’d-dîm zât-ı azîmeti’l-himemin ‘ayân eder.

Bunun gibi bir safha-i rengin ve bu mekûle bir âyine-i safâ âyînden enseb ü müktezâ-yı hüsn-i edeb semtine ekrab nesne-i mülâhaza olunmamağın **Mesnevî**

لايق آن ديدم كه من آينهء

پش تو آرم چو نور سينهء [10]

تابه بيني روی خوب خود در آن

ای تو جون خورشيد شمع آسمان [11]

“Sultân Allâh’ın yeryüzündeki gölgesidir”.

[7] A1: şiir

[8] “Çimendeki kuşlar her sabah bir ıstilâh ile (kendü dilleri ile kendilerinin anladığı ve bildiği dil ile) seni çağırırlar (sana hamd ve dua ederler)”. Abdullah Ensârî, Kenzü’s-Sâlikîn (Haz. Tahsin Yazıcı), s. 39, Şarkiyat Mecmuası III, İstanbul:1959, Edebiyat Fakültesi Basımevi

[9] A1, Ç: mefhûmunca

[10] “Onu lâyık gördüm ki, senin huzûruna, bir sînenin nûru gibi olan bir âyîneyi getireyim”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s.358, 3238. beyit

[11] “Tâ ki kendinin güzel yüzünü onda göresin; ey sen ki semânın şem’i olan güneş gibisin”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.358, 3239. beyit

زیر رامن سوی کرمان آورم

گربه پیش تو دل و جان آورم[12]

حبهء را جانب کان چون برم

قترهء راسوی عمان چون پرم[13]

نیست تخمی کاندرین انبار نیست

غیر حسن تو که آنرا یار نیست[14]

آیینه آوردمت ای روشنی

تا چو بینی روی خود یادم کنی[15]

/[3a] mazmûnunca lâyık görülüb mu‘riz-i ‘arza yitürüldi ki ol nazm budur **nazm**

Bi-hamdillâhi ‘inâyetten sunuldu ‘âleme mir’ât

Cemâl-i şem‘ine baksan gözünden görüne bi’z-zât

Yüzü ve’ş-şemsü alnında okunur harf-i yâ-lezzât

Hazret-i Sultân-ı ‘âdil nûr-i ‘ayneyn Hân-ı Murâd

Hüsn-i ruhsârında rûşen gösterir her yolları

Bir nazarda her taraftan seyr eder cümle velî

Pertev-i nûr-i Muhammed mazhar-ı sırr-ı ‘alî

Hazret-i Sultân-ı ‘âdil nûr-i ‘ayneyn Hân-ı Murâd

Gördü bir ‘ilim ve me‘ârif olmadı harf ve sadâ

Cedd-i ‘Osmânî nesilde ma‘nîde zıll-i hüdâ

Oldu muhtâr-ı Muhammed ‘âleme rûh-i gıdâ

Hazret-i Sultân-ı ‘âdil nûr-i ‘ayneyn Hân-ı Murâd

Gösterir ‘ilm ü me‘ânî pâdişâh-ı lem yezel

Mektebî-yi ‘arş-ı mu‘allâ okunan ‘ilm-i ezel

Hızr ile arz u semâda seyr eder fehmi-yi güzel

Hazret-i Sultân-ı ‘âdil nûr-i ‘ayneyn Hân-ı Murâd

---

[12] “Dil ve canı senin huzuruna getirsem, kimyonu Kirman’a götürürüm”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.357, 3236. beyit

[13] “Bir habbeyi kan tarafına nasıl götüreyim; bir katrayı umman tarafına nasıl götüreyim?”. A. KONUK, Mesnevi Şerhi, c.2, s.357,3235. beyit

[14] “Naziri olmayan senin hüsnünden başka, bu anbarda olmayan bir tohum yoktur”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.358, 3237. beyit

[15] “Ey nurani, kendi yüzünü gördüğün vakit, beni hatırlaman için sana ayna getirdim”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.358, 3240. beyit

Fazl-ı kudretten değildi ‘âleme nûrdan direk
Tâbi‘îdir her taraftan hıfz eder ins ü melek
Ay ve gün üftâdesi zikrindedir ‘arş u felek
Hazret-i Sultân-ı ‘âdil nûr-i ‘ayneyn Hân-ı Murâd
Vâris-i seccâde kıldı Ahmed’e Rabb-i Celîl
Oldular şer‘-i şerîfte hâs ve ‘âm içre delîl
Menzil-i râh-i rızâda cânıdır kim ser-sebîl
Hazret-i Sultân-ı ‘âdil nûr-i ‘ayneyn Hân-ı Murâd

Nesr ve çûn bu ‘arûs-i beşşâşe-i gayr-i ‘abûsun libâs-i zâhirîsi beyne’n-nâs meşhûr ve müsta‘mel olan tefennün-i ‘ibârâtdan dûhte ve nikâb çehre-i hûbî ‘ınde’ş-şu‘arâ-i müte‘ârif ve mütedâvil olan şi‘âr-ı eş‘âr /[3b] gibi elvân-ı i‘tibârâtdan müste‘âr ve enduhte olmayıb ziyy-i garîb ü vaz‘-ı ‘acîbde cilve-ger olmakla mehâsin-i me‘ânisî-yi meşşâtı-i zuhûrdan ‘ârî ve letâif-i bedâyi‘-i beyânisi verâ-i perde-i hafâda mütevârî olmuşdur.

Dîbâce-i vechinden ref‘-i nikâb ve def‘-i perde vü hicâb içün bend-i evvelî-yi şerh u me‘ânî hakîkat-i mebânîsinin beyân-ı icmâlisinde birkaç satır ki esâs-ı tesvîdi tarh olunmak iktizâ etmeğin usûl-ü sulûkden bir nice aslı-yı mütezammın bir risâle zımnında imlâ olunub[16] ve bu fakîre irâdet-i sâdıka ve ‘akîde-i hâlisa üzere olan fukarâdan birine ifâde olunub bu nev‘ile inşâ etdürüldi.

Ve çûn bu risâle-i kesîrü’n-nevâle metâvisinde münderic olan kavâ‘id ü me‘âni-yi ehâli-yi sulûke mağz-i kavânîn ü usûl ve muhh-ı ebvâb-ı fusûldür. Lübbü’l-usûl fî ma‘rifet-i tarîkı’l-vusûl deyü tesmiye ve nazm-ı mezbûrun şerh u beyâni ol usûl ü me‘âni zımnında bu üslûb üzere ta‘bîye olundu ki[17] **nazm: “Bi-hamdillâhi ‘inâyetten sunuldu ‘âleme mir’ât”** denülüb ibtidâ-i kelâm hamd-i hazret-i zü’l-en‘âm ile âğâz olunmuşdur. Tâ ki ber-mûcib-i hadîs «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ، لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ، أَقْطَعُ»[18] bu nazm-ı permâye sıfat-ı naks u ebteriyyet ile mevsûf ü ‘ünvân-ı gubh-i ecdemiyyet ile ma‘rûf olmaya.

[16] A1, Ç + olunub
[17] Ç + ki
[18] (610 /1) سنن ابن ماجه : « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « **كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ، لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ، أَقْطَعُ** » asılda bu hadis metni “bi-hamdillâhi fehüve eczem” şeklinde yazılmıştır. “Kendisine el-Hamdulillâh diyerek başlanılmayan her işin sonu kesiktir”.

/[4a] **Aslun min tilke'l[19]-usûl:** Çûn kelime-i hamd-i ekseriyyâ kelime-i şükr gibi mün'im 'ale'l-itlâk hazretinin ehâli-yi istihkâka bezl etdüği ni'met ve eyledüği fazl u mekremet mukâbelesinde isti'mâl olunur.

'Alâ mâ yenbeğî hamd-i temâm mazhar-ı kemâl-i en'âm olub câmi'-i fezâ'il-i külliye ve hâvi-yi fevâzil-i cümliyye olan hâmil-i livâi'l-hamd-i ma'kûd ü sâhib-i Makâm-ı Mahmûd cenâb-ı hazretine mahsûsdur ki 'acz u kusûr ezhârında «سُبْحَانَكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ»[20] buyurmuşdur.

Ve mücâhedât ü 'ibâdâtını istiksâr edenlere «أَفَلاَ أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا»[21] deyü cevâb vermişdir. Pes mâdûn-i Makâm-ı Muhammediyyeden her ne mertebe hamd ü senâ ve şükr ü du'â sudûr eylese hâmid ve şâkirin muttali' olduğu mehâmid-i ilâhiyye ve müşâhede etdügi ni'am-i ğaybiyye-i istî'âb etdüği taktirce dahi makâm-ı 'âli-yi Ahmedîde olan hamd ü senâya nisbet ke gadreti 'ında bahrin zâhir ve habbe bi-cenbîbidir fâhir olmayub yine kemâl-i hamd ü şükr ü senâ câmi'-i me'ârif-i bî-intihâ ve hâiz-i 'avârif-i ni'am u 'atâ olan sâhib-i cevâmi'u'l-kelim ve 'âlem-i gayr-i müte'allim /[4b] hazretine münhasır u mahsûs etdüği müdellel ve mensûsdur.

Asl: Emmâ zât-ı câmi'a-i Muhammediyyenin bu ni'met-i tâmmeye mazhar ve bunca fezâ'ile masdar olmasında ba'de'l-'aczi 'an ta'dâdi'l-hikem hikmet-i uhrâ bu ola ki 'âmme-i hakâ'ik-i insâniyye de 'alâ kadr-i isti'dâdiha ta'biye olunan iktizâ'et-i ezeliyye muktezayâtının bu neş'e de zuhûru **م**

هیچ کس از پیشی خود چیزی نشد[22]

kâ'idesi üzere **beyt**

شبان وادئ ایمن گهی رسد به مراد
که چند سال به جان خدمت شعیب کند[23]

mefhûmunca bi-hasebi's-sünneti'l-ilâhiyyeti ekseriyyâ bir mu'allim-i kâmilin hidmetine mu'allak etdüği muhakkak iken ol hazret-i risâlet-i menzilet « اوّل ما خلق الله نوری[24] وانّی عند الله

---

[19] A2 - tilke

[20] كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَقِّ الْبَارِي: «**سُبْحَانَكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ** أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ» مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (2/ 739)
"Allah'ım bütün noksan sıfatlardan münezzehsin, ben seni hakkıyla övemem".

[21] صحيح البخاري (6/ 135)
« يَقُولُ: قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ، فَقِيلَ لَهُ: غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ: «**أَفَلاَ أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا**»
"Ben şükreden bir kul olmayayım mı!"

[22] "Kimse kendiliğinden (usta yanında çıraklık etmeden, bir pîre mürîd olmadan) bir şey olmadı". Anonim

[23] "Canla başla Şuayb'a hizmet ettikten sonra/ Eymen Vadisinin çobanı Musa muradına erdi".
Hâfız-ı Şirâzi, Gazel: 188, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 455

«مكتوب خاتم النبيين و كنت نبيّا[25] و آدم لمنجدل فى طينته[26] mazmûnunca hakîkati ol te‘ayyünât olmakla musabb-i külliyât-ı kemâlât ü sâ’ir-i hakâ’ik ve mâhiyyât ol bahr-i bî-nihâyetden misâl-i reşehât olduğundan ma ‘adâ câmi‘ olduğu kemâlât-i esmâ vü sıfâtı bî-vâsıta-i mu‘allim ü mürşid ve bî-vesîlet delîl ve kâid ta‘lîm hâne-i ezelîde safha-i levh-i mahfûzdan zabt u ihâta etdüği üzere [27] zuhûra getürüb ve zamân-ı fetret ve evân-ı câhiliyette cümle-i nâs-ı dalâlet ve cehâlet üzere kimi ‘âbid-i hacer ve kimi sâcid-i şems ü kamer iken ﴿مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ﴾[28] fehvâyı şerîfince talâyi-‘i /[5a] tefâsil-i İslâm ve îman tulû‘ u tebâşîr-i tefâsîr kitâb-ı Kur’ân zuhûra şuru‘ etmeden rubûbiyyet-i Hazret-i Hâlik-i Bârî-i nazar-ı ‘akl-ı selîm ve delîl-i fîkr-i sahîh-i müstekîm ile bilüb envâ‘-i tâ‘ât ve keyfîyetine mühtedî olduğu üzere ‘ibâdât ve mücâhedât eylemiş idi.

Lâ-cerem ber-mûcib i ezelî müsâ‘ade ve -i ‘inâyet-sâ‘id [29]﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾ iyâde-i hidâyet hazreti lem yezelî mu‘azıd olmağın emr-i ilâhî ve hükm-i hüdâvendî ile cibrîl-i emîn ki vâsıta-i kurb-i Hazret-i Rabbi’l-‘âlemîn’dir gelüb ilâ zâlike’l-ân tahsîl eyledüği makâmından ki makâm-ı ‘ilme’l-yakîn olub numûne-i şerî‘at idi.

Ba‘de tekmîl-i ahkâmihâ mertebe-i ‘ayne’l-yakîne ki nümûdâr-i tarîkattir îsâl eyledi ve ba‘de hâzâ murâfekat-i rehber ü delîl ile kat‘-ı menâzil-i tarîkat ve sebîlde bir vechile seyr u sulûk eyledi ki **beyt**

چنان گرم در تیه قربت براند
که در سدره جبریل از او بازماند[30]

---

[24] مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (1/ 169)
«أَنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْعَقْلُ، وَإِنَّ **أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ نُورِي**، وَإِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ رُوحِي، وَإِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْعَرْشُ»
“Allah nurumu yaratmadan evvel”.

[25] A2 - ve küntü nebîyyâ; sah.h. A1, Ç - ve küntü nebîyyâ

[26] صلى الله عليه وسلم - أَنَّه قَالَ: "إِنِّي عِنْدَ الله مَكتوْبٌ: خَاتَمُ النَّبيينَ، وإنَّ أَدمَ لمُنْجَدِلٌ في طِينَتِهِ (المفاتيح في شرح المصابيح (6/ 103)
“Adem yaratılmadan önce balçık halinde iken ben Allah katında peygamberlerin sonuncusu olarak yazılı idim.

[27] A2 - zuhûra getirip ve zaman-ı fetret ve avâni cahiliyette cümle-i nâs dalâletle cehâlet üzere; sah.h.

[28] ﴿كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا **مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ** وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾
[42/Şûrâ, 52] İşte biz böylece sana da emrimizden Kur'ân'ı vahyetdik. Yoksa sen kitap nedir? İman nedir? Bilmiyordun. Fakat biz onu bir nur kıldık. Onunla kullarımızdan dilediğimizi doğru yola iletiyoruz. Şüphesiz ki sen de insanları doğru bir yola götürüyorsun.

[29] ﴿**وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا** وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾
[29/Ankebût, 69] Bizim yolumuzda cihad edenlere gelince, elbette biz onlara yollarımızı gösteririz ve şüphesiz Allah iyilerle beraberdir!

[30] “Yakînlık çölünde öyle bir hararetle at sürüyordu ki /Sidre’ye geldiği vakit Cebrail geride kalmıştı”. Sadi, Bostan, Bahş 2, https://ganjoor.net/saadi/, 22/05/2019, saat: 14:20

mefhûmunca mi‘râc-ı meydân-ı hakîkatte vâsıta olan /[5b] Cibrîl ”لو جا وزت قدر نملة لا حترقت“ deyüb makâm-ı ma‘lûmunda tevakkuf etdikde ol kemândâr kâb-ı kavseyn tîr-i temennâsın hedef o ednâya yetişdirüb mertebe-i hakki’l-yakîne ki rütbe-i hakîkidir vâsıl oldu.

Hisse çûn husûl-i se‘âdât ve vusûl-i ilâ e‘âli’l-makâmât her husûsta sürûr-i enbiyâya iktidâ ve **beyt**

محال است سعدی که راه صفا
توان رفت جز بر پی مصطفا[31]

mazmûnunca râh-i hakta eserine iktifâdan ğayri ile mütesavver olmayub yine bununla müyesserdir.

Pes: Bir sâlik-i tâlib ü eşref-i mutâlebe râğib hidmet-i mürşide vusûlden evvel mertebe-i şerî‘atte istikâmet üzere hulûs-i taviyyet ü hüsn-ü ‘akîdet ile ‘ibâdet-i hâlika-i müdâvemet eylese **rubâ‘î**

گر دولت درد دین ترا دست دهد
یا باد ارادت و طلب در تو جهد
یا موی کشان ترا بر شیخ برد
یا شیخ دو اسبه روی سوی تو نهد...[32]

müktezâsınca beher-hâl ya ânı bir mürşid-i kâmilin hidmetine îsâl /[6a] veya bir râh-ber-i mükemmili ânın ser-vaktine irsâl ederler. Ve bu mertebede ‘inan-ı berrak-ı ihtiyârını mürşidin kabza-i tasarrufuna teslîm ve merâsim-i irâdet ü rızâ-yi takdîm eylese ‘âkibet cadde-i tarîkatden sırr-ı menzili hakîkate vusûl içün itbâk-ı seb‘-i tıbâk[33] makâmâtta mirkât-i merâtib ve derecâtı tay etdürdükden sonra mürşid kendü hâmında[34] vâkıf ve pîşkâh-i hazret seyrinde sâlikden mutehallif ü mute‘azzil ma‘hûdunda ‘âkif olub sâlik dahi merkeb-i irâdet ve ihtiyârdan nâzil ve bi’l-külliye ‘avârid-i zâtiyyesinden ‘âtıl olub refref-i bî-hodî ve

[31]“Ey Sadi! Hz. Peygamberin yolunda yürümeksizin safa yolunda ilerlenemez”. Sadi, Bostan, Bahş 1, https://ganjoor.net/saadi/boostan/niyayesh/sh1/, 25/05/2019, saat: 13:44

[32] “Eğer devlet dinde olsaydı elini görürdün /veya istek ve iradet rüzgarı senin çalışmandadır/ Veya kıl çeken bir şeyhin götürdüğünü görürdün/ veya ona iki at…”. Necmeddin Râzi, بازخواني رابطة سياسي - عرفاني بابر گوركاني و احمدخواجگي «كاساني به همراه تصحيح «رسالة بابريه», http://ensani.ir/file/download/article/20171022082720-9889-99.pdf, 25/05/2019, saat: 13:50

[33] A2 - tıbak

[34] A1, Ç: makâmında Ç- mirkât-i merâtib ve derecât-ı tay etdürdükden sonra mürşid kendü makâmında; sah.h.

na‘ş-i mevt-i irâdı üzere ber-mûcib «لي مَعَ الله وَقت لَا يسعني فِيهِ ملك»[35] halvethâne-i hakîkat tek ve tenhâ dâhil olur.

Pes: Ol tâ’ife ki mertebe-i şer‘-i şerîfte sûret-i ‘ibâdet üzere iken mürşid-i kâmile yetmezler ve yetişdiklerinde inkâr ile nazar edüb i‘tikât etmezler. Hemânâ ki etdikleri ‘ibâdât-i ağrâz-ı nefsaniyye ile meşûb ü a‘râz-ı dünyâviyyeye /[6b] mashûb olub ihlâsdan ‘ârîdir ve illâ kânûn -ve letâif i cârî-âbâd-‘ibâd ebede’l-beyne’l[36] ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾ i eltâf-i ilâhiyye mecâri-yi isti‘dâd-ı efrâd ve ehâdda sârîdir misl-i sâ’ir ve beyne’n-nâs-i dâ’ir ber-kelâm kesîratü’n-nezâirdir ki “men talebe şey’en vecedde vecede ve men garea’ baben ve lecce ve lece”[37] **Mesnevî Hazret-i Mevlevî**

خود که کوبد این در رحمت نثار
که نیابد در اجابت صد بهار[38]
چون در معنی زنی بازت کنند
پر فکرت زن که شهبازت کنند[39]
گر گران و گر شتابنده بود[40]
عاقبت جوینده یابنده بود[41]

Asl: Eshâb-ı tarîkat katında zâhir u rûşen ve erbâb-ı hakîkat huzûrunda edille-i keşf ü sulûk ve şuhûd-i udûl-i[42] usûl ile müberhendir ki ol mazhar-ı tâmm-ü ilâhî ve mecme‘-i kemâlât-i nâ-mütenâhî ‘aleyhi salavâtullâh hazretinin kemâl-i hakîkatine sulûki birkaç sûret üzere olub ve her birinde kemâlât-ı cibilliyesin tahsîl ve fezâil-i asliyye-i külliyesin /[7a]

---

[35] شرح سنن ابن ماجه للسيوطي وغيره (ص: 313)
مَا روى عَن النَّبِي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **لي مَعَ الله وَقت لَا يسعني فِيهِ ملك مقرب** وَالنَّبِيّ مُرْسل على حَالَة الصَّلَاة وَيَقُول الصَّلَاة هِيَ مِعْرَاج الْمُؤمن وحالتها أَعلَى الْحَالَات ومرتبتها أفضل الْمَرَاتِب والمقامات وَلذَا ورد ارحني يَا بِلَال رض وَكَانَ لَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ازيز كأزيز الْمرجل فِي الصَّلَاة وَقَالَ لَا يساعده هَذَا الحَدِيث وَلَا لفظ وَقت لَا يسعني أنجاح بَعضهم لي مَعَ الله وَقت أي دَائِم وَلَكِن
“Allah’la bir vaktim var ki mukarreb melek benimle değildir”.

[36] [29/Ankebût, 69]

[37] “Kim bir şey ister ve o yolda çalışırsa bulur ve kim bir kapıyı çalar ve beklerse kapı açılır”. Kelâm-ı kibar

[38] “Muhakkak bu rahmet saçıcı olan kapıyı kim çalar ki, icâbette yüz bahar gelmesin!”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 13, s.112, 4259. beyit. Bîhar kelimesi yazmada hezar olarak geçmektedir.

[39] “Mana kapısını çaldığın vakit sana açarlar. Fikir kanadını çırp ki, seni şehbaz etsinler”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.273, 2912. beyit

[40] “Gerek batî ve gerek acûl olsun”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 264, 979. beyit

[41] “Akıbet, arayıcı bulucu olur”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 11, s. 206, 611. beyit

[42] A2 – usûl; sah.h.

tekmîl edüb nihâyetinde ikmâl-i dîn ü itmâm-ı ni‘met ile mübeşşir ve ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾ ﴿وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾[43] hitâbı ile muhâtab olmak müyesser olmuşdur.

Tafsîli bu vechiledir ki çûn Hazret-i Hâlik bî-çûn celle ‘an neyl-i’z-zunûn hikmet-i sâbıkası ve irâdet-i ezeliyyesi hasebi ile ‘âlem-i gayb hüviyetden rütbe-i a‘yân-ı sâbitede te‘ayyünât ü şuûn-i esmâ vü sıfât ile zuhûr eyledi.

Te‘ayyün-i evvelîde zâhir olan ‘ayn-i evvele ki asl-ı hakâ’ik-i cemî‘-i mevcûdât ve masdar-ı dakâik ü celiyyât cümle-i kemâlâtdır hakîkat-i Muhammediyye deyü tesmiye kıldı.

Bâ‘dehû ol hakîkat-i kâmile-i fâzilâ-yı kandîle-i hâssa te‘ayyünde ber-müktezâ-yı «أدبني ربي فأحسن تأديبي»[44] Cenâb-ı ‘izzetine lâyık âdâb ile terbiyet edüb ‘âlem-i nâsûtta cereyânına irâdet-i müte‘allik olan ahkâm-ı külliye ve cüz’iyye ki masdar-ı âyât-ı Kur’âniyye ve «أُوتِيتُ القُرآنَ ومِثْلَهُ مَعَهُ»[45] mûcibince ehâdîs-i nebeviyedir. Bi’t-temâm ta‘lîm ü i‘lâm edüb ve sûret-i tenezzülde etvâr u ‘avâlimi ve ‘anâsir u mevâlîdi seyr tarîkiyle cânib-i beşeriyyete sulûk etdürüb âhirü’l-emr-i libâs-i sûrî /[7b] ve kisve-i beşeri ile zuhûr eyleyecek bu sulûki temâm olub nihâyet ü encâm buldukta kemâl-i evvelîsi vücûda geldi.

Neş’e-i ûlâ zuhûrda ve neş’e-i beşeriyyet butûnda iken kazıyye-i ‘aks olub bu ‘âlem zâhir ve ol ‘âlem[46] bâtın oldu.

Pes: «الشَّرِيعَةَ أَقْوَالِي، وَالطَّرِيقَةَ أَفْعَالِي، وَالْحَقِيقَةَ أَحْوَالِي»[47] İşâreti hasebiyle mertebe-i te‘ayyünde olan sûret-i terbiyet ü ta‘lîm ki fi‘il ü hâlin sudûrundan evvel makâm-ı zuhûrda

---

[43] ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ **الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي** وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾
[5/Mâide, 3] Leş (ölü), kan, domuz eti, Allah’tan başkasının adına anılarak kesilen; boğulmuş, vurulmuş, yukardan düşmüş, boynuzlanmış, canavar yırtmış olup da canı iken kesmedikleriniz; dikili taşlar (putlar) üzerine boğazlanan hayvanlar ve fal oklarıyla kısmet (şans) aramanız size haram kılındı. Bunların hepsi doğru yoldan çıkmaktır. Bugün kafirler, dininizi söndürebilmekten ümitsizliğe düşmüşlerdir. Onlardan korkmayın, benden korkun. Bugün dininizi kemâle erdirdim, size nimetimi tamamladım. Size din olarak İslamı beğendim. Kim açlıktan daralır, günaha istekle yönelmeden bunlardan yemek zorunda kalırsa, ona günah yoktur. Çünkü Allah bağışlayan, merhamet edendir.

[44] فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « **أدبني ربي فأحسن تأديبي**، وربيت في بني سعد» :الجامع الكبير في صناعة المنظوم من الكلام والمنثور (ص: 45)
“Rabbim beni terbiye etti de terbiyemi ne güzel etti”.

[45] قال رسولُ الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " ألا إِنِّي **أُوتِيتُ القُرْآنَ وَمِثْلَهُ مَعَهُ** " :مسند أحمد ط الرسالة (1/ 12)
“Bana Kur’an ve onun benzeri verildi”.

[46] Ç - âlem zâhir ve ol âlem… manalarını.

[47] مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (1/ 299)
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: (إِنَّ النَّاسَ) أَيْ: جِنْسَهُمْ (لَكُمْ تَبَعٌ) : جَمْعُ تَابِعٍ كَخَدَمٍ وَخَادِمٍ، وَقِيلَ: وَضَعَ الْمَصْدَرَ مَوْضِعَ الْفَاعِلِ مُبَالَغَةً كَرَجُلٍ عَدْلٍ، وَالْخِطَابُ لِعُلَمَاءِ الصَّحَابَةِ، يَعْنِي أَنَّ النَّاسَ يَتَّبِعُونَكُمْ فِي أَفْعَالِكُمْ وَأَقْوَالِكُمْ، لِأَنَّكُمْ أَخَذْتُمْ عَنِّي مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، فَإِنَّ **الشَّرِيعَةَ أَقْوَالِي، وَالطَّرِيقَةَ أَفْعَالِي، وَالْحَقِيقَةَ أَحْوَالِي**، وَفِيهِ مَأْخَذٌ لِتَسْمِيَةِ التَّابِعِيِّ تَابِعِيًّا، وَإِنْ كَانَتِ التَّبَعِيَّةُ عَامَّةً بِوَاسِطَةٍ أَوْ بِغَيْرِ وَاسِطَةٍ، وَلَكِنَّ الْمُطْلَقَ يَنْصَرِفُ إِلَى الْكَامِلِ
“Şeriat sözlerim tarîkat fiillerim hakîkat de ahvâlimdir”.

hey'eti muhâtaba ve mufâvadadır. Sûret-i şerî'at ve ol makâmdan etvâr u 'avâlimde eyledüği intikâlât ki sûret-i fi'il ve 'ameldir mesâbe-i tarîkat ve min vech-i 'illetin ğâiyye-i te'ayyün ki libâs-ı beşeriyet ile bu neş'ede zuhûru olub ol hînde mertebe-i butûnda idi. Bu tavırda müntehâ-yı sulûki olmakla kemâl-i evvelî i'tibâr olunub zuhûri ile tahakkuku hâlî olmağın numûne-i hakîkat i'tibâr olunur. Ve kazıyye-i 'aks olub 'âlem-i /[8a] beşeriyet zâhir ve zarâfet-i[48] hakîkat-i bâtın olduğu haysiyyet ile bu 'âlem-i sûret-i şeri'at ve ol 'âlem-i hakîkat ve ikisi beyninde olan 'âlem-i misâl tarîkat farz olunur.

Sulûk-i evvelî tekmîl ve bu 'âleme tenzîl vaki' oldukta ta'lîm-i ezelîde tahsîl etdügi 'ulûm ü şerâyi'-i ve fünûn ü bedâyi'î takrîben li ta'lîmi'l-ümme ve teshîlen li şurzumeti ğalebet 'aleyhim kesâfeti'l-beşeriyye melâbise-i libâs-i beşerîden sonra müceddiden merreten uhrâ bir sebîl-i i'âde ve tekrâr-ı asğâ ve tezkâra irâdet-i te'alluk etmegin mevtın-i evvel-i hakîkatine sûret-i kahkarîde rucû' bâbında ber-mûcib-i «حُبِّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ» ve ber-hasb-i yâ Dâvud ente ğaribün ve ene vatanuke **nazm**

دی گذ شتیم بر آن دلبر و گفتیم دعا
قال من انتم قلنا فقراء غرباء[49]
فقراییم و عجب آنک نداریم زتو
هیچ حاجت که تویی در دو جهان حاجت ما
غربا ییم و نداریم بجزتو وطنی
چند باشیم چنین از وطن خویش جدا[50]

Ma'nâlarını tezekküre ve âyâ bu emniyenin husûline tarîkle /[8b] müyesser ola deyü tedebbür ve bu tarîkde bana /[2] delîl u rehber kim ola deyü nefsinde tehaddüs ve tefekkür eder iken mürşid-i sebîl ve delîl-i bî-bedîl a'nâ hazret-i Cibrîl emr-i hazret-i Rabbi celîl ile gelüb ve sulûk-i mi'râcîsinde hıdmetinden mufârakat etmeyüb murâfakat ve her emirde muvâfakat etmekle tayy-i tabakât ve kat'-ı merâtib ve derecât etdikden sonra minâssa-i

[48] A2: sarâfet A1: zarâfet

[49] "Dün o güzel yüzlünün kenarından geçtik ve dua etdik/ Dedi: kimsiniz, dedik: fakirler ve garipleriz". Abdurrahman Câmî, سال ششم– شمارهاول - پیاپي 1392بهار 19 ,فصلنامه تخصصي سبك شناسي نظم و نثر فارسي (ادب بهار) علمي - پژوهشي ,بررسي تطبيقي غزلهاي ملمع جامي با غزلهاي ملمع سعدي و حافظ, s.6, http://www.bahareadab.com/pdf/415.pdf, 25/05/2019, saat:00:57

[50] "Fakirleriz ve şaşırtıcı şu ki senden .../ Hiç bir hacetimiz (isteğimiz) yoktur, zira iki dünyada sensiz bizim hacetimiz (istediğimiz şey)/ Garipleriz ve senden başka bir vatanımız yoktur/ Ne kadar bu şekilde vatanımızdan ayrı kalacağız." Kaynağına ulaşılamadı. Müellifin kendisi de olabilir.

hâssa-i hakîkate vâsıl ve mecelle-i celîle-i cem‘-i ehadiyyete dâhil olub bu sulûki dahi gâyetine ve bu kemâli dahi nihâyetine yetişdi.

Tenbîh[51] eksâm-ı sulûkünün bu kısmı fî hadd-i zâtihi ‘alâik-i beşeriyet her cânibten tezâhüm ü emvâc-ı sıfât-ı insâniyyet her cihetten telâtum üzere iken def‘-i ‘alâ’ik ve ref‘-i bevâ’ik-i ‘avâik edüb zimâm-i ihtiyâri-yi delîl-i râha tefvîzle olduğu sebebden sulûk-i evvelîyyesinden ki hakîkat-i mücerredesinin bî-man‘i ve müzâhim bu ‘âleme sulûki idi.

E‘azz u eşref ü sulûk-i sâlisine ki asl-ı[52] maksûd ez-te‘ayyün ü zuhûrdur mûcib-i isti‘dâd olub vesîle olduğu bâ‘is-i mezîd-i ‘izzet ve şerefdir. Ve sulûk-i sâlisinin /[3] dahi tafsîli bu minvâl üzeredir ki çûn sulûk-i mi‘râciyede mertebe-i hakka’l-yakîn hakîkate faiz ü cümle-i kemâlatı hâvî ve hâiz olduğu bî-savt ve harf-i kelimât tâmme-i ilâhiyye ki ta‘lîm-i ezelîde hakîkat-i mücerredesi telakkî bi’l-kabûl ile esğâ edüb ve lâkin mecari-yi ahkâmı efrâd-ı mevcudat mümkine olub kisvet-i beşeriyet ile telebbüsten evvel te‘allumî ile efrâd-ı mezbûre ifâde vü ifâza müte‘assir i cesette -rkubûnca mantûkı [53]﴿وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾ kûş-i hûşları gerd u hâk-i beşeriyyetle anında olanların sem‘-i kabûllerine yetişdirmek müte‘azzir olmağın temâm-ı iblağ-i emir olunmayub [54]﴿قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي﴾ [55]﴿فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْدُونِهِ﴾emri ile me’mûr ve hükm-i risâletinde nı ‘ünvâ [56]﴿لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ﴾ mestûr olmuş idi. Ba‘de’t-telebbüs bî-zâlike’l-libâs ve’t-tehallî bezzi’n-nâs üzün-i va‘iyesiyle kûş ve ol kelimât-ı tâmme-i sem‘-i hûşına menkûş edecek zâhir kisvette hem-renk ve /][4 [58]zisindeterâ [57]﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ﴾ hem-seng olan tavâ’if-i beşere

---

[51] A2: fâide

[52] H + asl

[53] ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ **وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ**﴾
[35/Fâtır, 22] Ölüler de dirilerle eşit olmaz… Gerçi Allah dilediğine işittirirse de sen kabirlerdekine işittirecek değilsin,

[54] ﴿**قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ** مُخْلِصًا لَهُ دِينِي﴾
[39/Zümer, 14] De ki: “Ben dinimi kendisine halis kılarak yalnız Allah’a kulluk ederim”.

[55] ﴿**فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ** قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾
[39/Zümer, 15] “Siz de O’ndan başka dilediğinize kul olun.” De ki: “Asıl husrana düşenler, kıyamet günü kendilerine ve mensublarına ziyan edenlerdir. Evet, işte asıl açık hursan budur”.

[56] [109/Kâfirûn, 6] Size sizin dininiz, bana da benim dinim!

[57] ﴿**قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ** يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾
[18/Kehf, 110] De ki:” Ben de sizin gibi beşerim (insanım), ancak bana şöyle vahyolunuyor: “İlâhınız ancak bir tek İlâhdır!” Onın için kim Rabbine kavuşmayı arzu ederse, salih bir amel işlesin ve Rabbinin ibadetine hiçbir şirk karıştırmasın!”

[58] A2: mîzânında

﴿بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ﴾[60] mûcibi ile tebli‘ ﴿فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ﴾[61] ﴿فَاصْدَعْ بِمَا[59] تُؤْمَرُ و﴾ muktezâsınca sebât ü istikâmette cidd-i beliğ emrolundu.

Pes: Makâm-ı ins ü vahdetten ‘âlem-i tefrika vü kesrete nâzil[62] belki a‘lâ-yı merâtib-i suluküne vusûl içün[63] acâib-i melekûtiyye-i teferrüc ve her mertebede tahsîl etdüği ‘ilim ile ibtihâc ü tebeccüc ü mehâsın-i kemâliyyesin-i nazzargân-ı mele-i a‘lâya[64] ervâh u melâikeye[65] izhâr ve teberrüc ederek ‘azm edüb[66] vâsıl oldukta ahkâm-ı merkûme-i tavâif-i mersûmeye iblâğ ve fuyûz-i ilâhiyye-i musabb-i kulûba sabb u ifrağ edüb anlar dahi ‘alâ haseb-i merâtib-i isti‘dâdihim tasdîk u îman ve bir sebîl-i îkân-ı iz‘ân etdiklerinden sonra mevâcibi ile ‘amel edecek bu mertebede tekmîl-i hidmet ki mûcib-i itmâm-ı in‘âm[67] ve ni‘mettir. Zuhûr etmeğin berîd-i nüvîd ve nüzûlmenzilgâh haline ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾[68] mezîd-i serîd ﴿أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾[69] hân-câh u celâline hulûl eyleyüb /[5] nâme-i risâleti mihr-i kabûl ile hatim ve çûn ashâb-ı kirâmında müste‘idd-i hilâfet erbâb-ı se‘âdet mevcûd idi. Rûh-i per-futûhi vatan-ı aslısına da‘vet olunub cism-i latîfi ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾[70] verâ-i perdede ketm olundu. Ve çûn merâtib-i ‘âliyesi biri birinden berter ve menâzil-i cemâliyyesinin ba‘zı ba‘zından bi-hasebi’l-izâfe-i bihter idi.

İş bu sulukünde dahi makâm-ı evâdını da cârî olan mu‘âmelât-ı muhâtaba ‘ında zuhûriha ve gable birûz-i âsârihâ misâl-i şerî‘at ve ol makâmdan bu ‘âleme gelüb mevâcibi ile ‘amele şuru‘-i rütbe-i tarîkat ve ikmâli ‘amel ve tekmîl-i â‘mâl mertebe-i hakîkat mülâhaza olunmak müyesserdir.

---

[59] ﴿**فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ** وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾
[15/Hicr, 94] Şimdi sen her ne ile emrolunuyorsan, kafalarınaı çatlatırcasına anlat ve müşriklere aldırma!

[60] ﴿يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ **بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ** مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾
[5/Mâide, 67] Ey şanlı peygamber! Sana Rabbinden her indirileni tebliğ et; eğer bunu yapmazsan O’nun peygamberlik görevini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan korur. Doğrusu Allah, kafirler toplumunu doğru yola iletmez.

[61] ﴿**فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ** وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾
[11/Hûd, 112] Onun için emrolunduğun gibi dosdoğru ol! Sen ve beraberinde tevbe edenler de… Aşırı gitmeyin, çünkü O, ne yaparsanız görüp durmaktadır.

[62] A1, A2, Ç: nuzûl
[63] H - vusûl içün
[64] H - mele-i âlâya
[65] H + ervâh ve melâ’ikeye
[66] H - azm edüb
[67] H + in’âm
[68] [5/Mâide, 3]
[69] [5/Mâide, 3]
[70] H – [39/Zümer, 30] Sen elbette öleceksin, onlar da elbette öleceklerdir.

Hisse çûn hakâ'ik-i insâniyye kable infîsâlihâ mebde-i hakâ'ik cemî'-i halâik olan hakîkat-i Muhammediyyede münderic ve ke'l-ezhâr-i fi'l-eşcâr kable burûzihâ mündemic olub kandîl-i hâsda olan ta'lîm ve terbiyetde müşterek ve feza-yı beşeriyette zuhûrda dahi müşâriklerdir.

Pes: Ber-mûcib-i /[6] ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾[71] şeri'at-i müstekîme-i Muhammediyyede salavâtullâhi 'alâ şâri'ihâ tahsîl-i istikâmet ba'dehû 'âzim-i râh-i tarîkat olub mürşid-i hakîki hazretinin sırr-ı hilâfetine mazhar bir delîl-i râşid ve bir kâid-i mürşid vâsıtasıyla «حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ»[72] âsârına iktifâ ve üsve-i hasenesine iktidâ etmekle mi'râc-ı isti'dâdiyyeye 'urûc ve halvethâne-i hakîkate bî-eyyi vechin kâne duhûl u vulûc etdikten sonra salât-ı teşrîfât ile müşerref ve nükât-i teşrî'ât ile mu'allem ve mu'arraf olub ve « عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ» vîı Mustafa-i makâm-kâ'imve nebevî ı-bi menâ-ibmuktezâsınca nâ[73] olub hidmet-i ümmet-i merhûmeye sa'iy ve 'azîmet içün i'lâ-yı himmet her ferde sünnet belki ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾[74] müsted'âsınca kavî himmet olanlar katında farz mesâbesindedir.

Hisse-i uhrâ her çend ki sâlikin merg-i hakîkati bîza-i beşeriyyetten hurûc u hevâ-yi asl-ı hakâ'ikde pervâz u 'urûc eylese.

/[7] Mâdâme ba'de'l-vusûl-i ve'l-fenâ fî asli'l-usûl-i vucûd ü mebnî-i müste'âr hil'ati ile teşrîf olunub ve tevâif-i nâsûtiyye-i bu lisân ile ol 'âleme da'vet içün merdûd olub ol dahi edâ-yı hidmet ve ibrâ-yı zimmet eylemeye. Mazmûn-ı ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾[75] ni'metine mazhar olmaz. **Uhrâ** tekmîl-i ahkâm-ı şerî'at-i Muhammediyye ve

---

[71] ﴿**لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ** لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾
[33/Ahzâb, 21] Şanım hakkı için, Allah'a ve son güne ümit besleyip de Allah'ı çok zikredenler için Resulullah'ta pek güzel bir örnek vardır!

[72] سنن الترمذي ت شاكر (5/ 26)
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بني إسرائيل **حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ**، حَتَّى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمَّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ، وَإِنَّ بني إسرائيل تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً »، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: « مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي »: « هَذَا حَدِيثٌ مُفَسَّرٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ مِثْلَ هَذَا إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ »
"Bir elmanın iki yarısı".

[73] علماء أمتي كأنبياء بني إسرائيل : التوضيح لشرح الجامع الصحيح (19/ 610)
"Ümmetimin ulemâsı Benî İsrâilin nebileri gibidir".

[74] ﴿مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ **وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ** وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾
[59/Haşr, 7] Allah'ın o kent halkından, Resulüne verdiği ganimetler, Allah'a, Resule, ona akrabalığı bulunanlara, yetimlere, yoksullara, yolda kalmış kimselere aittir. Ta ki içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet olmasın. Peygamber size ne verdiyse onu alın. Size neyi yasakladıysa ondan sakının ve Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı şiddetlidir.

[75] [5/Mâide, 3]

tetmîm-i sünnet-i seniyye-i nebeviyye bu nev‘ile sulûke bâz-beste ve bugune tulû‘ ve nuzûle merhûn ü peyvestedir.

Asl: E‘azzü metâlib u eşref-i meârib muktezâsınca ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾[76] ma‘rifet-i tâmmeyle ‘ibâdet-i hâlika vesîle olan ahkâm-ı şerîfe-i şer‘iyye-i efrâd-ı ‘ibâda ta‘lîm ü ifşa ve muktezeyâtını anların mâ beyninde ‘adlle icrâdır ki asl-ı hikmet-i hilkat olan ‘‘ibâdet ve ma‘rifete vesîle bu olub ta‘lîm-i ezelî ve tezkâr-i mi‘râcının hâsıl-i mevzu‘ u ma‘lûmâtı iş bu ahkâm-ı şerîfedir ki /[8] fi’l-mesel vus‘at-i ‘âlem-i hakîkat yedi bu dünyâ miktârı vüs‘at-i fezâ-yı tarîkat bir bu dünyâ miktârı ve sâhat meydân-ı şerî‘at bunlara nisbet bir hırman miktârı olub hakîkat bu mertebe ve se‘ati ile tarîkat içine ve tarîkat bu kadar fesehati ile şerî‘at içine hikmet ile vaz‘ olunub tefâsîl-i tarîkat ü hakîkat mücmel-i şerî‘atde ta‘biye ve fi’l-mesel ism-i tarîkat ü hakîkat lügaz-ı şerî‘atte ta‘miye olunmuşdur.

Pes: Şerî‘at-ı tarîkat ü hakîkati cami‘ u hakîkat ü tarîkat-i şerî‘ate râci‘ olacak şer‘-i şerîfin rütbe-i ‘uluvv-i şânı ma‘lum u hâkim-i şer‘-i ve hâdim-i muhbiti asl u fer‘-i a‘na'[77] hâfize’l-harâmeyn’[78]il-muhteremeyn olan halîfetullâh fi’l-arz[79] hazretinin mertebe-i sümüvv-i mekânı mefhûm oldu. El-hak pâdişâh-ı dîn-i penâh-ı edâmallâhu bekâuhu hazret-i[80] ahkâm-ı şer‘-i şerîfi beyne’l-‘ibâd icrâ ve emr-i bi’l-ma‘rûf ve nehy-i ‘ani’l-münker emrini izhâr u ibdâ edüb muhsinlere ri‘ayet ve müsî-i olanlara siyâset /[9] ânın yüzünden zâhir u peydâ olduğu sebebden nazargâh-ı ‘âmme-i halâ’ik olub[81] müzâhir-i sıfât-ı cemâl ü celal olan mevcûdâta[82] mir'ât oldu.

Netekim methinde bi-hamdillâhi inâyetten sunuldu ‘âleme mir’ât[83] **cemâl-i şem‘ine baksan gözünden görüne bi’z-zât** denilmiştir. Fil vâki‘ **beyt**

حکمت محض است اگر لطف جهان آفری
خاص کند بنده ای مصلحت عام را[84]

---

[76] [51/Zâriyât, 56] Ve ben cinleri ve insânları ancak bana ‘ibadet’ etsinler diye yarattım.
[77] A1, A2, Ç: olan
[78] H - ve haris’il-kıbleteyn diğer üçünde var
[79] H + il-muhteremeyn olan halîfetullahi fi’l-arz
[80] H + edâmallâh bekahû hazreti
[81] A1, A2, Ç: mevcûdat
[82] A1, A2, Ç: kâinata
[83] A2 – cemâl-i şem‘ine baksan gözünden görüne bi’z-zât; sah.h. A1, Ç – cemâl-i şem‘ine baksan gözünden görüne bi’z-zât
[84] “Eğer cihanın lütfunu istersen sırf hikmettir/ Bütün işlerinde O’na kul köle ol”. Sâdî Şirâzî, Gülistan, Dibâce, https://ganjoor.net/saadi/, 25/05/2019, saat: 22:46

mazmûnunca Hazret-i Rabbü'l-'izzet celle celâluhû ve 'amme nevâluhû lütf-i ezelî ve 'inâyet-i lem yezelîsinden mâ-sadak ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾[85] olan pâdişâh-ı 'âlempenâhi **Mesnevî**[86]

پس خليفه ساخت[87] صاحب سينه اي
تا بود شاهيش را آيينه اي[88]

mefhûmunca bir[89] âyine-i cihân-nümâ ve levha-i zamîrini serâ'ir ü zamâ'ir-küşâ edüb havâss u 'avâmdan[90] her ferd ki ol mir'ate mükâbil ya'ni dergâh-ı 'âlîsinde mu'riz-i 'arza vâsıl ola. Lâ-cereme mir'ât-ı şeri'den[91] istihkâk-ı zâtisi neye ise ol mir'at-i sâfîde müntekış u sûret-i resmî[92] yine kendüye mün'akis ola. Hadd-i zâtında eğer[93] mazhar-ı[94] lütuf ise sûret-i[95] lütfiyi müşâhede kıla. /[10] Ve ger mazhar-ı[96] kahr ise sûret-i kahra dûş ola ve bu ma'nâya vâkıf ve bu sırra 'ârif olmayan lütf u kahrı kendü sûret-i bâtıniyyesinin 'aksi etdüğin iz'ân eylemeyüb ve ol mir'ati sâdeye isnâd edüb kendü kubh-i bâtınîsini zulüm nâmında âna nisbet eder[97]. Netekim Hazret-i Mevlânâ Hüdâvendigâr kaddesallâhu sırrahu bunun misâlini mesnevî-yi ma'nevîsinde Hazret-i Ebû Bekir Sıddık ile radıyallâhu anhü Ebû Cehilin[98] 'aleyhi mâ yestehıkku mir'at-i kevneyn olan seyyid-i sakaleyn hazretine etdikleri nazarı[99] nazm[100] edüb buyururlar. **Mesnevî**

دید احمد را ابو جهل و بگفت

---

[85] ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ **إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً** قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [2/Bakara, 30] Ve düşün ki Rabbin meleklere: "Ben yerde kesinlikle bir halife yapacağım" dediği vakit; " Orada fesat çıkaracak ve kanlar dökecek bir mahlûk mu yaratacaksın, biz seni hamdinle tesbih ve takdîs edip dururken?.." dediler. Allah: "Herhalde ben sizin bilemiyeceğiniz şeyler bilirim!" buyurdu.

[86] H - mesnevî

[87] H: كرد

[88] H - pes halîfe kerden… âyine; sah.h.
"Binâenaleyh bir sîne sahibini onun şahlığına bir ayna olmak için halife yaptı". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 12, s. 82, 2171. beyit

[89] H - mefhûmunca bir

[90] H - havâss u avâmdan

[91] H -, A2 + mir'ât-ı şeri'den

[92] A1, A2, Ç: aksi

[93] A2 + sâlik mesâlik; H + mazhar

[94] A1, A2, Ç: sâliki mesâlik

[95] A1, A2, Ç: sıfat

[96] A2: nâhic-i menâhic

[97] A1, A2, Ç + dûş ola pes ol mir'âtı sâdede mürtesim olan sıfatı nâzırın sûreti bâtınıyyesi ve ol secencel safîde muntabî' olan sûreti mukâbilin sıfatı hakikiyyesidir

[98] A2, A1,Ç: ebû cehil la'inin

[99] H - nazar hikayetinde derc ve ol babda durc-i nübüvvetten sâdır olan durer-i ma'nâyı hadîs-i şerîfi nazımda belağatı harec

[100] A1, A2, Ç: harec

زشت نقشی کز بنی هاشم شگفت[101]

گفت احمد مرورا که راستی

راست گفتی گرچه کار افزاستی[102]

دید صدیقش بگفت ای آفتاب

نی ز شرقی نی ز غربی خوش بتان[103]

گفت احمد[104] راست گفتی ای عزیز

ای رهیده تو ز دنیای نه چیز[105]

حاضران گفتند ای صدر الورا

راست گو گفتی دو ضد گورا اچرا[106]

گفت من آیینه ام مصقول دست

ترك و هندو در من آن بیند که هست[107]

/[11] Pes: Âyineki reng-i renkten pâk u saykal yed-i kudret[108] ile musaykal[109] ve tâbnâk ola. **Mesnevî**

آنکه او بی نقشی ساده سینه شد

نقشهای غیب را آیینه شد[110]

سر ما را بی گمان موقن شود

زانکه مؤمن آینهء مؤمن شود[111]

چون زند او نقد ما را بر محك

پس یقین را باز داند او ز شك[112]

---

[101] "Ahmed (a.s.)ı Ebû Cehil gördü ve dedi: Benî Hâşim'den bir çirkin nakış açıldı". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 132, 2403. beyit

[102] "Ahmed (a.s.) ona buyurdu ki: Doğrusun; her ne kadar iş artırıcı isen de, doğru söyledin". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 133, 2404. beyit

[103] "Onu Sıddîk gördü, dedi: Ey güneş, ne şarktansın, ne de garbdansın, latîf parla!". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s. 133, 2405. beyit

[104] H: اورا

[105] "Ahmed (a.s.) buyurdu ki: Ey azîz dünyayı nâçîzden kurtulmuş, doğru söyledin". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2,s. 133, 2406. beyit.

[106] "Hazır olanlar dediler: Ey halkın sadrı; iki zıd söyleyiciye, niçin doğru söyleyici dedin?". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 133, 2407. beyit

[107] "Buyurdu ki: Ben elin cilâ verilmiş âyînesiyim; Türk ve Hindû bende onu görür ki mevcûttur". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 133, 2408. beyit

[108] H + yed

[109] A1, A2, Ç: mücellâ

[110] "O kimse ki, nakışsız sâde-sîne oldu, gaybın nakışlarına âyîne oldu". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 344, 3187. beyit

[111] "Bizim sırrımıza şüphesiz mûkın olur; zira ki mü'min, mü'minin aynası olur". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 344, 3188. beyit

چن شود جانش محك نقدها

پس ببیند نقد را و قلب را[113]

mûcibince ber-haseb-i م

آیینه غماز نبود چون بود[114]

Elbette sûret-i mukâbilin ‘aksin göstermede meslûbu’l-ihtiyâr ve mağlûbu’l-izdırâr olur.[115] Fe-emmâ âyîneye isnâd kubh-i mahz-ı cehâlet ve nâdânî ve sefâhetdir. م

فی الجمله شری که هست از جانب ماست[116]

Asl: Hallâk-ı ezel celle sun‘uhû ‘an kabûli’l-halel mahzâ-i izhâr-ı kudret ve ibrâz-ı sıfat-ı ‘izzet ü kuvvet içün perde-i ‘ademi hark u âfâk-ı vücûdu halk-ı a‘nî cümle-i mevcûdâtı halk edecek kesret-i a‘dâtta işâret-i vahdeti vaz‘ içün biri birine ittisâl ve biri birinden ahz-ı ahkâm ve cezb-i âsâr ve celb-i menâfi‘ ve nazm-i ahvâl ve her birinde zuhûr-i enva‘-i[117] havâs u hisâl /[12] ma‘nâsına irâdet-i ta‘alluk etdikde cemî‘-i esmâ vü sıfâtı ile merraten vâhideten tarfetü’l-‘aynda cümle-i mahlûkâta tecellî eyledi.

Pes: Ol tecellî bi-hasebi tertîbi’l-halka netâyic-i sıfat-ı halka şâmil olacak evvelen bi’z-zât hakîkat-i Muhammediyye, ba‘dehû mertebe-i hilkatte[118] kurb-i civârında olan

---

[112] “O bizim nakdimizi mihek üzerine vurduğu vakit, imdi yakini şekden açık olarak bilir”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 345, 3189. beyit

[113] “Mâdem ki onun canı nakidlerin mihekki olur, binâenaleyh nakdi ve kalbi görür.” A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 345, 3190. beyit

[114] “Âyîne gammâz olmasın! Bu nasıl olur?” A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 95, 33. beyit

[115] H - Ve emma bu manaya vâkıf ve bu sırra arif olmayanlar ﴿**فَإِذَا جَاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ**﴾ [7/A‘râf, 131] fehvayı şerîfince sûreti lütfî kendülere tahsis ve sıfatı kahri ûlu’l-emre ve i’van ve ensara nisbet ile kendülerin tahlis ederler faide ba‘zı velat ve hükkamdan kânûn şer’i şerîfden birûn evza ve haddeden efzûn mezalim galizatü’l-adlâ sudur eylese her çûnde ki meydan ﴿الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ **لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ** إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَاوَيْلَتَنَا مَالِ﴾ [40/Mü’min, 17] de mazmûnına ma sadak ﴿هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا **وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا**﴾ [18/Kehf, 49] olan tâ’ife adâdına dâhil ve levazım adl u dad hazreti aziz züntikam kendiye vasıl olur. Fe emmâ ﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا **فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ** وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ [35/Fâtır, 32] kısmından olub ﴿وَالطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا **وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ**﴾ [2/Bakara, 229] mazmûnı ile mütehakkık olanlar ﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ **إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ** وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ **وَكَذَلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا** بِمَا كَانُوا﴾ [13/Ra‘d, 11] hükmünce sûreti hâllerine ﴿بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ **جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا** وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ﴾ [6/En‘am, 129] âyinesinde müşâhede edüb ‘acilen ve ecelen ve ﴿يَكْسِبُونَ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ [10/Yunus, 27] hükmüne müsadefe etdiklerinden ma adâ etdikleri sûi a‘mâl ve şenî‘ zay‘a ve if‘âl yalnız kendülere sebeb-i nikmet ve bâis-i nikbet olmayub mesnevî “بی ادب تنها نه خود را داشت بد\ بلکه آتش در همه آفاق زد” (“Edebsiz fenâyı yalnız kendisi için tutmadı; belki bütün âfâka ateş vurdu.” A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 111, 79. beyit) mefhûmunca şe‘ametkâr ve vehamet kerdarları âmme-i nâsa şâmil ve muhsinlere dahi vasıl olur Allâhu ‘alem

[116] H + fe emma… âyîneye isnâd-i kubh mahz-ı cehâlet ve nâdânî ve sefâhetdir م “فی الجمله شری که هست از جانب ماست”. “Sözün özü şu ki ortada bir şer varsa o da bizdendir (bizim tarafımızdandır)”. Abdurrahman Câmî, (s.9) http://jmmlq.azad.ac.ir/article_528712_2506cad90dd142e0dba6bf249334ac29.pdf

[117] H + menafî ve nazmi ahvâl ve her birinde zuhûri enva'

[118] A1, A2, Ç: vücûd u zuhurda

hakâ'ik-i enbiyâya vâsıl oldukta hâssa-i lâzıme-i zâtiyeleri ki ber-haseb-i ﴿وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ﴾[119] ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّارَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾[120] muktezâsınca ehl-i se'âdete ifâza-i rahmet ve ﴿جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ﴾[121] müsted'âsınca ehl-i şekâvete inâle-i nevâle-i 'azâb u ni'mettir mâhiyyet ve hakîkatlerinde mevcûd oldu. Ba'dehû ol tecellî ile yevmü'l-kıyâm[122]

Mesnevî

پس بهر دوری ولیی قایمست

تا قیامت آز مایش دایمست[123]

mefhûmunca sadr-i nişîn-i enbiyâ olan aktâb ve her birinin devrinde olan evliyâ-yı se'âdet gubâb-i hakâyıkına gelüb anların dahi hâssa-i zâtiyyeleri ki ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾[124] mûcibince 'ibâdullâhi 'ibâdet ü tâ'ata da'vet ü mütâbe'at-i şer'i şerîfle vusûlü hakka i'ânet der-zuhûr eyledi.

Ba'dehû 'arşı mu'allâ ve beyt-i ma'mûre erişüb /[13] 'arş-ı 'azîm-i hâssa-i mazhariyyet-i 'ilm-i hüdâ ve beyt-i ma'mûra cezb-i tavâ'if-i tâ'ifân-i mele-i a'l'â oldu. Andan vech-i arzda olan me'âbidden hayrü'l-beka' ve eşrefü'l-akdâ'-ı Mekke-i Mükerreme'de olan Ka'be-i Mu'azzamaya ve müstetbi'âti olan sâ'ir-i mesâcid ü me'âbid ü savâmi' u cevâmi'a vâkı' olub anlarda dahi min külli feccin 'amîg-i züvvâr u 'ubbâd-i 'ibâdet-i mü'tadi celb ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾[125] hitâbı ile muhâtab olanları kendülere cezb hasleti zuhûr eyledi.

Bunlardan mıntıka-i ibrâc ü sirâc-i vehhâc olan kevâkib-i pür-ittihâce yetişüb kevâkib-i kesîratü'l-mevâkibe ber-mûcib ve ﴿بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾[126] hâssa-i delâlet ü hidâyet ü haysiyyet-i nuhûst ve se'âdet-i zâhir olub muntıka-i ber-vech-i hâssa mehâbet-i tecellîden

---

[119] H, A2 - ber hasebi ﴿**وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ** وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنْذِرُوا هُزُوًا﴾
[18/Kehf, 56] Halbuki biz gönderdiğimiz peygamberleri ancak müjdeleyici ve uyarıcı olmak üzere göndeririz. İnkar edenler ise, hakkı bâtılla karıştırmak için mücadele ediyorlar! Ayetlerimizi ve kendilerine yapılan uyarıyı (tehdidi) eğlence saydılar.

[120] [21/Enbiyâ, 107] Ve seni ancak bütün alemlere rahmet olarak göndermişizdir!

[121] ﴿يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ **جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ** وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾
[9/Tevbe, 73] Ey o şanlı Peygamber! Kafirlerle ve münafıklarla cihad et ve anlara karşı kalın (sert) ol! Onların varacakları yer cehennemdir. Orası ne kötü varış yeridir!

[122] H - mesnevî… mefhûmunca

[123] "İmdi, her bir devirde bir velî kâimdir; imtihan kıyâmete kadar dâimdir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 3, s. 229, 811. beyit

[124] ﴿**قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي** وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾
[12/Yûsuf, 108] De ki: "İşte benim yolum budur! Basîret üzere Allah'a davet ederim. Ben ve bana uyanlar böyleyiz; Allah'ı tesbih ile tenzih ederim ve ben müşriklerden değilim!"

[125] [72/Cin, 18] Ve mescidler kuşkusuz Allah içindir. O halde Allah ile birlikte başka birine dua etmeyin.

[126] ﴿وَعَلَامَاتٍ وَ**بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ**﴾
[16/Nahl, 16] Ve işaretler koydu. Yıldızla da anlar yollarını bulurlar!

bî-karârı ve keyfîyyet-i esmâ vü sıfât ile neş'e-dâr olub kuvvet-i tahsîl etmekle devrân-ı izdirârî oldu.

Pes: Temâdi-yi devrân u tetabi'u tehavvul ü cevelân sebebiyle ile'l-ân zikir /[14] olunan mahall-i tecellînin her birine mukâbil olmağın her birinin hâssasın cezb edüb havâss-ı mezbûrenin her biri bir burcda karâr eyledi.

Pes:[127] Tecelli-yi zât min verâi'l-esmâ-i ve's-sıfât[128] tabaka-i bürûcdan vech-i arzda nüzûl etdikde[129] olan mahlûkâttan[130] evvelâ cism-i cihâna can ı cesed-i cihâniyâna kalb u cinân olan Sultân ve havme-i livâ-i zafer nümâsında olan cünûd-u ehl-i İslâm[131] ve vulât ü hükkâma nüzûl edüb[132] Sultân-ı cihâna hâssa-i lâzıme ber-mûcib ﴿إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ﴾ ﴿فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ﴾[133] beyne'l-'ibâd-i icrâ-yı ahkâm-ı şer'ide hak ile 'adâlet ve beyza-i dîn-i İslâmı siyânet ü hümâ-yı hudûd-u ilâhiyye-i himâyet olub cünd-i İslâm ve sâ'ir hükkâma hâsiyyet-i sıyânet-i mezbûrede bezl-i mu'âvenet ü himâyet-i mesfûrede müsâ'adet ü mu'âzadet oldu.

Ba'dehû tecellî sâ'ir efrâd-ı nâsa erişüb ber-mûcib-i ﴿فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ﴾[134] ba'zına hâssa[135] anlara hâssa[136] ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾[137] fehvâsınca

---

127 A1,A2, Ç: ba'dehû

128 H - min verâi'l-esmâ ve's- sıfât

129 H - nüzûl etdikde

130 H + olan mahlûkâttan

131 A1, A2, Ç: îmân

132 H + nüzûl edüb H - 'adâlet nişân vakı olub

133 ﴿يَادَاوُودُ إِنَّا **جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ** وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾

[38/Sâd, 26] Ey Davud! Gerçekten biz seni yeryüzünde bir halife yaptık. Artık insanlar arasında adaletle hüküm ver. Keyfe arzuya uyma ki, seni Allah yolundan saptırmasın. Çünkü Allah yolundan sapanlar, hesap gününü unuttukları için kendilerine çok şiddetli bir azap vardır.

134 ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ **فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ** فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾

[16/Nahl, 36] Celâlim hakkı için, biz her ümmette "Allah'a 'ibadet edin ve Tağut'tan kaçının!" diye uyaran bir peygamber çıkardık; sonra içlerinden kimine Allah hidayet nasib etti, kiminin de üzerine dalâlet (sapıklık) hak oldu! Şimdi yeryüzünde bir dolaşın da bakın peygamberleri yalanlayanların sonu nasıl oldu?

135 H - ber-mûcibî feminhüm men… ba'zına hâssa; sah.h.

136 H + anlara hâssa

137 ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا **أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ** فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾

[4/Nisâ, 59] Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin, sizden olan ûlu'l-emr'e de (emir sahibi yöneticilere de)… Sonra bir konuda nizaya (anlaşmazlığa) düştünüz mü hemen onu Allah'a ve Resûlü'ne arzedin, Allah'a ve ahiret günü'ne gerçekten inanır mü'minlerseniz!.. O hem hayırlı, hem de netice itibariyle daha güzeldir!

/[15] tâ‘at-i hüdâ ve rasûle muvâzabat ve itâ‘at-i ûlu’l-emre müdâvemet ve ba‘zına ﴿وَعَصَوُا الرَّسُولَ﴾[138] ﴿مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ﴾[139] mısdâkınca ‘isyân-u muhalefet[140] oldu.

Pes: Âsâr-ı tecellî ehâli-yi ‘ibâdet ü tâ‘at yüzünden edîm-i arza nüzûl edüb anda dahi hâssa ve hâsiyyet efrâd-ı insân ve levâzım-ı îşân olan ve huş u tayr-i[141] hayvâna gıdâ içün envâ-i bukûl ü nebât ve esnaf-i meyve vü semari-yi enbât oldu.

Fâide: Nebât ü semâr u habbât-ı semere-i ‘ibâdât u tâ‘ât ve tevfîk-ı ‘ibâdet ve tâ‘at ûlu’l-emre itâ‘at ve ûlu’l-emre tebe‘ıyyet ü mürâce‘at-i emr-i hakka kemâl-i mütâbe‘at netîcesi olub husûl-i mütâbe‘at-i muhalefet[142] dahi bürûcun devrânı hıyninde mükâbil olduğu ve sıfât-ı cemâliyye ve celâliyye-i ilâhiyye iktizâsından olmuşdur.

Asl-ı celîl: Çûn tecellî-i zât-ı mıntıka-i bürûcun mâ-fevki olan hakâ’ika birer hâssa ve haysiyyet îrâs edüb ve nefsi ber-vech dahi hâsiyyet-i devrânı îcâb edüb ‘uküs-i haysiyyât hakâ’ik-i merkûme dahi birer burcda /[16] müntekış olub karâr etmiş idi.

Pes: ‘Ale’d-devâm ilâ kıyâm es-sâ‘ate ve sâ‘atü’l-kıyâm sevâhibi[143] nüzûl ü ‘urûc olan bürûc devrân edüb müştemil olduğu havâss-ı hakâ’ik ile cihet-i vâhideden esmâ vü sıfât-ı ilâhiyyeye mükâbil ve cihet-i uhrâdan mâdûnî olan hakâ’ikten evvelâ halîfetü’l-hakk u Sultânu’l-Hâlîka hakîkatine mehâzî oldukca hükm-i esmâ vü sıfât ile hakâ’ik-i sâbıkadan istifâza etdüği hâsiyyâtı ifâza edüb ba‘dehû bi-hükmi « أَلاَ وَإِنَّ فِي الجَسَدِ مُضْغَةً: إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الجَسَدُ كُلُّهُ»[144] el-hadîs fi’l-mesel pâdişâh-ı cihân-penâh-ı kalb u cümle-i cihân-ı kalb mesâbesinde olmakla esmâ-i lütfîyye ve kahriyyenin ahkâmı ile hâsiyyât-i mezbûrenin âsârı sâ’ir-i nâs ve devâbb u nebât ü eşcâr u semâr üzere cârî olsa gerekdir.

---

138 ﴿يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا **وَعَصَوُا الرَّسُولَ** لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللهَ حَدِيثاً﴾
[4/Nisâ, 42] Allah’ı inkar edip peygambere isyan edenler, o kıyamet günü yerle bir olmayı isterler. Allah’tan hiçbir sözü gizleyemezler.

139 ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ **مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ** فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾
[2/Bakara, 109] Ehl-i Kitap’tan çoğu, gerçek kendileri tarafından bilindikten sonra sırf içlerindeki kıskançlık ve hasetten dolayı, sizi imanınızdan vazgeçirip kafir yapmayı arzu ederler. Şimdilik siz, Allah emrini verinceye kadar, af ile hoşgörü ile davranın. Şüphesiz Allah her şeye (kadirdir) gücü yetendir, daima gücü yetendir!

140 H - ve ba‘zına… muhalefet; sah.h.

141 A1: tuyûri

142 H - muhalefet

143 A1, A2, Ç: zevât

144 صحيح البخاري (1/ 20):
"الحَلاَلُ بَيِّنٌ، وَالحَرَامُ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا مُشْتَبِهَاتٌ لاَ يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنِ اتَّقَى المُشْتَبِهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ: كَرَاعٍ يَرْعَى حَوْلَ الحِمَى، يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ، أَلاَ وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلاَ إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ، **أَلاَ وَإِنَّ فِي الجَسَدِ مُضْغَةً: إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الجَسَدُ كُلُّهُ**، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الجَسَدُ كُلُّهُ، أَلاَ وَهِيَ القَلْبُ "
"Dikkat edin vücutta bir et parçası vardır, o salâh bulursa cesedde salâh bulur".

Mesela mıntıka-i burûcun deverânı hîninde hâssa-i hakîkat-i Muhammediyye ve hâsiyyet-i hakâ'iki enbiyâ 'aksinin müntebi' ve müntekış olduğu burc-i sıfât-ı lutfiye-i ilâhiyyeye mukâbil /[17] olsa kemâl-i fazl u rahmet ve nihâyet-i lütf u şefkat hâssasının hükmün ahz edüb cihet-i uhrâdan vech-i arzda ûlu'l-emre ve anın vâsıtasıyla sâ'ir mahlûkâta müvâcih geldikte temâm-ı salâh u gâyet rüşd ü felâh zâhir olub sıfât-ı lütf u cemâl ve evsâf-ı cûd u efdal-i zuhûr ve min külli'l-vücûh ittibâ'-i sünnet-i rasûl ve iktifâ-i âsâr-ı hazret-i asl'il-usûl sudûr edüb ﴿وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾[145] fehvâsınca 'umûmen 'asâkir-i İslâm ve vülât-i hükkâm ve 'ulemâyı a'lâm ile ﴿أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾[146] mazmûn-u şerîfine mâ-sadak ve ﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾[147] şerîfine -nazm mısdâk mâ-nutuk olub sü'adâye ri'âyet ile cezâ vü eşkıyâya kânûn-ı siyâseti icrâ sâdır olduğundan ma-'adâ re'y-i sâ'ib ile sedd-i sügûr u fîkr-i sâkıb ile tedbîr-i umûr-u cumhûr olunub ecniha-i 'adl ü nısfet-i mebsût ve ulviye-i 'ızz u nusret-i kâ'ime-i sebât ü istikâmete merbût olmakla bîd'-u dâlle merfû' ve emvâ-i muzılle-i bi'l-külliye medfû' olub 'ubbâd u zühhâd-ı tarîka-i 'ibâdette sâbit ü kâ'im /[18] ve mücâhidân riyâzat mu'tâd-ı câdde-i istikâmette dâ'im oldukları sebeb ile ﴿وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾[148] fehvâsınca âsumân-ı fadl ü ihsândan bârân-i rahmet nâzil ve ifrâd-ı âferîde a'lâ haddihî hivân-ı mekremete nâ'il olub erâzi vü bükâ'-i ma'mûr ve bevâdî ü tellâl-i memtûr olmakla ol 'asr u evân devr-i nûşin-i revân gibi darb-ı mesel ve ol zamânda vaz' olunan kavânîn-i merzıyye sonra gelenlere düstûru'l-'amel ola ve emmâ sıfât-i kahriyyeye mukâbil olsa kazıyye-i ma'kûs ve ehl-i arza ahkâm-ı celâliyye sebebi ile hâssa-i rahmet sıfat-ı kahr u şiddet sûretinde zuhûr etmeğin tâli'aları menhûs olub müstehakk-ı ri'âyet-i metrûd u mahrûm u

---

[145] [26/Şûarâ, 215] Ve sana uyan mü'minlere kanadını indir.

[146] ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ **أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ** يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

[5/Mâide, 54] Ey o bütün iman edenler! İçinizden kim dininden dönerse duysun; Allah onun yerine öyle bir kavim getirecektir ki Allah onları sever, onlar Allah'ı severler. Mü'minlere karşı boyunları aşağıda, kafirlere karşı başları yukarıdadır. Allah yolunda cihad ederler, dil uzatanın kınamasından korkmazlar. Bu, Allah'ın lütûf ve ihsânıdır, onu dilediğine verir. Allah lütfu bol olan'dır, her şeyi bilen'dir!

[147] ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ **أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ** تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾

[48/Fetih, 29] Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar da kafirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûa varırken secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Simalarında secdelerin izinden nişanları vardır. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizlerini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kafirleri öfkelendirir. Allah inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir.

[148] [72/Cin, 16] Onlar gerçekten o yol üzere dosdoğru gitselerdi, elbette kendilerine bol bir su verirdik.

müstevcib-i te’dîb ve siyâset-i makbûl ü merhûm olmakla ‘usât u evbâş emre itâ‘atte serkeşlik edüb baş kaldıralar.

Fe-emmâ hakıyyet-i hakîkat-i Muhammediyye-i kemâl-i kuvvette ve perde-i nâmus-ı şerî‘at-ı Ahmediyye-i nihâyet-i ‘ismetde /[19] olduğu ecilden «اَلْحَقُّ يَعْلُو وَ لاَ يُعْلَى عَلَيْهِ»[149] hükm-i câri ﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ﴾ [150] muktezâsınca fîtne vü fesâd verâ-i perde-i butlânda mütevâri ola ve ‘alâ hâza’l-kıyâs medâr-ı hâssa-i hakâ’ik-i aktâb u evliyâ ve mazhar-ı hâsiyyet-i mesâcid ü me‘âbid-i şerâfet-i intimâ olan burûc-i me‘âli-yi ‘urûc mukâbil-i sıfât-ı lutfiyye olsa vech-i arzda ‘ibâdet ü tâ‘at u tarîkat-i hakka da‘vet üzere olanların irşâdı nâfiz ü râ’ic ü mukaddemât-ı terğıb u terhîbleri nâtic olub ehâli-i se‘âdet-i istimâ‘ va‘z u nasîhate rağbet ü kesret-i cema‘at ile mesâcid ü cevâmi‘î ‘imâret edüb ‘ubbâd u züvvâr-ı leyl u nehâr-i meslûbî’l-ihtiyâr olub lebbeyk küyân beytullâh harâm u mesâcid-i ba-ihtirâm cihetlerine şedd-i rihâl ve bend-i ihrâm edüb devvân u pûyân olmakla ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا﴾ [151]﴿وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ﴾ mûcibince zümre-i ehl-i îmân ve tâ’ife-i ehl-i takvâ /[20] vü îkânın netâyic-i tâ‘at ve semerât-ı ‘ibâdeti zuhûr edüb vech-i arz ber-haseb-i ﴿اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ﴾ [152]﴿وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ﴾ [153]﴿كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ﴾ şey’in enbât-ı enva‘-i nebât ve ihrâc-ı esnâf-i habbât ile misâline ma-sadâk ve u‘cûbe-i zürra’-i müttefekı’l-enfâk olub ehl-i zemîn ﴿كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ [154]﴿وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ hitâbı ile muhâtab ve ile imtisâlemrine [155]﴿كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ﴾

---

[149] (أرشيف منتدى الألوكة - 1 (ص: 0) “Hak dâima üstün gelir; hakka galebe edilmez”.

[150] ﴿**وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ** إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾

[17/İsrâ, 81] Ve de ki: “Hak geldi, bâtıl zevale erdi (yok oldu); hakîkaten bâtıl pek zavallıdır!”

[151] ﴿**وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ** وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾

[7/A‘râf, 96] Eğer o memleketlerin halkı îmân edüb, Allah’tan korksaydılâr, elbette üzerlerine yerden, gökten bereketler açardık, fakat yalanladılar ve kendilerini kazandıklarıyla tuttuk alıverdik!

[152] ﴿يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ **اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ** زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾

[22/Hac, 5] Ey insanlar! Eğer öldükten sonra diriltilmekten şüphede iseniz, biliniz ki biz sizi bir toprak’tan, sonra bir nutfeden (spermadan), sonra bir alaka’dan (embriodan), sonra yapısı belli belirsiz bir mudga’dan yaratmışızdır ki size anlatalım diye! Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durdurûyoruz da sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz, sonra sizi olgunluk çağına ermeniz için büyütüyoruz. Bununla beraber içinizden kimisi vefat ettiriliyor, yine içinizden kimisi de biraz ilimden sonra birşey bilmesin diye ömrünün en kötü dönemine ulaştırılıyor. Arz’ı da görürsün ki sönmüş kül halinde, derken üzerine suyu indirdiğimiz zaman, kabarır da her güzel çiftten bitkiler bitirir!

[153] [48/Fetih, 29]

[154] ﴿يَاأَيُّهَا الرُّسُلُ **كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا** إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾

[23/Mü’minûn, 51] Ey peygamberler! Helâl ve hoş şeylerden yeyin ve güzel işler yapın; çünkü ben bütün yaptıklarınızı bilirim.

[155] ﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ **كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ** بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ﴾

[34/Sebe’, 15] Andolsun ki Sebe kavmi için oturdukları yerde hakîkaten bir ibret vardı; sağ ve soldan iki cennet (bahçe) anlara hal diliyle: “Yeyin Rabbinizin rızkından O’na şükredin! Ne güzel, hoş bir belde, bağışlayan bir Rab!” derlerdi.

mutâlib olalar. Ve yine mevâcih-i sıfât-ı kahriyye olsa emir ber-‘aks olub râh-i irşâd-ı beste ve bu sebebden kulûb-u ricâl[156] evtâd-ı şikeste olmakla mahall-i şer ü fesâd u bikâ‘ ehl-i zındıka ve ilhâd olan bilâdda ﴿لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا﴾[157] netîcesi zâhir ve ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾[158] mûcibince[159] teğayyür-i ahvâl[160] rûz-i rûşen-i misâli bi-emr ola.

Ve kezâlik mahall-i ‘akîs havâss-ı nücûm-i se‘âdet ve nuhûset-i mevsûm olan burc-i sıfât-ı /[21] lutfîyyeye mukâbil oldukta hâssa-i se‘âdet cihetinden ehl-i arz-ı esbâb-ı devlet u se‘âdete temessük ü ezyâl-i rüşd ü hidâyete teşebbüs edüb fevâid-i ‘izzet-i dâreyne fâiz ü ‘avâid-i rif‘at-i neş’etini hâvî vü hâ’iz olalar. Ve galebe-i sıfât-ı lutfîyye sebebi ile hâssa-i nuhûsetin hükm-i cârî olmayub bu mertebede se‘âdet ve nuhûset hadd-i i‘tidâl ve sûret-i ıstılâh üzere zâviyelerinde i‘tizâlde olmağın lâ leh ve lâ ‘aleyhi ma‘nâsı zuhûr eyleye ve-emmâ sıfât-ı kahriyyeye muhazî oldukta sıfat-ı kahr-ı müktezâsınca hâsiyet-i se‘âdet hükmin icrâda imtidâd bulmayıp serî‘uz-zevâl ola fe-emmâ hâssa-i nuhûset-i sıfât-ı kahirden takviyet bulub hükmi-yi ber-sebîl-i kemâl-i temşît bulmağın ﴿أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾[161] fehvâsına mâ-sadak olan eşkıyâ vâsıtasıyla ekser bekâ‘ vü ağleb-i aktâ‘ade sefk-i dimâ’ vü hetk-i i‘râz harâ’ir ü imâ’ vakı‘ vu nehb u gâret ü gasb u hıyânet ile ahvâl-i muhtell u emvâl /[22] zayi‘ olub ‘asker-i İslâma ba‘zı zamânda mânend-i gazve-i ahz-ı sûret-i inhirâf u meziyyet ve ba‘zı ahyânda misâl-i gazve-i ahzâb u handek-i husûn u galâ‘ide tehassune ‘azîmet lâzım ola.

---

156 H - ricâl

157 ﴿لَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ **لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا** وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾
[22/Hac, 40]: Onlar ki: “Rabbimiz bir Allah’tır! demelerinden başka bir sebeb olmaksızın, haksız yere diyarlarından çıkarıldılar. Allah’ın da insanların bir kısmını bir kısmıyla defetmesi olmasaydı, her halde manastırlar, kiliseler, havralar, mescidler yıkılırdı. Buralarda Allah’ın ismi çok zikrolunur ve elbette Allah kendi dinine yardım edene yardım edecektir! Şüphe yok ki Allah çok kuvvetlidir, çok izzetlidir!

158 H + ﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ **إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ** وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ﴾
[13/Ra‘d, 11] Herkesin önünden ve arkasından takip eden meleke vardır, onu Allah’ın emrinden dolayı gözetirler! Allah bir kavme verdiğini –o kavim kendisi bozmadıkça- değiştirmez! Bir kavme de Allah kötülük irâde buyurdu mu artık onun geri çevrilmesi imkansızdır! Öyle ya, onlar için O’ndan başka bir vâli (velî) yoktur.
A1, A2, Ç: ﴿**وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا**﴾
[17/İsrâ, 16] Bir memleketi helâk etmek istediğimiz vakit ise, onun ileri gelenlerine (varlıklılarına) itaat etmelerini emrederiz, onlar itaat etmez de orada fısk (kötülük) yaparlar; böylece o memleket aleyhine hüküm hak olur! Biz de onu yerle bir ederiz!

159 A2:

160 H + teğayyür-i ahvâl

161 [2/ Bakara, 30]

Ve lâkin bu mertebelerde dahi ﴿لِيُحِقَّ[162] الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ﴾[163] mûcibince numûne-i gazve-i huneyn evvelî sûret-i inkisâr ve karâr[164] ve âhiri hakîkat-i[165] sebât ve istibâr[166] ve karâr olmakla ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾[167] mefhûmunca vehametkâr ber-haseb-i i-visemmâ vesâ-gerdâr ola ve-i şeâmet-i gerden tavâ'if-kılâde ﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ﴾[168] şeytâniyyeye esîr ve hevâcis-i[169] nefsâniyetde cây-gîr olub 'ismet-i ilâhiyyeden bî-nasîb ve hidmet-i mürebbî-i edîbe-i karîb olmayub evdiye-i dalâlette ser-keşte vü garîb olan ehl-i hevâ vü sâhibân-i şirret vü şeka hükm-i nühûset ile muktezâ-yi tab'-i hayvâniyyet ve mûcib-i vasf-ı beşeriyyet üzere hareket edüb el-'iyâzu billâh isti'dâd-ı se'âdeti istihkâk-ı şekâvete tebdîl ve nüfûs-i zemîmelerini derkât-ı bû'd ve hirmâna tenzil eyleyeler.

/[23] **Asl:** Te'sirât-ı ecrâm-i felekiyye 'alâ hilâf-i mâ yez'amuhu'l-müneccimûne'l-kezzâbûn min haysü zevâtüha'l-asliyye olmayub ahkâm-ı sıfât-ı cemâliyye vü celâliyye-i ilâhiyye sebebi ile olduğu muhakkak ve gâyet el-emr-i pertev-i te'sîr-i sıfât-ı zücace-i ecrâm-ı mezbûreden mün'akis olması emr-i musaddakdır.

Pes: Ahkâm-ı cemâliyye vü celâliyye-i sıfât-ı zevât-ı mevcûdâta nüzûl ve şuhûs-u 'âmme-i mahlûkâta hulûl etdikde evvelen bi'z-zât efrâd-ı insâniyyeye nâzil ba'dehû sâ'ir-i ecnâs-ı ma'deniyye vü nebâtiyye vü hayvâniyyeye bi'l-vâsıta vâsıl olur ve mukarrerdir ki ahkâm-ı mezbûre-i efrâd-ı mesfûreye nüzûl eyledikte sebîl-i havâtırdan kulûb ve zamâ'ire nâzil olub ba'dehû «إِذَا صَلَحَتْصَلَحَ الجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الجَسَدُ كُلُّه»[170] hükmünce âsâr-ı ahkâm-ı muzga-i kalbten menâfiz-i a'zâ vü cevârihden hârice tulu' eder.

---

[162] H + Allâh

[163] ﴿**لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ** وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ﴾
[8/Enfâl, 8] Ki hakkı hak tanıtsın ve bâtılı ibtal etsin; varsın suçlular istemesin!

[164] A1, A2: firar

[165] H + hakîkat

[166] A1: istırar

[167] ﴿اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ **وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ** فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾
[35/Fâtır, 43] Bu da yeryüzünde bir kibirlemme ve bir suikast düzenidir! Halbuki fena düzen ancak sahibinin başına geçer; o halde öncekilerin sünnetinden başka ne gözetirler? O halde Allah'ın sünnetine asla bir değişiklik bulamazsın, Allah'ın sünnetinde bir sapma da bulamazsın!

[168] ﴿وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ **عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ** وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾
[48/Fetih, 6] Ve o Allah hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azap etmesi içindir. Kötülük anların başlarına gelmiştir. Allah onlara gazap etmiş, lanetlemiş ve cehennemi kendilerine hazırlamıştır. Orası ne kötü bir yerdir!

[169] A2 - hevâcis

[170] صحيح البخاري (1/ 20)
" الحَلاَلُ بَيِّنٌ، وَالحَرَامُ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لاَ يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنِ اتَّقَى المُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ: كَرَاعٍ يَرْعَى حَوْلَ الحِمَى، يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ، أَلاَ وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلاَ إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ، أَلاَ وَإِنَّ فِي الجَسَدِ مُضْغَةً: **إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الجَسَدُ كُلُّهُ**، أَلاَ وَهِيَ القَلْبُ "
"Vücutta bir et parçası vardır, o salâh bulursa ceset de bulur, o bozulursa ceset de bozulur".

Pes: Tâ’ife-i ehl-i se‘âdet ber-mûcib-i hadîs «إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً فَأَمَّا لَمَّةُ»[171] her hâtıranın asl-ı kalbde olan menşei ve mebde’eni «الْمُؤمن كيس فطن»[172] /[24] mûcibince metânet-i fetânet ü giyâseti vü rezânet-i hazm-i ve firâseti ile ihsâs ve âlât-i efkâr sebr u imtihânı müntehâ-yı havâtırının ka‘rına igmâs u ikmâs edecek ef‘al ü etvârını âsâr-ı selef-i sâlih mi‘yârına tatbîk ve ahvâl ü esrârını mantûk-i kütüb-i şer‘ıyyeye tevfîk cânibine müteveccih olduğu ecilden mezheb-i cebirden a‘râz ve hilâf-ı ehl-i sünnetten igmâz edüb i habere sarf u -cânibcüz’ini külliyet ile ı-ihtiyârnce bimûci «اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ»[173] ‘inân ‘azîmetini cihet-i şerr u bâtıldan semt-i hakka ‘atıf etdikde i-fethide ve muhalei mücâ-fehvâsınca mekrûhât «حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ، وَحُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ»[174] hevânâri zımnında olan nûri-yi nûr firâset ile görüb **Mesnevî**

چشم بندست آتش از بهر حجیب

رحمتست این سربر آورده ز جیب[175]

mefhûmunca sûret-i âteş ber-çeşm-i bend ü hicâb ﴿بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ﴾[176] /[25] deyüb sûret-i nârı hilâfa li’n-nefsi ve’l-hevâ kabûl ü ihtiyâr etmekle ﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى(40) فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى﴾[177] mısdâkınca bâtınında olan envâr u cennât-ı şâmiletü’l-enhâr içinde i -nce ni‘metbimûci ﴿لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ (21) خَالِدِينَ فِيهَا﴾[178]

---

[171] سنن الترمذي ت بشار (5/ 69)
قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً فَأَمَّا لَمَّةُ** الشَّيْطَانِ فَإِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ الْمَلَكِ فَإِيعَادٌ بِالخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللهِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ الأُخْرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ثُمَّ قَرَأَ {الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالفَحْشَاءِ} الآيَةَ.
"Şeytanın, Ademoğlu ve melekler için bir afeti vardır".

[172] نوادر الأصول في أحاديث الرسول (4/ 26)
قَالَ رَسُول الله صلى الله عَلَيْهِ وَسلم **الْمُؤمن كيس فطن** حذر وقاف متثبت لَا يعجل عَالم ورع وَالْمُنَافِق همزَة لُمزَة حطمة كحاطب ليل لَا يُبَالِي من أَيْن كسب وفيم أنْفق سُئِلَ ابْن عَبَّاس رَضِي الله عَنْهُمَا عَن أبي بكر رَضِي الله عَنهُ فَقَالَ كَانَ كالخير كُله من رجل كَانَ فِيهِ جدة
"Mü’min akıl küpü (zekâ kesesi)dür".

[173] صحيح البخاري (6/ 171)
«**اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ**، أَمَّا مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ فَيُيَسَّرُ لِعَمَلِ أَهْلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الشَّقَاءِ فَيُيَسَّرُ لِعَمَلِ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ»
"Herkes yaratıldığı üzeredir".

[174] صحيح مسلم (4/ 2174) :قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «**حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ، وَحُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ**»
"Cennet sevgisi zorlularla çevrilidir, cehennem sevgisi şehevatla çevrilidir".

[175] "Ateş, hicâbdan dolayı göz bağıdır; bu ceyb-i gaybdan, baş çıkarmış rahmetdir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 274, 800. beyit

[176] ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ **لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ**﴾
[57/Hadid, 13] O gün ki o münafık erkekler ve münafık kadınlar o iman edenlere şöyle diyeceklerdir: "Bize bakın da sizin nûrunuzdan alalım?" Onlara şöyle denilir: "Arkanıza dönünde nûr arayın!" Derken aralarına kapılı bir sur çekilir ki, anın içinde rahmet, dışında da azap vardır.

[177] [79/Naziât, 40] Kim de Rabbinin makâmından korkmuş ve nefsini hevâdan (kötü arzulardan) alıkoymuş ise; [79/Naziât, 41] Muhakkak onun varacağı yer Cennet'tir...

[178] ﴿يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ **لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ (21) خَالِدِينَ فِيهَا** أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾

dâ'ime ile ikâmet u karâr eder. Ve bunların hilâfı olan ehl-i şekavet ve hamâgat-ı aslıyye ve sehâfet-i 'akliyyesi muktezâsınca mebde'-i havâtır ve menşe-i serair-i zamâ'ir-i teşhîs ile muvaffak olmamağın perde-i nâr u gıtâ-yı şerar müsteclibü'l-eşrâr olan lezâiz-i 'âcile ve şehevât-i bî-hâsıla meyl edüb ve ihtiyâr-ı cüz'isini bi'l-külliye sûret-i sürûrda olan şürûra sarf edüb ﴿فَأَمَّا مَنْ طَغَى (37) وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (38) فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى﴾[179] fehvâsınca zîr-i perdede olan nâr âkele'n-nâs ve'l-ehcâr u verâ-yı hicâb sûret-i envârda olan dâru'l-bevâr ka'rında ﴿لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ (106) خَالِدِينَ فِيهَا﴾[180] mefhûmunca nikmet-i bâkiye ile ber-sebîl-i /[26] devâm istikrâr eder.

Asl-ı şerîf: Fehm ü idrâk u 'akl-ı derrâk-ı hayr u şer teşhîs ve hak-bâtıl mâ-beyni tefrik ü teşkîs olunub ancak sine-i gafletten tenebbüh ve cihet-i hayra teveccüh olunur. Lâkin kemâl-i necât ve halâs u tahsîl-i mü'min ve menâs-ı bî-delâlet pir-i müte'assir ve bî-vesîlet mürşid-i dest-gîr-i müte'azzir olmağın **Mesnevî**

پیر را بگزین که بی پیر این سفر
هست بس پر آفت و خوف و خطر[181]
آن رهی که بار ها تو رفتهء
بی قلاووز اندران آشفتهء[182]
پس رهی را که ندیدستی تو هیچ
هین مرو تنها ز رهبر سر مپیچ[183]
پیر ما لابد راه آمد ترا
در همه کاری پناه آمد ترا[184]
پیر باید، راه را تنها مرو

[9/Tevbe, 21, 22] Rab'leri anları kendi katından bir rahmet, bir rıza ve bir cennetle müjdeler. O cennette onlara bitmez tükenmez nimetler vardır. Anlar orada sonsuza dek kalacaklardır; çünkü büyük mükafat, Allah'ın yanındadır.

[179] [79/Naziât, 37-39] Artık, her kim azgınlık etmiş ise, dünya hayatını tercih etmiş ise; muhakkak, onun varacağı yer cahîm'dir (cehennemdir)!

[180] ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ **لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ (106) خَالِدِينَ فِيهَا** مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ [11/Hûd, 106-107] Şimdi bedbaht olanlar ateştedirler; orada anlara orada öyle bir soluyuş ve hıçkırış vardır. Onlar orada gökler ve yer durdukça kalacaklardır; ancak Rabbinin dilediği müddet başka! Çünkü Rabbin dilediğini yapandır!

[181] "Pîri ihtiyar et ki, pîrsiz bu sefer, çok afet ve korku ve tehlike ile doludur". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 293, 2984. beyit

[182] "O bir yola ki, sen defalarca gitmişsin, kılavuzsuz o yolda şaşırmışsın". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s. 293, 2985. beyit

[183] "İmdi, bir yolu ki, sen hiç görmemişsindir, sakın yalnız gitme, rehberden baş çevirme!". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 293, 2986. beyit

[184] "Bizim pîrimiz yolda geliyor göreceksin,/Onunla iş koruma altına alınmış olacak". Attâr, Mantıku't-Tayr, http://ganjoor.net/attar/manteghotteyr/ozr-morghan/sh2/, 26/05/2019, saat: 00:26

از سر عمیا درین دریا مرو[185]

mefhûmunca ‘inân-ı ihtiyârı dest-i pîre teslîm ve levâzım-ı rızâ ve teslîmi hidmetine takdîm etmek gerekdir tâ ki pîr-i rûşen-i zamir ki haddi-zâtında pîr-i perver ve mürşid-i hünerver olub kâbiran ‘an kâbir nefs-i şerîf /[27] Muhammediyyeye vâris ve vâhiden ba‘de vâhid tuhm-u sırr-ı Ahmeden müzerri‘ isti‘dâdına hâris olmuş ola. Ol tâlib-i se‘âdete dest-i tasarrufu dirâz u mazhar olduğu füyûz-i ilâhiyyede kendüye enbâz edüb sebîl-i sem‘inden nefs-i nefesi ile kalbî şem‘ini iş‘al edüb ve tevhîd-i ‘âm ve tevhîd-i hâs ve ism-i hûya emr-i iştigâl eyleye.

Fâide: Tevhîd-i ‘âm sadr-ı enbiyâ Hazret-i Muhammed Mustafa’ya sallallâhu ‘aleyhi ve sellem kable’l-hicret Mekke-i Mükerreme’de nâzil olan kelime-i tayyibe-i Lâ ilâhe illallâh iledir ki zümre-i mü’minîne telkîn etmekle mezâk-ı canlarından merâret-i cehâleti izâle ve câm-ı halâvet-i îmânı inâle edüb «ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا»[186] i -i dîn-yyethakim ve se selâi kuddû-i hazret-ubûbîyetnce ri mûcibihadîs «İslâm ve risâlet u nübüvvet-i hazret-i Muhammed aleyhi’s-salavât ve’s-selâma rızâ tahsîl /[28] etdikleri ecilden ta‘m îmânı zâ’ik ü çâşnî-i şevk ü muhabbeti zevk etmekle kemâl-i îmân ve îkâna arzu mend ve sâ’ik olmuşlar idi. Ve tevhîd-i hâs yine ol kelime-i tayyibe iledir ki mükerreren hâsiyyât-i uhrâ ile ba‘de’l-hicre Medîne-i Münevvere’de nâzil olub ba‘de’t-telkîn sahâbe-i güzînde âsâr-ı yakîn peydâ yevmen fe yevmen kemâl-i îmân ve nihâyet-i îkân u itkân-ı hüveydâ olduğundan mâ-adâ âsârı ile her birinin gönlü şâd u şen ü envârı ile cümlesinin kalbi münevver ü rûşen olub kendülerinden bî-ihtiyâr âsâr-ı tevhîd ile nice kerâmât ve havârık-ı âdât zuhûr eder idi.

Pes: Mürşid-i kâmil bu iki kısmı tevhîdi ve hevâ-semeni ki zübde-i husûsiyyet-i tevhîd ve âlet-i tefrîd u tecriddir mürîd-i sâdıka telkîn ve vazîfe iştigâlini ta‘yîn edüb müdâvemet ettirmekle ber-haseb-i kalbü’l-mü’min beytullâh hâne-i hâss-ı ilâhi ve muhbit-i nefehât u tecelliyât-ı nâ-mütenâhi olan beyt-i kalbi meftûhu’l-bâb ve merfû‘ul-hîcâb olub imdâd-ı pîr-i sâhib-i /[29] irşâd ile ol üç kelime-i tayyibe-i dâhil hâne-i kalbte derûn Ka‘be’de olan e‘amda sülüse misâli nûrdan üç sütûn olur ve çûn sa‘at hâne-i kalbe hadd u

---

[185] “Yol ancak pir ile katedilir, /Gizli sırlar anın içerisindedir”. Attâr, Mantıku’t-Tayr, http://ganjoor.net/attar/manteghotteyr/ozr-morghan/sh2/, 26/05/2019, saat: 00:30

[186] صحيح مسلم (1/ 62): «**ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا**» ،يَقُولُ: ،سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ،نَّهُ

“Kim Allah’ı Rab tanır, İslam’ı din tanır, Muhammed’i de rasul bilirse imanın tadını alır”.

gâyet ve ‘ulüvv-i sakfına nihâyet yoktur zikr etdikçe sütûnlar dahi bülend ve gittikçe ‘âlî ve dil-pesend olduğundan mâ-‘adâ ol hâne-i hâsa hidmet içün veled-i kalb dedikleri tıfl-i ma‘neviye vücûda gelüb zikr olunan üç ‘adet sütûn kaviyyetü’l-metûne saykal u cilâ vermeğe meşgûl ve sütûnlar dahi mücellâ vü maskâl olur.

Pes: Hâric-i harem olan nefs-i hannâs kesîri’l-vesvâs cihetine birer vezin rûşen açılub anlar dahi nazar kıldıkta ol sütûnların nûri kendülere mün‘akis ve ol nûr ile kendülerin resmî sütûnlarda müntekış olub ez-kadem tâ fark envâra gark olduklarını müşâhede edince hûş-i hâl ve mesrûru’l-bâl olurlar ve-emmâ sâlik kesret-i zikirde müsâhele etdüği sebebden veled-i kalb dahi saykal ve celâde müsâmaha ile /[30] sütûnların nûruna noksân târî olub nefs-i hannâs nazar etdiklerine ol envâri göremeyib sûret-i kabîha-i kadîmelerin görmekle sâlike zikreyle deyü tekâzâ ederler.

Pes: Bu mertebede sâlik-i sâdık[187] velâki’n-nallâhe e‘ânenî fe esleme cinnî[188] mazmûnı ile mütehakkık olur. Ba‘dehû hâne-i kalb sâlikten sevâd-ı a‘zam hakîkat-i Muhammediyye tarafına bir kapu açılub her cihetten enva‘-i envâr saçılır ve hakîkat-i Muhammediyyeye ibtidâ-i zuhûrunda nübüvvet-i şerîfe-i zarf u şirret ittîsâllerinden hakîkat-i Muhammediyye dahi nübüvvet-i şerîfeye zarf olub ikisine dahi ism-i zât zarf olmuş idi.

Pes: Delâlet-i mürşid ile sâlikin teveccühü ol cihete olunca bâdî nazarda basar-i basîreti ism-i zâta müte‘allik olub ve kuvvet-i nûr-i tevhîd ile keşf-i gıtâ edüb zarfdan mazrûfa -ki hakîkat-i Muhammediyyedir- nazar etdikde hakîkat-i Muhammediyye envâr bî-şümâri ile zât-ı sâlike mün‘akis olub sâlik dahi zâtında mün‘akis olan hakîkat-i Muhammediyye ile kendü ‘aksini hakîkat-i Muhammediyyede mir’atında[189] /[31] müşâhede kılınca **şi‘ir**

مصطفا راز فضل یزدانی
گشته ام در متابعت ثانی
بره سنتش فروشده ام

[187] H + sâdık
[188] “Allah bana nimet verdi ve cinni Müslüman eyledi” Kelâm-ı kibar.
[189] H - mir‘âtında

تابحدی که جمله او شده ام[190]

mazmûnı ile mütehakkık olur.

Ba‘dehû bu makâmdan bî-cihetlik cihetine birer vezin-i küşâde ve sâlikin müntehâ-yı âmâli müheyyâ vü âmâde olur ve çûn âfitâb-ı ‘âlem-tâba nazar eden kimesnenin dîdesi hayra ve safâ-yı nûr-i basari tîre olub çeşme-i âfitâba nazar belki kendünden haber müyesser olduğu gibi bu makâmın seyrinde dahi basar-ı idrâk-ı ‘alîl ü beyân keyfiyyetinde lisân-ı ta‘bîr-i kelîl olub mâ-verâsından kelâm-ı memnû‘ ve harâmdır. ‘İnân-ı semend takrîr-i keşîde ve sırr-ı kemiyyet tahrîr çevirilüb âremîde kılınmak lâzım ve vâcib u mütehattimdir. **Mısra‘**

آنرا که خبر شد خبری باز نیامد[191]

Mesnevî

عارفان که جام حق نوشیده اند

رازها دانسته و پوشیده اند[192]

هر که را اسرار کار آمو ختند

مهر کردند و دهانش دو ختند[193]

سر غیب آنرا[194] سزد آموختن

که ز گفتن لب تواند دو ختن[195]

[32]/ گوش آن کس نوشد اسرار جلال

کو چو سوسن صد زبان افتاد و لال[196]

تا نگوی سر سلطان را به کس

تا نریزی قند را پیش مگس[197]

---

[190] “Allah’ın bahşettiği ihsan yüzünden Hz. Mustafa’ya..../ Tabilikte ikinci olmuşum/ Sünnetinin yoluna girmişim/ O derece ki tamamen O olmuşum”. Kaynağına ulaşılamadı.

[191] کـ**انرا که خبر شد خبری باز نیامد**/ این مدعیان در طلبش بی خبرانند

“Bu iddia sahibleri O’nun talebi konusunda habersizdirler (herhangi bir habere sahib değiller), zira haber sahibi olanlardan hiç bir haber alınamamıştır”. Sâdî, Gülistan, Dibâce, https://ganjoor.net/saadi/, 26/05/2019, saat: 00:14

[192] “Arifler ki, Hak kadehini içmişlerdir, sırları bilmişler ve örtmüşlerdir”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 66, 2239. beyit

[193] “Her kime karın sırlarını öğrettiler ise ağzını mühürlediler ve diktiler”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 66, 2240. beyit

[194] H: evra

[195] “Gaybın sırr-ını ona öğretmek layık olur ki, söylemekten dudağını dikebilir”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 6, s. 259, 3377. Beyit. (آنرا yerine yazmada اورا geçmektedir).

[196] “Esrâr-ı Celâl’i o kimsenin kulağı işitir ki o, yüz dilli sûsen gibi lâl vâki’ oldu”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 23, 21. beyit

در خور دریا نشد جز مرغ آب

فهم کن والله اعلم بالصواب[198]

Asl: Ma‘lûm-i ûli’l-ebsâr u mazbût-ı zevi’l-i‘tibârdır ki bir sâlik kâtı‘i’l-mesâlike asl-ı sâbıkta mezkûr u meşrûh olan ebvâb-ı ‘alel vechi’l-mezbûr meftûh olunca imtihânât-ı ilâhiyye bî-had ve gayr-i mütenâhiye olub herkes mihekk-i i‘tibârda kâmili’l-‘iyâr ve her kişi mîzân-i ihtibarda hem-senk mi‘yâr bulunmamağın serâ-perde-i hakîkate yol bulmak ve halvet-i serâ-yı devlet ü se‘âdette mahrem-i makbûl olmak e‘azzü mine’l-kibrîti’l-ahmer olub her kişiye makdûr u müyesser değildir. Ve bu mücmelin tafsîli ve iş bu mukaddimenin netîcesi tahsîl-i bu üslup üzeredir ki bir müktezâ-yı hadîs kaviyyü’l-iktizâ-yı «إِنَّ بني إسرائيل تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً»[199] /[33] ümmet-i da‘vet-i Muhammediyye içinde ümmet-i îcâbet yetmiş üç fırka olub yetmiş ikisi ehl-i nâr ve bir fırkası mazhar-ı nûr ve mahrem-i esrâr olmuşdur ki zeyl-i hadîs-i şerifte mezkûr «مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي»[200] mâ-sadakı olan fırka-i nâciye olub ve elsine-i ‘ulemâda ümmet-i mütâbe‘at ve ehl-i sünnet demekle mezkûr olub sünnet-i seniyye-i[201] nebeviyye ile ârâste ve ‘akâid-i sahîha-i müstekîme ile pîrâste[202] iken beyne’l-havfi ve’r-recâ’-i yâ Rabbi sellim dînenâ deyü du‘â ederler. Ve bir i‘tibârda dahi ‘ale’l-icmâl bu yetmiş üç fırka iki kısım olub bir kısmı kesâfet-i bâtıneleri ile bir zulmete ve bir kısmı safâ-yı tıynetleri ile bahr-i safvete düşmüştür.

Bir zulmete düşenler hîcâb-i kesîf tıynetleri sebebinden hâk-i mezellete düşdüklerin fehm edemeyüb n âlerin bir haysiyyet üzere kemkendümûcibince ﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ﴾[203]

---

[197] “Tâ ki Sultânın sırr-ını kimseye söylemeyesin; tâ ki şekeri sineğin önüne dökmeyesin!”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 22, 20. beyit

[198] “Su kuşunun gayri, deryaya lâyık olmadı; fehm et ve Allah doğrûyu en ziyade bilicidir”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 6, s. 260, 3378. beyit

[199] سنن الترمذي ت شاكر (5/ 26)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بني إسرائيل حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ، حَتَّى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمَّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ، وَ**إِنَّ بني إسرائيل تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً**»، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي»: «هَذَا حَدِيثٌ مُفَسَّرٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ مِثْلَ هَذَا إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ

“Benî İsrâil yetmiş iki millete bölünmüştür, benim ümmetim yetmiş üç millete bölünmüştür, onların bir tanesi hariç hepsi ateştedir”.

[200] سنن الترمذي ت بشار (4/ 323)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بني إسرائيل حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ، حَتَّى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمَّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ، وَإِنَّ بني إسرائيل تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلاَّ مِلَّةً وَاحِدَةً، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: **مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي.**

“Ben yanlarında olmama rağmen ashabıma ne oluyor!”

[201] H + seniyye-i

[202] A1 - ve ‘akâid-i sahîha-i müstekîme ile pîraste

[203] ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ **وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ** أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾

edüb /[34] bahr-ı safâya düşmüş sanırlar fe-emmâ fi'l-hakîkate ﴿كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً﴾[204] hasebince ve edâ-i heyemân ve bu edâ hüsranda şerâb-nâb kemân etdikleri 'aynı serâb ﴿يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾[205] mûcibince sırr-ı râh-i dalâlet ve hirmân u menzilgâh-i cehâlet ü hizlânda kâbil-i 'imrândır deyü bünyâdına mübâşir oldukları bünyân-ı masdûk ﴿عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ﴾[206] beyt ü emn-i 'ankebût-vâr bir virâne-i yebâb ve harâb olub ber-mûcib ﴿لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ﴾[207] tarh etdikleri esâs-ı kavâ'id-i bâis-i mezîd-i ribet ü sûi 'akâid ü temhît etdikleri besât-ı maka'id-i mûcib-i meziyet şekk ü münâfi-yi ni'met-i tumânînet olub mezâhim-i mevâid-i 'avâid olmakla ber-haseb-i ﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا﴾[208] ne'îm-i hulûd ve ikâmet ile müstekâr oldukları dâr-ı şekâvet mâ-beyninde musaddak ve beynehümâ hicâb oldu. Ve-emmâ bahr-i safvete düşenler safâ-yı meşreblerinden /[35] mukâbelelerinde olan sâha-i hâk-i zulmeti müşâhede kıldıklarında kemâl-i hazm ve ihtiyatlarından kendülerine hâk-i zillete düşmüş hayâl edüb ziyâde havf u haşyet ve nihâyet ru'b u rehbetleri sebebi ile müstağrak-ı bahr-ı safâ iken yine tâlib-i deryâ olurlar lâ-cerem ﴿تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا﴾[209] fehvâsınca mübeşşirân-ı mele-i a'lâ-i 'âlem-i bâlâdan ﴿لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ﴾[210] haber-i beşâretin îsâl ve sürâdigât emn u

---

[58/Mücâdele, 18] Allah onların hepsini tekrar dirilttiği gün, dünyada size yemin ettikleri gibi O'na da yemin edecekler ve kendilerinin bir şey yaptıklarını sanacaklardır. İyi bilin ki onlar yalancıdırlar.

[204] ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ **كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً** حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾

[24/Nûr, 39] Küfredenlerin amelleri ise ıssız çöllerdeki serap gibidir, susayan onu su zanneder; nihayet ona vardığı vakit orada birşey bulamaz da yanında Allah'ı bulur; O da onun hesabını tastamam görüverir; Allah hesabı çabuk görendir!

[205] ﴿الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ **يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا**﴾

[18/Kehf, 104] Onlar ki dünya hayatında çabaları boşa gitmektedir. Halbuki onlar güzel bir iş yaptıklarını zannederler.

[206] ﴿أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ **عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ** بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

[9/Tevbe, 109] O halde binasını Allah korkusu ve Allah rızası üzerine kurmuş olan mı hayırlıdır, yoksa binasını sel bıçığında sarkan bir yarın (yıkılmak üzere olan bir uçurumun) kenarına kurup da onunla beraber cehenneme yuvarlanan mı? Allah zalimler gürûhunu hidayete erdirmez!

[207] ﴿**لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ** إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

[9/Tevbe, 110] Onların kurmuş oldukları binaları kalplerinde bir kuşku sebebi olup kalacak, meğer ki kalpleri parçalansın! Allah bilendir, hikmet sahibidir!

[208] ﴿**وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا** فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾

[36/Yâsin, 9] Hem önlerinden bir sed, arkalarından bir sed çekmişiz, kendilerini sarmışızdır. Baksalar da görmezler.

[209] ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا **تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا** بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾

[41/Fussilet, 30] "Rabbimiz Allah'tır" deyip, sonra da doğrulukta devam edenlere gelince, onların üzerine melekler iner ve derler ki: "Korkmayın, üzülmeyin, size vaad edilen cennetle sevinin".

[210] ﴿وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا **لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ** وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ﴾

[29/Ankebût, 33] Ve elçilerimiz Lut'a vardılar, ailesi yüzünden fenalaştı ve çok üzüldü. Onlar da: "Korkma ve kederlenme, çünkü biz seni ve aileni kurtaracağız, ancak karın ötekilerle kalacak.

tumânîneti hibâl-i metîne-i ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾[211] ile halvethâne-i hallerinde irhâ vü isbâl ederler. **Mesnevî**

هر که ترسد مرورا ایمن کنند
مرد دل تر سنده را ساکن کنند[212]
لا تخافوا هست نزل خائفان
هست در خور از برای خاءفان[213]

Asl: Fırka-i nâciye dahi iki kısım olub bir kısmı anlardır ki himmetlerinde kusûr ve sa‘y ve azîmetlerinde hestî ve fütûr olmakla merâtib-i ‘aleyhi vusûlüne tâlib ve tekmîl-i nefse râgip /[36] olmayub ‘avâm-ı mü’minîn ve eşhâs-ı muvahhidîn zümresinden ve ehl-i sünnet ‘adâdinden olmakla ya vâsıta-i şefâ‘at-i şâfi‘în veya mahz-ı ‘inâyet-i erhamü’r-râhimîn ile ‘âkıbet fâ’iz-i halâs u necât ve vâsıl-ı ba‘zı derecât olub havf u havâtırdan emîn ve bir kûşe-i se‘âdette mekîn olurlar bir kısmı dahi anlardır ki kemâlat-ı insâniye-i tahsîl ve haysiyyât-i isti‘dâdiyye-i tahmîl edüb bu ‘âlemde mertebe-i irşâd ve da‘vet ile mümtâz ve ol âlemde makâm-ı şefâ‘at ve şehâdet ile ser-efrâz olurlar ve bunlar anlardır ki «مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُو»[214] mûcibince mevt-i irâdesi ile meyyit olmak içün nat‘-ı kazâ değerden rızâ-yı ı -berrân i-i deyrin şimşir-pîr-sadak olmuş ber-mazmûnına mâ ﴿أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ﴾[215] mâsivâ-yı pür ânına karşı tutub ve ke’l-meyyit-i bî-yedi’l-ğassâl vücûduna bu denî tahta-bend teslîm üzere cemâd-ı misâl etdikden sonra mahall-i sûâl ve cevâb olan kabr-i cesedde mücâhede ve riyâzât ile[216] kable nüzûle[217] zâ’ik merâret-i ‘azâb olduğundan mâ-‘adâ[218]

---

[211] ﴿**أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ** وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾
[10/Yunus, 62] Uyan! Allah'ın dostlarına ne korku vardır, ne de onlar üzülürler!

[212] “Her kim korkarsa, onu îmin ederler; gönlü korkan adamı sakin kılarlar”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 430, 1455. beyit

[213] “Korkanların taam-ı hazırı “Lâ tehâfu” dur; o korkanlar için layıktır”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 430, 1454. beyit

[214] حاشية السندي على سنن ابن ماجه (1/ 59)
قَوْلُهُ: (شَهِيدٌ يَمْشِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ) قِيلَ: إِنَّهُ قَدْ ذَاقَ الْمَوْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَهُوَ حَيٌّ لَمَّا قِيلَ: **مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا** أَوِ الْمُرَادُ بِالْمَوْتِ عَلَى هَذَا الْغَيْبُوبَةِ عَنْ عَالَمِ الشَّهَادَةِ بِالِاسْتِغْرَاقِ فِي ذِكْرِ اللَّهِ وَمَلَكُوتِهِ وَالِانْجِذَابِ إِلَى جَنَابِ قُدْسِهِ وَقِيلَ: أَيْ أَنَّهُ ذَاقَ أَلَمَ الْمَوْتِ فِي اللَّهِ وَهُوَ حَيٌّ فَهُوَ لَمَّا ذَاقَ مِنَ الشَّدَائِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَأَنَّهُ مَاتَ وَقِيلَ
“Ölmeden önce ölünüz”.

[215] ﴿**أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ** وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾
[6/Enam, 122] Hem bir adam ölü iken biz onu diriltmişiz ve kendisine bir nûr vermişiz, insanlar içinde onunla yürüyor. Hiç o, mesela karanlıklar içinde kalmış ve ondan bir türlü çıkamayacak halde bulunan kimse gibi olur mu? Fakat kafirlere amelleri öyle yaldızlı gösterilmektedir.

[216] H - mücâhede ve riyazât ile

[217] H + kable nüzûle

[218] H - adâ

/[37] «حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ[219] قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا»[220] mefhûmunca muhâsebe-i a'mâl ve müvâzene-i etvâr u ahvâl edüb metîn-i tabakât seb'a-i cehîm-i sıfât üzere keşîde olub « أدقّ من الشعر و أحدّ من السيف»[221] olan sırât-ı şer'i bî-eyne ve keyf üzerinden kemâl-i istikâmet ve nihâyet-i sür'at ile ke'l-berkı'l-hâtıf-i güzâr etdüği sebebden r u haberdâ vâkıfhakîkatinden [222]﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا﴾ olmayub dâhil-i cennât-i 'âliye-i makâmât verâkı-i derecât refî'a-i kemâlât ve âhir[223] **beyt**[224]

اصل جنات جنة الذات است

عرضها الارض و السماوات است[225]

hasebince vâsıl-ı makâm-ı garîb-i hazret-i zât olalar.

Asl: Fırka-i nâciye 'adâdından belki tahsîl-i kemâle 'âzim olan efrâdından olub lâkin bir muktezâ-yı kaza-yı ilâhî-yi sahîfe-i hâlî 'ünvân-ı şekâvet ile mu'anven ve defter-i a'mâli-yi enva'-i hasâret ile müdevven olanların ba'zı dahi mesâlik-i ehl-i se'âdete sâlik ve fi'l-cümlenin ve pûyide-i kuvvet-i istidrâciyyeye malik olub su'adâ ile muhtelit ve mirbatlarına murtebit oldukları sebebden ﴿لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾[226] « إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا»[227] hükmünün izhârı içün /[38] herdâne-i merâm tahtında mekr u imtihândan nice dâm-ı nihâde ve her kimin hem-vâr-ı zemîn içinde fitne ve ibtilâdan sad-hezâr-ı sihâm-ı âmâde olmuşdur.

---

[219] H, A1, A2, Ç – enfüseküm

[220] سنن الترمذي ت شاكر (4/ 638)
" وَيُرْوَى عَنْ عُمَرَ بْنِ الخَطَّابِ، قَالَ: " **حَاسِبُوا** أَنْفُسَكُمْ **قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا**، وَتَزَيَّنُوا لِلْعَرْضِ الأَكْبَرِ، وَإِنَّمَا يَخِفُّ الحِسَابُ يَوْمَ القِيَامَةِ عَلَى مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ فِي الدُّنْيَا وَيُرْوَى عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ، قَالَ: «لَا يَكُونُ العَبْدُ تَقِيًّا حَتَّى يُحَاسِبَ نَفْسَهُ كَمَا يُحَاسِبُ شَرِيكَهُ مِنْ أَيْنَ مَطْعَمُهُ وَمَلْبَسُهُ »

"Hesaba çekilmeden kendinizi hesaba çekin". Hadiste geçen "enfüseküm" yazmada yer almamaktadır.

[221] أرشيف ملتقى أهل الحديث - 1 (134/ 220)
فالله يرضى بأقل من الأولى و يسخط بأقل من الأخرى فصراط القلب صراطاً **أدقّ من الشعر و أحدّ من السيف**...

"Kıldan ince kılıçtan keskin".

[222] ﴿**وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا** كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾

[19/Meryem, 71] Hem içinizden hiç biri yoktur ki mutlaka ona varacak olmasın ve bu Rabbinin kendisine vacib kıldığı kesin bir hüküm olmuştur.

[223] A2, Ç: bi'l-ahira

[224] A2: nazm

[225] "Cennetlerden asıl olan cennet kişideki cennetdir. O da yerler ve gökler kadar geniştir". Câmî, سلسلة الذهب, هفت اورنگ, https://ganjoor.net/jami/7ourang/7-1/sd1/sh148/, 23/05/2019, saat: 17:00

[226] ﴿**لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ** وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾

[8/Enfal, 37] Allah murdarı temizden ayırsın ve murdar kısmı birbirinin üzerine bindirip hepsini bir araya getirsin de tümünü birden cehenneme koysun! İşte bunlar, hüsran içinde kalanlardır!

[227] (2/ 703) صحيح مسلم قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَيُّهَا النَّاسُ، **إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا** ، وَإِنَّ اللهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ

"Allah temizdir ancak temizi sever".

Pes: Ol ki merg-i zeyrek-var «الْحَزْمُ سُوءُ الظَّنِّ»[228] mûcibince ihtiyât u hazm u ictinâb-ı cezm ile dâm-ı ihtiyârdan bir kenar ve sihâm-ı fitne-i can şikârdandır pî-firâr ola ‘âkibet-i âşiyâne-i se‘âdet nişâne-i maksûduna vâsıl ve vahdethâne-i Cenâb-ı ma‘bûduna dâhil olur. Hâsıl-ı kelâm ve netîce-i merâm oldur ki mebde-i sulûkden müntehâ-yı vusûle varınca yetmiş bin hîcâb ve vech-i maksûde on sekiz bin ‘âlemden nikâb-var deyü ki kesret-i sürâdikât celâl u ‘izzet-i vusûl-i mecâli ve müşâhid-i cemâl ber-kemâlden ta‘bîr ederler sâlik-i sâdık «مَنِ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ»[229] haberinden hazeran a‘lâmi-yi himmet ve tashîh-i niyyet edüb her ân ve her sâ‘at isti‘dâdı hasebince hucb-i mezbûre-i ref‘i ve mesâfât-ı ‘avâlim-i mezkûre-i kat‘-ı ile merâtibinde terakkî ve gittikce leyte ve le‘alle deyü pişkâh-i hazret-i ecelli-yi temennî ve tereccî etdikde her ne makâma vâsıl olsa mâdûnî olan mertebeden /[39] a‘lâ olub[230] her makâmda birbirinden bihter bir ‘ilm-i cedîd ve fehm-i sedîd hâsıl olmağın[231] zât-ı sâlike sıfat-ı ‘izzet sarî ve dağdağa-i enâniyyet târî olmasa olmaz.

Pes: Ol sâhib-i devlet ki ta‘lîm-i pir ile ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾[232] mantûkınca ol sırr-ı müstelik içinde zevk-i îmân câm-ı temâm-ı ‘ubûdiyyet ve îkândan idügine ‘akîdesini ahkâm u itkân etmiş ola **beyt**

أَشاهدُ معنىَ حُسْنُكُمْ فَيَلَذّ لي

خُضُوعي لَدَيْكُمْ في الهوى و تَذَلّلي[233]

mefhûmunca mezîd-i tezellül ve huzû-‘i nakl-i ‘işret ü meziyyet-i telezzüz-i te‘abbud ve huşû‘î karîn-i tena‘‘um-ı meskenet ve istikânet edüb sûret-i bâtıniyyesi rif‘at buldukça[234] sûret-i zâhiriyyesini tezlîl ve nefsini «فَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ»[235] menziline tenzîl etmekle

---

[228] قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «**الْحَزْمُ** سُوءُ الظَّنِّ» مسند الشهاب القضاعي (1/ 48)
“ Sabit fikirlilik sûi zandır”.

[229] حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (8/ 35)
قَالَ: «**مَنِ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ** وَمَنْ كَانَ غَدُهُ شَرًّا مِنْ يَوْمِهِ فَهُوَ مَلْعُونٌ وَمَنْ لَمْ يَتَعَاهَدِ النُّقْصَانَ مِنْ نَفْسِهِ فَهُوَ فِي نُقْصَانٍ وَمَنْ كَانَ فِي نُقْصَانٍ فَالْمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ»
“Kimin iki günü eşit olursa o aldanmıştır”.

[230] A1, A2, Ç: olmağın

[231] A1, A2, Ç: olduğu sebebden

[232] ﴿يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ **وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ** وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾
[63/Münafikûn, 8] Diyorlar ki: “Eğer Medine'ye dönersek, daha üstün olan, daha alçak olanı oradan mutlaka çıkaracaktır.” İzzet (üstünlük) ancak Allah'a, O'nun peygamberine ve mü’minlere mahsustur. Fakat münafıklar bilmezler.

[233] “Sizin iyiliğiniz beni sevindiriyor/ Huzurum sizin elinizdedir”. İbn-i Fâriz, https://www.aldiwan.net/poem1523.html, 24/05/19, saat: 15:30

[234] A1, A2, Ç: geldikçe

[235] المعجم الأوسط (5/ 140)

âhirü'l-emr-i şâhid-i maksudî derkenâr ve serîr-i rif'atte de[236] berhurdâr olur. Ve ol bî-se'âdet ki medâric-i istidrâcda tereffü' sûretini istihkâk-i zâtisini hayâl edüb tahsîl-i sürûr-i enâniyyet ü kesb-i gurur şeytâniyyet eyleye 'âkibetü'l-emr-i iblîs pür-i telbîs misâl-i makâ'id-i 'izz u celâlden matrût ve[237] mahrûm /[40] ve kevâkib-i 'azâb ve nikâl[238] ile mercûm olmak mukarrerdir ki ol bî-devlet dahi bî-se'âdet-i ezelî ve meftûn u mümtehîn asl-ı iken vech-i arzda eyledüği 'ibâdet ü 'ameli sûretinden seyr u sulûki- itbâk-ı seb'a semavâttan cennât-ı 'âliyâta müntehî ve mansab-ı ta'lîm-i melâ'ike kendüye müntemî olacak. Ol makâma gelince her mertebede tahsîl eyledüği 'izzetin mebde-i ve menşeini bî-delîl ve mürşid olmakla fehm etmeyüb ve sûreti bâtınıyyesi şeref ü rif'at buldukca sûret-i zâhirisinde dahi 'azimet isbât[239] edüb ber-mûcib «مَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ»[240]sûret-i bâtınıyyesi ﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ﴾[241] fehvâsınca kemâl-i zillet ve hakârete düştüğün iz'ân etmediği ecilden ol makâma gelince tahsîl eyledüği istikbâr ve enâniyyet-i gışâve-i basar-ı basîreti olub nüsha-i câmi'a-i âdem-i mükerreme secde ile ser-fürû edüb mazmûn-ı hakîkatine dikkat-i mütâle'a ile me'mûr oldukta nazar-geh beyne havl-i eseri perde-i mâutînden güzer etmeyüb ve **beyt**[242]

شرف نفس به جودست و کرامت به سجود

هر که این هر دو ندارد عدمش به زِ وجود[243]

[41] mazmûnından bî-haber olub mükâbere vü 'inâd ü bahs ü cidâl-i bî-sedâd ile ene hayr kelâmını gûyân ve ﴿خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ﴾[244] vâdilerinde tuğyân u 'isyân ile bûyân olmağın derecât-ı

«أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَدَحٍ فِيهِ لَبَنٌ وَعَسَلٌ، فَقَالَ: شَرْبَتَيْنِ فِي شَرْبَةٍ؟ وَأُدْمَيْنِ فِي قَدَحٍ؟ لَا حَاجَةَ لِي بِهِ، أَمَا إِنِّي لَا أَزْعُمُ أَنَّهُ حَرَامٌ، أَكْرَهُ أَنْ يَسْأَلَنِي اللَّهُ عَنْ فُضُولِ الدُّنْيَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَتَوَاضَعُ لِلَّهِ، **فَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ**، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ، وَمَنِ اقْتَصَدَ أَغْنَاهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ الْمَوْتِ أَحَبَّهُ اللَّهُ»

"Kim Allah için tevazu gösterirse Allah onu yüceltir".

[236] A1, A2, Ç: üzere

[237] H - matrût ve

[238] A1, A2, Ç: hüsran ve dalâl

[239] A1, A2, Ç: müşâhede

[240] «**من تكبر وَضعه الله** وَمن تواضع رَفعه الله» تخريج أحاديث الإحياء = المغني عن حمل الأسفار (ص: 57)

"Büyüklenenin Allah burnunu sürter".

[241] ﴿**ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ** أَيْنَ مَا ثُقِفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾

[3/Âl-i İmran, 112] Nerede olurlarsa olsunlar alçaklıkla damgalanmaya mahkumdurlar; Allah'ın ahdine ve mü'minlerin himayesine sığınmaları dışında… Döne dolaşa Allah'ın gazabına layık oldular ve miskinlik altında ezilmeye mahkum oldular; çünkü Allah'ın ayetlerini inkar ediyorlar ve peygamberleri bile bile öldürüyorlardı; çünkü âsi olmuşlardı ve aşırı gidiyorlardı.

[242] H - beyt

[243] "Nefsin şerefi çok olsa da keramet secdedir/ Her kim ki bu ikisini bulamadı beşeriyettendir". Sâdî, Gazeliyat, Gazel 26, https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghazal2/sh26/, 05/07/2019, saat: 19:56

[244] ﴿قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ **خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ** وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾

istidrâciyyesinden derekât-ı isti‘dâdiyyesine sükût ve e‘lâ-yi ‘ılliyyînden esfele safilîne hübût edüb merdûd idi ve metrûd-ı ser-medâ olmuşdur.

Pes: Bu bî-se‘âdetin eserine iktifâ ve sünnet-i seyyiesine iktidâ eden bî-devlet dahi sûret-i sulûkünde vâsıl olduğu merâtibte sûret-i bâtıniyyesine hâsıl olan rif‘at-i sûret-i zâhiriyyesine mûris-i kibr u ‘azamet olmağın ‘akl-ı sahîf ve idrâk-i za‘îfi ol sûret-i ‘azamet âyine-i ‘ubûdiyyetinde mün‘akis olan kibriyâ-yı hazret-i Rabbi’l-‘izzet etdüğin ihâta etmeyüb kendü ‘izzet-i zâtiyyesi hayâl etdüği sebebden ber-mûcib « **الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ**»[245] mübtelâ-yı âteş-i hicrân ve devr u giriftar-i belâ-yi hiremân ve mehcûri /[42] olur.

Fâide: İblis la‘în merâtib-i safîlede iken me’mur olsa te’hîr ü terâhî etmeyüb secde ede idi fe-emmâ a da‘vette imhâl ve imtihânı -nfehvâsınca meydâ ﴿إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا﴾[246] sûret-i ihmâl olunmakla kibr u nahveti izdiyâd u cebr u enâniyyeti imtidâd bulub âhir-i ser-keşlik vâdilerine sâlik ve ol bevâdîde hâlik oldu.

Hisse sâlik tarîka-i kesreti’l-mesâlik ve ‘âzim-i hakîkat-i ‘azîmeti’l-mehâlik sırr-ı menzil-i matlûbe vâsıl ve derûn-i serâ-perde-i mahbûbe dâhil olmak dilese gerekdir ki hacb-i mezkûre-i vâhiden ba‘de vâhid ref‘-i ve ‘avâlim-i mesfûrede mesâfât ve makâmâtı[247] kat‘ etdikçe her mertebede hâsıl olan ‘ilm-i mâ-fevki olan makâmı fehm içün verildiğini bilüb ve bi’l-fi‘ili olan mertebe-i tene‘‘umuna şefîte ve bundan ileri ne ola deyü firîfte olmayub **Mesnevî**

ای برادر بی نهایت در گهیست
هر کجا که می رسی[248] بالله مأیست[249]

fehvâsınca **beyt**

هزار بحر کشیدم هنوزیگ جرعه[250]

[7/A‘râf, 12] Allah: “Sana emretdüğim halde secde etmene ne engel oldu?” buyurdu. İblis: “Ben ondan hayırlıyım; beni ateşten yarattın, onu çamurdan yarattın!” dedi.

[245] قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: «**الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ**» :سنن ابن ماجه (2/ 1397)

“Kibirlilik elbisemdir, büyüklük izarımdır kim beni bunların birinden ayrı tutarsa ona ateşe koyarım”.

[246] ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِأَنْفُسِهِمْ **إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا** وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾

[3/Âl-i İmran, 178] Bir de inkar edenler anları bırakışımızı, sakın kendileri için bir hayır sanmasınlar; biz onları yanlızca günahlarını artırsınlar diye bırakıyoruz. Ayrıca anlara küçültücü bir azap vardır!

[247] H + mesafât ve makâmâtı

[248] H: درهر آنجامیرسی

[249] “Ey birader, dergah-ı manevî-i ilahi bî-nihayedir; her nereye erişirsen yallah, durma!”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 507. beyit

/[43]

اگر به دست من افتد به جان خریدارم[251]

deyüb bir makâmda karâr ve vâsıl-ı dergâh olmayınca bir ân istıbâr eylemediğinden mâ-‘adâ her makâmda kendü zâtında müşâhede etdüği şerâfet ü rif‘at-i vesîle-i kemâl-i ‘ubûdiyyet ile mütecellî olan kibriyâ ve ‘azamet Cenâb-ı ehadiyyet etdüğini bulub râh-i tezellül ü iftikâr ve tarîk-ı tenezzül-i inkisârda merkeb-i kemâl-i ‘ubûdiyyete süvâr ve matıyye-i nihâyet-i ‘ubûdiyyette istivâr ola. Ve illâ bî-se‘âdet-i mezbûr-vâr-ı merdûd-u bâb u mahcûr-ı i‘tâb-ı rif‘at-i gubâb olub dâhil-i dâru’l-bevâr olmak mukarrerdir.

Aslün bî-lâ faslün: Erbâb-ı ‘akl u ûlü’n-nühâye ma‘lûm ve eshâb-ı firâset ve zevi’l-hicâye zâhir-i gayr-i mektûmdur ki her nev‘i misâl ve her güne sûret ü timsâl ki sahife-i şerî‘at ü tarîkat ü hakîkat üzere tasvîr ve etrâf ü havâşisi mıstara-i usûl ü hikmet ile tahrîr olunmaya.

/[44] Nezzargân-i pür i‘tibâr katında havza-i kabûlden hariç ve temaşâkünân-i zevi’l-ebsâr huzûrunda bir kâle-i kâsit gayr-i râyeç olur bînaen ‘alâ zâlik asl-ı sâbıkta zikr olunan ‘avâlimin nisbete ilâ zâtı’s-sâlik mebdei-yi misâl mertebe-i şerî‘at ve müntehâsı sûret-i makâm-ı hakîkat u evsât u esnâsı mesâbe-i rütbe-i tarîkat olub mertebe-i şerî‘atte kesb olunan fehm ile tarîkat-i ma‘lûm ve rütbe-i tarîkatte keşf olan ‘ilim ile makâm-ı hakîkat-i mefhûm olduğundan mâ-‘adâ ‘aks-i kazıyyede yine künh-ü şerî‘at ‘ilm-i tarîkatle mazbût ve nihâyet-i tarîkat-i idrâk-ı hakîkate merbût olmağın biri birine mevkûf sûret-i zarf u mezruf olub vusûl ile’l-hak bunların mâ-verâsında ve bu cümlenin müntehâsında olsa gerekdir.

Fâide: Ve çûn her hakîkatin bu ‘âlemde sûret-i mesalisi mevcûd ve her mâhiyyetin misâl-i hâricîsi mümkünü’l-vücûddur. Şerî‘at u tarîkat /[45] u hakîkate dahi tavâif-i beşer ü sükkân-ı meder u veberden birer misâl olub anlar ile hakîkatlerine istidlâl olunur. Mesela mertebe-i şerî‘ate misâl ‘ulemâ-i mükesseri’l-emsâldir ki bedenleri sandûk ve dilleri miftâh olub gencine-i fevâid u erbâh olan ahkâm-ı şer‘î ârâ-i sâkıbe ve ictihâdât-ı sâibe ile açarlar ve kaçarlar ve rütbe-i tarîkate misâl ümerâ-yı şebîhe’l-esved-i ve’l-eşbâldır ki mertebe-i şer‘ide nâkıs olanları hazret-i hakîkate ‘arz edüb kuvvet-i kâhire ile nüfûs-i kâsırada icrâ-yı

[250] “Bin deniz geçtim henüz bir damla oldu”. Kaynağına ulaşılamadı.
[251] “Eğer elime geçerse, canım pahasına satın alırım”. Kaynağına ulaşılamadı.

emr-i hakîkat ederler. Ve makâm-ı hakîkate misâl hazret-i ulü'l-emr-i merzıyyetü'l- hîsâldir ki misâl-i tarîkat olan ümerâ nüfûs-i mezbûrenin mertebe-i şerî'atte olan noksânları bâbında misâl-i şerî'at olan 'ulemâdan mahall-i 'arza götürdükleri temessükâtı zabt edüb misâl-i tarîkat olan huddâm ile tekmîl-i noksân içün mertebe-i şer'a[252] irsâl eder.

Pes: Misâl-i hakîkat olan ûlü'l-emr-i Cenâb-ı Hakk'la nüfûsu halk-ı mâ-beyninde vâsıta olub perde-dâr-ı dergâh-ı hakk u hâcib-i nûr-ı mutlak /[46] olmağın 'âmme-i berâyâ belki kâffe-i havâss u evliyâ üzerine tasallutı olub farazâ eşhâs-ı 'avâmdan biri hetk-i estâr-i şerî'at veya a'yân-ı havâsdan ba'zı keşf-i esrâr-ı hakîkat ve yahud hırak-ı ezyâl-i tarîkat eylese bi-emrillâh elinde olan seyfullâh meslûlî hûn-i âdlle meblûl etmek içün sevk-i a'nâk küstâha sevk u icrâ ve nâss-ı katı'î hakk-ı tenfîz ve imzâ eder.

Bu 'amelden zâhil ve bu ma'rifetten 'âtıl olan celâlet kadar ûlü'l-emirden gâfil ve her çend sûret-i hakda olsa bâtıldır.

Aslün bî-vasl: Pûşîyde değildir ki çûn Cenâb-ı Hazret-i Hakk-ı misâl-i hakîkat olan vekil[253] mutlakı kendiye hicâb ve dibâce-i zuhûrine perde vü nikâb kıldı.

Pes: «السُّلْطَانَ ظِلُّ اللَّهِ»[254] hasebince zât-ı Sultân-ı misâl ﴿كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾[255] olub zuhûr-i nûr-i hakkı-ı sûret-i sâye dû-sânî olmak tarîki ile[256] şecere-i tûr-i mûsâ var mazhar-ı envâr olan zât-ı Sultân yüzünden /[47] olmağın cemâl-i şem'ine baksan gözünden görüne bî'z-zât denilmiştir. Ve emr-i Hazret-i Rahmân zât-ı şerîf-i Sultânın dû-çeşm-i cihân-ı beyni olan şerî'at ü tarîkat vâsıtasıyla zâhir olmağın gözünden görüne 'ibâreti ile ta'bîr olunmuşdur ki zât-ı pâdişâhı misâl şecere-i tayyibe olacak göz lafzından ki lisân-ı Türkîde şahdan 'ibârettir. Misâl şerî'at ü tarîkat olan 'ulemâ vü umerâ kast olunur.

Hisse-i şâmile zıll-i âlih olan zât-ı hazret-i pâdişâh şecere-i sâbite farz olundukta sâ'ir-i â'yân u 'asâkir u erkân şâh u berk u tarâvet nişân-ı i'tibâr olunub 'âmme-i reâyâ vü kâffe-i berâyâ üzerine zıll-i memdûd vü tâli'-i mes'ûd gibi mahcûb ve mevdûd olmuşlardır. Ve bunlar dahi neşv u nemâ-yi ol asl-ı râsihten cezb ü feyz-i mâ-'i'l-hayât-ı bekâ-yı ol

---

[252] H - şer'a; sah.h.
[253] A1, A2, Ç: halîfe
[254] (2419 /6) مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح "Allâh'ın gölgesi".
[255] ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً **كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ**﴾
[14/İbrahim, 24] Gördün ya, Allah, nasıl bir benzetme yaptı; "Güzel bir söz kökü yerde sabit, dalları semada olan güzel bir ağaç gibidir…
[256] A1: üzere

muksimden celb etdikçe ﴿تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ (24) يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ﴾[257] mazmûn-u şerîfine mâ-sadak olub kemâl-i tarâvet /[48] ve temâm-ı nâzikî ve letâfet üzere ol asl-ı mahzûri'l-fasıldan cüdâ vü münfek ve eğer şâh ve ger berk makâmında sâbit u berk olub mündek olmazlar.

Fe-emmâ bâd hazâni hevâya meyl edüb tam'-i hâm ile yemîn ü yâre el açsalar mecâri-yi feyzin kendülerden münkatı' u 'urûk-ı cezb bi'l-külliyet-i müncesim olub 'âkıbetü'l-emr-i musaffiri'l-levn ve muğberi'l-vechi ve'l-'ayn mekânından munfasıl ve hâk-i mezellete muttasıl olub şedâid-i rûzgâr-i rûzgâr ile kirîşte fî felâh sû besû tek u pû ile bir ân ârâm edecek mertebe-i cüst u cû edüb bulmazlar.

Vallâhu a'lem **Yû zî ve'ş-şemsü ve alnında okunur harf-i yâ lezzât** evvel risâlede mezkûr ve safha-i tahkîkte mestûr olmuş idi ki hazret-i bârî celle zikruhû hakîkat-i câmi'a-i Muhammediyye-i kandîle-i hâs içinde te'dîb ü terbîyet[258] edüb bu 'âlemde cereyânına irâdet-i /[49] müte'allik olan ahkâmı bi't-temâm ta'lîm ve i'lâm eyledi.

Pes: Ol mücmelin tafsîli bu nev'ile beyân ve mahall-i hafâsı bu vechile 'ayân kılınır ki vakti ki Hâlik-i bârî 'amme ihsâne-i'l-hâri-yi izhâr-ı kudreti ve ibrâz-ı mahz-ı sun'-i ve hikmeti içün bir muktezâ-yı «**م**[259]«لُأَعَرَّفَ كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعَرَّفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ»

آن کان حسن بود و نبود از جهان نشان[260]

mefhûmunca kâffe-i halâ'iki halk ile «كان الله ولم يكن معه شيء»[261] hicâbını izâleye te'alluk-ı irâdet-i ezeliyye vakı' oldu. İktizâ-yı hikmet bî-'illeti bu oldu ki evvelâ hakîkat-i Muhammediyye-i zuhûra getürüb sâ'ir mevcûdâtı ana tufeyl eyleye.

Pes: Zât-ı bîçûnî nûrundan bir kabza-i nûr alıb madde-i hakîkat-i Muhammediyye kıldı ve çûnkü bu nûr-i cemî'-ı esmâ vü sıfâtı müştemil olan nûr-i hakdan meclûb idi.

---

[257] [83/Mutaffifîn, 24-25] Yüzlerinde nimetlerin parıltısını, neş'esini tanırsın (görürsün). Anlara mühürlü saf bir içecek sunulur.

[258] A1: tertip

[259] مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (9/ 3724) :(**كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعَرَّفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِأُعَرَّفَ**) فِي الْحَدِيثِ الْقُدْسِيِّ:
"Bilinmek istedim, bilinmek için insanı ve cinni yarattım".

[260] "O güzellik madeni vardı, ama cihandan bir haber (alamet) yoktu". (şu hadise işarettir: "كان الله و لم يكن معه شى" Allah vardı ve andan başka bir şey yoktu). İsmail Ankaravi, Fâtihu'l-Ebyât, 4.cilt s:183, https://books.google.com.tr/books?id=5apEAAAAcAAJ, 01/08/2019, saat: 16:30

[261] الكوثر الجاري إلى رياض أحاديث البخاري (11/ 226)
عرش الرحمن تعالى وتقدس جسم لا يحيط به إلا علم خالق العرش. قال صاحب "الكشاف": خلق الله كرسيًّا بين يدي العرش دونه السموات والأرض، وهو بالنسبة إلى العرش كأصغر شيء، ولما وقع في الحديث (**كان الله ولم يكن معه شيء**، وكان عرشه على الماء) وهو يوهم أن هذه المعية لازمة أزلًا دفعه البخاري بان زاد في الترجمة {وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ} دلالة على أنه مخلوق من مخلوقاته مربوب له (وقال أبو العالية: {اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ} [البقرة: 29] ارتفع) ليس معناه الانتقال تعالى عن ذلك بل توجه إرادته تعالى, وتعلقها بإيجادها، وقوله: {فَسَوَّاهُنَّ} [البقرة: 29] إشارة إلى عدم تخلف مراده والتسوية
"Allah vardı ve O'nun yanında başka şey yoktu".

Esrâr[262] cümle-i esmâ vü sıfât bunda dahi mevcûd oldu. Ba‘dehû muktezâ-yı irâdet bu oldu ki iş bu nûr-i sâzec-i Muhammedîde mevcûd olub menşe-i ‘ulûm-i evvelîn ü âhirîn ve mebde-i tefâsîl-i kütüb-i /[50] münezzele ve hâssaten masdar-ı usûl-ü hükm vü ahkâm-ı Kur’ân-ı mübîn olan esmâ vü sıfât-ı husûs-ı ism-i câmi‘ hazret-i zât-i ahkâmını ‘ale’l-husûs-i kendüsi ebu’l-ervâh ve asl-ı cümle-i hakâ’ik ü eşbâh olmakla kendünden zuhûr etdikçe ehl-i se‘âdet ve ashâb-ı şekâvetden muhtelefet’ül-ecnâs-i ve’l-esnaf ve mütenevvi‘atü’l-fusûl-i ve’l-evsâf olan tavâ’ifin hasb-i ehvâlini ‘alâ vechi’t-tafsîl mu‘âyenet gösterüb bildire lâkin ol nûr-i sâzec-i sâfînin kemâl-i sarâfeti olub müştemil olduğu esmâ vü sıfâtın kendüde zuhûruna kemâl-i eşrâkı mani‘ olmağın mukâbele ‘arş-ı mu‘allâda bir kandîl-i hâssa ki harâret-i nûrdan nâşi bir buhâr-i latifden ‘ibâret ola. Vaz‘ edüb zât-ı bîçûnî ile âna tecellî eyledi.

Pes: Te’sîr-i tecellî ol nûr-i sâfîye mâye-i şîr u mâst misâl-i nev‘-i tecessüd hey’etin verüb bu hey’et-i hakîkat-i Muhammediyye demekle müsemmâ oldu. Evvel-i emirden hakîkat-i Muhammediyyenin vücûduna ‘ilim-i te‘alluk edüb lâkin zuhûra gelmemeğin ol nûr-i sazecin[263] bâtını /[51] ve nûrânın zâhiri idi.

Pes: Emr-i ber-‘aks olub hakîkat-i Muhammediyye zâhir u nûr-i bâtın oldu ve ba‘de’t-tecellî hakîkat-i Muhammediyye me‘a mâ-fîhâ mine’l-esmâ ve’s-sıfât-ı ‘arş-ı a‘lâya mün‘akis ve cemî‘-i esmâ vü sıfât me‘a havâssıhâ ve ahkâmihâ metâvi-yi arş-ı ‘azîmde olan sahâ’if-i levh-i mahfûzda bi-temâmihâ mürtesim ü müntekış olub veche mezbûr üzere kendü hakîkatinde münderic olan tefasîl-i ‘ulûm u ahkâm u bedayi‘-i ecnâs-ı havâs-i ve ‘avamı kendüye ‘arz edüb ihâta ettirmeğe irâdet-i ta‘alluk etdikde bir tecell-yi hâs dahi vakı‘ oldu.

Temsîl, pes: Fi’l-mesel vasat-i nehârda afîtab-ı‘ âlem-tâbın kemâl-i işrâk u izâ’eti perdesinde mütevâri ve nihâyet-i berîk u inâreti hîcâbı verâsında istinârı olub muktebesü’l-envâr ve müktesebü’l-âsâr olan nucûm ü akmâr-i farazâ görmek murâd olunsa rûy-i eflâka mukâbil bir mahall-i mürtefi‘de âb-ı sâfî ile pür bir kâse içine bir âyîne-i safâ âyîn-i vaz‘ olundukta /[52] kevâkib-i eflâk-ı nümâyân ve nâzırın çeşm-i dûr beynine ‘ayân olduğu gibi kâse-i ‘arşı a‘lâda olan âyîne-i levh-i mahfûz âfitâb hakîki-i nûr-i Muhammedî-i hâmil ü

[262] H - esrâr
[263] A1, A2, Ç: sâfinin

havâlinde olub iktibâs-ı envâr-ı tecellî-i zât eyleyen kevâkib-i esmâ vü sıfâtı şâmil olan felek-i hey'et-i mütecesside-i hakîkat-i Muhammediyyeye muhâzî oldukta misâl-i âb olub nûr-i Muhammedî-i istî'âb eden kandîle-i mezbûre vâsıtasıyla âfitâb-i nûr-i Muhammedi-yi kemâl-i işrak ve lem'an u nihâyet-i izâ'et ü berkân üzere iken müştemil olduğu esmâ vü sıfâtın me'a mâ-fîhâ mine't-tefasîl-i 'aksi[264] âyîne-i levh-i mahfûzda zâhir ve gün gibi tâbân[265] olduğunu pes tehyîc-i tecellî ile hakîkat-i Muhammediyye ol taraf-ı müteveccih olub[266] görüb[267] bunca kemâlât u me'ânî ve bu kadar hükm ü ahkâm 'azîmetü'l-megânî müşâhedesinden hakîkat-i Muhammediyyeye bir safâ ve lezzet[268] ve bir mertebe-i[269] sürûr u safvet hâsıl oldu ki ma'rifet-i keyfîyyeti yine zâ'ikına mahsûstur.

Pes: Kemâl-i neşât u gâyet-i inbisât ile bu 'ukûs u rüsûmun menşe'in-i tefahhus etdikde müncâr-i ber-tû kendüye müntehî olub ve kendüni dahi /[53] dikkat-i nazar ile tecessüs etdikde müvâcehe-i zâtta görüb kemâlat-ı meşhûdesinin hakîkat-i mebde-i asl-ı'l-mebâdî olan zât-ı bîçûn hazret-i bârî idüğün tahkîk edecek evvel-i mutâle'ada kendü hakîkatine bent etdüği hayâl-i câmi'ıyyet ü kemâl sebebi ile istihyâ edüb gark-ı 'arak oldu.

Ba'dehû ol âb-ı sâfî 'araktan hakâ'ik-i enbîya vü esfiyâ ba'dehû arz u semâ ve mâ-beynehümâ olan cümle-i mevcudât vü eşyâ halk olundu. Bunda dahi müte'allik 'ilm-i hak olub zuhûra gelmeyan[270] hakâ'ik-i evvelâ âb-ı 'arak kimininde mekmûn iken sâniyâ zuhûr edecek âb-ı 'arak derûn-i bütûnda meknûn olduktan sonra tecellî-yi âhirde hakâ'iki dahi vücûd-i beşeri ihâta ve hususiyyet zuhûrunu imâta edüb hakîkat-ı bâtın ve âb-ı 'arak ki rûh demekle müsemmâ olmuşdur.

Bâtın bâtın oldu. Vallâhu Te'âlâ 'âlem **fâide:** Çûn[271] bu 'âlemde nazar-ı insâni bi-hasebi'z-zâhir-i ve'l-bâtın iki kısma munkasım olmak mukadder idi. 'Âlem-i hakîkatte hakîkat-i Muhammediyye zikr olunan me'âni vü kemâlât-ı hakîkat nazar-ı zâhir u bâtın ile müşâhede etmek içün kandîl-i mezkûreden levh-i mahfûza iki derîçeden nâzır oldu. Hakîkat nazar-ı zâhir ile nazır olduğu derîçeden ancak hakâ'ik-i zevâhiri müşâhede edüb ol nazar-ı

[264] H + aksi
[265] H - ve gün gibi taban oldu
[266] H - A1, Ç, A2 + pes... tecellî ile hakîkat-i Muhammediyye ol taraf müteveccih olub; sah.h.
[267] H + görüb
[268] A1, A2, Ç: müşâhede edecek kendüye bir mertebe safâ ve lezzet
[269] A1, A2, Ç: derecede
[270] A1, A2, Ç: gelmeğin
[271] H - vallâhu te'âlâ 'âlem fâide çûn… müşâhede kıldı. A2 nüshası 162-163. sayfalardan tamamlandı.

hakâ'ik-i bevâtına müte'allik olmadı. Ve hakîkat nazar-ı bâtın ile nâzır olduğu derîçeden nazar-ı hakâ'ik-i bevâtını müşâhede etdüğinden mâ-'adâ hakâ'ik-i zevâhire dahi şâmil oldu. Lâkin hakâ'ik-i zevâhire nazardan hakîkat-i bâsıra-i bâtınâsının nûruna kuvvet gelmeğin çûn bu 'âlemde zevâhirden kat'-ı nazar u gazz-ı basar etmesi mukarrer idi.

Dîde-i hakîkati ol 'âlemde hakâ'ik-i zevâhire iltifat eyledi ve-emmâ hakîkat-i nazar-ı bâtınîsi tecelliyât-ı müteceddide hasebince hakâ'ik-i bevâtında 'umûmen husûsen dakâik-i butûn-u Kur'âniye'de hays-ü maşallâh kat'-ı tabakât u merâtib edüb mertebe-i kemâl yeterince zâhir ile bâtın mâ-beyninde olan perdeleri bir bir müşâhede kıldı.

Fâide: Çûn cümle-i mevcûdât-ı mazhar ism-i zât ve mecme'-i cemî'-i esmâ vü sıfât olan hakîkat-i Muhammediyyeden fi'l-mesel evrâk-ı gülden gülâb-ı' /[54] n-nûr gibi olundu.

Pes: Gülâbda zâhir olan bûy-i gül misâl-i cümle-i esrâr-ı esmâ vü sıfât-ı hakâ'ik-i mevcûdâtta dahi zâhir oldu. Kezâlik hakâ'ik-i cümle-i mahlûkât kable temâyüzüha çûn hakîkat-i Muhammediyye ile mislü'l-ma'-i fi'l-'ûd-i kandîl-i terbiyet ü ta'lîmde bile olub ol me'ânî vü kemâlât-ı müşâhedesinden behre-dâr olmuşlar idi. Ol lezzât-ı kâmileden 'alâ ihtilâf-i tabakâtihim ve tebâyin-i derecâtihim neş'e-dâr olub her birisi ol sürûr u safâdan mütemetti' vü berhür-dâr oldu.

Asl: Her çend ki hakâ'ik-i insâniye-i kemâlât-ı cemâliyye vü celâliyye ve ahkâm-ı sıfât-ı lütfiyye vü kahriyye müşâhedesinde müsteviyyetü'l-akdâm ve mütesâviyetü'r-rimâh ve'l-a'lam idi. Fe-emmâ çûn bunların ba'zı mecâri-yi ahkâm-ı sıfât-ı cemâliyyede câri ve ba'zı estâr-i sıfât-ı celâliyye ile mütevâri olmasına 'ilm-i ezelî müte'allik idi. Fazlen minallâhi ve rahmeh ve kerâmete minhu ve ni'mete[272] ahkâm-ı cemâliyyenin medârı tevhîd ü ikrâr ve aksâm-ı celâliyyenin menâtı /[55] küfür ü inkâr etdüğin evvel-i emirden ifâde ve anlar dahi ahkâm-ı esmâ vü sıfâtı bi-kısmeyhâ ihâta edüb ta'yîn-i matlab ve tebyîn-i meferr ü mehreb vakı' olmuş iken ﴿أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾[273] misdâkınca sonra ol beyân-ı şâfiye inkâr ve ol îzah-ı vafî-i kafî-i estar-i küfr ile sırr u esrâra bir mahall u medâr olmamak içün 'âmme-i ervâhtan ahz-ı mîsâk ve emr-i ahdi ahkâm u îsâk husûsuna irâdet-i

[272] H - fazlen minallâhi ve rahmeh ve kerâmete minhu ve nimete

[273] ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ **أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ** قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا **أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ**﴾ [7/A'râf, 172] Hem Rabbin Ademoğulları'nın bellerinden zürriyetlerini alıp da onları nefislerine karşı şahit tutarak: "Rabbiniz değil miyim?" diye şahit gösterdiği vakit " Evet Rabbimizsin şahidiz!" dediler. Kıyamet günü "Bizim bundan haberimiz yoktu!" demeyesiniz!

müte‘allik olub Cenâb-ı Hazret-i Rabbi’l-erbâbdan ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾[274] suâli ile hitâb sâdır olacak cümlesi ol hînde kendülere i‘tâ olunan gûş u hûş ile idrâk etdikden sonra ihsân olunan lisân ile belî deyü cevâb verüb tevkîd-i peymân u tevsîk-i ‘ahd-i[275] tevhîd u îmân etdiklerinde ‘ahid-nâmeleri ﴿إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾[276] hatmi ile mahtûm ve hazâ’in-i ‘ilm-i ilâhîde mahfûz u mektûm olub tezkiret limâ cerâ beyne’l-hakk-ı ve’l-verâ /[56] bir sûreti dahi yine kendülere irsâl olunan sahâ’if-i âsumânîde mersûm u merkûm kılındı[277].

Pes: Bu ahd-i incâz ü îfâ ve bu ikrârı tenfîz ü imzâ içün kisve-i hudûs u imkân ile dâr-ı mihen ü imtihâna gönderildikte ber-haseb-i ﴿وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾[278] ahd-i ezelde etdikleri ikrâr üzere sebât ü karâr u cahd u inkârları yine kendülere zâhir u âşikâr olmak içün madde-i imtihân ve mebde-i ibtilâ vü iftinân vücûduna te‘alluk-i irâdet vakı‘ olacak hadd-i zâtında bir meyyâl-i tabî‘at ve nefsinde bir leyyân ‘arîket fe-emmâ hikmet bî-‘illet Hazret-i Rabbi’l-‘izzet[279] ile karîn-i terbiyet ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا (7) فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾[280] hasebince mukârin-i ilhâm[281] ta‘dîl ü tesviyet-i nefs-i nâm birer dilârâm-ı menzilgâh-ı nâsutta bunlara yâr u hem-nişîn kılındığından mâ-‘adâ hey’eti hizmetkâr ve sıfat-ı kâse leys ü bar-ı berdârda birer hannâs-ı vesvâs-ı kerdâr u nesnâs hîle vü şekâvetkâr dahi bi’se’l-karîn kılındı. /[57] Tâ ki anların ahd-i sâbıkta lisân-ı tahkîk ile belî demişler idi.

Hannâs-i vesvese-kâri muhazzere-i nefs-i itmi’nân-ı şi‘ârdan dûr ve dest-i tasarrufunu dâmen-i ‘ismet-i mesârından mehcûr kalmakla heşt-behişt dünyâda semerât-i ahkâm-ı şerî‘at ile tena‘‘um u nesâim-i tayyibe-i merâsim-i tarîkat ile tenessüm etmekle

---

274 [7/A‘râf, 172]

275 A1 - ahdi

276 ﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ **إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا**﴾
[17/İsrâ, 34] Yetim malına yaklaşmayın, ancak rüşd (yetişkinlik) çağına erinceye kadar en güzel suretle yaklaşabilirsiniz! Verilen sözü de yerine getirin; çünkü verilen sözde sorumluluk vardır.

277 A1, A2, Ç: oldu

278 ﴿ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشَى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ **وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ** وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾
[3/Âl-i İmran, 154] Sonra o gamın ardından içinizden bir grubu bir güven, bir uyku indirdi. Bir grupta kendi dertlerine düşmüşlerdi. Allah'a karşı cahiliyye zannı, haksız bir zan besliyor; “Bizim yapacağımız bir iş var mı?” diyorlardı. “Şüphesiz bütün iş Allah'ındır!” de! Onlar gönüllerinde sana açıklamadıkları bir şey gizliyorlar; “Bizim bu işte görüşümüz alınsaydı, burada katlolunmazdık” diyorlar. De ki: “Evinizde de olsaydınız, öldürülmesi takdir edilmiş olanlar yine çıkacak, çaresiz öldürülecekleri yerleri boylayacaklardı. Allah gönüllerinizdekini yoklamak ve yüreğinizdekini ortaya çıkarmak için bunu başınıza getirdi. Allah gönüllerin özünü bilir!”

279 H - bî illet hazret-i rabbi’l-‘izzet

280 [91/Şems, 7-8] Ve bir nefse ve onu düzenleyene; sonra da ona bozukluğunu ve korunmasını ilham edene yemin olsun ki;

281 H - ilham

etfâl-i me‘ânî hakîkati vücûda getürüb anları dahi kelime-i belî ile[282] güyâ eyleyeler. Ve anlar ki ol ahitte taraf-ı lisân ve taklît bi-îkân ile belî belki ne‘am demişler idi. Merdânelikte kusûr ve taht-ı tasarruflarında olan nefsin zabtında fütûr etmeğin hannâs-ı hıyânet-i esâs ile hem-dest ve ol hevâperest ile ehl-i peyvest olub huzûz-ı ‘âcile-i dünyeviyyeye mâil ve her emrine kâ’il olduğundan mâ-‘adâ mâr sıfat-ı emmâre vâsıtasıyla deyü racîm dahi duhûl ﴿مَا نَهَاكُمَا﴾ n sonradeetdikna hulûl an nefsin ‘urûkıi hakd-sûret deyü [283]﴿إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ﴾ يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ ﴾ mukaddemâtı ile [284]﴿رَبُّكُمَاعَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ [285]﴿الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا fehvâsınca /[58] temenniyat-ı mahâl ile nefsi izlâl ü rûh dahi nefsin emrinde müsâmaha vü ihmâl ile yâ insân ‘âdeti’n-nisyân kavlince [286]﴿فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا﴾ fehvâsına mâ-sadak olub şecere-i hadra-i hulve-i dünyâdan tenâvül ve inhimâkinden münhâ oldukları eşyâya tetâvül etdikleri sâ‘atı libâs-ı takvâdan ‘ârî vü sevâh-ı mestûreleri ‘alâ melei’l-ervâh-ı bâdi olacak düzlüğe -i ‘ûr misâl pâre-vâsınca gedâyfeh [287]﴿وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا﴾ iştiğâl ve içine düştükleri harâb-ı âbâdın orasın burasın bünyâd etmeğe hasr-ı iştiğâl edüb asıl kârlarına meşgûl olmak emrinde ihmâl etmekle [288]﴿وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا﴾ fehvâsınca hayât-ı dünyâya vâbeste ve birer şete-i sadcâ-kesteye peyveste olduklarında ol ahdi ferâmûş edüb tekrârından hâmûş olmaklakınca iki âmisd [289] ﴿فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾ ferîk biri birinden mütemeyyiz ve her birisi mahall-i mev‘ûdunda /[59] mütehayyiz olalar.

Asl: Kazıyye-i nefs u rûh ‘alel-vechi’l-meşrûh olduğu muktezâ-yı zâhir ü evvel mâ-hüve’l-mütebâdirdir. Fe-emmâ ifâza-i şuhûd ve ifâde-i keşf-i meşhûd bu vecih üzeredir ki

---

[282] H - Güya eyleyeler ve anlar ki ol ahitte tarafı lisân ve taklîd bî-ikan ile beli; sah.h.

[283] ﴿وَقَاسَمَهُمَا **إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ**﴾
[7/A‘râf, 21] Ve anlara: “Elbette ben size öğüt verenlerdenim” diye de yemin etti.

[284] ﴿فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْآتِهِمَا وَقَالَ **مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ**﴾
[7/A‘râf, 20] Derken Şeytan bunlara, örtülmüş çirkin yerlerini açmak için vesvese verdi ve: “Rabbiniz sizi başka bir şey için değil, yalnızca melek olacağınız veya ölümsüzlüğe kavuşacağınız için bu ağaçtan alıkoydu” dedi.

[285] [4/Nisâ, 120] O, onlara söz verir, ümitlere düşürür; fakat şeytan anlara kuru bir aldatmadan başka ne vadedebilir?

[286] ﴿وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ **فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا**﴾
[20/Tâ-Hâ, 115] Gerçek şu ki, bundan önce Adem'e ahid (emir) verdik de unuttu ve biz onda bir azim bulmadık!

[287] ﴿فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا **وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا** مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى﴾
[20/Tâ-Hâ, 121] Bunun üzerine ikisi de o ağaçtan (meyve) yediler, derhal ayıp yerleri açılıverdi ve üzerlerini cennet yaprağıyla kapamaya başladılar; Âdem Rabbine asi oldu da şaşkın düştü.

[288] ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا **وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا** وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ﴾
[10/Yunus, 7] Onlar bize kavuşmayı arzu (veya ümit) etmezler ve dünya hayatına razı olub, onunla yetinirler ve onlar bizim ayetlerimizden gafildirler!

[289] ﴿كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ **فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ**﴾
[42/Şûrâ, 7] Böylece biz sana Arapça bir Kur'ân indirdik ki, şehirlerin anası (olan Mekke) halkını ve etrafındakileri uyarasın ve hakkında hiç şüphe olmayan kıyamet gününün dehşetinden onları korkutasın. Bir grup cennettedir, bir grup da cehennemdedir.

hazret-i bâri’i’n-nesem ve hâlikı’l-erzâk-ı ve’l-kasem ber-mûcib-i hadîs « ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاسْتَنْطَقَهُمْ ﴿وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾[291] «فَتَكَلَّمُوا، ثُمَّ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ»[290] el-hadîs-i ervâh ve hakâ’ik-i insâniye-i süver-i mahsûsaları ile tasvîr ve her birinin cüsse-i cismâniyyelerine ol hînde birer murçe-i sağir hey’etinde tasyîr edüb her birine meşâ‘ir u havâs u nutk u idrâk u ihsâs verdikten sonra istintâk ve anlar dahi belî ile cevâb verüb ‘akd-i mîsak-ı vakı‘ oldukta çün cümlesi bî-tevakkuf bi-lâ tekellüf «شَهِدْنَا بِأَنَّكَ رَبُّنَا وَإِلَهُنَا، لَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ لَنَا غَيْرُكَ»[292] deyüb rubûbiyyet-i hakka ikrâr ve kabûl-i ‘ubûdiyyeti ichâr etmişler idi.

Ol hînde bunlara /[60] dâr-ı ne‘îmi ile mücazât ve bu mertebede olan[293] itâ‘atlerine fazl u in‘âmı ile mükâfât etse hazret-i fâ‘il-i muhtârın ef‘al-i gayr-i mu‘allelesine kim çün u çerâ ve Cenâb-ı Sâni‘ ‘alâ mâ-yehtârın igdâr-ı mahkeme-i mecellesine kim keyfe veyâ lâ diye idi. Fe-emmâ her bir hakîkat ve rûhun hamîr-i mâ-yesinde hâssa-i kabûl ve ikrâr-ı sâbit olduğu gibi le‘illetin hafiyyetin bel lihikmetin celiyyetin hâsiyyet-i redd u inkâr dahi sâbit olub lâkin ol meşhûdda bir muktezâ-yı «سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي»[294] mûcib kabûl ü ikrâr-ı sâbık ve muktezâ-yı cahd u inkâr pes mande ve lâhik olduğu sebebden el-sine-i müste‘ârelerine kelime-i belâdan gayri-yi cârî olmadı.

Pes: Tahkîkân lima fi’l-zamîr-i ve tahsîlen lima fî asl-ı’l-tahmîz ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ﴾[295] mısdâkınca dâr-ı imtihân ve medâr-ı ibtilâ vü iftinâna hübût emr-i sâdır oldukta fıtrat-ı asliyyelerinde vasf-ı îmân u ikrâr-ı merkûz olduğu gibi sıfat-ı küfür ü inkâr dahi mermûz olmakla farazâ cihet-i ikrârdan semt-i

---

[290] مسند أحمد ط الرسالة (35/ 155)

فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: (وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّاتِهِمْ (1) وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ) الْآيَةَ [الأعراف: 172] ، قَالَ: "جَمَعَهُمْ فَجَعَلَهُمْ أَرْوَاحًا، **ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاسْتَنْطَقَهُمْ فَتَكَلَّمُوا، ثُمَّ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ**، وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ، أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ؟ قَالَ: فَإِنِّي أُشْهِدُ عَلَيْكُمُ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرَضِينَ السَّبْعَ، وَأُشْهِدُ عَلَيْكُمْ أَبَاكُمْ آدَمَ أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ: لَمْ نَعْلَمْ بِهَذَا، اعْلَمُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ غَيْرِي، وَلَا رَبَّ غَيْرِي فَلَا تُشْرِكُوا

“Sonra onu yarattık ona konuşma melekesi verdik sonra konuştu sonra ondan ahd u mîsak aldık”.

[291] [7/A‘râf, 172]

[292] مسند أحمد ط الرسالة (35/ 156)

بِي شَيْئًا، وَإِنِّي سَأُرْسِلُ إِلَيْكُمْ رُسُلِي يُذَكِّرُونَكُمْ عَهْدِي وَمِيثَاقِي، وَأُنْزِلُ عَلَيْكُمْ كُتُبِي، قَالُوا: **شَهِدْنَا بِأَنَّكَ رَبُّنَا وَإِلَهُنَا، لَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ لَنَا غَيْرُكَ** (1) فَأَقَرُّوا بِذَلِكَ، وَرَفَعَ عَلَيْهِمْ آدَمَ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، فَرَأَى الْغَنِيَّ وَالْفَقِيرَ، وَحَسَنَ الصُّورَةِ، وَدُونَ ذَلِكَ، فَقَالَ: رَبِّ لَوْلَا سَوَّيْتَ بَيْنَ عِبَادِكَ؟ قَالَ: إِنِّي أَحْبَبْتُ أَنْ أُشْكَرَ. وَرَأَى الْأَنْبِيَاءَ فِيهِمْ مِثْلُ السُّرُجِ عَلَيْهِمُ النُّورُ، خُصُّوا بِمِيثَاقٍ آخَرَ فِي الرِّسَالَةِ وَالنُّبُوَّةِ وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: {وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ} [الأحزاب: 7] ، إِلَى قَوْلِهِ، {عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ} [الأحزاب: 7] كَانَ فِي تِلْكَ الْأَرْوَاحِ فَأَرْسَلَهُ إِلَى مَرْيَمَ، فَحَدَّثَ عَنْ أُبَيٍّ: أَنَّهُ دَخَلَ مِنْ فِيهَا

“Şahitlik ederiz ki Sen bizim Rabbimiz ve İlâhımız’sın bizim Sen’den başka Rabbimiz yok, bizim Sen’den başka İlâhımız yok”.

[293] H - olan

[294] صحيح البخاري (9/ 160)

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ **سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي**، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ"

“Rahmetim gazabımı geçmiştir”.

[295] [47/Muhammed, 31] Andolsun ki, biz içinizden cihad edenlerle sabredenleri ortaya çıkarıncaya ve yaptıklarınızla ilgili haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi deneyeceğiz.

inkâra ‘udûl ü fezâ-yı[296] tevhîd /[61] ü îmândan hufre-i küfür ve ilhâda hulûl etseler i‘tizâren lisânî‘ihim biz bu hususta mecbûr ve aslımızdan bu sıfat üzere meftûruz demeyüb sıfat-ı inkârların ki fi’l-mesel benî nûh-i insânın nefs-i meşhûrî mesâbesindedir. Terbiyet ü ıslah ile hâssa-i ikrâra tebdîl ve şanların eslem cinnî menzilesine tenzîl içün misâk-ı mücâhede ve riyâzeti tahmîl bâbında bezl-i makdûr ve ihtiyâr-ı cüz’îlerin ol cânibe sarf-ı sa‘y-i mevfur etdikleri takdirce sa‘y-i cemilleri meşkûr ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾[297] kânûn-u şerîfi üzere bâ’is-i netâyic-i gayr-i mahsûr olması muhakkak olub bu ma‘nâ-yı istihâle vü istib‘âd ve ﴿هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ﴾[298] ﴿إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ﴾[299] deyüb ﴿مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾[300] misâli ile istişhâd etmemek içün ni‘meten minallâhi ve rahme istimhâlî muhammel olan emr-i mertebe-i imkâna tenzîl ü istişkâlî mütesavvir olan husûsun hallini ber-sebîl-i temsîl-i /[62] tekmîl-i ecl-i çûn kudret-i tâmme-i kâmile ve hikmet-i ‘âmme-i şâmile müktezâsınca asıl maddesi ma‘den-i inkârdan meclûb ve şîr mâye-i fıtrat-ı asliyyesi pistân ser-keşî vü istikbârdan mahlûb-i nefs-i nâm bir tevsen-i gayr-i râmi-yi zîr-i licâm edüb mizmâr-ı ‘ubûdiyyetde tâz-i yâne-i istikşâf-ı i‘tirâf ile sevk-ı kelâm etdikde evvel-i emirden harûni vü cumûh u irtikâb-ı zahm-ı rikâb imtihânla tahammül enva‘-i cürûh edüb meydân-ı cevelân-i ikrârda mâil-i idbâr olmağın nice müddet ve edâ-i nâr-ı bevâr içünde türk-tâz ve mişvar ve bir nice zaman bevâdî-i zemherîr-i ser-dibâr içinde geşt u güzâr etdürüb âhirü’l-emr-i âhur-i cû‘i bisyârda meslûbü’l-istıbâr etmekle mutî‘ vu münkâd ve bu riyâzat ile itâ‘ate mu‘tâd oldukta vasf-ı cemâh inkârı sıfat-ı salâh-ı ikrâra mübeddel ve haslet-i harûnî ve istinfârı inkıyâd-ı dâ’imi’l-istimrâra muhavvel olub mahkûm-i hükme-i[301] ‘ubûdiyyet ve mazbût-i ligâm u belâm-ı hükm-i Hazret-i Rubûbiyyet /[63] olacak sefer-i nâsûtîde rûha hem-râh ﴿وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ﴾[302] muktezâsınca vatan-ı lahûtîye ‘avdet edince

---

[296] A1: fuzlayı

[297] ﴿**وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا** وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾
[29/Ankebût, 69] Bizim yolumuzda cihad edenlere gelince, elbette biz onlara yollarımızı göstéririz ve şüphesiz Allah iyilerle beraberdir!

[298] ﴿**هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ** لِمَا تُوعَدُونَ﴾
[23/Mü’minûn, 36] Heyhât! O size vaat ettiği şey ne kadar uzak!

[299] ﴿وَانْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ **إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ**﴾
[38/Sâd, 6] İçlerinden ileri gelenler ortaya çıkıp dediler ki: “ İlahlarınıza tapmakta sabır ve sebat edin. Bu, gerçekten arzu edilen bir şeydir!”

[300] ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ وَمَنْ **يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ**﴾
[39/Zümer, 36] Allah, kuluna kâfi değil midir? Durmuşlar da seni O'ndan başkalarıyla korkutuyorlar. Her kimi ki Allah şaşırtırsa, artık ona hidayet edecek yoktur.

[301] A1: mahkeme-i

[302] ﴿**وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ** إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

kendüye hâmil-i eskâl ü zâd-râh kılındı. Ta ki fâris-i rûh ber-üslûb-u meşrûh ânı düstûru'l-'amel ü nümûdâr-ı tahsîl-i emel edüb teb'a lisünneti'l-ilâhiyyeti ve tettebbi'an li'l-hikmeti'l-ezeliyyeti kendü nefsinde mevcûd[303] olub mesâbe-i nefsi olan sıfat-ı inkârı tahmîl-i meşakk-ı riyâzât ve teklîf-i mezârr-ı mücâhidât ile ref' u izâle vü vasf-ı vü ikrârı ana tağlib u havâle edüb bunun ahkâm-ı ve âsârını icrâ ve anın hirâm[304] u şirâr-i nârını[305] itfâ eyleye.

Pes: Rûh-i insânî zâtında olan nefs-i[306] inkârı hem-râhı olan nümûdârı hasebince sıfat-ı ikrâra tebdîl ile ıslâh ve ol zulmet-i mandeye râh-i necâtı îzâh eylemese 'ahd-i ezelde eyledüği mevâ'îd-i 'arkûbîyyesinin nakz-ı zâhir ve eyledüği iddi'âsının 'aksi sâdır olacak ber-mûcib-i ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾[308] [64]/ ilâ kavlihî ﴿وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾[307] nâr-ı hüsrânda muhalled ü şirâr-ı hırmanda müebbed olması mukarrerdir.

Fâide: Çûn ol makâm şuhûd u hazret-i şâhid u meşhûd hükm-i ikrâr u îmândan gayrı câdî ve zât-ı müşâhidde vasf-ı tevhîd ü îkândan mâ-'adâsı sârî olmayub istilâ-yı sıfât-ı rahmet-i sâbıka[309] ile müstebte' sıfat-ı gazab olan bekâyâ-yı hâsıyyet-i inkâr tutuk-ı ketm-i 'ademde mütevârîdir. «لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا»[310] mûcibince mertebe-i 'ayne'l-yakînde ma hüve'l-vâki'den 'udûle mecâl-i farz-ı mahâl ü mahz-i hayâldir. Ve'l-'ârifu yekfihi'l-işâre **fâide:**[311] Ehl-i râye mahall-i hafâ vü mekmen ihtifâde değildir ki ervâh-ı pâbeste-i şuhûs u eşbâh olub libâs-ı beşeriyyet-i lâbis ve tahta bend-i bedene hâfız u hâris oldukta her

---

[16/Nahl, 7] …Bu hayvanlar ağılıklarınızı yüklenir, güçlükle ulaşabileceğiniz beldelere kadar götürürler. Her halde Rabbiniz size karşı çok şefkatli, çok merhametlidir!

[303] H - mevcûd.

[304] A2, Ç: hirar

[305] H + nârını

[306] H - sıfat

[307] ﴿**وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ** وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾

[13/Ra'd, 25] Ama Allah'ın verdikleri sözü belgeledikten sonra bozanlar ve Allah'ın bağlanmasını emrettiği bağları koparanlar ve yeryüzünü fesada verenler, işte bunlar, lanet olanlaradır ve yurdun kötüsü onlaradır!

[308] ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ **أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ**﴾

[2/Bakara, 27] Onlar ki, söz verip andlaştıktan sonra Allah'a verdikleri sözü bozarlar. Allah'ın birleştirmesini emrettiği şeyi (iman ve akrabalık bağlarını) keserler ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. İşte zarara uğrayanlar onlardır.

[309] H - sebebi

[310] حاشية السندي على سنن ابن ماجه (2/ 491)

شَكَّ، وَقَوْلُهُ: (إِذْ قَالَ رَبِّ أَرِنِي. . . إِلَخْ) تَقْدِيرُهُ: لَوْ كَانَ مِنْ إِبْرَاهِيمَ شَكٌّ إِذْ قَالَ رَبِّ. . . إِلَخْ وَلَيْسَ الْمَعْنَى نَحْنُ أَحَقُّ إِذْ قَالَ. . . إِلَخْ فَإِنْ قُلْتُ: فَمَا مَعْنَى سُؤَالِ إِبْرَاهِيمَ. قُلْتُ: سُؤَالُهُ مَا كَانَ إِلَّا عَنْ رُؤْيَةٍ كَرُؤْيَةِ إِحْيَاءِ الْمَوْتَى، لَكِنْ لَمَّا كَانَ مِثْلُ ذَلِكَ السُّؤَالِ قَدْ يَنْشَأُ عَنْ شَكٍّ فِي الْقُدْرَةِ عَلَى الْإِحْيَاءِ فَرُبَّمَا يُتَوَهَّمُ مَنْ يَبْلُغُهُ السُّؤَالُ أَنَّهُ قَدْ شَكَّ، أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُزِيلَ ذَلِكَ التَّوَهُّمَ بِتَحْقِيقِ مَنْشَإِ سُؤَالِهِ فَقَالَ لَهُ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ، أَيْ: بِالْقُدْرَةِ فَقَالَ بَلَى أَنَا مُؤْمِنٌ بِالْقُدْرَةِ وَلَكِنْ سَأَلْتُ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي بِرُؤْيَةِ كَيْفِيَّةِ الْإِحْيَاءِ فَكَأَنَّ قَلْبَهُ اشْتَاقَ إِلَى ذَلِكَ فَأَرَادَ أَنْ يَطْمَئِنَّ بِوَصْلِهِ إِلَى الْمَطْلُوبِ، وَهَذَا لَا غُبَارَ عَلَيْهِ أَصْلًا، وَهَذَا هُوَ ظَاهِرُ الْقُرْآنِ كَمَا لَا يَخْفَى وَمَنْ قَالَ أَرَادَ زِيَادَةَ الْإِيقَانِ وَنَحْوَهُ فَقَدْ بَعُدَ إِذْ مَعْلُومٌ أَنَّ مَرْتَبَةَ إِبْرَاهِيمَ فَوْقَ مَرْتَبَةِ مَنْ قَالَ **لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا**، وَاللَّهُ أَعْلَمُ قَوْلُهُ: (وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ) الْمَقْصُودُ مَدْحُ يُوسُفَ بِأَنَّهُ بَلَغَ مِنَ الصَّبْرِ وَالتَّأَنِّي غَايَتَهُ.

"Kulum bana nafilelerle yaklaştığı müddetçe onu severim".

[311] A1, A2, Ç: asl

birine bir sebîl-i zarûret iki nev‘i sûret verildi. Birisi sûret-i bâtına-i insâniyyedir ki medâr-ı teklîf ü hıtâb u menât-ı suâl u cevâb ve müstehakk-ı sevâb u ‘ikâb olan nefs-i nâtıkaya menzil ve birisi /[65] dahi sûret-i zâhiriyye-i ebdâniyyedir ki ‘anâsır-ı erba‘adan mürekkeb ve tertîb-i ‘acîb ile müretteb olub cevârih ü a‘zâsı ile husûl-i emâni-i hannâs-i vesvâsa medâr u mu’ildir.

Sûret-i zâhiriyyenin sebeb-i neşv ü nemâsı tena‘‘umât-i bedeniyye vü hevâ vü heves ü sûret-i bâtıniyyenin gıdâsı ta‘abbüdât-i rûhâniyye vü tâ‘at u ‘ibâdettir.

Bes, pes: Sûret-i bâtıniyye kesret-i gıdâsı ile kuvvet buldukca sûret-i zâhiriyyeye za‘af ve zillet-i gâlib ve bil‘akis sûret-i zâhiriye ve fürût-i müştehiyât ve hevâsı ile karîn-i sıhhat oldukca sûret-i bâtıniyye mezâl ü nehâfet-i câlib olub ehad-i hümânın terbiyet ü tekviyeti âhirin za‘af u şiddetine bâdî ve ikisinden birinin ri‘âyeti ol birinin ihânetine müeddî olur.

Pes: Ehl-i gaflet sûret-i zâhiriyesini her ne mertebe perverişler ile tesmîn ü ser u pâsın ala vu bula ile tıfl-i nâdan[312] misâl-i tezyîn eylese lâ budde ve lâ mehâle rûz-i haşirde mahall-i hesab u suâle geldikte ber-mûcib-i /[66] ﴿يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ﴾[313] iş bu sûret-i zâhiriyye hukûk-ı ni‘meti ferâmuş u küfrân ve hıyânetidir âğûş edüb sûret-i bâtıniyye üzere şehâdet ve a‘mâl-i[314] mestûresini işâ‘at edüb ﴿لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا﴾[315] deyü suâl olundukta ﴿أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾[316] deyü cevâb vereler. Pes **Mesnevî**

ای خنك آن كاو جهادی می كند

بر بدن زجری و دادی می كند[317]

mefhûmunca devlet-mend-i ercüment ü nikbaht bî-gezend ol se‘âdetimizdir ki sûret-i maneviyyesini ağziye-i tâ‘at u ‘ibâdet ile takviyet ve enva‘-i mücâhede vü riyâzat ile terbiyet içün vücûd-u beşeriyesin[318] mekâsât ve sûret-i zâhiriyyesini meşakk-ı cu‘ u seher ü

---

[312] H + tıfl-ı nâdan

[313] ﴿**يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ** وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾
[24/Nûr, 24] O gün dilleri, elleri ve ayakları, yaptıklarından dolayı dolayı aleyhlerinde şahitlik edecektir.

[314] A1, A2, Ç: if‘al

[315] ﴿وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ **لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا** قَالُوا **أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ** وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾
[41/Fussilet, 21] Onlar derilerine: “Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?” derler. Derileri de: “Bizi her şeyi konuşturan Allah konuşturdu, sizi ilk defa yaratan O'dur ve siz yine O'na döndürülüyorsunuz” derler.

[316] [41/Fussilet, 21]

[317] “Ey mutlu o kimse ki, bir cihad eder, beden üzerine bir zecr ve bir dâd eder”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 4, s. 176, 2462. beyit

[318] H - vücûd-u beşeriyesin

‘uzlet ile mukânât edüb müştehiyyât u muhevviyâtından mehmâ emken kat‘a ‘ilâc ü müdâvât u terbiyesine ‘adem-i mübâlât eyleyüb **şi‘ir**

حجاب چهره جان می شود غبار تنم
خوشا دمی که از آن چهره پرده بر فکنم
چگونه طوف کنم در فضای عالم قدس
که در سراچه ترکیبب تخته بند تنم[319]

/[67] âhengini sâz ve bu güne terennümât ile perde-nüvâzlığa ser-âgâz eyleye ki bu sûret-i rûy-i ma‘nâya nikâb vâsıl-ı magnem ve ma‘nâya hicâb olub seyr-i hakîkatten mani‘ ve neşmîn-i hakde dûdûkerd ile ka‘ni‘ olduğundan ma ‘ada kendü vâsıtasıyla iktisap olunan serâir-i a‘male ﴿يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ﴾[320] de şâhit kaviyyü’l-katı‘ ve’l-fasm belki hasm-ı mümteni‘ er-reddi ve’l-kasm olması mukarrer ve sahâif-i mahkeme-i Kur’aniyye’de[321] mestûr ve muharrerdir.

Fâide: Asl-ı me’mûl ve nihâyet-i mes’ûle sebeb-i husûl oldur ki sûret-i cismaniye-i sûriyye sebebi ile rûh-u mecrûhun dîde-i idrâk-ı ezelisine nikâb ve iş bu dâr-ı mihnette madde-i ibtilâ ve imtihâna âlât ve esbâb olan muhabbet-i dünyâ ve te‘alluk bi-mâ fîhâ kuvvet-i mücâhede ile ber-dâşte ve gerden ümmîd-i mevsık-i ezel-i cihetine ifrâşete ola tâ ki ﴿فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾[322] mazmûn-ı /[68] şerîfine mâ-sadak olmakla ‘ahd-i ezelde ‘atâ olunan dîde-i tîz ve ol hînde verilen ‘akl-ı inkâr sitîz ile hakîkat-i hâl-i teşhîs ü temyîz olunub **beyt**

االست ازازل همچنا نشان به گوش
به فریاد قالوا بلی در خروش[323]

mûcibince ilâ yevmi’l-kıyâm bâki olan hitâb elestü bi rabbiküm ahkâmını ol gûş-i hakk-ı nebûş ile gûş etdikçe yine ol lisân-ı ‘azbul-beyân ile belî deyü cûş u hurûş eyleye vallâhu a‘lem.

---

[319] “Beden tozum can yüzüme çekiyor perde/ Ne hoş olur o an ki yüzümden kaldırırsam perde!../ …Kutsallık âleminin fezasında nasıl dolanayım?/ Yaratılış sarayında kayıt altına alınmıştır bedenim”. Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 342, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 2, s. 795

[320] [86/Târık, 9] Yoklanacağı gün, bütün sırlar; (meydana çıkarılır).

[321] H - Mahkeme-i Kur’aniyye’de

[322] ﴿لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا **فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ**﴾ [50/Kaf, 22] (Allah ona şöyle der:) “Andolsun sen bundan gaflet içinde idin. Şimdi senden gaflet perdesini kaldırdık. Bugün artık gözün keskindir”.

[323] “‘elestü‘ hitabı ta ezelden beri kulaklarımdadır/ Ve ‘kalu bela‘ feryadıyla taşmaktadır”. Sâdî, Bostan, Bahş 3, https://ganjoor.net/saadi/boostan/bab3/sh3/, 05/07/2019, saat: 20:37

Asl: Çûn cümle-i hakâ'ik-i mevcûdât min haysü ender-i echâ fi'l-hakîkatü'l-câmi'atü'l-Muhammediyye müstecmi'-i cemî'i esmâ vü sıfât olan ism-i zâta mazhar ve her birisi alâ hasebi isti'dadihî enva'-i kemâlâta masdar olduğu mukaddemâ beyân u mukârin-i tibyân olunmuşdur.

Pes: Ber-mûcib-i nâs ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾[324] her sâ'at ve her ân hazret-i zâttan verâ-i sürâdigat-i esmâ vü sıfâttan tecelliyât-ı müte'âkıbe ki bâ'is-i teselliyât-ı mütevâliyedir vaki' oldukca vücûd-i /[69] nev'-i insânda vedî'at olan esrâr-ı esmâ vü sıfât **Mesnevî**

مرغ کو اندر قفص زندانیست

می نجوید رستن از نادانیست[325]

müsted'âsınca şedâid-i âlâm-ı firâk-ı devriyeye 'adem-i tahammül ü temâdi-yi eskâm-ı iştiyâk u mehcûrîden izdırâb u tezelzül-i izhâr edüb ber-haseb-i «حُبِّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ» usûl-i esmâ vü sıfâttan merkezlü merkezine müncezib ü kemâl-i te'attuş u ızdırâb ile mütegallib olurlar. Ve-emmâ çûn menzil-i nâsûtîde müddet-i ikâmetleri munkazî ve ecel-i müsemmâları ser-haddine müntehî olmamakla vatan-ı lahûtî seferine ruhsat ve kayd-ı kafesi bedenden itlâka icâzet yoktur. Bu makûle ızdırâb bi'l-izdırâr ile bî-haber ve bî-karâr olduklarında kendülere bâ'is-i teselli ve ol 'azimden mahbes-i ma'hûdelerine mûcib-i rücû' u tevellâ olmak içün kelime-i tayyibe-i lâ ilâhe illallâh ki sûret-i ism-i zât ve cami'-i me'ânî-i cümle-i sıfât olub ta'lîm-i hâne-i ezelîde olan[326] mezkûr olan[327] ziyâfet-i 'âmme ve me'dube-i tâmmede müşâhedesiyle telezzüz etdikleri /[70] nefâis-i me'ânînin zübdesi ve me'âniyesinden temettü' etdikleri 'arâyis-i 'azîmet-il el-meğânînin 'umdesidir. Cenâb-ı risâlet-i gubâb-ı Muhammediyyeye salavâtullâhi 'aleyhi ve sellem evvelen bi'z-zât gönderilüb ol dahi 'âmme-i muvahhidîne nisâr eyledi.

Pes: Tetabi'u tecelliyât ile hakâ'ik-i insâniyyede münderic olan esrâr-ı esmâ vü sıfât-ı hareket ü ızdırâb u merkezleri cihetine 'azm ile inkilâb etdiklerinde mûcib-i teskîn ü müstevcib-i temkîn olan kelime-i tayyibe râh-i lisân-ı sadaktan ehl-i se'âdet olanın mi'de-i hakîkatine vâsıl olacak م

---

[324] ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ **كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ**﴾ [55/Rahmân, 29] Göklerde ve yerde bulunanlar, O'ndan isterler. O, her gün yeni bir iştedir.

[325] "Bir kuş ki kafes içinde mahbustur, kurtulmak istemezse cahilliğindendir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.1, s. 464, 1569. beyit

[326] H - ta'lîm-i hâne-i ezelîde olan

[327] A1, A2, Ç - mezkûr olan

از یار آشنا سخن[328] آشنا شنید[329]

hasebince mezâmîn-i hakîkatinde[330] olan esrâr-ı esmâ vü sıfâta telezzüz-i küllî ve teselli-i fi'l-cümeli hâsıl olmakla mehâbis-i ma'hûdeleri ile kendüler mâ-beyninde ﴿حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾[331] nisbeti mukarrer iken **şi'ir**

رحب الفلاة مع الاعداء ضيّقة

سمّ الخياط مع الاحباب ميدان[332]

hasebince م

خوش است خلوت اگر یار یار من باشد[333]

deyüb 'azm-i seferden 'inân-i keşîde ve yâr dîrînelerine piçîde vü ârâm /[71] canları ile âremîde olurlar.

Pes: Bunların ictima'-i ve izdivâcından netâyic-i a'mâl-i sâliha ve mevâlid-i 'ibâdât-ı fâzila-i zuhûr edüb ol netâyic-i râyice ve ol mevâlid-i râşidenin dahi hadd-i kemâle bâliğ olanlarından ma'nâ-yı 'ilim ü zekâda sûret-i melâ'ike mütevellid olur. Ve çûn ol müştâkları mahbes-i tende mahbus[334] ve ecel-i müsemmâları temâmındaki asl-ı usûle imtina'-i vusûl kendülere müşâhid ve mahsûstur. Ber-mûcib ﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾[335] **Mesnevî**

تا الیه یصعد اطیاب الکلم

صاعدا منا الی حیث علم[336]

ترتقی انفاسنا بالمنتقی

متحفا منا الی دار البقا[337]

---

328 H: خبر

329 "Kim hoş kokunu seher yelinden aldıysa/ **Aşina sevgiliden bildik sözler duydu**". Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 243, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 575

330 A1 + münderic

331 ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ **حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ** وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ﴾ [7/A'râf, 40] Elbette ayetlerimizi yalanlayan ve onlara imanı kibirlerine yediremeyen kimselere semanın kapıları açılmayaz ve deve iğnenin deliğinden geçinceye kadar cennete giremezler. İşte suçluları böyle cezalandırırız!

332 "Düşmanlarla beraberken gökyüzünün genişliği bile dardır/ Dostlarla birlikte iken iğne deliği bile büyük bir meydandır!" حريرى، (2007)، (محمد بن محمد حسن شُرَّاب)، **شرح الشواهد الشعرية في أمات الكتب النحوية «لأربعة آلاف شاهد شعري»**

333 "**Sevgili benimle baş başa kalırsa, ne hoş olur!**/ Ben hasretinden yanarken gider de başkalarının meclisine mum olursa, bunun neresi hoş olur?". Hafız-ı Şirazi, Gazel: 160, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 391

334 H - Ve ecel-i müsemmaları temâmındaki asl-ı usûle imtina' vusûl kendülere müşâhid ve mahsûstur; sah.h.

335 ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ** وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يَبُورُ﴾ [35/Fâtır, 10] Kim izzet istiyorsa bilsin ki izzet tamamiyle Allah'ındır! O'na hoş kelimeler yükselir, onu da amel-i salih yükseltir. Kötülükler Kur'ânlara gelince, onlara şiddetli bir azap vardır ve onların tuzakları hep tarumar olur.

336 "Kelimât-ı Tayyibe O'na kadar suûd eder; bizden Allah'ın bildiği mahalle kadar çıkar". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 294, 895. beyit

ثم تأتينا مكافات المقال

ضعف ذاكرحمة من ذى الجلال[338]

ثم يلجينا الى امثالها

كى ينال العبد مما نالها[339]

هكذا تعرج و تنزل داءما

ذا فلا زالت عليه قاءما[340]

mefhûmunca zikir olunan vâbeste-i dil-hâste vü pâşikeste tarafından ol melâ'ike sâmiyetü'l-erâik-i nazîr-i enfâs-i zefîr-i müştâk ve misâl-i esvât ve safîr ehl-i iştiyâk biri birine pîçiş ü i'tinâk ve ba'zı ba'zına /[72] ittikâ vü irtifâk ederek bi'l-ittifâk mev'id-i dîdâr u telâk cihetine bi-ümmîd şuhûd ve 'urûc ve su'ûd etdiklerinde ber-haseb-i ﴿إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ﴾[341] râh-i sefer evvelâ 'ilmi sünnet ü seyr-i seyyide'l-beşerden mu'abbir olan enhâr-ı câriye-i esrâr-ı hadîs-i nebeviye güzer edüb ba'dehû sünen 'ilm-i sünen ile **mısra'**

تا آب ما كه منبعش الله اكبر است[342]

mefhûmunca menba'i enhâr-ı 'ulûm olan bi-hâr-ı butûn-u Kur'ânî'den 'iber-i vakı' oldukta butûn-i Kur'aniyyeden müsta'id olduğu batnın mâ'e'l-hayâtına gavta edüb temâm-ı letâfet ü nihâyet-i nûrâniyyet ve sabâhat-ı tahsîl etdiklerinde ol hey'et-i zîbâ ve ol sûret-i ra'nâları ile Cenâb-ı Hazret-i 'allâmü'l-ğuyûbe 'arz u inhâ olacak Cenâb-ı 'izzette makbûl ve se'âdet-i kabûle mevsûl olduklarından sonra ber-mûcib «لَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّه»[343] sıfat-ı rahmet-i ilâhîye mütekâzî olub bir muktezâ-yı ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾[344]

---

337 "Bizim nefeslerimiz, bizden dâr-ı bakaya tuhfe olarak taharetle urûc eder". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 294, 896. beyit

338 "Ondan sonra makâlin mükafatı, celâl sahibi tarafından rahmet olarak, bize onun iki katı gelir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 295, 897. beyit

339 "Bundan sonra abd, nâil olduğu şey cinsinden olan şeye nâil olmak için, bizi emsâline ilcâ eyler". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 895, 898. beyit

340 "İşte böylece dâimâ çıkar ve iner. Bu, onun üzerine kâim olarak asla zail değildir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 295, 899. beyit

341 ﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ **إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ** فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُو اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

[2/Bakara, 249] Talut ordu ile hareket ettiğinde: "Allah sizi bir nehirle imtihan edecek! Kim ondan içerse benden değil, kim onu tatmazsa (içmezse) işte o benden olacak, ancak eliyle bir avuç alan müstesna…" dedi. Derken oraya varır varmaz pek azı dışında hepsi ondan içtiler. Talut ve beraberindeki iman edenler nehri geçtiler; o vakit de " Bizim bugün Calut ile ordusuyla savaşacak gücümüz yok" dediler. Allah'a kavuşacaklarına inananlar ise şöyle dediler: "Nice sayıca az topluluk, çokluğa Allah'ın izniyle üstün gelmiştir, Allah, sabredenlerle beraberdir!"

342 "Karanlıklar ülkesinden doğan Hızır suyu ile / **Allâhuekber'den doğan suyumuz arasında fark var**". Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 39, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 129

343 الزهد لأبي داود (ص: 33)

Hazret-i Rabbi'l-'izzet /[73] iş bu tuhaf-i tayyibenin muhdîsinden râzı ve ber-fehvâ-yı ﴿يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾[345] hükm-i muhabbet-i ilâhiyye ol bendede câri vü mâzî olur.

Ba'dehû tuhfe-i mühdâsına ber-sebîl-i 'ucâle iz'âf-i ni'met ve rahmet ile mukâbele emri içün münâdiyân-ı nâdi-i mele-i a'lâ ve mübeşşirân-ı mahzar-ı hazîre-i vâlâ esvâk-ı itbâk-ı semavât u arzın seb'a tıbâk-ı kûçelerinde nidâ ve Hazret-i Rahmân filân bendesinden râzı olub mehabbetin ana îcâb etmişdir. Siz dahi eyle iyilik deyü esvât-ı hasenelerin i'lâ etdiklerinde vuhuş u tayr u ins u cânın simâh-ı sem'-i cânına vâsıl olacak ترغب الملائكة[346] خلتهم و باجنحتها تمسحهم ويستغفر لهم [347] كل رتب ويابس وحيتان البحر » ber-haseb-i ve «وهوامه[348]، وسباع البر وأنعامه[349]»[350] cümle-i mevcûdât ol sâhib-i[351] kemâlât olan 'abd-i cami'-i[352] se'âdâta meyl ü ikbal ve ana muhabbet ber-sebîl-i kemâl edüb /[74] anın içün salavât ve istiğfâr ve anın akdâm-ı yemin-i encâmına makdûr ve mâ mülklerin bezl ü îsâr sadedinde olurlar.

Pes: Tecellî hazret-i zât verâ-i estâr-ı esmâ vü sıfâttan sâ'ir-i mevcûdâta[353] hakâ'ik-i insâniyyeden ehl-i se'âdât olanlar yüzünden bu mertebede vâsıl olub anların dahi hakîkatlerinde münderic olan sıfât-ı mahsûsa tab-ı tecellî ile izdırâb edüb merkezleri tarafına incizâb etdikde ol ehâli-i se'âdâtın 'ibâdât u tâ'âti ki netîce-i kelime-i tayyibe-i lâ

حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ نا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: نا بَقِيَّةُ، قَالَ: نا حَبِيبٌ يَعْنِي ابْنَ صَالِحٍ قَالَ: نا أَبُو الْوَفَاءِ، عَنْ طَاوُسٍ الْيَمَانِيِّ، قَالَ: [ص:34] " إِنِّي لَأَجِدُ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: لَنْ يَتَجَوَّ مِنِّي عَبْدٌ إِلَّا بِأَدَاءِ مَا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا اقْتَرَبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِأَفْضَلَ مِنَ النَّصِيحَةِ، **وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ**، فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ، كُنْتُ قَلْبَهُ الَّذِي يَعْقِلُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، إِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتُهُ، وَإِنْ دَعَانِي أَجَبْتُهُ، وَإِنِ اسْتَنْصَرَنِي نَصَرْتُهُ

"Kulum nafilelerle bana yaklaşmaya devam etmeli ki, onu seveyim".

344 ﴿جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ** ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ [98/Beyyine, 8] Onların mükafatı Rableri katında altından ırmaklar akan cennetlerdir, onlar içinde ebediyyen olarak kalacaklardır! Allah anlardan hoşnut, anlar da O'ndan hoşnuttur! İşte bu mükafat, Rabbine saygı duyanlaradır.

345 [5/Mâide, 54]

346 H + فى

347 H: ويصلّى عليهم

348 H: وهوامّ الارض

349 H: والانعام

350 شرح البخاري للسفيري = المجالس الوعظية في شرح أحاديث خير البرية (2/ 141)

« تعلموا العلم فإن تعلمه لله خشية، وطلبه عبادة ومدارسته تسبيح، والبحث عنه جهاد، وتعليمه لمن لا يعلمه صدقه، وبذله لأهله قربة، لأنه معالم الحلال والحرام، ومنار سبيل الجنة، والأنس في الوحشة، وهو الأنس في الوحدة، والصاحب في الخلوة، والدليل على السراء والضراء، والوزير عند الأخلاء، والقريب عند الغرباء، ومنار سبيل الجنة، يرفع الله تعالى به أقواماً فيجعلهم في الخير قادة، وهداة يقتدى بهم، وأدلة في الخيرات تقتفى آثارهم، وترفق أفعالهم، **ترغب الملائكة خلتهم، وبأجنحتها تمسحهم**، ويستغفر لهم **كل رطب ويابس، وحيتان البحر وهوامه، وسباع البر وأنعامه**، لأن العلم حياة القلوب من الجهل، ومصابيح الأبصار من الظلم، يبلغ العبد بالعلم منازل الأخيار، والدرجات العلى في الدنيا والآخرة، التفكر فيه يعدل الصيام، ومدارسته تعدل القيام، به توصل الأرحام، وبه يعرف الحلال من الحرام، وهو إمام، والعمل تابعه يلهمه السعداء، ويحرمه الأشقياء »

"Melekler onların dostluğuna imrenir, kanatlarıyla onları okşarlar, karada ve denizde onlara dua ederler, denizdeki balıklar karadaki yırtıcılar onlara istiğfar ederler.

351 A1: câmi'

352 A1: sâhib

353 A1 - hakâ'ik-i insâniyyeden ehl-i se'âdât olanlar yüzünden bu mertebede vâsıl olub anların dahi hakîkatlerinde münderic olan sıfât-ı mahsûsa tab tecellî ile izdırâb edüb merkezleri tarafına incizap etdikde ol ehâli-i se'âdâtın

ilâhe illallâh idi bunlara gıdâ olub tesellî-yi tahsîl etdiklerinde âsumândan rahmet ve berekât nâzil ve rûy-i zemînden i‘şâb ve nebâtât ve envâ-‘i hubûb u semerât hâsıl olub arâzî beka‘-i ma‘mûr u ekâsı ve iktâ‘ memtûr olur.

Pes: Ol ehl-i se‘âdet-i mahbûb cemî‘-i kulûb olub ‘âlemin ‘imâreti semere-i ‘ibâdeti olmakla Cenâb-ı Hazret-i Bârî’de mezîd-i kurb u i‘tibârı olub ve kemâl-i ‘inâyet ve nihâyet-i ri‘âyete mazhar olduktan sonra /[75] rûh-i ‘ibâdâtı ki sıfat-ı ‘ilm u sûret-i melâ’ike idi. cenâb-ı hakîkat-i Muhammediyyeye irsâl ve ol hazrete îsâl olunub ol makâm-ı ‘âlîde tesbîh ü takdis etdikce **mısra‘**

یا ربی زو شصت لبیک از خدا[354]

mefhûmunca lebbeyk ‘abdi hitâbına gûş edüb **şi‘ir**

هر که را جان عزّ لبّیک است

نامه بر نامه پیک بر پیک است[355]

hasebince bu mertebede ‘abd-i ‘abîd ile hazret-i ma‘bûd beyninde her ânda nice bin mu‘âmele ve nâz u niyâz ile sad-hezâr mülâtafe olsa gerekdir. Ve men lem yezuk lem ya‘rif **faide:** Çûn veche arzın semerât ü hubûbat ile hayâtı ehl-i ‘ibâdetin semere-i ‘ibâdetidir velâkin ecrâm-ı arzıyye vü semâviyyenin dahi sûret-i terbiyeti olmakla bu mahsûlâta nev‘-i ta‘alluki olduğu sebebden halîfetullâhi fi’l-ardı hisse-i ‘ibâdet ‘ibâdeti ‘öşr ü harâc nâmında olub ânınla techiz-i cüyûş u asâkir ve dîn-i İslâm’da ikâmet-i şe‘âir etdüğinden mâ-‘adâ emr-i ‘âbide ‘ibâdeti hasebi ile müstehak olduğu /[76] hakkın verüb hisse-i ecrâmı ebnâ-i âb u hak u ‘avâmm-ı ke’l-hevâmma terk eder ve erzâk-ı arzıyyede hakkı olan ‘âbid-i netîce-i a‘mâli olan hissesini ki ehall u atyeb mâl ü menâlidir beytü’l-maldan alıb gıdâ-yı cismâni edindikte **Mesnevî**

علم و حکمت زاید از لقمهء حلال

عشق و رقت آمد از لقمهء حلال[356]

زاید از لقمهء حلال اندر دهان

میل خدمت عزم رفتن آنجهان[357]

---

[354] “Her an ona Hüdâ’dan yüz nâme, yüz peyk vardır. **Ondan bir ‘Ya Rab!’ Hüdâ’dan altmış ‘Lebbeyk!’**”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 476, 1606. beyit

[355] “Her kime lebbeyk izzetinden can vardır, name, name üzerine ve peyk, peyk üzerinedir”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 190, 2684. beyit

[356] “Helal lokmadan ilim ve hikmet doğar; helal lokmadan aşk ve rikkar geldi”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 493, 1672. beyit

لقمهء کو نور افزود و کمال

آن بود آورده از کسب حلال[358]

mûcibince havâss u kuvvâsına kuvvet-i kutsiye ile nûr u kalb ve sî‘ine envâ‘-i ifrâh u sürûr-i hâsıl olub ‘ahd-i elestde kelâm-ı bî-savt u harf-i gûş eden sem‘ını ve hîn-i cevâbda belî dediği lisânını ve ol ‘âlemi müşâhede eden basarını bulub ve bi’l-cümle « فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ»[359] el-hadîs-i ma‘nâ-yı şerîfî ile mütehakkık olub **şi‘ir**

ای آنکه تو یی حیات جان جانم

در وصف تو گرچه عاجز و حیرانم]/ 77[

بینایی چشم من تویی می بینم

دانایی عقل من تویی می دانم[360]

emsâli me‘ânî ile mütefevvih ve müteşaddık olur.

Fâide, pes: Bu mertebede ‘ahd-i elestde eyledüği ikrârı ‘an vechi’t-tahkîk ve ya ‘alâ sebîli’t-taklîd etdüği kendiye zâhir ve hâl-i sulûkünde ki ‘avâlim-i seyrinde kat‘-ı merâtib ü ref‘-i hacb sebebi ile sûret-i bâtıniyyesine hâsıl olan ‘izzet-i kendiye mûris-i tevâzu‘ u huşu‘ u meskenet ve yâ mûcib-i kibr u huşûnet u nahvet olduğunun fâide ve zarârı rûz-i rûşen-i misâl-i bâhir olur.

Fâide: Zikr olunan devlet ehl-i ‘izzet ve ashâb-ı se‘âdetten merâret-i mücâhede ve riyâzat u muzâzat-ı mekâbide ve ‘ibâdet sabrında ke’l-bünyân’il-mersûs olmakla ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى﴾ ﴿وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ﴾[362] olanlara ﴿الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾[361] mantûkınca mâ-sadak münhasır bir emr-i mahsûs etdüği mensûs-u /[78] müsellemete’n-nusûsdur. Fe-emmâ ol

---

[357] “Hizmet meyli, o cihana gitmek azmi, ağızdan helal lokmadan doğar”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 494, 1676. beyit

[358] “Bir lokma ki, o nûr ve kemâl ziyadeleştirdi, o kesb-i helalden getirilmiş olur”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 493, 1670. beyit

[359] صحيح البخاري (8/ 105)

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، **فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ** بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِي عَنْ نَفْسِ المُؤْمِنِ، يَكْرَهُ المَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ "

“Onu sevdiğim zaman onun duyduğu kulağı olurum, baktığı gözü olurum”.

[360] “Ey canımın canının hayatı olan sen/ Vasfında aciz ve şaşkın olsam da/ Gözümün görme kabiliyeti (ışığı) sensin, görüyorum/ Aklımın gücü sensin, biliyorum”. Kime ait olduğunu tespit edemedik. عشق-عارفانه-قسمت-پایانی, http://www.health-divine.blogfa.com/post/2467/, 01/08/2019, saat: 17:30

[361] ﴿قُلْ يَاعِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ **إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ**﴾ [39/Zümer, 10] Ey Muhammed! Tarafımdan söyle: “Ey iman eden kullarım! Rabbinizden korkun. Bu dünyada güzellik yapanlara bir güzellik vardır. Allah'ın yeryüzü geniştir. Ancak sabredenlere ecirleri (mükafatları) hesapsız ödenecektir”.

[362] ﴿فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ **وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ**﴾ [11/Hûd, 109] O halde sakın müşriklerin ‘ibadet edişlerinden şüpheye düşme; daha önce ataları nasıl ‘ibadet ediyor idiyseler bunlar da öyle ibadet ediyorlar. Biz de kendilerine nasiblerini elbette eksiksiz olarak öderiz.

tecelliyât-ı müte‘âkibete’n-nefehât ehl-i şekâvet-i ‘ubur u müte‘arrız-ı beva‘is-i fezâhate mürûr eylese anın dahi hakîkatinde ta‘biye olunan esrâr-ı sıfât-ı tâb-ı iztırâb ile tehavvül ve inkilâb edüb merkezleri cihetine incizâb etdikde pâyetse-i âb u gül ol ‘âleme seyretmek müşkül olmakla mûcib-i tesellî ve mûris-i kat‘-ı âmâl ve temennî olur. İlâ inkızâ-i’l-ecel bir bedel mâ yetehallel lâzım oldukta her çend ki kelime-i tayyibe-i lâ ilâhe illallâh ol şakî ke’l-hımâr-ı hâmil’il-esfârı memerr u ma‘ber edinüb mezyân-ı mestân-vâr lisânı üzere cârî olur. Lâkin «لَا تَزَالُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَمْنَعُ » ‘adâdından olub [363]«يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفْضِ الإِيمَانُ إِلَى قَلْبِهِ» الْعِبَادَ مِنْ سُخْطِ اللَّهِ، مَا لَمْ يُؤْثِرُوا دُنْيَاهُمْ عَلَى صَفْقَةِ دِينِهِمْ، فَإِذَا آثَرُوا صَفْقَةَ دُنْيَاهُمْ عَلَى دِينِهِمْ، ثُمَّ قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كَذَبْتُمْ : وَقَالَ اللَّهُ[365] «رُدَّتْ عَلَيْهِمْ[364]، [366] fehvâsına mahall-i îrâd olduğu haysiyyetten mecrâ-yı lisânından müstekâr-ı kalb[367] hakîkatine vâsıl belki taraf zebânından bel‘ûm hulkûmına nâzil olmamakla /[79] kendüde mürtehin olan esrâr-ı sıfât u esmâ mâ bihî yetesellâsın bulmayacak iktizâları vülû‘i ‘azîm ile hârice tulu‘ etdikde keyfe mâ ittefeka her ne makûle mehviyyât u menhiyyâta müsâdif olsalar celb ü ihtilât ve li ecli’t-te‘azzi ittikât etmede vâcif ü râcif olurlar.

Pes: Bunların dahi cemâ‘-i ictimâ‘ından ‘alâ ‘aks-i mâ zikr-i enva‘-i seyyiât ve elvân-ı fesâdât zuhûr edüb bunlardan dahi ma‘nâ-yı cehl u ‘imâde sûret-i cinnü vü şeyâtîn-i mütevellit olub çûn ﴿وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ... وَلَا ﴾ mazmûnuna mâ-sadak [368]﴿لَاتُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ﴾ ..﴿يُزَكِّيهِمْ﴾[369] mantûkına misdâk-ı muhakkak olmuşlardır.

Asl-ı mi‘rac ü medârları olan dâru’l-bevâr-ı a‘nî merkez-i cehîm ü nâr cihetine ‘azm edüb meleke vesvâs-i hannâsdan mahzer-i şeytân-ı tuğyân-ı esâse müntehî ve müntesib

---

[363] سنن الترمذي ت بشار (3/ 446)

قَالَ: صَعِدَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمِنْبَرَ فَنَادَى بِصَوْتٍ رَفِيعٍ، فَقَالَ: يَا **مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفْضِ الإِيمَانُ إِلَى قَلْبِهِ**، لاَ تُؤْذُوا الْمُسْلِمِينَ وَلاَ تُعَيِّرُوهُمْ وَلاَ تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ، فَإِنَّهُ مَنْ تَتَبَّعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَبَّعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ تَتَبَّعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ قَالَ: وَنَظَرَ ابْنُ عُمَرَ يَوْمًا إِلَى البَيْتِ أَوْ إِلَى الكَعْبَةِ فَقَالَ: مَا أَعْظَمَكِ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكِ، وَالمُؤْمِنُ أَعْظَمُ حُرْمَةً عِنْدَ اللهِ مِنْكِ.

“Ey diliyle müslüman olup kalbine imanın girmeyenler topluluğu”.

[364] H - ردت عليهم

[365] H + سبحانه و تعالى

[366] جامع العلوم والحكم ت الأرنؤوط (1/ 525)

وَخَرَّجَ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا مِنْ حَدِيثِ أَنَسٍ مَرْفُوعًا: «لَا تَزَالُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَمْنَعُ الْعِبَادَ مِنْ سُخْطِ اللَّهِ، مَا لَمْ يُؤْثِرُوا دُنْيَاهُمْ عَلَى صَفْقَةِ دِينِهِمْ، فَإِذَا آثَرُوا صَفْقَةَ دُنْيَاهُمْ عَلَى دِينِهِمْ، ثُمَّ قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رُدَّتْ عَلَيْهِمْ، وَقَالَ اللَّهُ: كَذَبْتُمْ»

“Ahiret dünyaya tercih edilince ‘La ilâhe illallâh’ sözü insanı Allah’ın gazabından korur. Dünya karını ahirete tercih eden ‘La ilâhe illallâh’ dediği zaman, Allah ona ‘yalan söylüyorsun, sözünde sadık değilsin’ der”.

[367] H - kalb

[368] [7/A‘râf, 40]

[369] ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ **وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ** يَوْمَ الْقِيَامَةِ **وَلَا يُزَكِّيهِمْ** وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [3/Âl-i İmran, 77] Fakat anlar; Allah'a verdikleri sözü ve yeminlerini az bir paraya satanlar, işte onların ahiret’te bir nasibi yoktur! Allah anlarla konuşmayacaktır, kıyamet günü onlara bakmayacaktır ve onları temize çıkarmayacaktır! Onların hakkı gayet acı bir azaptır.

ma‘hûdelerine müntehî olacak ‘aduvv ü mübîn olan el-mübîs-i bâ-tedlîs ber-mûcib ﴿لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾[370] şekiyy-i mezbûrun müntic-i cinn ü şeyâtîn olan a‘mâl-i hizlân menâlini libâs-ı mekr u setr ile /[80] telbîs ve ef‘al-i hüsrân meâlini zeyy-i sûret salâh ile tezyîn ü kavâ‘id-i izlâl ü iğvâ-yi temhîd ve te’sîs etmekle hasâret ü vekâhat kendü kendiye sûret-i kemâlde zâhir ve bâdi olduğu ecilden fesâd ü kabahati gittikce mütemâdi oldukta verâ-yi hicâbdan cirs-i hizy-i ve rüsvâ-yı sadâ ve zîr-i perde vü nikâbdan rûy-i siyâhını ibdâ içün çarsû-yi teşhîr ve her bâzar tahsîrde nidâ edecek cürm ü cinâyeti ‘inde’n-nâs-i fahiş ü kubuh u hıyâneti beyne’l-halâ’ik-i ber-emr-i mûhiş oldukdan sonra cenâb-ı hazret-i ûlu’l-emirden emr-i siyâset sâdır ve cezâ-yı ehl-i kabahat zâhir olur.

Fâide, pes: Eğer se‘îd ve ger şekî vech-i mezbûr üzere ri‘ayet ve siyâset câmından çaşni-i ta‘am ‘amellerini dest-i tasarruf-i pâdişâhîden tenâvül ve raka‘-i ve cezâ-yi kârlarını âfitâb-ı ‘âlem-tâb-ı şerî‘at ile münevver olan rûy-i ve cebîn-i se‘âdet rehîni nüshasından intisâh edüb fî mâ beynehüm te‘âvür ü tedâvül /[81] etdikleri sebebden yüzü ve’ş-şemsü ve alnında okunur harf-i yâ lezzât denilmiştir.

Asl: Su‘adâ ve eşkıyaya bi-hasebi istihkâkıhim cezâ vü cûybâr-i ‘adl ve nısfeti semenzâr u hâr-i zâr hallerinde ecr-i ecnâb-i kudret-i kubâb hazret-i pâdişâhı ve bi-hâr u seylâb-ı mürüvvet-i vüsûlet-i hilâfet-i penâhiden takdir olunmasına bir hikmet dahi bu ola ki kemâ merra ğayri merratin[371] çûn ‘arş-ı mu‘allâ ve levh-i mahfûz a‘lâde mürtesim olan me‘ânî[372] vü ahkâm-ı bi-temâmihâ hakîkat-i Muhammediyyeye ‘arz olundukta ol hakîkat-i câmi‘adan nâşî olacak hakâ’ik-i insâniyyenin ba‘zı ehl-i se‘âdet ve ba‘zı ehl-i şekâvet olub bu ‘âlemde bunların her birine mâ bihi’l-istihkâkları ile cezâ olunmağa irâdet-i ezeliye ta‘alluk etdüğin ihâta etmişti. Ol ‘ilm-i ‘amele ve ol kuvvet-i fi‘ile götürmek içün levh-i mahfûzda müntekış olan tefâsîl-i ahkâm ber-mûcib ﴿وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾[373] vahy-i metlüv Kur’ânı butûnunda derc olunub cenâb-ı risâlet-i iyâb-ı Muhammediyyeye

---

[370] ﴿قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي **لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ**﴾
[15/Hicr, 39] İblisi: “Rabbim! Beni azdırmana karşılık yemin ederim ki herhalde ben onlar için yeryüzünü donatacağım, süsleyeceğim ve hepsini azdıracağım;

[371] H + kema merra ğayri merratin

[372] H: mebânî

[373] ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا **رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ**﴾
[6/En‘âm, 59] Gayb’ın anahtarları O'nun katındadır (yanındadır); anları ancak O bilir. Karada ve denizde ne varsa yine O bilir! Bir yaprak düşmez ve yerin karanlıklarına bir tane gitmez ki, O bilmesin! Ne bir yaş, ne de bir kuru yoktur ki o herşeyi açıklayan kitap'ta bulunmasın!

salavâtullâhi ‘aleyhi ve selâmuhû ﴿فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾[374] hükmüne mâ-sadak /[82] olan ferîkîn mâ-beyninde ﴿فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ﴾[375] fehvâsınca mahkeme-i iddi‘â-i hakda edecekleri husûmetlerine fasl içün ﴿فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ... بِالْقِسْطِ﴾[376] emr-i ile ‘âmil olmakta düstûru’l-‘amel ve bir hân mazhar-i’l-hakk u mübteli’l-hıyel olmak irâdesiyle necmen necmâ irsâl ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ (16) إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾[377] mahfazasına idhâl olunduğundan gayri ber-haseb-i ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى (3) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾[378] «أُوتِيتُ القُرآنَ ومِثْلَهُ مَعَهُ» ألا وإنّي - والله - قد أَمَرْتُ وَوعَظْتُ ونَهيتُ عن أشياء، إنّها لِمثلُ القُرآن»[379] fehvâsınca «أو أكثر»[380] hadîsi müktezâsınca mişkât-i nübüvvette olan nûr-i Kur’âni ve ziyâ-i furkânînin hadîs-i nâm ve cevâmi‘u’l-kelim-i hitâm ber-pertevi dahi izhâr olundu. Tâ ki ilâ yevmi’l-kıyâm her hükümde mürâce‘at ve her husûsta mütabe‘at bunların metâvisinde olan muhkemât-ı[381] ahkâm olub ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾[382] fehvâ-yı şerîfînce müstehakk-ı ihyâ olanların derdine devâ ve müstevcib-i ihlâk u efnâ olanlar içün /[83] semm-i kâtı‘ı’l-ahşâ bu iki dâru’ş-şifâdan ahz olunub ﴿وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى﴾[383] müktezâsınca ehl-i hidâyete müstevcib-i mezîd-i hüdâ ve

---

374 [42/Şûrâ, 7]

375 ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ **فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ**﴾
[27/Neml, 45] Celâlim hakkı için, “Allah'a ibadet edin!” diye Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i göndermiştik; derken bunlar birbirleriyle çekişen iki fırka oldular.

376 ﴿سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ **فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ** أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ **بِالْقِسْطِ** إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾
[5/Mâide, 42] Boyuna yalancılık için dinlerler, boyuna harâm yerler… Artık sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister kendilerinden yüz çevir. Eğer yüz çevirirsen sana hiçbir zarar veremezler, şayet hükmedersen, aralarında ‘adâletle hükmet; çünkü Allâh adaletli olanları sever!

377 [75/Kıyâmet, 16-17] Depretme ona dilini, aceleyle tekrarlamak için! Çünkü onun toplanması ve Kur’an olarak okutulması bize aittir.

378 [53/Necm, 3-4] O, hevadan (arzularına göre) konuşmaz. O’nun konuşması kendisine vahyedilen Kur'an’dan başkası değildir.

379 قال رسولُ الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " ألا إنّي **أُوتِيتُ القُرآنَ ومِثْلَهُ مَعَهُ** ". مسند أحمد ط الرسالة (1/ 12)
“Dikkat edin! Bana Kur’an ve onun benzeri verilmiştir”.

380 سنن أبي داود ت الأرنؤوط (4/ 656)
قال: نزلْنا مع رسول -صلَّى الله عليه وسلم- خيبرَ ومعه مَنْ معه من أصحابه، وكان صاحبُ خيبرَ رجلاً مارداً منكَراً، فأقبلَ إلى النبيّ -صلَّى الله عليه وسلم- فقال: يا محمدُ، ألكم أن تذبَحوا حُمُرَنا، وتأكلُوا ثمرَنا، وتضربُوا نساءنا؟! فغضِب - يعني رسول الله -صلَّى الله عليه وسلم- وقال: "يا ابن عَوْفٍ اركَبْ فرَسَك ثم نَادِ: ألا أن الجنة لا تَحِلُّ إلا لمؤمنٍ، وأنِ اجتمِعُوا للصلاة" قال: فاجتمَعُوا ثم صلَّى بهم النبي -صلَّى الله عليه وسلم- ثم قام فقال: "أيحسبُ أحدُكم مُتكئاً على أريكته قد يَظنُّ يقولُ: إنَّ الله لم يُحرّم شيئاً إلا ما في هذا القرآن، **ألا وإنّي - والله - قد أَمَرْتُ وَوعَظْتُ ونَهيتُ عن أشياء، إنّها لِمثلُ القُرآن أو أكثر**، وإنَّ الله عزَّ وجلَّ لم يُحِل لكم أن تَدخُلوا بُيوتَ أهلِ الكتابِ إلاَّ بإذنٍ، ولا ضرْبَ نِسائِهم، ولا أكلَ ثِمارِهم، إذا أعطَوكُمُ الذى عليهم"
“Dikkat edin! Yemin olsun ki ben bazı şeyleri emrettim, vâz ettim ve nehyettim. Muhakkak ki bunlar Kur’an gibidir veya daha da çoğudur”.

381 H - muhkemât-ı

382 [17/İsrâ, 82] Biz de Kur'ân'dan peyderpey öylesini indiririz ki mü’minler için bir şifa ve rahmettir; zalimlerin ise ancak zararını artırır!

383 ﴿**وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى** وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا﴾
[19/Meryem, 76] Hidayeti kabul edenlere ise Allah daha çok hidayet verir ve baki kalacak olan salih ameller Rabbinin katında sevapça da daha hayırlıdır, sonuç bakımından da daha hayırlıdır!

﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا﴾[384] müsted‘âsınca ashâb-ı zulm ü[385] şekâvete müstelzim-i tezâ‘uf [386] delâlet ü şekâ vü şevâhik-i hâviyede bâ‘is-i eşrâf ‘alâ şifâ[387] ola.

Pes: Bu iki kitâb-ı nâtıktan eğer sâbık eğer lâhikın ‘umûm-i ahkâm-ı metînü’l-ahkâmını icrâ-i sürûr cemî‘i enbiya ‘aleyhi salavâtullâhi’l-‘aliyyi’l-a‘lâ cenâb-ı şerîfinden sonra sonra[388] hülefâ-i râşidin rıdvânullâhi ‘aleyhim ecme‘în hazerâtına tefvîz ve’l-hâletinde ol hidmete halîfetullâh fi’l-arz olan pâdişâh-ı İslâm ü din-i hazretleri Hazret-i Rabbi’l-‘âlemînden mevhîbe-i[389] ‘inâyetle ve seyyidi’l-enbiyâ-i ve’l-mürselînden rûhâniyyetle ve ecdâd-ı ‘adâlet nejad-ı Osmâniyeden verâsetle ta‘yîn-i[390] ta‘rîz olunub ‘arş-ı ‘a’lâ mahfaza-i levh-i mahfûz olduğu gibi anın dahi vücûd-u mes‘ûdî nüsha-i tefâsîl-i levh-i mahfûz olan deffeteyn-i Kur’ânı ahkâmın hâfız ve /[84] ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾[391] fehvâ-yı şerîfinin mazharı olmak se‘âdeti ile mahzûz olmuşdur. Binâen ‘alâ zâlik kemâ zükira ilâ hünâlike vekâlet-i[392] mutlak ve kâr-dâri-i emr-i hak kendüye müsellem ve cümle-i halâika imâm ve muktedâ-yı mukaddemdir. Vallâhu a‘lem **hazret-i sultân-ı ‘âdil nûr-i ‘ayneyn hân-ı murâd[393] Asl-ı şâmil ‘ale’l-usûl** elsine-i nâsda mezkûr ve beyne’l-halâik ma‘rûf ve meşhurdur ki leyle-i mi‘racda beyne’l-hak ve rasûle doksan bin kelâm cârî olub otuz bini medâr-ı şerî‘at ve otuz bini menât-ı tarîkat ve otuz bini muhted-i hakîkat olmuşdur.

Pes: Şerî‘at selef-i müctehidîn kitâblarına mestûr olub ‘akl-ı me‘âşde müfti ve müderrisinden istifâde olunan ‘ulûm-u zâhireden müstefâd ve tarîkat-i evliyâ ve meşâyih-i

---

384 ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا **يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا** وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾
[2/Bakara, 26] Bilmeli ki Allah bir sivrisineği, hatta daha üstününü bir örnek yapmaktan sıkılmaz. İman edenler bilirler ki bu şüphesiz haktır, Rabblerindendir. Ama küfre saplananlar: “Allah böyle bir örnekle ne murad etmiş?” derler. Evet! Allah anınla birçoklarını şaşırtır, yine onunla birçoklarını yola getirir; hem onunla ancak o fasıkları şaşırtır.
A1, A2, Ç : ﴿وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾
[14/İbrâhim, 27] Allah iman edenleri hem dünyada, hem ahirette sabit söz üzerinde tutar; zalimleri ise şaşırtır ve Allah ne isterse yapar!

385 H - zulm ve

386 H - tezâu’f

387 A1, A2, Ç - şevâhik-i hâviyede bâ‘is-i eşrâf ‘alâ şifâ

388 H + sonra

389 H - mevhîbe-i

390 H - tâ’yîn

391 [15/Hicr, 9] Şüphe yok ki zikri (Kur'ân'ı) biz indirdik biz! Her halde biz onu muhafaza da edeceğiz!

392 A1, A2, Ç: vekîl

393 A2, Ç + Özr-ü kâtip bunca usûl ve meânîye menşe’… گر چه ماند در نوشتن شیر شیر
Bu bölüm A1’de yok, Hüdai Efendi nüshasında fera’ kaydından önce yazmanın sonunda bulunmaktadır. Bu bölüme asıl olarak kabul edilen Hüdai Efendi nüshasına uyularak sonda verilmiştir.

mütekaddimîn usûlünde mazbût olub ‘akl-ı me‘âdda mürşid-i kâmilden istifâza olunan kavâ‘id u fünün-i bâtıneden müktesebtir. Ve-emmâ hakîkat sırr-ı ‘azîm /[85] olub zevke dâir ve hâle mevkûf olmakla lisân-ı kâle gelmemeğin mâhiyyeti ta‘rîf ü keyfiyyeti tevsîf olunmak mertebe-i imkânda olmayub ba‘zı mahalde ‘akl-i cüz’înin cevelân etdüği mertebeden bi-tarîk-i temsîl ba‘zı ta‘birât vakı‘ olur netekim inşâallâhu te‘âlâ zikr olunsa gerekdir[394]. Ve şerî‘at ü tarîkat ü hakîkatin biri birine şiddet-i ittîsâli ve kemâl-i imtizâcı olub mâ-beynlerinde nisbet-i şi‘âriyyet ve disâriyyet olmağın nefs-i şerî‘atde tarîkat ü hakîkat ve ‘ayn-ı tarîkatte şerî‘at ü hakîkat ve sırr-ı hakîkiyyede dahi şerî‘at ü tarîkat mevcûd olub hakîkatin şerî‘ati ve tarîkati ve hakîkati ve tarîkatin şerî‘at ü tarîkat ü hakîkati kezâlik şerî‘atin şerî‘ati ve tarîkat ü hakîkati i‘tibâr olunur.

Asl, pes: Hakîkatin şerî‘ati hazret-i risâlet menziletin sallallâhu ‘aleyhi ve sellem leyle-i mi‘râcda ve ğayride min ‘ındillahi getirdiği ahkâm olub anları ümmet-i merhûmeye beyâna şurû‘inden ‘ibârettir. Ve tarîkat tekmîli ta‘lîm ü tetmim-i tefhimden sonra ümmetin ‘amele şurû‘î ve vakı‘ olan /[86] kusûrlarını itmâm ve bi’l-cümle sırran ve cehren i‘lâmda cedd-i beliğ etdüği olub husûsen esedullâhi’l-gâlib Hazret-i ‘Ali’y-yibni Ebî Tâlibe ka‘r-ı câhide eyledüği ta‘lîm ü telkîn ona işârettir. Ve hakîkati asla ta‘bire gelmemeğin böyle işâret olunur ki câh-i mezbûrede te’sîr-i esrâr ile âb-ı cârî peydâ ve mecrâsında neyistân-i hüveydâ olacak bir şebân-ı kavvâl-nüvâz andan nî dûzeb ve nağmeye saz vermekle sadâsı gûş dahi nûşlerine[395] yetişdikte ol kimesne[396] bu sadânın hakîkatinden haberdâr ise katl olunur deyü buyurduğu andan kinâyettir.

Asl: Tarîkatin şerîati oldur ki mürşid-i kâmil-i fâik mürîd-i tâlib-i sâdıka-i kelime-i tevhîdi asl-ı meşâyih üzere telkîn edüb merâtib-i sıfât-ı nefsin ki emmâre vü levvâme vü mülhime vü mutma’inne vü râzıyye vü merzıyye vü sâfiyyedir nihâyetine varınca tabakâtını tay etdürüb tekmîl ettirince iştiğal ettirdiğinden mâ-‘ada emr-i mertebenin ahkâmını rûy-i nefiste izhâr u iktizâların âşikâr eyleyüb izâle eyleye.

/[87] Mesela sıfat-ı emmârenin hükmü ki ahlâk-ı zemîme ve evsâf-ı rediyyeden buhl ü hırs u cehl ü kibr u nahvet ü hased ü gazab u şehvetdir. Ve levvâme hükmü ki taleb ü mûs u mekr u hîle vü tündî vü ‘ucub u ‘acele vü ‘izzet ü kahr u envâ‘-i temennî ile izâ‘at-i ömr ü

[394] H + netekim inşaallâhu Te‘âlâ zikr oluna gerekdir
[395] A1, A2, Ç: niyûş H - nebeviyye
[396] A1, A2, Ç: şebân

nefisdir. Ve mülhimenin hükmü ki taleb-i sehâvet ü ‘ilim ü kana‘at u tevazu‘-i tevbe vü sabr u tahammül ve bu güne evsâf ile tecemmüldür. Ve mutma’innenin hükmü ki taleb-i cûd u temennî-yi bezl-i mevcûd u ‘amel ü şükr ü tezellül ü rıza vü tevekküldür. Ve râziyenin hükmü ki taleb-i[397] züht ü salâh u ihlâs u vera‘ vü rüşd ü felâh u sekîne vü vakar u zikr-i sibyâr u enva‘-i riyâzât ile zuhûr-u keramâttir ve merzıyyenin hükmü ki taleb-i ahlâk u terk ü fakr u imlâk u telattuf ü te‘attüf[398] ü tegarrub u terk-i teennüf ü fikr u devâm-ı zikirdir ahkâm-ı mezbûrenin[399] her birisi hucb-i beşeriyyet ve estâr-ı gaflet ile nefs-i sâlikte mestûr ve muka‘‘ar bâtnında mahfî olub gaflet içinde iken mertebe-i şu‘ûrdan dûr iken **temsîl** fi’l-mesel bir bahr-ı ‘amîka bir nesne vakı‘ oldukta ‘umkî hasebi ile kuvvet-i bâsire ne mahalde idüğin teşhîs edemese üstâd-ı gavvâs /[88] rûy-i deryadan mahall-i muhtemele bir mikdâr zeyt dökmekle ka‘r-ı deryâ-i rûşen ü ‘iyân ü şey vakı‘ zâhir u nümâyân olduğu gibi mürşid-i kâmil her mertebenin şe’nine muvâfık ta‘lîm ile mürîd-i sâdıkın sem‘-i kabûlunden bahr-ı kalbine ilkâ-i mâye-i nefis etmekle her birisi[400] zâhir u âşikâr olduktan sonra izâle edüb ve âyine-i kalb-i sâliki ‘umûmen sıfât renginden saykal-ı zikr[401] ile pâk etdürüb ahkâm-ı sâfiye-i ki **mısra‘**

بی رنگیست وبی صفتی وصف عاشقان[402]

hasebince bî-rengi ve bî-sıfatı olub kemâl-i safâdan ‘ibârettir icrâ edüb sâlik ol mertebede **mısra‘**

منم که رنگ من وزنگ من معیّن نیست[403]

ma‘nâların izhâr ve ibdâ eyleye. Fe-emmâ ma‘lûm olmak gerekdir. Sâlik-i merâtib-i nefsin ibtidâsından mutma’inneye varınca kendünün terakkî ve tenezzülünden haberdâr olmayub ve mürşide dahi i‘tikâdı za‘îf olub gah mevcûd ve gah ma‘dum olur. Ve mutma’inneye vardıkta i‘tikâdı kâmil olub mürşidin her emrine /[89] kâ’il ve ta‘lîmin sem‘-i kabûl ile kâbil olur. Ve mutma’inneden sâfiyeye varınca her mertebede ism-i zât olan kelime-i tevhîd zımnında münderic olan esmâ vü sıfâtın kesret-i mücâhede ve kuvvet-i ‘akîdesi hasebince ba‘zı cânibleri münkeşif olub sâfiyeye vâsıl oldukta ism-i zât bir mücellâ-i âyine misâl olub

[397] H - Züht ve sâl’âh ve ihlas… keramâttir ve merzıyyenin hükmü ki; sah.h.
[398] H - tea’ttüf
[399] H + ahkâm-ı mezbûrenin
[400] H + her birisi
[401] H - zikr
[402] “Renksizlik ve sıfatsızlıktır aşıkların vasfı”. Kaynağına ulaşılamadı.
[403] “Ben ki rengim müteayyin değildir”. Kaynağına ulaşılamadı.

sâlike mukâbil olacak sâ'ir esmâ vü sıfât dahi havalî-i ism-i zâtta şikeste âyineler gibi 'ayân u sâlikin 'aks-i iş bu âyineler içinde ol sıfâtın hâricte olan mezâhiri sûretinde nümâyân olur.

Pes: Bu mertebede sâlik-i 'âlem-i kübrâ-yı ki kendü zâtından 'ibârettir bi'l-mu'âyene müşâhede edüb 'âlemi suğrâya ki 'aynı dünyâdan kinâyettir. Mutâbık bulacak her şeyin sûret-i uhreviyyesin görmekle 'âlem-i 'ukba-yı dahi seyretmiş olur. Ve sâlik-i merâyâ-yı sıfâtta kendüye hakîkati üzere göremeyib mevcûdattan olan mezâhir-i sıfât sûretinde gördüğü sâha-i sıfâttan ba'îd olub hiddeti nazar-ı kuvvet üzere /[90] olmadığı sebebdendir ki **temsîl** fi'l-mesel mesâfe-i ba'îdeden bir kûh-i sebze nazar olunsa kebûdî renginde görünür. Lâkin hadd-i zâtında kûh-i sebze olub bû'd-i mesâfe ile kuvvet-i basariyyeye kelâl kıldığı ecilden ol renkte görünür.

Pes: Kûhe kurb-i hâsıl oldukca asıl rengi zâhir olduğu gibi sâlikin dahi terakkî etdikçe kuvvet-i nazariyyesi müşetted olub merâyâ-yı sıfâtta hakîkatin teşhîse kudret-i tahsîl eder. Ve bu mertebede nûrâniyyetî âfitâbe nisbet bir kevkeb-i nûrâniyyeti kadar olmakla müşâhedesi bu mertebeye yetişir.

Fe-emmâ kendüyi bu sûretler üzere görmekle âhirete bu sûretler ile varmak havfinden bir ân sabr u karâr eylemeyüb tebdîl-i suvere sa'y edüb âyineden nazarın eksik eylemez.

Pes: Bu mücâhede ile kendüye 'âlem-i lâhutdan bir kapu açılub dâhil olacak nûrâniyyet-i zât-ı sâlik-i ihâta edüb zâhirde olan ihâle-i mensûbun sîmâları ehl-i nazar katında zâhir olub ne mensabta olduğu ma'lûm olduğu gibi /[91] bunun dahi sîmâsına ber-haseb-i ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾[404] bunun dahi âsâr-ı 'ibâdet ve esrâr-ı velâyet sîmâsında âşikâr olub ve sîreti gibi sûretine[405] bir tebeddül gelüb ol sûreti ile merâyâ-yı sıfâta nazar etdikde basar-ı basîretine[406] nev'-i kuvvet gelmeğin sûret-i hakîkiyyesin müşâhedeye takrîb kesb eder.

Pes: Bu 'âlemde kuvvet-i nazariyyesine hiddet mâ-hâsıl olmakla 'âlem-i ceberût seyrine isti'dât gelmeğin ol 'âleme dâhil olur anda dahi nûrâniyyette terakkî ü tebdîlât-ı suverde rüsûh tahsîl edüb kuvvet-i nazariyesine kudret gelmekle 'âlem-i cem'iden 'ibâret

[404] [48/Fetih, 29]
[405] H - ber haseb-i ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ bunun dahi asarı 'ibâdet ve esrârı velayet simasında âşikar olub ve sîreti gibi sûretine
[406] H - Bu mertebede

olan ‘âlem-i gayb müşâhedesine isti‘dât gelmeğin ol ‘âleme vâsıl olur. Ve bu ‘âleme gelince her günde hüsn ü bihâsı terakkî edüb nûrâniyyet-i icrâm-i neyyirenin kevkebden bedr-i temâma varınca biri birine olan nisbeti gibi her mertebede mütezâyid olmada idi.

Fe-emmâ bu âlemde nûrâniyyeti âfitâb-ı âlemtâb misâlinde olub ve sûret-i ûlâsından eser kalmayub bâsıre-i basîretine kuvvet-i tâmme ve kudret-i ‘âmme hâsıl olmağın mir’ât-i ism-i zât u merâyâ-yı sıfâta nazar-ı sahîh ile /[92] nazar etdikde ‘avâlim-i mezbûrede iktibâs etdüği envâr ile sûret-i zâtiyye-i hakîkiyyesini kemâhi müşâhede edüb bu mertebede sâlik ehlüllâh zümresine dâhil olur. Ve lâkin ol ‘âleme vâsıl olduğu sâ‘at makâm-ı hizmet olan ‘âlem-i şehâdete red olunur.

Ba‘dehû bu ‘âleme gelince ‘avâlimin her birinde tahsîl eyledüği ‘ilm ü ma‘rifeti nakl ü takrîre meleke hâsıl olacak ehl-i ma‘rifet zümresine mülhâk olur.

Pes: Bu mertebede sâlik zât-ı mürşid ile hem-renk olub misliyyet zuhûr etmeğin emr-i tasaddur müşkil olmağın bi-iznillâh mürşid tarafından hilâfete ruhsat ve seccâde-i hilâfet mesnedi içün usûl-i meşâyihde olan derd-i dîvânda mülâzemete icâzet verilüb zâhirde olan mülâzimân-ı mansab misâlinde ki fi’l-hakîka anlar bunların zılli ve misâl-i hâricidir mansab-ı seccâdeye mülâzemet makâmında olur.

Pes: Sâlik bu makâma geldikte tarîkatin mesâbe-i disârî olan şerîati vechini itmâm etmiş olur. /[93] Ve-emmâ tarîkatin tarîkati oldur ki sâlik mertebe-i mülâzemette zikr olunan dört dîvâna ki ikisi gece ve ikisi gündüz olur müdâvemet eyleye. Gece dîvânlarının birisi ba‘de’l-‘işa ve birisi dahi ba‘de’t-teheccüd olub bu ikisi bâtın-ı tarîkati takviyet eder. Ve gündüz dîvânlarının biri dahi ba‘de’l-fecr ve biri ba‘de’l-‘asr olub zâhir tarîkati ihyâ ve terbiyet ederler.

Ba‘de’l-‘asr olan dîvân zâhirde olan ikindi ve dîvânı misâlinde sudûr es-sudûr rasûlü’s-sakaleyn hazretine mahsûstur ki anda ehl-i cürm ü hatâ vü müste’hil-i mansab ve ‘atâ bilinüb Cenâb-ı Rabbi’l-izzeti ‘arz olunmak içün telhîs ve tezkire olunur. Ve ba‘de’l-fecr olan dîvân yine hâricde olan sabah dîvânı minvâlinde Cenâb-ı Malik’ir-rikâb ve Rabbi’l-erbâb hazretine mensûbtur ki ehl-i cürme fermân-ı cezâ vü siyâset ü müstehakk-ı mansab u ri‘âyete tevcîh-i mertebe ve makâm ile ‘inâyet olunur.

Pes: Rütbe-i mülâzemete bâliğ olan halîfe pirden gördüğü usûl ü kânûn üzere bu dîvânlara /[94] bir sebîl-i muvâzabet-i müdâvemet edüb ba‘zı talebeye ta‘lîme mübâşeret

eder ve çûn henüz seccâde-nişîn bâ-temkîn olub irşâd-ı ‘amme icâzet bulmamıştır. Her çend ki ‘ârif-i kâmil ü ‘âlim ü ‘âmil olsa ma‘rifet[407] ‘ilminin hükmünü icrâya kâdir olmaz.

Temsîl bir şehirde hâkim ü validen[408] a‘lem ü ekmel nice kimesne olub ta‘lîm-i ‘ilim etmek olur. Fe-emmâ ‘ilmin hükmünü icrâ ûlü’l-emir tarafından mensûb olub mesned-i nişîn-i seccâde-i hüküm olan kâdıya mahsûstur kezâlik makâm-ı mülâzemette olan halîfe dahi kâbil-i ta‘lîm[409] olanlara ta‘lîm eder. Lâkin sâhib-i hüccet ü burhân olmamakla hükm-i irşâdı icrâya malik olmaz. Tâ ol zemâna dek ki hidmetinde kâ’im ü ‘ibâdetinde dâ’im olmakla nûrunun ziyâsından ber-haseb-i «ليس عند ربكم صباح ولا مساء»[410] zâhir u bâtın u leyl ü nehâr yanında beraber olub şeb-çerağ-var rûşen ü tâbedâr olmakla vech-i arzda âşikâr ola.

Pes: Yeryüzünde olan sâhib-i seccâdelerin /[95] birisi intikâl emrine imtisâl etdikde bi-iznillâhi melâ’ike-i kirâm hazret-i melek-i[411] ‘allâme ‘arz edecek hitâb gelüb bi’l-fi‘il ber-haseb-i usûl-i dîvânlar hidmetinde kusûr etmeyüb ve yerini gedik komayub mülâzemete müdâvemet eder. Kimdir görün deyü emir oluncak ‘ibâdeti nûrînin ziyâdeliğinden hidmette ziyâde-i kâ’im olan mülâzım-ı dergâhı bulub filân bin filândır deyü tekrâr ‘arz etdiklerinde şeref-i intikâlde olan sâhib-i seccâdeye emrolunur ki seccâde-i ana teslîm eyleye.

Pes: Etrâfı ‘âlemden her kande olsa rûhâniyet ile ana tefvîz edecek sâhib-i seccâde-i mutlak ve halîfe-i ber-hak olub icrâ-yı ahkâm-ı irşâda mübâderet ve zu‘afây-ı tullâb-i hakîkate dest-gîri ve imdâda mübâşeret edince tarîkat tarîkati tekmîl edüb ehl-i tahkîki silkine münselik olur. Ve tarîkatin hakîkati oldur ki mertebe-i hilâfette ehl-i temkîn bir seccâde-nişîni hidmet-i mekîn olmakla in‘âm tâm-ı ilâhîden tekâzâ-i terakkî oldukta melâ’ikeye fermân oluna /[96] ki defter-i a‘mâline ve ictihâd u âdâb u tâlibân-ı hakla mu‘âmelesine ve cümle-i ahvâline nazar olunub ahvâl ü etvâr-ı selef-i evliyâdan kangı velînin ahvâl ve etvârına mütâbık u muvâfıktır görüle.

Pes: Ba‘de’t-tetebbu‘ ve’l-‘arz bi-emrillâh me‘a ‘ilmillâh hâli hâline mutâbık olan veliyy-i sâlife olan ri‘âyet ve ‘inâyet bi-‘aynihâ buna olub ziyâde feyz ile terakkî ola.

---

[407] H - mârifet
[408] A1, A2, Ç: müvellâdan
[409] H - talim
[410] H + ber hesap « ليس عند ربكم صباح ولا مساء» (1788/6) شرح المشكاة للطيبي الكاشف عن حقائق السنن: “ليس عند ربكم صباح ولا مساء”
“Allah için sabah akşam yoktur”.
[411] A1, A2, Ç: alîm-i

Pes: Ol velîyy-i sâbıkın hükmü bunda zuhûr edüb ânın numûnesi oldukta tarîkatin kemâl-i hakîkatine vâsıl ve ‘âlem-i cem‘ul-cem‘a dâhil olub zümre-i mukarrabîne mülhâk olur.

Asl: Şerî‘atin şerî‘ati icmâlâ irâdet-i ezeliyye-i ilâhiyye ve hikmet-i sâbıka-i samedâniyye ile ahkâm-ı şer‘-i metîni’l-asl ve‘l-fer‘in hıfzi içün devlet-i Osmâniyede ‘ulemâ içün vaz‘ olunan vaz‘-ı hasen ü kânûn-ı müstahsendir ki her bâr ki ol kânûn-i kemâ kâne fî asl-i vaz‘ihî ri‘âyet oluna. Şer‘-i şerîfin zâhiri hasen ü letâfet ile âreste ve etnâb-ı metânet-i iyâbi /[97] evtâd-ı hulûde vâbeste olmak mukarrerdir. Ve bunun tafsîli bu vecih üzeredir ki husûs-ı şerî‘at fetvâya merbût ve emr-i fetvâ-yı ekvâl-i müctehidînden kavl-i ekvâya menût u re’y-i ekvâ-yı hâssa-i takvâ ile mazbût olub haysiyyât-i takvâ dahi merâtib-i ekvâda evlâ ve ‘azîmete ekrâb u ednâ sahâ’ifinde mebsûttur.

Pes: Hâssa-i takvâ ve medârı olan evlâ vü ekvâ kümmel-i ‘ulemâdan fuzalâya müfevviz ü fetvâ vü menâtı olan ekvâ-yı za‘îf ile kaviyy-i mâ-beynini temyîze kâdir olan zümre-i ‘ulemâya müsellem olub bu umûr-i mühimmenin ilâ yevmi’l-kıyâm bekâsı içün her birine hafaza ve hamele ta‘yîn olunmuşdur. Ve çûn bu mertebelere vusûl-i ‘ale’l-itlâk olmayub tarîk-i istihkâk ile olmak vâcib ve istihkâkları dahi nice yerde imtihân ile görüldükten sonra ehliyyetine ittifâk olunmak lâzım ve lâzibdir.

Vech-i mezbûr üzere bunlar içün bir kâide-i metîne ve bir zâbıta-i rasîne vaz‘ olundu. Meselen bir tâlib tahsîl-i ‘ilm edüb ol merâtibe râgıb /[98] oldukta maksad-ı a‘lâsına varınca merâtib-i kesîrede sulûk edüb sulûku dahi birkac vech üzere olub ol merâtibin her birinde bir mümeyyiz nâsb olunmağın mertebe-i tahsîlin anlara ‘arz etmek gerekdir.

Cümleden evvel danişmend nâmında derecât-ı medârisi kat‘ edüb her medresede müderris olan mümeyyeze cihet-i ‘ilmiyesin ‘arz ve anlar dahi bunun keyfiyyet-i zâtiyyesin mevâliye varınca mâ-fevki olanlara beyân etdikden sonra silsile-i hareket ve sulûk-i mevâliye müntehî oldukta asl-ı maksada mûsil bir tarîkte olan merâtibe ki merâtib-i medâristir. İstihkâk-ı tahsîl etmeğin ol merâtib içün mülâzım kayd olunub birisi mahlûl oldukta ûlu’l-emr hazretinin emri ile ana taklîd olunur.

Ba‘dehû tarîk-i tedrîsde dahi kat‘-ı merâtib edüb nihâyetinde kâdî vü kâzî ‘asker u âhir müftî olacak huffâz-ı şer‘in reîsi olub şeyhu’l-İslâm ismi ile müsemmâ olur. Ve bu

sulûk dahi bunda nihâyet bulur /[99] Ve isti‘dâdında noksân olub bu mertebeye isti‘dâdı olmayan mertebe-i mülâzemetten veya pâye-i medârisinin birine vusûlden evvel etrâf-ı memâlikten birine kâzî nâsb olunub ma‘lûmu olan mesâ’ilde ba‘de‘t-teharrir akvâsı ile hükm ü ‘ilmî muhît olmadığı meselede şeyhü’l-İslâm olan müftünün fetvâsına mürâce‘at emr olunur.

Pes: Şer‘i şerîfin şânında ihtimâm-ı temâm olunub böyle bir kânûn vaz‘ olundu tâ mesned-i şerî‘ate ‘âzim olan kimesne mertebede haysiyyet-i ‘ilmiyyesinin mümeyyiz makâmında olanlara ‘arz edüb anlar dahi ol kimesnede istihkâk-ı müşâhede etdiklerinde tertîb-i sâbık üzere terakkî etdürüb isti‘dâdı mertebesine yetişdireler. Ve eger isti‘dâdında noksân fehm ederler ise alıkoyub nice müddet ta‘lîm eyleyeler.

Fi’l-hakîka bu kânûn ri‘âyet olunsa ahkâm-ı şer‘-i şerîfi kat‘an halel târî olmaya idi ve bu vaz‘-ı hasenin vaz‘ının[412] bir hikmeti dahi budur ki eğer ‘âlemi hâkim olub icrâ-yı hüküm ile ekser mesâilde kendü tab‘ine veya müte‘allikâti /[100] tabî‘atına muvâfık kavl-i ile hükm edüb kaviyy ü za‘îf mâ-beynini temyîz etmeye idi.

Pes: Bu kânûn vaz‘ olunub icrâ-yı şer‘i âhâd-ı ‘ulemâya mahsûs olub mahkeme-i şer‘-i her nâhiyede bir yere münhasır olmakla şer‘-i şerîf-i mahfûz u mazbût olub ve bu kânûn ana mahfaza olub şer‘i bâtın ve bu kânûn-i zâhirîye yine olmağın şerî‘at-ı şer‘-i i‘tibâr olunur.

Asl: Şerî‘atin tarîkatı oldur ki tâlib-i hakîkat olan kimesne mürşid-i kâmilin himmet ü imdâdı ile kat‘-ı merâtib edüb isti‘dâdı miktarı kemâle vâsıl olduktan sonra ehl-i noksânı tekmîl içün kendiye izin ü ruhsat verile ve bu tarîkatte olan merâtib-i mahsûsat-ı hâriciyyede misâl-i kavanîn-i merzıyye-i osmâniyyeden dîvân-ı hümâyûnda tertîb olunan vaz‘ u kânûndur ki tâlib-i makâm-ı hakîkat olan ol merâtib ü mevâkıfi kat‘ edüb her birinde tahsîl-i kâbiliyet etmeyince olmadığı gibi bu tertîbte kaviyy-i himmet olub cenâb-ı pâdişâhîde /[101] şeref-i dest-bûse vâsıl ve yahut himmeti kâsır olub mücerred-i kâ’im-i makâmı mahzarına dâhil olmak isteyen bunda olan mevâkif-i merâtibten güzer etmeyince olmaz.

Evvel-i mertebe bâb-ı hümâyûndan orta kapuya varınca olan mahaldir ki her çend ki ol bâbda derbânlar vardır fe-emmâ asla kimseye tea‘rruz olunmayub ruhsat-ı ‘âmme

[412] H - vaz‘ının

olmağın ‘am vu hâs piyâde vü süvâr dâhil olub müntehâsında sırrâ can u gâşiye-dârân ve sâ’ir bî-kârân tevakkuf edüb haşmet ü celâl-i pâdişâhîden ba‘îd olmakla bâ‘is-i dehşet olur. Nesne müşâhede etmedikleri sebebden bî-tekellifâne muhâvere ve biri biriyle[413] lağ vü latîfe ederler.

Pes: Bu mertebe-i merâtib-i sulûkten emmâre mertebesidir ki anda ‘âmm ü hâs dâhil olub hakîkatden eser müşâhede etmedikleri sebebden keyfe mâ-ittifâk tûlen ve ‘arzen yürüyüp mazbûtu’l-hâl ve muntazamu’l-edeb-i ve’l-makâl olmazlar.

İkinci mertebesi orta kapuyı geçüb kafes o güne gelince olan fezâdır ki ol fezâya /[102] müteveccih olan kimesne ât ü yerağ u ye’tî vü ‘avârız u eskâlini taşrada terk edüb ve tek ü tenhâ olub kendüyi edeb üzere hıfz ile revân olacak anda olan derbânlar dahi böyle ri‘âyet-i edeb ile girenlere te‘arruz etmeyüb dâhil-i bâb oldukta bir fezâ-yı vesi‘ ve zâhir-i dîvân-ı hümâyûn-ı nümâyân olub bu mertebenin müntehâsına ki kafes-i mukâbelesidir ‘azm eder.

Fe-emmâ ol fezâ içinde ba‘zı mevkûflarda hâcibler olub ehâli-i hâcetden olub havâss-ı müteşebbih olanlara müte‘arrız olmazlar. Lâkin ‘avâmm-ı ehl-i hâcete kâh ruhsat ve kâh men etdikleri sebebden bu mertebenin nihâyetine varınca nev‘-i mezâikadan hâlî değildir. Bu mertebe dahi merâtib-i sulûkten levvâme mertebesidir ki kâh hakîkat cihetine ‘azm edüb tekaddeme ekdâm eder. Ve kâh rucu‘ semtinde olub edbâr eder ve o üçüncü mertebesi kafes önünden dîvân-ı hümâyûn kapusı önünde olan mevkife varınca olan mahalledir ki ol mevkıfte olan hâcibler begâyet-i /[103] ihtiyât üzere olub dîvân-ı hümâyûna duhûl taleblerini anda muhkem zabt edüb andan ileri olan meşhedden işâret oldukca birer ikişer salıverirler.

Pes: Bu mevkıfe vâsıl olan kimesne hâ’ili olan[414] mevâni‘ def‘ oldukca erkân-ı dîvânı görmekle yakîn oldum deyü nev‘â-i ferah tahsîl eder. Bu mertebe dahi mülhime mertebesinin sûretidir ki sâlik def‘-i mevâni‘-i beşeriyyet[415] etdikce ba‘zı inkişâf olub selefin ba‘zı usûl ü tertîbine vâkıf olmakla mesrûr olub ilerisine iştiyâkı ziyâde olur.

Dördüncü mertebesi zikr olunan mevkıfden ileri dîvân-ı hümâyûn kapusı kurbunda hâciblerin eşbehi olub matharacı nâmında olan hâcib durduğu meşheddir ki mevkıf-i

[413] H + biri biriyle
[414] H - hâili olan
[415] H - beşeriyyet

mezbûrda nöbeti gelüb anda olan ehl-i ihtiyât-ı hâciblerden ruhsat buldukta tâlib-i duhûl ber-recin gelüb mezbûr-i matharacı yanına gelecek ol meşhedden erbâb-ı dîvânı bi'l-mu'âyene müşâhede edüb merâtib-i erkânı kemâhi görünce kalbine bir sekîne hâsıl olur. Bu mertebe-i /[104] mutma'inne mertebesinin sûretidir ki sâlik bu mertebede mesned-i nişîn-i sadâret olan mürşidin celâlet ve menziletini mu'âyenet görecek itmi'nân mertebesine vâsıl olub bu mertebede i'tikâdı dahi kâmil olur.

Beşinci mertebesi meşhed-i mezbûrdan ileri ve dîvân kapusından içeri çavuş başı kâ'im olduğu makâmdır ki bunca meşakkatlerden halâs olub dâhil-i dîvân olmakla hâlinden râzı olduğu makâm olmakla merâtib-i sulûkten râzıye mertebesinin misâlidir ki sâlik ol mertebeye vâsıl oldukta nefsi ol halde temâm-ı rızâya düşüb dahi ilerisini temennî eder.

Altıncı mertebesi makâm-ı mezbûrdan geçüb vezîr-i a'zam huzûrunda 'arz-ı hâcetten sonra sâbıka-i[416] hidmetinden[417] râzı oldukları ecilden hâcet-i revâ olduğu mertebedir. Ve bu merzıyye mertebesinin sûretidir ki nefs-i sâlikten zuhûr eden a'mâl u mücâhedât ve kat'-ı mesâfât ile müşâhede etdüği makâmât-ı[418] merzâ vü meşkûr olduktan sonra ol mertebede mühimm-i /[105] temâm olur.

Ve yedinci mertebesi vezîrin kendü oturduğu makâmdır ki pâdişâh-ı 'âlempenâh ile hîn-i 'arzda bi'l-müvâcihe-i mükâleme edüb mâ-beynde hâ'il olmamakla cemâl-i şerîfin müşâhede eder. Ve bu makâm-ı sâfiye mertebesinin sûretidir ki bu makâmda mütemekkin olan sâhib-i devlet ile hakîkat mâ-beyninde hâcib ve mani' olmayub devâm-ı müşâhede makâmına vâsıl olub hidmed-i irşâd ile mükellef olur. Ve vezîrin zâhir dîvânda oturub mesâlih-i görmesi sûret-i zâhiriyyesi ve mesâlih 'arz edüb pâdişâhla hüsn-ü mu'âmelesi sûret-i bâtıniyyesidir. Bu sûret dahi mürşid-i kâmilin halk ile 'âlem-i beşeriyette anları irşâd içün sûretlerine girüb anlar ile mu'âmele etdüği sûret-i zâhiriyyesi ve hazret-i hakîkat ile kendünün özge halveti ve mu'âmelesi olduğu sûret-i bâtıniyyesi olub makâm-ı cem'ul-cem'de olduğunun misâl-i hâricisidir.

Fâide: Ve sâlikin temâm-ı kemâli ol vakit olur ki huzûr-u vezîre vâsıl olan ehl-i /[106] ri'âyet gibi ki vezîr-i a'zam önüne düşüb ve huzûr-u pâdişâhîye yetişdürüb dest-bûs ile müşerref olduktan sonra sancak ve ağalık menâsibinden biri ile teşrîf olunduktan sonra

[416] A1, A2, Ç: sevâbık
[417] H - mevkî kabûl ve rızâda vakı' olduğu
[418] H - ile müşâhede etdüği makâmât-ı

ol menâsibde dahi kat‘-ı merâtib edüb âhiru’l-emr vezîr ve vezîr-i a‘zam olur. Ol dahi merâtib-i nefiste sulûk ile hakîkat-i mürşide vâsıl olduktan sonra hakîkati’l-hakâ’ika vâsıl olmak içün mürşid önüne düşüb kurb-u hazrete vâsıl oldukta hâline münasîb mertebe ile teşrîf olunub ‘âlem-i şehâdete red olunduktan sonra hilâfet-i hâssa makâmına varınca bir sulûk dahi edüb âhirinde ol makâma ki makâm-ı cem‘ul-cem‘i andan ‘ibârettir vâsıl olur. Ve her çend ki ‘âlem-i şehâdete red olunduğu hînden halîfe nâmına olub ta‘lîm ve nev‘i tasarrufa mübâşir olur. Lâkin zâhirde ki sancak beyi ve ağa olanlarda istiklâl-i küllî olmayub vezîre ‘arz etmeyince hükmü cârî olmadığı gibi ol dahi hükm-i irşâdı icrâ edemeyüb asıl mürşide mürâce‘at etmeyince olmaz.

Pes: Zâhirde ki /[107] ehl-i hâcet ve tâlib-i mansab-i mevâkıf dîvânı bir bir geçüb vezîr-i a‘zam vâsıl olduktan sonra mansaba layık ve ri‘âyete hakîk olduğu takdirce delâlet-i vezîr ile kurb-i hazrete vâsıl ve andan sonra makâm-ı mu‘ayyenine nâzil olduğu gibi ve menâsıba liyâkati olmayub mücerred eyn u anda olduğu takdirce geldiği yerden yine hârice red olunduğu gibi sâlik dahi bir uslûb-i sâbık-ı merâtib-i seb‘a-i mezkûradan merzıyye mertebesinde tahsîl etdüği meleke ve kuvvet ile mürşidin mekîn olduğu mertebe-i sâfiyenin zâhirinde ki sâlike nisbet-i ‘âlem-i kübrâ i‘tibâr olunub mürşide nisbet-i ‘âlem-i cem‘u’l-cem‘idir mürşidin hakîkatine vâsıl olduktan sonra eğer fi’l-hakîka ehl-i se‘âdet olub ve o mertebede kendüye vücûd vermeyüb mürşide iktidâ ve eserine iktifâ eder ise delâlet-i mürşid ile halvethâne-i hakîkate dâhil ve cenâb-ı hakîka’l-hakâ’ika vâsıl ola. Ve eğer el-‘iyazü billâh asl-ı hakîkatinde ‘illet ve madde-i fıtratında hubs-i cibillet /[108] olub ve ol mertebede dağdağa-i reddiye ve havâtır-ı deniyyeye mübtelâ olub kendüde pendâr-ı kemâl ü i‘tikâd-ı hüsn-i hâl-i zuhûr etmeğin dâmen-i pîrden inkıtâ‘ ve emrine ‘adem-i ittibâ‘ semtine düşse hârice red olunub sûret-i deyrine ve hey’et-i pârinesine dâhil olmak mukarrerdir. Ve tafsîl-i kazıyye bu minvâl üzere olur ki mürîd-i sâlik-i delâlet-i mürşid ile etvâr-ı seb‘a-i mezkûrede kat‘-ı merâtib ve neyl-i metâlib etdikce gerekdir ki her mertebeye mahsûs olan sıfât-ı ta‘lîm-i pîr ile iştigâl etdüği ismullâh kuvveti ile zuhûra getirdikden sonra çûn ber-haseb-i **şi‘ir**[419]

بس بی رنگ است یار دلخواه ای دل
قانع نشوی به رنگ نگاه ای دل

[419] A2: beyt

اصل همه رنگها از آن بی رنگیست

من أحسن صبغة من الله ای دل[420]

Asıl merâm u gâyet-i matlab-i kirâm hacb-i zulmaniyye ve nûrâniyyeden halâs ve rütbe-i bî-rengi ve bî-sıfatıda bir melce-i ve menâs bulmaktır. Merâtib-i mezbûrede zuhûr eden sıfâtı eğer zemîme ve eğer hamîde ola ber-tarâf edüb /[109] zemîme-i ‘an ra’sihâ selb[421] ü izâle vü hamîdenin mûcibi olan ‘ucb u enâniyyetten nefs-i nefîsesin cihet-i tevâzu‘ u[422] meskenete imâle eyleye.

Pes: Sâlik-i se‘îd-i sıfât-ı hamîde ve zemîmenin îcad u i‘dâmında kendüyi havl ü kuvvetten ba‘îd görüb ve kibr u huşûnet ü ‘ucb u ru‘ûnete kendüde bir mecal ü fi’l-cümle bir medâr u meâl komayub cümlesin şefâ‘at pîr-i dest-gîr ile ifâza-i rabb-i kadîrden bilmekle şükr etdüği sebebden ﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾[423] müsted‘âsınca ber-haseb-i **mısrâ‘** «شکر نعمت نعمتت افزون کند»[424] terakkiyât müteceddide ile devlet-i ‘uzemâya vâsıl olur. Ve-emmâ şekî her çend ki merâtib-i mezbûrenin ekserinde zuhûr eden sıfâtı bir sebil-i istidrâc-ı izâle ve nefsinden ihrâc eylese çûn hadd-i zâtında bed-baht ve bir şahs-ı dil-seht olub tab‘inde ağrâz-ı fâside mestûr ve sahîfe-i kalbinde süver-i mevâd-ı[425] a‘raz-ı kâside nukûş-i mestûrdur. İleri varıb sıfât-ı hamîde sûretleri zuhûr etdikde asl-ı /[110] hevâsına vesîle-i kâfîye ve garz-ı fâsidine zerî‘a-i şâfiye mülâhaza edüb meratib-i sâfilede izâle-i sıfât-ı zemîme ve merâtib-i ‘âliyede îcad-ı sıfât-ı hamîde netîce-i cûd u efdâl-i hazret-i melik-i müte‘âl olduğundan kat‘-ı nazar u gazz-i basar etmekle mahzâ-i kendünün sûret-i mücâhedesiyle zuhûr etti hayâl edüb bu mertebe-i ‘ayn-ı kemâl-i mülâhaza etmesiyle bir muhtâl-i fehûr ve ber-mûcib-i marûr olub ol dergâh-ı bî-nihâyet ve bârigâh-ı hazretin sırr-ı râhına henüz doğrulmamış iken bundan ileri ne var deyü iblis-var ‘ucb u istikbâr ve bu

---

[420] “Ey yari isteyen gönül! Renksizlik sana yeter/ Ey gönül! Bakışın rengine kanî ol/ Bütün renklerin kaynağı renksizliktir/ Ey gönül! Boyaların en güzeli Allah’ın boyasıdır”. Abdurrahman Camî, Levâyih, Lâyihâ 12, s.454, http://www.mirasmaktoob.ir/fa/system/files/nâshriat/ZA-15-soosan-erfan-p34.pdf, 27/05/19, saat: 22:38

[421] A1: galea’

[422] H - tevâzu ve

[423] ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ **لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ** وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ [14/İbrâhim, 7] Ve düşünün ki Rabbiniz şöyle ilan buyurdu: “Celâlim (yüceliğim) hakkı için, şükrederseniz elbette size (nimetimi) artırırım ve eğer nankörlük ederseniz, haberiniz olsun ki azabım çok şiddetlidir!”

[424] “**شکر نعمت نعمتت افزون کند** ولی کفر نعمت از کفت بیرون” “Nimete şükür nimetini arttırır”. İran atasözü

[425] H - süver-i mevâd

mertebede dâmen-i pîri salıverüb ser-fürû etmede idbâr etdüği sebebden ﴿وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾[426] muktezâsınca ber-mûcib م م «کفر نعمت از کفت بیرون کند»[427]

دست غیب آمد و بر سینهءِ نا محرم زد[428]

mefhûmunca sadme-i gayret-i hak bir zarbet ile kendüyi esfel-i sâfilîne mülhak eder.

/[111] **Fâide:** Bu bâbda ifâde-i usûl budur ki hakîkat-i mürşide vusûl-i müyesser olunca zikr olunan merâtibden her mertebenin mukâbelesinde bi-aynihâ merâtib-i mezbûre renginde merâtib-i uhrâ olub biri birinden teşhîs ü temyîz olunmaz. Lâkin merâtib-i mezbûrenin meslekî hak ve mukâbilin meslekî bâtıl olmağın mi‘yâr-i şerî‘ate müsâdif oldukta biri birinden mütemeyyiz olurlar.

Pes: Sâlik-i delâlet-i mürşid ile meslek-i hakda olan merâtib-i kat‘ etdikce her mertebeye mahsûs olan sıfât u ahkâmın izâlesiyle muvaffak cadde-i istikâmette sâbit olsa mürşid-i kâmilin bereket-i ta‘lîmi vesîlesiyle mahz-ı ‘inâyet-i ilâhiyye olduğunu bilüb şükretdikce ber-muktezâ-yı ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ﴾[429] terakkîler edüb se‘âdete vâsıl olur.

Fe-emmâ ba‘zı merâtibin sıfât u ahkâmını izâle edüb ba‘zının etmese etmedüği dahi ya ol sıfatın fî nefsihâ kubh u fesâdın fehm etmediğinden ola veya fehm etmiş iken ihtiyâr-ı cüz’îsini külliyet ile /[112] izâlesine sarf etmeyüb müsâhele etdüğinden ola.

Pes: Ol sıfatı izâle etmeyüb muktezâsı olan a’mâl-i seyyie-yi vücûda getürdüği sâ‘atte meslek-i bâtıldan bu mertebenin mukâbili olan mertebe-i nâ hakka düşer ve çûn ol anda ki kat‘ etdüği merâtibin her birisinde ifâza-i sulûk ile nev‘â-i nûrâniyet tahsîl etmiş idi ber-mûcib ﴿سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (44) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾[430] keyd-i hak ve mekr-i mutlak ile ber-sebîl-i istidrâc ol nûrda noksân zâhir olmamak ile ol mertebe-i bâtılda temekkün ve karâr eder. Ve her çend ki mürşid-i kâmi-i feryâd edüb meslek-i hakka ‘avdet ile deyü da‘vet eder. Bâtından muhâlefet edüb eğer meslek-i bâtılda olsam bana noksân gelmez miydi deyü mertebe-i butlânda ber-karâr olur.

---

[426] [14/İbrâhim, 7]

[427] “شکر نعمت نعمتت افزون کند ولی **کفر نعمت از کفت بیرون**” “Nimeti inkar nimeti elden götürür”. İran atasözü

[428] “İddiacı sırların bir bir ortaya çıkıp izleneceği sırada gelmek istedi ama/ **Gaybın eli yetişip nâmahremi göğsünden iteledi**”. Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 152, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 373

[429] ﴿**لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ** وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ [10/Yunus, 26] Hasenat (güzel ameller) yapanlara daha güzeli; bir de fazlası var ve yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de zillet (aşağılanma)! Onlar cennet halkıdır, orada ebedî kalacaklardır.

[430] ﴿فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَذَا الْحَدِيثِ **سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (44) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ**﴾ [68/Kâlem, 44-45] Bu sözü yalanlayanı bana bırak. Onları bilmedikleri yönden derece derece azaba yaklaştıracağız. Ben onlara mühlet veriyorum. Doğrusu benim tuzağım sağlamdır.

Fi'l-mesel me'âdin-i reddiye ile mahlût olan zirr-i mağşuş-i mehekk-i imtihâna hak olundukta sarrâf-ı üstad ü sayrafî-i sâhib-i reşâd olmasa nukre vü nuhâsın teşhîs ve her birinin miktarın temyîz-i müyesser olmadığı /[113] gibi ba'zı sıfât-ı bâtın-ı sâlikte sahra-i sammâda debîb-i nemleden ahfâ olmağın sâlik kendüsi teşhîs edemedikte kat'-ı nazar-ı mürşid-i ziyâde kâmil ü 'ilim ü ma'rifeti nihâyet-i mertebeye şâmil olmasa ol dâhi 'âciz olur. Ve çûn merâtib-i seb'a-i mezbûrenin her birinde olan sıfât bi-haseb-i tertîbi'l-merâtib biri birine merbût ve fî mâ taht[431] olanlar mâ-fevki ile mazbûttur. Vech-i mezbûr üzere imtihân-ı hakk u ibtilâ-yı mutlak vaki' oldukta her çend ki merâtib-i safîlede ba'zı[432] sıfât-ı reddiye izâle etmiş dahi olsa bu kere ke'l-evvel bel 'ale'l-vechi'l-ekmel 'avdet edüb hırs u şehvet-i izdiyâd ve 'alâ hâze'l-kıyas hıkd u haset ü kibr ü nahveti imtidât bulub garik-i sıfât-ı zemîme vü müstağrak-i ahlâk-i reddiye olur.

Fe-emmâ çûn halk nazarında derviş[433] olub bir zaman[434] sûret-i[435] sulûkte olduğu meşhûr ve filân şeyhin mürîdi nâmına olduğu el-sine-i nâsda mezkûrdur. Ol mağrûr u bî-hayâ[436] kendü kendüye iftirâ ve ﴿لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾[437] tîr-i tevbîhine /[114] nişâne olmağa ictirâ edüb **Mesnevî**

از خدا او رانه بویی نه اثر
دعوتش افزون ز شیث و بو البشر[438]
دیو ننموده وراهم نقش خویش
او همی گوید ز ابدالیم و بیش[439]
خرده گیرد در سخن بر بایزید
ننگ دارد از درون او یزید[440]

---

[431] A1, A2, Ç: dûn
[432] H – ba'zı
[433] H - sûret
[434] A1, A2, Ç: müddet
[435] H + sûret-i
[436] H - ol mağrûr ve bî-hayâ
[437] ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا **لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ**﴾
[61/Saf, 2] Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyi niçin söylüyorsunuz?
[438] "Onun Hak'dan ne bir kokusu ve ne de eseri vardır; onun da'veti Şis'den ve Ebu'l-Beşer'den ziyadedir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 108, 2309. beyit
[439] "Şeytan ona nakşını bile göstermemiştir; o ise dâima "Biz abdaldanız ve ziyadeyiz" der". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 109, 2310. beyit
[440] "Sözde Bayezid üzerine hurde tutar; anın bâaınından Yezid âr tutar". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 109, 2312. beyit

mefhûmunca tarîk-i hakdan haber u kurb-u Hüdâdan boy ve eser bulmamış iken şeyh-i kâmil ve mürşid-i mükemmelim[441] deyü da‘vâ-yı ‘arîzati’l-‘ib’âd ve iddiâ-yı kâzibeti’l-eşhâd ile sırr-ı râh-i dîn ü İslâm’da mekr u hîleden dâm u sâde deliller içün şebeke-i ‘ukûl ü efhâm-ı vaz‘ edüb bu vaz‘ ile murâdât-ı nefsâniyyesin tahsîl ve noksân-ı emâni-yi dünyâviyyesin tekmîl etdüğinden mâ-‘ada kendü emsâli bir nice bed-bahtı halîfe nâmına koyub vech-i arzda sûret-i salâhda enva‘-i fesâd etmekle ‘arz-i tarîkati şikest ve nâmus-ı meşâyihi pest edüb nigûn ederler. Ve bunlar ol -yı ser-ı evliyâ-bâdâ ﴿قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾[442] tâ’ife-i zalle-i muzılledir ki «115/[﴿يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ﴾[443]]» ‘ünvânı ile ma‘nûn olub anların fitne vü izlâlinden ihtirâz ü ictinâb-ı vâcib idüğü nâss-u hadîs ile müberhendir.

Mesnevî

چون بسی ابلیس آدم روی هست

پس بهر دستی نشاید داد دست[444]

زانکه صیاد آورد بانگ صفیر

تا فریبد مرغرا آن مرغ گیر[445]

دست را مسپار جز در دست پیر[446]

پیر حکمت که[447] علیمست و خطیر[448]

دوستئ جاهل شیرین سخن

کم شنو کان هست جون سمّ کهن[449]

ز احمقان بگریز چون عیسی گریخت

صحبت احمق بسی خونها بریخت[450]

---

[441] A1, A2, Ç: mükemmel benim

[442] ﴿وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ **قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ**﴾ [63/Münafikûn, 4] Onları gördüğün zaman cisimleri (dış görünüşleri) hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar sanki dayanmış keresteler gibidirler. Her gürültüyü kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar düşmandır, o yüzden Onlardan sakın. Allah anları kahretsin! Nasıl olup da döndürülüyorlar?

[443] صحيح مسلم (1/ 12)
قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «**يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ**، يَأْتُونَكُمْ مِنَ الْأَحَادِيثِ بِمَا لَمْ تَسْمَعُوا أَنْتُمْ، وَلَا آبَاؤُكُمْ، فَإِيَّاكُمْ وَإِيَّاهُمْ، لَا يُضِلُّونَكُمْ، وَلَا يَفْتِنُونَكُمْ»
"Ahir zaman da deccaller ve yalancılar türeyecek".

[444] "Çünkü çok adam kılıklı İblis vardır; binâenaleyh her ele el vermek caiz değildir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 173, 321. beyit

[445] "Zira o kuş tutucu avcı, kuşu aldatmak için ıslık çalar". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 173, 322. beyit

[446] "Elini pîrin elinden gayrıya teslim etme!". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 9, s. 256, 735. beyit

[447] H:کو

[448] H: خبیر "Pîr-i hikmettir ki alimdir ve azimdir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 9, s. 258, 740. beyit.

[449] H - "Tatlı sözlü cahilin dostluğunu az dinle! Zira o eski zehir gibidir". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, 11. Cilt, s. 472, 1449. beyit

ده مرو ده مرد را احمق کند

عقل رابي نور و بي رونق کند[451]

ده چه باشد شیخ واصل ناشده

دست در تقلید و حجت در زده[452]

شیخ که بود پیر یعنی مو سپید

معنئ این مو بدان ای بی امید[453]

هست آن موی سیه هستئ او

تاز هستی اش نماند تار مو[454]

چونکه هستی اش نماند پیر اوست

گر سیه مو باشد او یا خود دو موست[455]

هست آن موی سیه وصف بشر

نیست آن مو موی ریش و موی سر[456]

عیسی اندر مهد بر دارد نفیر

که جوان ناگشته ما شیخیم و پیر[457]

چون یکی موی سیه کآن وصف ماست

نیسپ بر وی شیخ و مقبول خداست[458]

چون بود مویش سپید ار با خودست

او نه پیر ست و نه خاص ایز دست[459]

پیر پیر عقل باشد ای پسر

---

[450] H - “Ahmaklardan kaç, çünki İsa (a.s.) kaçtı; ahmağın sohbeti çok kanlar döktü”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, 6. Cilt, s. 58, 2585. beyit

[451] H - “Köye gitme! Köy adamı ahmak eder. Aklı nûrsuz ve revnaksız eder”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 151, 519. beyit

[452] H - “Köy ne olur? Vasıl olmamış şeyhtir. Elini taklide ve hüccetlere vurmuştur”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 152, 524. beyit

[453] H - “Şeyh kim olur? İhtiyâr, ya’nî ak kıllı. Ey ümitsiz, bu kılın manasını bil!”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 473, 1784. beyit

[454] H - “O kara kıl, onun varlığıdır; onun varlığından, bir kıl teli kalmayıncaya kadar”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 473, 1785. beyit

[455] H - “Her ne kadar o kara kıllı, yahud iki kıllı olsa da, vaktaki onun varlığı kalmıya, pîr odur”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 474, 1786. beyit

[456] H - “O kara kıl, vasf-ı beşerdir; o kıl, sakalın kılı ve başın kılı değildir”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.5, s. 474, 1787. beyit

[457] H - “İsa delikanlı olmamış iken, beşik içinde ‘Biz şeyhiz ve pîriz’ diye feryad kaldırır”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.5, s. 474, 1788. beyit

[458] H - “Vakta ki bizim vasfımız olan bir karakıl, onun üzerinde yoktur; şeyh ve makbûl-i Hudâ’dır”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 475, 1790. beyit

[459] H - “Vakta ki onun kılı beyaz olur, eğer kendisiyle ise, o ne pîrdir ve ne Hakk’ın hâssıdır”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 475, 1791. beyit

نی سپید موی آن درریش و سر[460]

Fâide:[461] Ve her çend ki bu makûle şakînin nâsiye-i isti‘dâdında ‘alâmet-i şekâsı mürşid-i kâmil nazarında zahir u[462] peydâ ve ol nazarda cümleten şîme-i sîmâsı zâhir u hüveydâdır. Lâkin terbiyesinde kusûr ﴿مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ﴾[463] mûcibince tebliğ[464] ve ta‘lîminde aslâ fütûr izhâr etmeyüb hâssa-i isti‘dâdı zuhûr edecek mertebeye dek sulûk ettirir. Tâ ki ﴿لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾[465] müsted‘âsınca ol bed-baht-ı rûz-i kıyâmette ‘özür edüb tebdîli- sıfât ve tekmîl-i ahlâka ‘azm etmiştim. Lâkin şeyhim olan filân beni terbiyede ihmâl ve cenâb-ı hazreti ki îsâlde müsâmaha ve imhâl eyledi demekle ihticâc eylemeye. Mehazz-i kelâm ve makta‘i merâm budur ki merâtib-i mezbûreden hiçbir mertebede emin olmayub /[116] şöyle ki ‘ismet-i ilâhiyyeye karîn ü ‘inâyet-i ezeliyye-i sâlik hem-nişîn olmaya. Zikr olunan merâtibin a‘lâsından dahi sukût u hâviye-i hirmâna sübut ihtimâli vardır. Fe-emmâ ‘inâyete mazhar olan sâlik-i hakîkat-i mürşid hazretine vâsıl oldukta dâmeninden dest-i himmeti kat‘ u sebât-ı ‘ubûdiyyeti cenâb-ı hazretinden ref‘ etmeyecek ‘avâlim-i seyrinde mürşid sâlikin önüne düşüb serâ-perde-i hazrete idhâl ü kurb-i cenâb-ı hakîkate îsâl eder.

Netekim zâhirde mansab u ri‘âyete müstehak olan kimesne dîvân-ı hümâyûna dâhil olduktan sonra vezîr-i a‘zam kalkub[466] ve önüne düşüb dest-bûs-i pâdişâhîye yetişdirir.

Pes: imdi vezîr-i a‘zam makâmından kalkub dîvân-ı hümâyûn kapusından taşra kapu ağâları ve kapu oğlanları durduğu yere varınca olan mesâfe-i kat‘ etmesi mürşid-i kâmil kendü makâmı olan ‘âlem-i cem‘u’l-cem‘den ‘âlem-i kübrâ seyrinde olan sâlik ile cihet-i hakîkate müteveccih oldukta ‘âlem-i suğraya çıkmasının misâli olub /[117] mesâfe-i mezbûre ‘âlem-i suğra sûretidir. Ve ol mahalden orta kapuya varınca olan mahal ‘âlem-i ‘ukbâ sûretidir. Ve mahall-i mezbûreden dest-bûse giren kimesne ileri varıb vezîr-i a‘zam

---

[460] H - “Ey oğul, ihtiyar, akıl ihtiyarıdır; o sakalda ve başta kılın beyazı değildir”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 8, s. 102, 2156. beyit

[461] H – fâide

[462] H - zâhir ve

[463] H - ﴿**مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ** وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾
[5/Mâide, 99] Peygamber’in üzerine düşen ancak tebliğdir (duyurmadır); açıkladığınız ve gizlediğiniz şeylerin hepsini bilecek olan ise, ancak Allah’tır!

[464] H - mûcibince tebliğ

[465] ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ **لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ** وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾
[4/Nisâ, 165] Bunlar, artık insanlar için peygamberlerden sonra Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın diye, hep rahmet müjdecileri, azap habercileri olarak gönderilmiş peygamberlerdir. Allah her zaman güçlüdür (üstündür), yegâne hikmet sahibidir.

[466] H + kalkub

tevakkuf etdüği mahalle varınca olan mahall-i ‘âlem-i lâhut sûreti ve andan kurb-i pâdişâhîde el öpmek yerine gelince olan mahall-i ‘âlem-i ceberût sûreti ve dest-bûs-i pâdişâhîye yetişüb şeref-i vusûl ile müşerref olduğu mertebe-i ‘âlem-i gayb sûretidir ki ana ‘âlem-i cem‘ denilir. Ve vezîr-i a‘zam ‘âlem-i lâhut sûreti olan mahalde tevakkuf edüb dest-bûse varan kimesne ileri vardığı gibi mürşid-i ‘âlem-i lâhutta karâr edüb sâlik-i tekaddüm etdikde mürşidden ileri geçtiğini görecek makâm-ı mürşid makâmından a‘lâ oldu hayâl edüb kendüye bir zu‘m hâsıl olur.

Lâkin ‘âlem-i cem‘a vardığı sâ‘at zâhirde dest-bûse varan kimesne bi-lâ te’hîr-i taşra çıktığı gibi sâlik dahi bi-lâ terâhi ‘âlem-i şehâdete red olunub zâhirde el öpen kimesne kendüye ta‘yîn olunan mansabı mertebesinde karâr etdüği gibi sâlike dahi ta‘yîn olunan makâma gelüb /[118] karâr etdüğinde mürşid ile kendü mâ-beyninde olan farkı teşhîs eder.

Pes: Ehl-i mansab-ı hidmeti ve yolu ile terakkî edüb kat‘-ı menâsib ile vezîr ü âhir vezîr-i a‘zam olub vekîl-i pâdişâhı ve sâhib-i ‘arz ve mesned-nişîn-i sadâret olmak mümkün olduğu gibi sâlik dahi min veche hilâfet sûretinde olan mertebesinden ‘ubûdiyyet ve hidmeti ve hâssa-i isti‘dâdı ile terakkî edüb mürşid-i hakîkî makâmı olan makâm-ı cem‘u’l-cem‘a vâsıl olub rütbe-i temâm-ı tekmîl ve mertebe-i nihâyet-i irşâd bu makâmda müyesser olur. Ve bu mertebede ma‘rifet-i tâmmeye vâsıl olub «مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ»[467] mazmûnı ile mütehakkık olur ûlu’l-‘azm ve sâhib-i himmet olanların tekmîli bu makâmdır ki tafsîlen beyân olundu ve-emmâ hâric olanlar bundan gâfil ve talebinden dahi ‘âtıldır.

Asl: Mukaddemâ zikir olunmuş idi ki usûl-ü meşâyıhda her günde dört dîvân olub ikisi zâhir ve ikisi bâtındır. Zâhir olan iki dîvânın zâhirde misâl-i kânûn-u ‘osmanîde her gün olan /[119] iki dîvândır ki biri sabah ve biri dahi ikindi zamânında olur. İkindi dîvânı dahi iki kısım olub birisinde âyât ve ehâdîs ve kavl-i hükemâ nakilleri olub ekseriyyâ şerî‘at-i şerîfe hıfzına istihkâk sâhiblerinin ehvali görülür ki kâzı‘asker dîvânıdır. Ve birisinde şer‘ ve kânûn ve ola gelmiş nakilleri olub gâliben tarîkat-i münîfe hafızlarının misâli olan tâ’ifenin ehvâli görülür ki vezîr-i a‘zam dîvânıdır. Ve sabah dîvânı dergâh-ı pâdişâha mahsûstur ki bu iki dîvânda görülüb telhîs olunan kazâya anda ‘arz olunub müstehakk-i ‘inâyet-i ri‘âyet ve müstevcib-i ‘ukûbet-i siyâset olunur. Ve usûl-ü meşâyih

[467] قالَ: وَسُئِلَ سَهْلٌ عَنْ قَوْلِهِ: **مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ**، قَالَ: «مَنْ عَرَّفَ نَفْسَهُ لِرَبِّهِ عَرَّفَ رَبَّهُ لِنَفْسِهِ» : حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (10/ 208)
“Kendini bilen Allah’ı bilir”.

dîvânlarından ba‘de’l-‘asr olan dîvân dîvânı Rasûlullâh olub ehl-i tarîkat olanlar ki istihkâkları bi-hasebi’l-bâtın[468] tefehhus olunub ba‘de’l-fecr olan dîvân-ı ilâhîde halleri ‘arz olunub füyûz-u ilâhiyye ve nefehât-ı rahmâniyye ande[469] taksîm olunur.

Pes: Zâhirde olan iki kısım ikindi dîvânlarının ehli ki biri huffâz-ı şerî‘at olan ‘ulemâ olub icrâ-yı /[120] ahkâm-ı şer‘iyye ederler. Ve birisi dahi ki ehâli-i tarîkat misâli olan ümerâ olub ehl-i noksânı mertebe-i şer‘a getürüb giderirler. Şerî‘at-ı şerîfe-i Muhammediyye hıfzı içün lâzım ve mühim olub olmadıkları takdirce etrâf-ı ‘âlemde ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾ mefhûmunca[470] zulm ü fesâd[471] şayi‘ olub hudûd-i şer‘iyye ri‘âyet olunmamak ile fitne vü fesâd zuhûr etmesi mukarrer iken bu iki tâ’ifenin bu hidmetlere liyâkati terbiye-i ‘inâyet-i pâdişâhîye mevkûf olub bu iki fırka bu iki hizmete ta‘yîn etmesiyle kava‘id-i cevr ü zulüm medfu‘ u kavâ’im-i ‘adl u dâd-ı merfu‘ olmakla methinde **mısrâ‘ Hazret-i Sultân-ı ‘âdil nûr-i ‘ayneyn Hân-ı Murâd** denilmiştir.

Fâide: Zâhirdir ki bir kişi her ne mertebe ‘âlim ü müteşerri‘ olsa tâ ki pâdişâh-ı dîn-i penâh seccâde-i şerî‘ati ona teslîm edüb müvellâ eylemeye. Bir yere varıb icrâ-yı hükm etmeye kâdir değil ve etdüği takdirce hükmü nâfiz değildir. Ve seccâde-i şer‘in sûreti ânın nefs-i şerîfidir ki her kimin hakkında îcâb ile zuhûr etse mansab ve her kimin hakkında nefyi ile /[121] sudûr eylese ma‘zûl olur.

Pes: Bu seccâde-i sebt edüb ref‘ eyleyen vücûd-u mes‘ûdî olub ahkâm-ı şer‘iyye-i bu minvâl üzere cemî‘ ‘âleme icrâ içün musallat[472] olmağın[473] lakâb-ı şerîfleri hâdim’üş-şer‘i’ş-şerîf olub sultân ile müsemmâ olur. Ve fi’l-hakîkat-i şerî‘at ü hakîkat ki ‘âlemin ahvâline nâzır iki göz mesâbesindedir. Nûr-i revâci âfitâb-ı hakîkat-i sûret-i misâl olan pâdişâh-ı âlem-penâhiden iktibâs etdikleri sebebden[474] nûr-i ‘ayneyn denilmiştir.

Pes: Şerî‘atin tarîkati bu tafsîlât-ı temsîlât[475] zımnında[476] idi ki zikir olundu. Ve emmâ şerî‘atin hakîkatinden cümle-i vâsılîn م

---

[468] H – bi-hasebi’l-bâtın
[469] H - rahmâniyye ande
[470] H - ﴿**ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ** لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ mefhûmunca [30/Rûm, 41] Yaptıklarının bir kısmını tatsınlar diye insanların kendi ellerinin kazandığı şeyler yüzünden karada ve denizde fesad ortaya çıktı. Umulur ki anlar bundan vazgeçip hakka dönerler.
[471] H - fesâd
[472] A1, A2, Ç: olub bu hidmet-i celîle min ındillahi ol hazrete müfevviz
[473] A1, A2, Ç: Sultân ismiyle müsemmâ olub
[474] H - Nûr… afîtap hakîkati sûret-i misâl olan pâdişâh-ı âlempenâhiden İktibas etdikleri sebebden; sah.h.
[475] Çorum nüshası burada bitiyor.

انرا که خبر شد خبری باز نیامد[477]

mefhûmunca haber veremeyüb idrâkinde çeşm-i basîret-i ‘alîl ü ta‘birinde zebân-ı ‘ibâret-i kelîl olmağın andan ta’bîr ü keyfiyyetini[478] takrîr-i müyesser değildir. Lâkin sûret-i misâli-i zıll-i zâhiresi zât-ı pâdişâhî ile ta‘bîr olunur ki cenâb-ı şerîfine vâsıl olanlar kemâl-i hayret ü dehşetlerinden kîl u kâle kâdir olmadıklarından gayri havâss u mukarreblerinden birisi meselen huzûr-u ‘âliyesinde cârî olan mu‘âmelâttan taşraya haber verüb ifşâ-yı râz eylese merdûd u metrûd olur.

Pes: Keşf-i esrâr-ı hakîkat-i memnu‘ ve ol bâbtan sevk-ı kelâm medfu‘ ve nameşru‘ /[122] olmağın bu mertebede bu miktar ile iktifâ ve verâ-yı hucb-i samt u sükûtta tevârî ve ihtifâ olundu ki **Mesnevî**

گر کشایم بحث این را من بساز
تا سؤال و تا جواب آید دراز[479]
ذوق نکتهء عشق از من می رود
نقش خدمت نقش دیگر می شود[480]
بس کنم خود زیر کان را این بسست
بانگ دو کردم اگر درده کسست[481]

‘**Özr-ü kâtip** bunca usûl ve me‘ânîye[482] menşe’ ve bu mertebe-i ‘ulûm ü me‘ârife[483] menba‘[484] ve mebde’ olan şeyh-i nâzım çûn esâlib-i nazm u eş‘ârda mu‘teber olan mevâcib ü levâzım ri‘âyetinde ber-mûcib-i **Mesnevî**

قافیه اندیشم و دلدار من
گویدم مندیش جز دیدار من[485]

---

[476] H - temsîlât zımnında
[477] Sâdî, Gülistan, Dibâce, Bkz. 191. dipnot
[478] H - keyfiyyetini
[479] “Eğer ben bunun bahsini nizam ile açarsam, nihayet sual ve cevap uzun gelir”. A. KONUK, Mesnevi Şerhi, c. 5, s. 368, 1369. beyit
[480] H: رود “Aşk nüktesinin zevki benden gider; hizmet nakşı, başka nakış olur”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 368, 1370. beyit.
[481] “İktifa ederim, zeyrekler için muhakkak bu kafidir. İki nara attım, eğer köyde kimse varsa!...”. A. KONUK, c. 8, s. 282, 2758. beyit. Bu beyitle A1 nüshası bitiyor.
[482] A2: mebâniye
[483] A2: me‘âniye
[484] H + menba‘
[485] “Kâfiye düşünürüm ve benim dildârım bana benim dîdârımdan başkasını düşünme der!”. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 516, 1755. beyit

İstîlâ-yı istiğrâk u isti‘lâ-yı cezebât-ı[486] şuhûd-i ‘âlem-i itlâk sebebi ile tekellüften berî ve lisân-ı nâtık’ıl-me‘ânîsine[487] cârî olan ‘ibârât-ı zâhirede olan vücuh-i i‘tibârâtdan ‘ârîdir. Vezin ü kavâfî vü bahr u harf-i revî ri‘âyetin etmediği[488] sebebden bu nazm-ı sâde-i me‘ânî âgendenin ba‘zı bir bahirde ve ba‘zı bahr-ı âharda olub mecme‘i’l-bahreyn ve zü’l-kâfiyeteyn vâkı‘ olmuşdur.

Pes: /[123] Ehl-i insâf[489] olanlar sûrete i‘tibâr etmeyüb ma‘nâya nazar etdikde ta‘lîm-i mu‘allime-i mukârin olmayan zâttan bu kadar me‘ânî tulû‘ini müşâhede ile **beyt**

نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت
به غمزه مسئله آمو ز صد مدرس شد

mazmûnunca mülâhaza edüb[490] etdüği takdirce[491] «مَا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلِيًّا جَاهِلًا وَلَوِ اتَّخَذَهُ لَعَلَّمَهُ»[492] fehvâ-yı şerîfin tahkîk ve evliyâ-i kirâmın şan-ı şerîflerine nazarın ‘âlî ve dakîk eder. **Mesnevî**

ظن پیکو بُربَر اخوان صفا
گر چه آید ظاهر از ایشان جفا[493]
این خیال و وهم بد چون شد پدید
صد هزاران یار را از هم برید[494]
چون خدا خواهد که پردهء کس درد
میلش اندر طعنهء پاکان برد[495]
ور خدا خواهد که پوشد عیب کسز
کم زند در عیب معیوبان نفس[496]
ای خنك جانی که عیب خویش دید

---

[486] H - cezebât-ı
[487] A2: el-me‘ârifine
[488] A2: kayd ile mukayyet olmadığı
[489] H - fütüvvet ittisaf
[490] H - müşâhede ile beyt بغمزه مسئله آمو ز صد مدرس شد /نکار من که بمکتب نه ر فت و خظ ننوشت mazmûnunca mülâhaza edüb
"Sevgilim okula gitmedi, yazı yazmadı ama/ Bir gamzeli bakışıyla ders verdi yüz profesöre". Hafız-ı Şirazi, Gazel: 167, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 407
[491] H + etdüği takdirce
[492] «**مَا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلِيًّا جَاهِلًا وَلَوِ اتَّخَذَهُ لَعَلَّمَهُ**» مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (1/ 296)
merfu hadîs "Allah, cahil dost edinmemiştir. İsteseydi onu alim ederdi".
[493] "Her ne kadar onlardan zahiren cefâ gelirse de ihvân-ı safaya hüsn-i zan et!". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 178, 2642. beyit
[494] "Vakta ki bu kötü hayal ve vehim zahir oldu, yüz binlerce dostu birbirinden kesti". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 178, 2643. beyit
[495] "Hak Teâlâ bir kimsenin perdesini yırtmak istedikde, onun meylini, temizlerin ta'nına götürür". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 279, 828. beyit
[496] "Ve eğer Hak Teâlâ bir kimsenin aybını örtmek isterse, ma'yûbların aybına nefes vurmaz". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 279, 829. beyit

هر که عیبی گفت آن بر خود خرید[497]

ستر کن تا بر تو ستاری کنند

تا نبینی ایمنی بر کس مخند[498]

غافلند ا ین خلق از خود ای پدر

لاجرم گویند عیب همدگر[499]

کار پاکانرا قیاس از خود مگیر

گر چه ماند در نوشتن شیر شیر[500]

Temmet er-risâletü'ş-şerîfeti'l-münîfeti bi-'avnillâhi te'âlâ ve hüsn-i tevfîkıhî fî evâhir-i şehr-i cemâziye'l-âhire min şuhûr-i sene seb'un ve tis'amie ve tis'în ve sallallâhu 'alâ seyyidinâ ve mevlânâ Muhammedin ve âlihî ecme'în.

[497] "Ey saadetli bir can ki kendi kusurunu gördü! Her kim ki bir ayıb söyledi, onu kendine satın aldı!". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 4, s. 321, 3024. beyit

[498] H – تا نبینی ایمنی بر کس مخند / سترکن تابر تو ستاری کنند
"Ört, tâ ki senin üzerine settarlık etsinler. Eminlik görmedikçe kimse üzerine gülme!". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 13, s. 202, 4546. beyit

[499] H – لا جرم گویند عیب همدگر/ غافلند این خلق از خود ای پدر
"Ey baba, bu halk kendilerinden gafildirler; şüphesiz birbirinin ayıbını söylerler!". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 3, s. 248, 879. beyit

[500] Ç'de 61b-62b'de; A2'de 178a-178b 'de; A1 - Özr-ü kâtib bunca usûl… گر چه ماند در نوشتن شیر شیر. "Pâk olanların işini kendinden kıyâs etme; vâkıâ yazmak husûsunda şîr şîre benzer". A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 162, 267. beyit

ÜÇÛNCÜ BÖLÜM

3. LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL'ÜN OSMANLI TÜRKÇESİ METNİ ÜZERİNDE TAHKÎKİ

لب الاصول فی مغرفة طریقة الوصول

بسم الله الرحمن الرحیم[501] و به نستعین[502]

[1]/تحیات طیّبات و تحمیدات نامیات جناب احدیّت جلّت سبحات وجهه عن کشف سرادقات کیفیّة ذاته شهود الادراکات حضرتنگ درکاه عزّتنه لائقدر که حقائق جامعهء انسانیّهء مظاهر اسم ذات و مجالی جملهء اسمآ و صفات ایدوب خفایای کنوز کمالنی اظهار و خبایای رموز جمال و جلالنی ابراز و آشکار قلدی.

و صلوات زاکیات و تسلیمات و سامیات حضرت ختم رسالت علت درجات کمالات حقیقته عن ان یحوم حومها سائر الحقائق والماهیّات جنابنگ بارکاه خدمتنه جدیر و حقیق در که نور حقیقت ذاتی اوّل تعیّنات و مبداء بدایات و مجمع کلیّات و منتهای نهایات اولوب[503] [504][1b]/ قطع مسافات ده مقامات ده[505] سرخیل ملائکه انوگ رکابنده غاشیه دار و ذات سعادت مداری خلوتخانهء وحدتده محرم اسرار اولدی.

دخی آل کرام و صحابهء عظام خصوصا الی یوم القیام خلفای بااحترامی حضراتنه صادقدر که ذوات عدالت سمات لری عکوس صفات عامّهء بریّات ایچن [a2]/ بر مصیقل و صافی مرآت اولوب ذات سیّد کائناته نمودار اولدی.

و بعد اشبو کلمات فائضت البرکاتگ املاسنه داعی و بو نکات فائحة النفحاتگ تسوید و انشاسنه باعث و بادی بودرکه چون بر موجب «السلطان ظلّ الله فی الارض»[506] سایهء الهی اعنی ظلّ وجود حضرت پادشاهی ده آسوده اولان افراد موجوداتگ مطمح نظری و منتهای مدّ بصری مرآت وجود شاهی و آیینهء ذات شهن شاهی اولوب هر بریسی اول آیینهء مجلّاده مشاهده قلدوغی تمثال حقیقتنه انواع قصائد و غزل و اصناف اشعار بی بدل ایله عشق بازلق و نغم پردازلق اتمک معتاد و عادت عامّهء آحاددر.

---

501 H - بسم الله الرحمن الرحیم

502 Ç + و به نستعین

503 H - و منتهای نهایات اولوب... دلیل A1، A2، Ç + قطع مسافات ده... دلیل.

504 Eksik sayfalar daha okunaklı olduğu için A2 nüshasından tamamlanmıştır (1b-8b).

505 A1، Ç + مقامات ده

506 مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح (6/ 2419)

3718- وَعَنِ ابْنِ عُمَرَ أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: « إِنَّ **السُّلْطَانَ ظِلُّ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ**، يَأْوِي إِلَيْهِ كُلُّ مَظْلُومٍ مِنْ عِبَادِهِ، فَإِذَا عَدَلَ ; كَانَ لَهُ الْأَجْرُ وَعَلَى الرَّعِيَّةِ الشُّكْرُ، وَإِذَا جَارَ كَانَ عَلَيْهِ الْإِصْرُ وَعَلَى الرَّعِيَّةِ الصَّبْرُ» .

اشبو داعی صداقات راعی دخی که پای مرغ بالی بند و گندهء وزن و قافیه دن آزاده و دیدهء باز خیالی سوزن و رشتهء سجع قوّت شاعره دن کشاده اولوب عالم معناده بی پر و بال پرواز و شرح حالنه بی واصطهء حرف و صدا سراغاز ایدر **بیت**[507]

مرغان چمن بهر صباحي

خوانند تراباصطلاحي[508]

موجبنجه[509] اول مرآت ارواح و سجنجل ذوات و اشباح سمتنه دریجهء معنی دن نظر و اول مجلای اجلای معانی و صور [b2]/ جههتنه گذر قلدقده مشاهده ایتدوکی اشکال کمالات و سیر ایلدوکی خیالات وحالات مقابله سنده اسلوب مدح وثنا ونهج مدحت واطراده ظروف حروفی مزخرفات تکلّفدن عاری وقوالیب اساليبی مموّهات تصنّعدن بری بر نظم متین الاسّ والرّخیم مقاله سنی زبانه کتورب جناب سلطنت قباب پادشاهی خلافت پناهی حضرتنه راه آورد ودست آویز و حسن قبولنه باعث انکیز ینه اول جمال بر کمالگ محاسن شیم ذات القیمن بیان و احاسن کرم مثیل الدیم ذات عظیمة الهممین عیان ایدر. بونگ کبي بر صفحهء رنگین و بو مقوله بر آیینهء صفا آیین دن انسب و مقتضای حسن ادب سمتنه اقرب نسنه ملاحظه اولنمامغین **مثنوی**

لایق آن دیدم که من آینهء

پش تو آرم چو نور سینهء[510]

تابه بیني روی خوب خود در آن

ای تو جون خورشید شمع آسمان[511]

زیر رامن سوی کرمان آورم

گربه پیش تو دل و جان آورم[512]

حبهء را جانب کان چون برم

قترهء راسوی عمان چون پرم[513]

نیست تخمی کاندرین انبار نیست

غیر حسن تو که آنرا یار نیست[514]

---

[507] A1: شعر

[508] Abdullah Ensârî, Kenzü’s-Sâlikîn (Haz. Tahsin Yazıcı), s. 39, Şarkiyat Mecmuası III, İstanbul:1959, Edebiyat Fakültesi Basımevi

[509] A1،Ç: مفهومنجه

[510] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s.358, 3238. beyit

[511] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.358, 3239. beyit

[512] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.357, 3236. beyit

[513] A. KONUK, Mesnevi Şerhi, c.2, s.357,3235. beyit

[514] . KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.358, 3237. beyit

آیینه آوردمت ای روشنی

تا چو بینی روی خود یادم کنی[515]

[a3]/ مضموننجه لائق کوریلوب معرض عرضه یتورلدی که اول نظم بودر **نظم**

بحمدالله عنایتدن صونلدی عالمه مرآت

جمالی شمعنه بقسگ کوزندن کورینه بالذات

یوزی والشمس النندە اوقینور حرف یا لذات

حضرت سلطان عادل نور عینین خان مراد

حسن رخسارنده روشن کوسترر هر یوللری

بر نظرده هر طرفدن سیر ایدر جمله ولی

پر تو نور محمد مظهر سرّ علی

حضرت سلطان عادل نور عینین خان مراد

کوردی بر علم و معارف اولمدی خرف و صدا

جدّی عثمانی نسلده معنیده ظلّ خدا

اولدی مختار محمّد عالمه روح غدا

حضرت سلطان عادل نور عینین خان مراد

کوسترر علم معانی پادشاه لم یزل

مکتبی عرش معلّا اوقونن علم ازل

حضرله ارض و سماده سیر ایدر فهمی کوزل

حضرت سلطان عادل نور عینین خان مراد

فضل قدرتدن دکلدی عالمه نوردن درک

تابعیدر هر طرفدن حفظ ایدر انس و ملک

آی و کون افتاده سی ذکرنده در عرش و فلک

حضرت سلطان عادل نور عینین خان مراد

وارث سجّاده قلدی احمده ربّ جلیل

اولدیلر شرع شریفده خاص و عام ایچره دلیل

منزل راه رضاده جانی دیر کم سر سبیل

حضرت سلطان عادل نور عینین خان مراد

[515] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.358, 3240. beyit

نثر و چون بو عروس بشّاشهء غير عبوسگ لباس ظاهريسى بين الناس مشهور و مستعمل اولان تفنن عباراتدن دوخته و نقاب چهرهء خوبى عند الشعرآء متعارف و متداول اولان شعار اشعار [b3]/ كبى الوان اعتبارتدن مستعار و اندوخته اولميوب زىّ غريب و وضع عجيب ده جلوه كر اولمغله محاسن معانيسى مشّاطهء ظهوردن عارى و لطائف بدايع بيانيسى وراء پردهء خفاده متوارى اولموشدر.

ديباجهء وجهندن رفع نقاب و دفع پرده و حجاب ايچون بند اوّلى شرح و معانى حقيقت مبانى سنگ بيان اجمالى سنده برقج سطرك اساسى تسويدى طرح اولنمق اقتضا اتمكين اصول سلوكدن بر نيچه اصلى متضمّن بر رساله ضمننده املا اولنوب[516] و بو فقيره ارادت صادقه و عقيدهء خالصه اوزره اولان فقرادن برينه افاده اولنوب بو نوعله انشا اتدورلدى.

و چون بو رسالهء كثيرالنواله مطاويسنده مندرج اولان قواعد و معاني اهالى سلوكه مغز قوانين و اصول و مخّ ابواب فصولدر. لبّ الاصول فى مغرفة طريق الوصول ديو تسميه و نظم مزبورگ شرح و بيانى اول اصول و معانى ضمننده بو اسلوب اوزره تعبيه اولندى كه[517] **نظم**

"بحمدالله عنايتدن صونلدى عالمه مرآت"

دينلوب ابتداء كلام حمد حضرت ذوالانعام ايله آغاز اولنمشدر. تا كه بر موجب حديث «كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ، لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ، أَقْطَعُ»[518] بو نظم پرمايه صفت نقص و ابتريّت ايله موصوف و عنوان قبح اجدميّت ايله معروف اولمايه.

[a4]/ **اصل من تلك[519] الاصول** چون كلمهء حمد اكثريّا كلمهء شكر كبي منعم على الاطلاق حضرتنگ اهالى استحقاقه بذل اتدوكى نعمت و ايلدكى فضل و مكرمت مقابله سنده استعمال اولنور.

على ما ينبغى حمد تمام مظهر كمال انعام اولوب جامع فضائل كليه و حاوى فواضل جمليّه اولان حامل لوآء الحمد معقود و صاحب مقام محمود جناب حضرتنه مخصوصدركه عجز و قصور اظهارنده «سُبْحَانَكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ»[520] بيورمشدر.

و مجاهدات و عباداتنى استكثار ايدنلره «أَفَلاَ أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا»[521] ديو جواب ويرمشدر. پس مادون مقام محمديّدن هر نه مرتبه حمد و ثنا و شكر و دعا صدور ايلسه حامد و شاكرگ مطلع اولدوغى محامد الهيّه و مشاهده ايتدوكى نعم غيبيّهء استيعاب اتدوكى تقديرجه دخى مقام عالى احمدى ده اولان حمد ثنايه نسبت كقطرة عند بحر زاخر و حبّة بجنب بيدر فاخر اولميوب ينه كمال حمد و شكر و ثنا جامع معارف بى انتها و حائز عوارف نعم و عطا اولان صاحب جوامع الكلم و عالم غير متعلّم [b4]/ حضرتنه منحصر و مخصوص ايدوكى مدلّل و منصوص در.

---

516 A1، Ç + اولنوب
517 Ç + كه
518 سنن ابن ماجه (1/ 610) :قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « **كُلُّ أَمْرٍ ذِي بَالٍ، لَا يُبْدَأُ فِيهِ بِالْحَمْدِ، أَقْطَعُ** »
519 A2 - تلك
520 مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (2/ 739)
كَمَا قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي حَقِّ الْبَارِي: « **سُبْحَانَكَ لَا أُحْصِي ثَنَاءً عَلَيْكَ** أَنْتَ كَمَا أَثْنَيْتَ عَلَى نَفْسِكَ »
521 (6/ 135) صحيح البخاري
«يَقُولُ: قَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَتَّى تَوَرَّمَتْ قَدَمَاهُ، فَقِيلَ لَهُ: غَفَرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ، قَالَ: «**أَفَلاَ أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا** »

اصل امّا ذات جامعهء محمديّه نگ بو نعمت تامّه يه مظهر و بونجه فضائله مصدر اولمه سنده بعد العجز عن تعداد الحكم حكمت اخرى بو اوله كه عامّهء حقائق انسانيّه ده على قدر استعدادها تعبيه اولنان اقتضآءت ازليّه مقتضياتنگ بو نشأه ده ظهورى م

هيچ كس از پيشى خود چيزى نشد[522]

قائده سى اوزره **بيت**

شبان وادئ ايمن گهى رسد به مراد

كه چند سال به جان خدمت شعيب كند[523]

مفهومنجه بحسب السنة الالهيّة اكثريّا بر معلّم كاملگ خدمتنه معلّق ايدوكى محقّق ايكن اول حضرت رسالت منزلت «اوّل ما خلق الله نورى[524] وانّى عند الله مكتوب خاتم النبيين و كنت نبيّا[525] و آدم لمنجدل فى طينته»[526] مضموننجه حقيقتى اول تعيّنات اولمغله مصبّ كليّات كمالات و سائر حقائق و ماهيّات اول بحر بى نهايتدن مثال رشحات اولدوغندن ما عدا جامع اولدوغى كمالات اسما و صفاتى بى واسطهء معلّم و مرشد و بى وسيلت دليل و قائد تعليم خانهء ازليد صفحهء لوح محفوظدن ضبط و احاطه اتدوكى اوزره[527] ظهوره كتورب و زمان فترت و اوان جاهليت ده جملهء ناس ضلالت و جهالت اوزره كمى عابد حجر و كمى ساجد شمس و قمر ايكن ﴿مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ﴾[528] فحواى شريفنجه طلايع [a5]/ تفاصيل اسلام و ايمان طلوع و تباشير تفاسير كتاب قرآن ظهوره شروع اتمدين ربوبيّت حضرت خالق بارئى نظر عقل سليم و دليل فكر صحيح مستقيم ايله بيلوب انواع طاعات و كيفيتنه مهتدى اولدوغى اوزره عبادات و مجاهدات ايلمش ايدى.

لا جرم بر موجب ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾[529] ساعد عنايت ازلى مساعد و ايادىء هدايت حضرت لم يزلى معاضد اولمغين امر الهى و حكم خداوندى ايله جبريل امين كه واسطهء قرب حضرت ربّ العالمين در كلوب الى ذلك الآن تحصيل ايلدوكى مقامندن كه مقام علم اليقين اولوب نمونهء شريعت ايدى.

بعد تكميل احكامها مرتبهء عين اليقينه كه نمودار طريقتدر ايصال ايلدى و بعد هذا مرافقت رهبر و دليل ايله قطع منازل طريقت و سبيل ده بر وجهله سير و سلوك ايلدى كه **بيت**

چنان كرم در تيه قربت بر اند

كه در سدره جبريل از او باز ماند[530]

---

[522] Anonim

[523] Hâfız-ı Şirâzi, Gazel: 188, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 455

[524] (1/ 169) مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح)
«أَنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْعَقْلُ، وَإِنَّ **أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ نُورِي**، وَإِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ رُوحِي، وَإِنَّ أَوَّلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ الْعَرْشُ»

[525] A2 - و كنت نبيّا؛ صح.ه. A1، Ç - و كنت نبيّا

[526] (6/ 103) المفاتيح في شرح المصابيح)
صلى الله عليه وسلم - أَنَّه قَالَ: "إِنِّي عِنْدَ الله مَكتوْبٌ: خَاتَمُ النَّبيينَ، وإنَّ أَدمَ لمُنْجَدِلٌ في طِينَتِهِ"

[527] A2 - ظهوره كتورب و زمان فترت و اوان جاهليت ده جملهء ناس ضلالت و جهالت اوزره؛ صح.ه.

[528] ﴿كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِنْ أَمْرِنَا **مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ** وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [42/الشورى:52]

[529] ﴿**وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا** وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [29/العنكبوت: 69]

[530] https://ganjoor.net/saadi/, 22/05/2019, saat: 14:20

مفهومنجه معراج میدان حقیقتده واسطه اولان [b5]/ جبریل "لو جا وزت قدر نملة لا حترقت" دیوب مقام معلومنده توقّف اتدّوکده اول کماندار قاب قوسین تیر تمنّاسین هدف او ادنایه یتشدورب مرتبهء حق الیقینه که رتبهء حقیقیدر واصل اولدی.

حصّه چون حصول سعادات و وصول الی اعالی المقامات هر حصوصده سرور انبیایه اقتدا و **بیت**

محال است سعدی که راه صفا

توان رفت جزبر پی مصطفا[531]

مضموننجه راه حقده اثرینه اقتفادن غیری ایله متصوّر اولمیوب ینه بو نکله میسّردر.

پس بر سالک طالب و اشرف مطالبه راغب خدمت مرشده وصولدن اوّل مرتبهء شریعتده استقامت اوزره خلوص طویّت و حسن عقیدت ایله عبادت خالقه مداومت ایلسه **رباعی**

گر دولت در د دین تراد ست دهد

یابادارادت و طلب در توجهد

یا موی کشان ترا بر شیخ برد

یا (شیخ دو) او بدو اسبه روی سوی تو نهد[532]...

مقتضاسنجه بهر حال یا انی بر مرشد کاملگ خدمتنه ایصال [a6]/ و یا بر راهبر مکمّلی آنگ سر وقتنه ارسال ایدرلر. و بو مرتبه ده عنان براق اختیارنی مرشدگ قبضهء تصرّفنه تسلیم و مراسم ارادت و رضایی تقدیم ایلسه عاقبت جادّهء طریقتدن سر منزل حقیقته وصول ایچون اطباق سبع طباق[533] مقامتده مرقات مراتب و درجاتی طیّ اتدردکدن صکره مرشد کندو هامنده[534] واقف و پیشگاه حضرت سیرنده سالکدن متخلّف متعزل معهودنده عاکف اولوب سالک دخی مرکب ارادت و اختیاردن نازل وبالکلیّه عوارض ذاتیّهه سندن عاطل اولوب رفرف بیخودی و نعش موت ارادی اوزره بر موجب «لِي مَعَ الله وَقت لَا يسعني فِيهِ ملك مقرب»[535] خلوتخانهء حقیقته تک و تنها داخل اولور.

پس اول طائفه که مرتبهء شرع شریفده صورت عبادت اوزره ایکن مرشد کامله یتمزلر و یتشدکلرنده انکار ایله نظر ایدوب اعتقاد ایتمزلر. هماناکه ایتدکلری عبادات اغراض نفسانیّه ایله مشوب و اعراض دنیاویّه یه [b6]/ مصحوب اولوب اخلاصدن عاریدر و الا قانون ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾[536] بین العباد ابد الآباد جاری و

---

[531] https://ganjoor.net/saadi/boostan/niyayesh/sh1/, 25/05/2019, saat: 13:44

[532] نجم الدین راضی http://ensani.ir/file/download/article/20171022082720-9889-99.pdf

[533] A2 - طباق

[534] A1،Ç: مقامنده Ç - مرقات مراتب و درجاتی طیّ اتدردکدن صکره مرشد کندو مقامنده؛ صح.ه.

[535] شرح سنن ابن ماجه للسیوطي وغیره (ص: 313)
مَا روى عَن النَّبِي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **لي مَعَ الله وَقت لَا يسعني فِيهِ ملك مقرب** وَالنَّبِيّ مُرْسل على حَالَة الصَّلَاة وَيَقُول الصَّلَاة هِيَ مِعْرَاج الْمُؤمن وحالتها أَعلَى الْحَالَات ومرتبتها أفضل الْمَرَاتِب والمقامات وَلذَا ورد ارحني يَا بِلَال رض وَكَانَ لَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ازيز كأزيز الْمرجل فِي الصَّلَاة وَقَالَ بَعضهم لي مَعَ الله وَقت أَي دَائِم وَلَكِن لَا يساعده هَذَا الحَدِيث وَلَا لفظ وَقت لَا يسعني أنجاح

[536] [29/العنکبوت:69]

لطائف الطاف الهيّه مجاریء استعداد افراد و احادده ساریدر مثل سائر و بین الناس دائر بر کلام کثیرة النظائردر که ”من طلب شیأ وجدّ وجد ومن قرع بابا و لجَّ ولج“[537] **مثنوی حضرت مولوی**

خود که کوبد این در رحمت نثار

که نیابد در اجابت صد بهار[538]

چون در معنی زنی بازت کنند

پر فکرت زن که شهبازت کنند[539]

گر گران و گر شتابنده بود[540]

عاقبت جوینده یابنده بود[541]

اصل اصحاب طریقت قتنده ظاهر و روشن و ارباب حقیقت حضورنده ادلّهء کشف و سلوک و شهود عدول[542] اصول ایله مبرهن در که اول مظهر تامّ الهی و مجمع کمالات نا متناهی علیه صلوآت الله حضرتنگ کمال حقیقتنه سلوکی بر قاج صورت اوزره اولوب و هر برنده کمالات جبلیّه سین تحصیل و فضائل اصلیّهء کلّیه سن [a7]/ تکمیل ایدوب نهایتنده اکمال دین و اتمام نعمت ایله مبشّر ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾[543] خطابی ایله مخاطب اولمق میسّر اولمشدر.

تفصیلی بو وجهله در که چون حضرت خالق بیچون جلّ عن نیل الظّنون حکمت سابقه سی و ارادت ازلیّه سی حسب ایله عالم غیب هویتدن رتبهء اعیان ثابته ده تعیّنات و شؤن اسمآ و صفات ایله ظهور ایلدی.

تعیّن اوّلی ده ظاهر اولان عین اوّله که اصل حقائق جمیع موجودات و مصدر دقائق و جلیّات جملهء کمالات در حقیقت محمدیّه دیو تسمیه قلدی.

بعده اول حقیقت کاملهء فاضله یی قندیلهء خاصّ تعیّنده بر مقتضآء «أدبني ربي فأحسن تأديبي»[544] جناب عزتنه لائق آداب ایله تربیت ایدوب عالم ناسوته جریاننه ارادت متعلّق اولان احکام کلّیه و جزئیهء که مصدر آیات قرآنیّهء و «أُوتِيتُ القُرآنَ ومِثْلَهُ مَعَه»[545] موجبنجه احادیث نبویّه در بالتمام تعلیم و اعلام ایدوب و صورت تنزلّده اطوار و عوالمی و عناصر و موالیدی سیر طریقیله جانب بشریّته سلوک ایتدورب آخرالامر لباس صوری [b7]/ و کسوهء بشری ایله ظهور ایلیجک بو سلوکی تمام اولوب نهایت و انجام بولدقده کمال اوّلیسی وجوده کلدی.

---

[537] Kelâm-ı kibar

[538] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 13, s.112, 4259. beyit

[539] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.2, s.273, 2912. beyit

[540] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 264, 979. beyit

[541] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 11, s. 206, 611. beyit

[542] A2 - اصول صح.ه.

[543] ﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ ذَلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ **الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي** وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ [5/المائدة:3]

[544] الجامع الكبير في صناعة المنظوم من الكلام والمنثور (ص: 45)» :فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: « **أدبني ربي فأحسن تأديبي**، وربيت في بني سعد

[545] مسند أحمد ط الرسالة (1/ 12) : قال رسولُ الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَلا إِنِّي **أُوتِيتُ القُرآنَ ومِثْلَهُ مَعَهُ** "

نشأهء اولی ظهورده و نشأهء بشریّت بطونده ایکن قضیّه عکس اولوب بو عالم ظاهر و اول عالم[546] باطن اولدی.

پس «الشَّرِيعَةَ أَقْوَالِي، وَالطَّرِيقَةَ أَفْعَالِي، وَالْحَقِيقَةَ أَحْوَالِي»[547] اشارتی حسبیله مرتبهء تعیّن ده اولان صورت تربیت و تعلیم که فعل و حالگ صدورندن اوّل مقام ظهورده هیئت مخاطبه و مفاوضه در صورت شریعت و اول مقامدن اطوار و عوالمده ایلدوکی انتقالات که صورت فعل و عملدر مثابهء طریقت و من وجه علّة غائیّهء تعیّن که لباس بشریّت ایله بو نشأهده ظهوری اولوب اول حینده مرتبهء بطونده ایدی. بو طورده منتهای سلوکی اولمغله کمال اوّلی اعتبار اولنوب ظهوری ایله تحقّقی حالی اولمغین نمونهء حقیقت اعتبار اولنور. و قضیّه عکس اولوب عالم [a8]/ بشریّت ظاهر و ظرافت[548] حقیقت باطن اولدوغی حیثیّت ایله بو عالم صورت شریعت و اول عالم حقیقت و ایکیسی بیننده اولان عالم مثال طریقت فرض اولنور سلوک اوّلی تکمیل و بو عالمه تنزیل واقع اولدقده تعلیم ازلی ده تحصیل اتدوکی علوم و شرایع و فنون و بدایعی تقریبا لتعلیم الامّه و تسهیلا لشرذمة غلبت علیهم کثافة البشریّة ملابسهء لباس بشریدن صگره مجدّدا مرّة اخری بر سبیل اعاده و تکرار اصغا و تذکاره ارادت تعلّق اتمکین موطن اوّل حقیقتنه صورت قهقری ده رجوع بابنده بر موجب «حُبِّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ» و بر حسب یا داود انت غریب و انا وطنکه **نظم**

دی کد شتیم بر آن دلبر و کفیتم دعا
قال من انتم قلنا فقراء غرباء[549]
فقرایم و عجب آنگ نداریم زتو
هیچ حاجت که تویی دردوجهان حاجت ما
غربا ییم و نداریم بجزتو وطنی
چند باشیم چینن از وطن خویش جدا[550]

معنالرینی تذکّر وآیا بو امنیّه نگ حصولی نه طریقله [b8]/ میسّر اوله دیو تدبر و بو طریقده بگا [2]/ دلیل و رهبر کم اوله دیو نفسنده تحدّث و تفکّر ایدر ایکن مرشد سبیل و دلیل بی بدیل اعنی حضرت جبریل امر حضرت ربّ جلیل ایله کلوب و سلوک معراجی سنده خدمتندن مفارقت اتمیوب مرافقت و هر امرده موافقت اتمکله طیّ طبقات و قطع مراتب و درجات اتدکدن صگره منصّهء خاصّهء حقیقته واصل ومجلّهء جلیلهء جمع احدیّته داخل اولوب بو سلوکی دخی غایتنه و بو کمالی دخی نهایتنه یتشدی.

---

[546] Ç - عالم ظاهر و اول عالم... معنالرینی.

[547] مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (1/ 299)
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: (إِنَّ النَّاسَ) أَيْ: جِنْسَهُمْ (لَكُمْ تَبَعٌ) : جَمْعُ تَابِعٍ كَخَدَمٍ وَخَادِمٍ، وَقِيلَ: وَضَعَ الْمَصْدَرَ مَوْضِعَ الْفَاعِلِ مُبَالَغَةً كَرَجُلِ عَدْلٍ، وَالْخِطَابُ لِعُلَمَاءِ الصَّحَابَةِ، يَعْنِي أَنَّ النَّاسَ يَتَّبِعُونَكُمْ فِي أَفْعَالِكُمْ وَأَقْوَالِكُمْ، لِأَنَّكُمْ أَخَذْتُمْ عَنِّي مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ، فَإِنَّ **الشَّرِيعَةَ أَقْوَالِي، وَالطَّرِيقَةَ أَفْعَالِي، وَالْحَقِيقَةَ أَحْوَالِي**، وَفِيهِ مَأْخَذٌ لِتَسْمِيَةِ التَّابِعِيِّ تَابِعِيًّا، وَإِنْ كَانَتِ التَّبَعِيَّةُ عَامَّةً بِوَاسِطَةٍ أَوْ بِغَيْرِ وَاسِطَةٍ، وَلَكِنَّ الْمُطْلَقَ يَنْصَرِفُ إِلَى الْكَامِلِ

[548] A2: صرافت A1: ظرافت

[549] عبد الرحمان الجامی http://www.bahareadab.com/pdf/415.pdf, 25/05/2019, saat: 00:57

[550] Kaynağına ulaşılamadı.

تنبیه[551] اقسام سلوکنگ بو قسمی فی حدّ ذاته علائق بشریّت هر جانبدن تزاحم و امواج صفات انسانیّت هر جهتدن تلاطم اوزره ایکن دفع علائق و رفع بوائق عوائق ایدوب زمام اختیاری دلیل راهه تفویضله اولدوغی سببدن سلوک اوّلی سندن که حقیقت مجرّده سنگ بی مانع و مزاحم بو عالمه سلوکی ایدی.

اعزّ و اشرف و سلوک ثالثنه که اصل اصل[552] مقصود از تعیّن و ظهوردر موجب استعداد اولوب وسیله اولدوغی باعث مزید عزّت و شرف در و سلوک ثالثنگ [3]/ دخی تفضیلی بو منوال اوزره در که چون سلوک معراجی ده مرتبهء حق الیقین حقیقته فائز و جملهء کمالاتی حاوی و حائز اولدی بی صوت و حرف کلمات تامّهء الهیّه که تعلیم ازلی ده حقیقت مجرّده سی تلقّی بالقبول ایله اصغا ایدوب ولکن مجاری احکامی افراد موجودات ممکنه اولوب کسوت بشریّت ایله تلبّسدن اوّل تعلّمی ایله افراد مزبوره افاده و افاضه متعسّر ﴿وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ﴾[553] منطوقنجه قبور جسدده کوش هوشلری کرد و خاک بشریّتله آگنده اولانلرگ سمع قبوللرینه یتشدرمک متعذّر اولمغین تمام ابلاغ امر اولنمیوب ﴿قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي﴾[554] ﴿فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ﴾[555] امری ایله مأمور و حکم رسالتنده ﴿لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ﴾[556] عنوانی مسطور اولمش ایدی. بعد التلبس بذلک اللباس و التحلّی بزّی الناس اذن واعیه سیله کوش و اول کلمات تامّهء سمع هوشنه منگوش ایدیجک ظاهر کسوتده همرنک و ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ﴾[557] ترازوسنده[558] [4]/ همسنگ اولان طوائف بشره ﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ﴾[559] ﴿بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ﴾[560] موجبی ایله تبلیغ ﴿فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ﴾[561] مقتضاسنجه ثبات واستقامتده جدّ بلیغ امر اولندی.

پس مقام انس و وحدتدن عالم تفرقه وکثرته نازل[562] بلکه اعلای مراتب سلوکنه وصول ایچون[563] عجائب ملکوتیّهء تفرّج و هر مرتبه ده تحصیل اتدوکی علم ایله ابتهاج و تبجّج و محاسن کمالیّه سن نظّارکان ملاء اعلایه[564] ارواح و ملائکه یه[565] اظهار و تبرّج ایدرک عزم ایدوب[566] واصل اولدقده احکام مرقومهء طوائف مرسومه یه ابلاغ و فیوض الهیّهء مصبّ قلوبه صبّ و افراغ ایدوب انلر دخی علی حسب مراتب استعدادهم تصدیق و ایمان و بر سبیل ایقان اذعان اتدکلرندن صگره مواجبی ایله عمل ایدیجک بومرتبه ده تکمیل خدمت که موجب اتمام انعام[567] و نعمت در. ظهور اتمکین برید نوید ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾[568] منزلکاه حالنه نزول و مزید ثرید ﴿أَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾[569]

---

[551] A2: فائده
[552] A2: اصل
[553] ﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ **وَمَا أَنْتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ**﴾ [35/فاطر: 22]
[554] ﴿قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي﴾ [39/الزمر: 14]
[555] ﴿فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ [39/الزمر: 15]
[556] [109/الكافرون: 6]
[557] ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ فَمَنْ كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾ [18/الكهف: 110]
[558] A2: میزاننده
[559] ﴿**فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ** وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ [15/الحجر: 94]
[560] ﴿يَاأَيُّهَا الرَّسُولُ **بَلِّغْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ** مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ [5/المائدة:67]
[561] ﴿**فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ** وَلَا تَطْغَوْا إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [11/هود: 112]
[562] A1، A2، Ç: نزول
[563] H- وصول ایچون
[564] H- ملاء اعلایه
[565] H+ ارواح و ملائکه یه
[566] H- عزم ایدوب
[567] H + انعام
[568] [5/المائدة:3]

خوان جاه و جلالنه حلول ایلیوب [5]/ نامهء رسالتی مهر قبول ایله ختم و چون اصحاب کرامنده مستعدّ خلافت ارباب سعادت موجود ایدی. روح پر فتوحی وطن اصلی سنه دعوت اولنوب جسم لطیفی ﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ﴾[570] وراء پرده ده کتم اولندی و چون مراتب عالیه سی بری برندن برتر و منازل جمالیّه سنگ بعضی بعضندن بحسب الاضافه بهتر ایدی.

اشبو سلوکنده دخی مقام اوادنی ده جاری اولان معاملات مخاطبه عند ظهورها و قبل بروزآثارها مثال شریعت و اول مقامدن بو عالمه کلوب مواجبی ایله عمله شروع رتبهء طریقت و اکمال عمل و تکمیل اعمال مرتبهء حقیقت ملاحظه اولنمق میسّردر.

حصه چون حقائق انسانیّه قبل انفصالها مبداء حقائق جمیع خلائق اولان حقیقت محمدیّه ده مندرج و کالازهار فی الاشجار قبل بروزها مندمج اولوب قندیل خاصده اولان تعلیم و تربیّتده مشترک و فضای بشریتده ظهورده دخی مشارکلردر پس بر موجب [6]/ ﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾[571] شریعت مستقیمهء محمدیّه ده صلوات الله علی شارعها تحصیل استقامت بعده عازم راه طریقت اولوب مرشد حقیقی حضرتنگ سرّ خلافتنه مظهر بر دلیل راشد و بر قائد مرشد واسطه سیله «حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ»[572] اثارینه اقتفا و اسوهء حسنه سنه اقتدا اتمکله معارج استعدادیّه یه عروج و خلوتخانهء حقیقته بایّ وجه کان دخول و ولوج اتدکدن صگره صلات تشریفات ایله مشرّف و نکات تشریعات ایله معلّم و معرّف اولوب و «عُلَمَاءُ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ»[573] مقتضاسنجه نائب مناب نبوی و قائم مقام مصطفوی اولوب خدمت امّت مرحومه یه سعی وعزیمت ایچون اعلای همت هر فرده سنّت بلکه ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾[574] مستدعاسنجه قوی همّت اولنلر قتنده فرض مثابه سنده در **حصّهء اخری** هر چند که سالکگ مرغ حقیقتی بیضهء بشریّتدن خروج و هوای اصل حقائقده پرواز و عروج ایلسه.

[7]/ مادام بعد الوصول و الفناء فی اصل الاصول وجود و مبنیء مستعار خلعتی ایله تشریف اولنوب و طوائف ناسوتیّهء بو لسان ایله اول عالمه دعوت ایچون مردود اولوب اولداخی ادای خدمت و ابرای ذمّت ایلمیه مضمون ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾[575] نعمتنه مظهر اولماز **اخری** تکمیل احکام شریعت محمدیّه و تتمیم شنّت شنیّهء نبویّه بو نوعله سلوکه باز بسته و بو کونه طلوع و نزوله مرهون و پیوسته در.

اصل اعزّ مطالب و اشرف مآرب ﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾[576] مقتضاسنجه معرفت تامّه ایله عبادت خالقه وسیله اولان احکام شریفهء شرعیّهء افراد عباده تعلیم و افشا و مقتضیاتنی انلرگ مابیننده عدلل اجرا

---

569 [5/المائدة:3]

570 H- [39/الزمر: 30]

571 ﴿**لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ** لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [33/الأحزاب: 21]

572 سنن الترمذي ت شاكر (5/ 26)
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بَنِي إسرائيل **حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ**، حَتَّى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمَّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ، وَإِنَّ بني إسرائيل تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً»، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي»: «هَذَا حَدِيثٌ مُفَسَّرٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ مِثْلَ هَذَا إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ»

573 التوضيح لشرح الجامع الصحيح (19/ 610) : "علماء أمتي كأنبياء بني إسرائيل

574 ﴿مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ **وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ** وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [59/الحشر:7]

575 [5/المائدة: 3]

576 [51/الذاريات: 56]

درکه اصل حکمت خلقت اولان عبادت و معرفته وسیله بو اولوب تعلیم ازلی و تذکار معراجی نگ حاصل موضوع و معلوماتی اشبو احکام شریفه در که [8]/ فی المثل وسعت عالم حقیقت یدی بو دنیا مقداری وسعت فضای طریقت بر بو دنیا مقداری وساحت میدان شریعت بونلره نسبت بر خرمن مقداری اولوب حقیقت بومرتبه وسعي ایله طریقت ایچنه و طریقت بو قدر فسحتی ایله شریعت ایچنه حکمت ایله وضع اولنوب تفاصیل طریقت و حقیقت مجمل شریعتده تعبیه و فی المثل اسم طریقت و حقیقت لغز شریعتده تعمیه اولنمشدر.

پس شریعت طریقت و حقیقتی جامع و حقیقت وطریقت شریعته راجع اولیجق شرع شریفگ رتبهء علوّ شانی معلوم و حاکم شرع و خادم مهبط اصل و فرع اعنی[577] حافظ الحرمین[578] المحترمین اولان خلیفة الله فی الارض[579] حضرتنگ مرتبهء سموّ مکانی مفهوم اولدی الحق پادشاه دین پناه ادام الله بقاه حضرتی[580] احکام شرع شریفی بین العباد اجرا و امر بالمعروف و نهی عن المنکر امرنی اظهار و ابدآ ایدوب محسنلره رعایت و مسئ اولانلره سیاست [9]/ انگ یوزندن ظاهر و پیدا اولدوغی سببدن نظرکاه عامّهء خلائق اولوب[581] مظاهر صفات جمال و جلال اولان موجوداته[582] مرآت اولدی نته کم مدهنده بحمد الله انایتدن صنولدی عالمه مرآت[583] **جمالی شمعنه باقسگ کوزندن کورینه بالذات** دینلمشدر فی الواقع **بیت**

حکمت محض است اکر لطف جهان آفرین
خاص کند بندهء مصلحت عام را[584]

مضموننجه حضرت ربّ العزّت جلّ جلاله و عمّ نواله لطف ازلی و عنایت لم یزلی سندن ما صدق ﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾[585] اولان پادشاه عالمپناهی **مثنوی**[586]

پس خلیفه ساخت[587] صاحب سینه اي
تا بود شاهدش را آیینه اي[588]

مفهومنجه بر[589] آیینهء جهان نما و لوحهء ضمیرنی سرائر و ضمائر کشا ایدوب خواصّ و عوامدن[590] هر فرد که اول مرأته مقابل یعنی درکاه عالی سنده معرض عرضه واصل اوله لا جرم مرآت شرعدن[591] استحقاق ذاتی

---

[577] A1، A2، Ç: اولان
[578] H- و حارس القبلتین
[579] H + المحترمین اولان خلیفة الله فی الارض
[580] H + ادام الله بقاه حضرتی
[581] A1، A2، Ç: موجودات
[582] A1، A2، Ç: کائناته
[583] A2 - جمالی شمعنه باقسگ کوزندن کورینه بالذات؛ صح.ه. A1، Ç - جمالی شمعنه باقسگ کوزندن کورینه بالذات
[584] Sadi Şirazi, Gülistan, Dibâce, https://ganjoor.net/saadi/, 25/05/2019, saat: 22:46
[585] ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ **إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً** قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ [2/البقرة: 30]
[586] H - مثنوی
[587] H: کرد
[588] H - پس خلیفه کرد... آیینه؛ صح.ه. A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 12, s. 82, 2171. beyit
[589] H - مفهومنجه بر
[590] H - خواصّ و عوامدن
[591] H - ، A2 + مرآت شرعدن

سی نیه ایسه اول مرأت صافی ده منتقش و صورت رسمی[592] ینه کندویه منعکس اوله حدّ ذاتنده اکر[593] مظهر[594] لطف ایسه صورت[595] لطفی مشاهده قله [10]/ و کر مظهر[596] قهر ایسه صورت قهره دوش اوله و بو معنایه واقف و بو سرّه عارف اولمیان لطف و قهری کندو صورت باطنیّه سنگ عکسی ایدوکن اذعان ایلمیوب و اول مرأت ساده یه اسناد ایدوب کندو قبح باطنی سنی ظلم نامنده آگه نسبت ایدر[597] نته کم حضرت مولانا خداوندکار قدّس الله سرّه بونگ مثالنی مثنوی معنویسنده حضرت ابو بکر صدّیق ایله رضی الله عنه ابو جهلگ[598] علیه ما یستحق مرأت کونین اولان سیّد ثقلین حضرتنه اتدکلری نظری[599] نظم[600] ایدوب بیوررلر **مثنوی**

دید احمد را ابو جهل و بگفت
زشت نقشی کز بنی هاشم شگفت[601]
گفت احمد مرورا که راستی
راست گفتی گرچه کار افزاستی[602]
دید صدیقش بگفت ای آفتاب
نی ز شرقی نی ز غربی خوش بتان[603]
گفت احمد[604] راست گفتی ای عزیز
ای رهیده تو ز دنیای نه چیز[605]
حاضران گفتند ای صدر الورا
راست گو گفتی دو ضد گورا اچرا[606]
گفت من آیینه ام مصقول دست
ترك و هندو در من آن بیند که هست[607]
[11]/ پس آیینه که رنک رنکدن پاک و صیقل ید[608] قدرت ایله مصیقل[609] و تابناکه اول **مثنوی**
آنکه او بی نقشی ساده سینه شد

---

592 A1، A2، Ç: عکسی
593 A2 + سالک مسالک H + مظهر
594 A1، A2، Ç: سالک مسالک
595 A1، A2، Ç: صفت
596 A2: ناهج مناهج
597 A1، A2، Ç + دوش اوله پس اول مرآت ساده ده مرتسم اولان صفت ناظرگ صورت باطنیسی و اول سجنجل صافی ده منطبع اولان صورت مکابلگ صفت حقیقیه سیدر
598 A1، A2، Ç: ابو جهل لعینگ
599 H - نظر حکایتنده درج و اول بابده درج نبوتدن صادر اولان درر معناي حديث شريفی نظم ده بلاغت خرج
600 A1، A2، Ç: خرج
601 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 132, 2403. beyit
602 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 133, 2404. beyit
603 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 133, 2405. beyit
604 H: اورا
605 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 133, 2406. beyit
606 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 133, 2407. beyit
607 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 133, 2408. beyit
608 H + ید
609 A1، A2، Ç: مجلا

نقشهای غیب را آیینه شد[610]

سر ما را بی گمان موقن شود

زانکه مؤمن آینهء مؤمن شود[611]

چون زند او نقد ما را بر محك

پس یقین را باز داند او ز شك[612]

چن شود جانش محك نقدها

پس ببیند نقد را و قلب را[613]

موجبنجه بر حسب **م**

آیینه غماز نبود چون بود[614]

البته صورت مقابلگ عکسین کوسترمده مسلوب الاختیار و مغلوب الاضطرار اولور[615]. فامّا آیینه یه اسناد قبح محض جهالت و نادانی و سفاهت در **م**

فی الجمله شری که هست از جانب ماست[616]

اصل خلاّق ازل جلّ صنعه عن قبول الخلل محضا اظهار قدرت و ابراز صفت عزت و قوّت ایچون پردهء عدمی خرق و افاق وجودی خلق اعنی جملهء موجوداتی خلق ایدیجک کثرت اعدادده اشارت وحدتی وضع ایچون بری برینه اتّصال و بری برندن اخذ احکام و جذب آثار و جلب منافع و نظم احوال و هر برنده ظهور انواع[617] خواصّ و خصال [12]/ معنا سنه ارادت تعلّق اتدکده جمیع اسمآ و صفاتی ایله مرّة واحدة طرفة العینده جمله مخلوقاته تجلّی ایلدی

---

[610] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 344, 3187. beyit

[611] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 344, 3188. beyit

[612] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 345, 3189. beyit

[613] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 345, 3190. beyit

[614] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 95, 33. beyit

[615] H- و اما بو معنایه واقف و بو سره عارف اولمینلر ﴿**فَإِذَا جَاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ قَالُوا لَنَا هَذِهِ وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَطَّيَّرُوا بِمُوسَى وَمَنْ مَعَهُ** أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [7/A‘râf, 131] فحوای شریفنجه صورت لطفی کندولره تخصیص و صفت قهری اولوالامره و اعوان و انصاره سبت ایله کندولرینه تخلیص ایدرلر **فائیده** بعض ولاة و حکامدن قانون شرع شریفدن بیرون اوضاع وحددن افزون مظالم غلیظة الاضلاع صدور ایلسه هر چندک میدان ﴿الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ **لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ** إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ ده [40/Mü’min, 17] ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ فَتَرَى الْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَاوَيْلَتَنَا مَالِ هَذَا الْكِتَابِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا **وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا**﴾ [18/Kehf, 49] مضمونه ما صدق اولان طائفه عدادنه داخل و لوازم عدل و داد حضرت عزیز ذوانتقام کندویه واصل اولور فاما ﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا **فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ** وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ [35/Fâtır, 32] قسمندن اولوب ﴿... **وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ**﴾ [2/Bakara, 229] مضمونی ایله متحقق اولنلر ﴿... **إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ...**﴾ [13/Ra‘d, 11] حکمنجه صورت حاللرین ﴿**وَكَذَلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا** بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ [6/En‘am, 129] آیینه سنده مشاهده ایدوب عاجلا و آجلا ﴿وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ ﴿**جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا** وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ مَا لَهُمْ مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ...﴾ [10/Yunus, 27] حکمنه مصادفه اتدکلرندن ماعدا اتدکلری سوء اعمال و شنیع ضیع و افعال یالکوز کندولره سبب نقمت وباعث نکبت اولمیوب **مثنوی**" بی ادب تنها نه خود را داشت بد\ بلکه آتش در همه آفاق زد" Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 111, 79. beyit (A. KONUK) مفهومنجه شآمت کار و وخامت کردارلری عامه ناسه شامل و محسنلره دخی واصل اولور الله اعلم

[616] H + فامّا... آیینه یه اسناد قبح محض جهالت و نادانی و سفاهت در **م** "فی الجمله شری که هست از جانب ماست".
Abdurrahman Câmî, (s.9) http://jmmlq.azad.ac.ir/article_528712_2506cad90dd142e0dba6bf249334ac29.pdf

[617] H + منافع و نظم احوال و هربرنده ظهور انواع

پس اول تجلّی بحسب ترتیب الخلقه نتایج صفت خلقه شامل اولیجق اوّلا بالذّات حقیقت محمدیّه بعده مرتبهء خلقتده[618] قرب جوارنده اولان حقائق انبیایه واصل اولدقده خاصّهء لازمهء ذاتیه لری که بر حسب ﴿وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ﴾[619] ﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ﴾[620] مقتضاسنجه اهل سعادته افاضهء رحمت و ﴿جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ﴾[621] مستدعاسنجه اهل شقاوته انالهء نوالهء عذاب و نقمت در ماهیّت وحقیقتلرنده موجود اولدی بعده اول تجلّی الی یوم القیام[622] **مثنوی**

پس بهر دوری ولیی قایمست

تا قیامت آز مایش دایمست[623]

مفهومنجه صدر نشین انبیا اولان اقطاب و هر برینگ دورنده اولان اولیای سعادت قباب حقایقنه کلوب انلرگ دخی خاصهء ذاتیّلری که ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾[624] موجبنجه عباد اللهی عبادت و طاعته دعوت و متابعت شرع شریفله وصول حقّه اعانت در ظهور ایلدی.

بعده عرش معلاّ و بیت معموره ایرشوب [13]/ عرش عظیم خاصّه مظهریت علم خدا و بیت معموره جذب طوائف طائفان ملاء اعلا اولدی اندن وجه ارض ده اولان معابددن خیر البقاع و اشرف الاقطع مکّهء مکرّمه ده اولان کعبهء معظّمیه و مستتبعاتی اولان سائر مساجد و معابد و صوامع وجوامعه واقع اولوب انلرده دخی من کلّ فجّ عمیق زوّار و عبّاد عبادت معتادی جلب ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾[625] خطابی ایله مخاطب اولنلری کندولره جذب خصلتی ظهور ایلدی.

بونلردن منطقهء ابراج و سراج و هاج اولان کواکب پر اتهاجه یتشوب کواکب کثیرة المواکبه بر موجب و ﴿بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾[626] خاصّهء دلالت و هدایت و حیثیّت نخوست و سعادت ظاهر اولوب منطقهء بر وجه خاصّه مهابت تجلّی دن بی قراری و کیفیّت اسمآ و صفات ایله نشأه دار اولوب قوّت تحصیل اتمکله دوران اضطراری اولدی.

پس تمادی دوران و تتابع تحوّل و جولان سببی ایله الی الآن ذکر [14]/ اولونان محالّ تجلّینگ هر برینه مقابل اولمغین هر برینگ خاصّ سین جذب ایدوب خواصّ مزبورنگ هر بری بر برجده قرار ایلدی.

پس[627] تجلّی ذات من وراء الاسمآء و الصفات[628] طبقهء بروجدن وجه ارضده نزول اتدکته[629] اولان مخلوقاتدن[630] اوّلا جسم جهانه جان و جسد جهانیانه قلب و جنان اولان سلطان و حومهء لوآء ظفر نماسنده اولان جنود

---

[618] A1، A2، Ç: وجود ظهورده

[619] H، A2 – بر حسب ﴿**وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ** وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنْذِرُوا هُزُوًا﴾ [18/الكهف: 56]

[620] [21/الأنبياء: 107]

[621] ﴿يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ **جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ** وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ [9/التوبة: 73]

[622] H - مثنوی... مفهومنجه

[623] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 3, s. 229, 811. beyit

[624] ﴿**قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي** وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ [12/يوسف: 108]

[625] [72/الجن: 18]

[626] ﴿وَعَلَامَاتٍ وَ**بِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ**﴾ [16/النحل: 16]

[627] A1، A2، Ç: بعده

[628] H - من وراء الاسماء و الصفات

[629] H - نزول اتدکده

[630] H + اولان مخلوقاتدن

اهل اسلام[631] و ولاة و حكامه نزول ايدوب[632] سلطان جهانه خاصّهء لازمه بر موجب ﴿إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ﴾[633] بين العباد اجراى احكام شرعده حق ايله عدالت و بيضهء دين اسلامى صيانت و حماى حدود الهيّهء حمايت اولوب جند اسلام و سائر حكّامه خاصيّت صيانت مزبوره ده بذل معاونت و حمايت مسفوره ده مساعدت و معاضدت اولدى.

بعده تجلّى سائر افراد ناسه ايريشوب بر موجب ﴿فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ﴾[634] بعضنه خاصّه[635] انلره خاصّه[636] ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾[637] فهواسنجه [15]/ طاعت خدا و رسوله مواظبت و اطاعت اولو الامره مداومت و بعضنه ﴿وعصوا الرسول[638] من بعد ما تبيّن لهم الحق[639]﴾ مصداقنجه عصيان مخالفت[640] اولدى.

پس آثار تجلّى اهالى عبادت و طاعت يوزندن اديم ارضه نزول ايدوب انده دخى خاصه و خاصيّت افراد انسان و لوازم ايشان اولان و حوش و طير[641] حيوانه غدا ايچون انواع بقول و نبات و اصناف ميوه و ثمارى انبات اولدى.

فائده نبات و ثمار و حبّات ثمرهء عبادات و طاعات و توفيق عبادت و طاعت اولوالامره اطاعت و اولوالامره تبعيّت و مراجعت امر حقه كمال متابعت نتيجه سى اولوب حصول متابعت مخالفت[642] دخى بروجگ دورانى حيننده مقابل اولدوغى صفات جماليه و جلاليهء الهيّه اقتضاسندن اولمشدر **اصل جليل** چون تجلّى ذات منطقهء بروجگ ما فوقى اولان حقائقه برر خاصّه و حيثيّت ايراث ايدوب و نفس بر وجه دخى خاصيّت دورانى ايجاب ايدوب عكوس حيثيّات حقائق مرقومه دخى برر برجده [16]/ منتقش اولوب قرار اتمش ايدى.

پس على الدوام الى قيام الساعته و ساعته القيام صواحب[643] نزول و عروج اولان بروج دوران ايدوب مشتمل اولدوغى خواصّ حقائق ايله جهت واحده دن اسمآ و صفات الهيّه يه مقابل و جهت اخرادن مادونى اولان حقائقدن اوّلا خليفة الحقّ و سلطان الخليقه حقيقتنه محاذى اولدقجه حكم اسمآ و صفات ايله حقائق سابقه دن استفاضه اتدوكى خاصيّاتى افاضه ايدوب بعده بحكم «أَلاَ وَإِنَّ فِي الجَسَدِ مُضْغَةً: إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الجَسَدُ كُلُّهُ»[644] الحديث فى المثل

---

[631] A1، A2، Ç: ايمان
[632] H + نزول ايدوب H - عدالت نشان واقع اولوب
[633] ﴿يَادَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ [38/ص: 26]
[634] ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ **فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ** فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ [16/النحل: 36]
[635] H - بر موجب ﴿فَمِنْهُمْ مَنْ... ﴾... بعضنه خاصّه؛ صح.ه.
[636] H + انلره خاصّه
[637] ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا **أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ** فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ [4/النساء: 59]
[638] ﴿يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا **وَعَصَوُا الرَّسُولَ** لَوْ تُسَوَّى بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا﴾ [4/النساء: 42]
[639] ﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ **مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ** فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ [2/البقرة: 109]
[640] H - و بعضنه... مخالفت؛ صح.ه.
[641] A1: طيور
[642] H - مخالفت
[643] A1، A2، Ç: ذوات
[644] صحيح البخاري (1/ 20) :

پادشاه جهان پناه قلب و جملهء جهان قالب مثابه سنده اولمغله اسمآء لطفيّه و قهريّه نگ احكامى ايله خاصيات مزبوره نگ آثارى سائر ناس و دوابّ و نبات و اشجار و ثمار اوزره جارى اولسه كركدر مثلا منطقهء بروجگ دورانى حيننده خاصّهء حقيقت محمديّه و خاصيّت حقائق انبيآ عكسنگ منتبع ومنتقش اولدوغى برج صفات لطفيهء الهيّه يه مقابل [17]/ السه كمال فضل و رحمت ونهايت لطف و شفقت خاصّه سنگ حكمين اخذا ايدوب جهت اخرادن وجه ارضده اولوالامره وانگ واسطه سيله سائر مخلوقاته مواجه كلدكده تمام صلاح و غايت رشد فلاح ظاهر اولوب صفات لطف و جمال و اوصاف جود و افضال ظهور و من كلّ الوجوه اتّباع سنّت رسول و اقتفاء آثار حضرت اصل الاصول صدور ايدوب ﴿وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾[645] فحواسنجه عموما عساكر اسلام و ولاة حكّام و علماى اعلام ايله ﴿أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾[646] مضمون شريفنه ما صدق و ﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾[647] نظم شريفنه مصداق ما نطق اولوب سعدايه رعايت ايله جزا و اشقيايه قانون سياستى اجرا صادر اولدوغندن ما عدا رأى صائب ايله سدّ ثغور و فكر ثاقب ايله تدبير امور جمهور اولنوب اجنحهء عدل و نصفت مبسوط و الويهء عزّ و نصرت قائمهء ثبات و استقامته مربوط اولمغله بدع ضالّه مرفوع و اموآء مضلّه بالكلّيه مدفوع اولوب عبّاد و زهّاد طريقهء عبادتده ثابت و قايم [18]/ و مجاهدان رياضت معتاد جادّهء استقامتده دائم اولدقلرى سبب ايله ﴿وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾[648] فحواسنجه آسمان فضل و احساندن باران رحمت نازل و افراد آفريده على حده خوان مكرمته نائل اولوب اراضى و بقاع معمور و بوادى وتلال ممطور اولمغله اول عصر و اوان دور نوشين روان كبى ضرب مثل و اول زمانده وضع اولنان قوانين مرضيّه صكره كلنلره دستور العمل اوله و امّا صفات قهريّه يه مقابل اولسه قضيّه معكوس و اهل ارضه احكام جلاليّه سببي ايله خاصّهء رحمت صفت قهر و شدّت صورتنده ظهور اتمكين طالعلرى منحوس اولوب مستحقّ رعايت مطرود و محروم و مستوجب تأديب و سياست مقبول و مرحوم اولمغله عصاة و اوباش امره اطاعتده سركشلك ايدوب باش قالدره لر فامّا حقيّت حقيقت محمديّه كمال قوّتده و پردهء ناموس شريعت احمديّه نهايت عصمتده [19]/ اولدوغى اجلدن «اَلْحَقُّ يَعْلُو وَ لاَ يُعْلَى عَلَيْهِ[649]» حكمى جارى ﴿وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ﴾[650] مقتضاسنجه فتنه و فساد وراء پردهء بطلانده متوارى اوله و على هذا القياس مدار خاصّهء حقائق اقطاب و اوليا و مظهر خاصّيت مساجد و معابد شرافت انتما اولان بروج معالى عروج مقابل صفات لطفيّه اولسه وجه ارضده عبادت و طاعت و طريقت حقّه دعوت اوزره اولانلرگ ارشادى نافذ و رائج و مقدمات ترغيب و ترهيبلرى ناتج اولوب اهالىء سعادت استماع وعظ و نصيحته رغبت و كثرت جماعت ايله مساجد و

" الحَلاَلُ بَيِّنٌ، وَالحَرَامُ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لاَ يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنِ اتَّقَى المُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ: كَرَاعٍ يَرْعَى حَوْلَ الحِمَى، يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ، أَلاَ وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلاَ إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ، **أَلاَ وَإِنَّ فِي الجَسَدِ مُضْغَةً: إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الجَسَدُ كُلُّهُ**، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الجَسَدُ كُلُّهُ، أَلاَ وَهِيَ القَلْبُ "

[645] [26/الشعراء: 215]

[646] ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ **أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ** يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴾ [5/المائدة: 54]

[647] ﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ **أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ** تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ [48/الفتح: 29]

[648] [72/الجن: 16]

[649] (أرشيف منتدى الألوكة - 1 (ص: 0)

[650] ﴿**وَقُلْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ** إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾ [17/الإسراء:81]

جوامعی عمارت ایدوب عبّاد و زوّار لیل و نهار مسلوب الاختیار اولوب لبیک کویان بیت الله حرام و مساجد با احترام جهتلرینه شدّ رحال و بند احرام ایدوب دوان و پویان اولمغله ﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ﴾[651] موجبنجه زمرهء اهل ایمان و طائفهء اهل تقوی [20]/ و ایقانگ نتایج طاعات و ثمرات عبادتی ظهور ایدوب وجه ارض برحسب ﴿اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ﴾[652] شیء انبات انواع نبات و اخراج اصناف حبّات ایله ﴿كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ﴾[653] مثالنه مصداق و اعجوبهء زرّاع متّفق الانفاق لولوب اهل زمین ﴿كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾[654] خطابی ایله محاطب و ﴿كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ﴾[655] امرینه امتثال ایله مطالب اوله لر و ینه مواجه صفات قهریّه اولسه امر بر عکس اولوب راه ارشاد بسته و بو سببدن قلوب رجال[656] اوتاد شکسته اولمغله محلّ شرّ و فساد و بقاع اهل زندقه و الحاد اولان بلادده ﴿لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا﴾[657] نتیجه سی ظاهر و ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾[658] موجبنجه[659] تغیّر احوال[660] روز روشن مثال بامر اوله وکذالک محلّ عکیس خواصّ نجوم سعادت و نحوست موسوم اولان برج صفات [21]/ لتفیّه یه مقابل اولدقده خاصّهء سعادت جهتندن اهل ارض اسباب دولت و سعادته تمسّک و اذیال رشد وهدایته تشبّث ایدوب فوائد عزّت دارینه فائز و عوائد رفعت نشأتینی حاوی و حائز اوله لر و غلبهء صفات لتفیّه سببی ایله حاصّهء نحوستگ حکمی جاری اولمیوب بو مرتبه ده سعادت و نحوست حدّ اعتدال و صورت اصطلاح اوزره زاویه لرنده اعتزال ده اولمغین لا له و لا علیه معناسی ظهور ایلیه وامّا صفات قهریّه یه محاذی اولدقده صفت قهر مقتضاسنجه خاصیت سعادت حکمین اجراده امتداد بولمیوب سریع الزوال اوله فامّا خاصّهء نحوست صفات قهردن تقویت بولوب حکمی بر سبیل کمال تمشیت بولغین ﴿أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾[661] فحواسنه ما صدق اولان اشقیا واسطه سیله اکثر بقاع و اغلب اقطاعده سفک دماء و هتک اعراض حرائر و اماء واقع و نهب و غارت و غصب و خیانت ایله احوال مختلّ و اموال [22]/ ضایع اولوب عسکر اسلامه بعض زمانده مانند غزوهء اخذ صورت انحراف و مزیت و بعض احیانده مثال غزوهء احزاب و خندق حصون و قلاعده تحصّنه عزیمت لازم اوله و لکن بو مرتبه لرده دخی ﴿لِيُحِقَّ[662] الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ﴾[663] موجبنجه نمونهء غزوهء حنین اوّلی صورت انکسار و قرار[664] و اخری حقیقت[665] ثبات و

---

651 ﴿**وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَى آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَفَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَرَكَاتٍ مِنَ السَّمَاءِ** وَالْأَرْضِ وَلَكِنْ كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ [7/الأعراف: 96]

652 ﴿يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُضْغَةٍ مُخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِنُبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّى وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ **اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنْبَتَتْ مِنْ كُلِّ** زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ [22/الحج: 5]

653 [48/الفتح: 29]

654 ﴿يَاأَيُّهَا الرُّسُلُ **كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا** إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴾ [23/المؤمنون: 51]

655 ﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ **كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ** بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ﴾ [34/ سبأ: 15]

656 H - رجال

657 ﴿الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ **لَهُدِّمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا** وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ [22/الحج: 40]

658 H + ﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ **إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ** وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ﴾ [13/الرعد: 11] A1، A2، Ç: ﴿**وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا**﴾ [17/الإسراء: 16]

659 A2:

660 H + تغیّر احوال

661 [2/البقرة: 30]

662 H + الله

663 ﴿**لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ** وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ﴾ [8/الأنفال: 8]

اصطبار[666] و قرار اولمغله ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾[667] مفحومنجه وخامت كار برحسب ﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ﴾[668] قلادهء كردن طوائف شآمت كردار اوله وامّا و ساوس شيطانيّه يه اسير و هواجس[669] نفسانيّتده جايگير اولوب عصمت الهيّه دن بى نصيب و خدمت مربّىء اديبهء قريب اولميوب اوديهء ضلالتده سرگشته و غريب اولان اهل هوا و صاحبان شرّت و شقا حكم نحوست ايله مقتضاى طبع حيوانيّت و موجب وصف بشريّت اوزره حركت ايدوب العياذ بالله استعداد سعادتى استحقاق شقاوته تبديل ونفوس ذميمه لرينى دركات بعد و حرمانه تنزيل ايليه لر.

[23]/ **اصل** تأثيرات اجرام فلكيّه على خلاف ما يزعمه المنجّمون الكذّابون من حيث ذواتها الاصليّة اولميوب احكام صفات جماليّه و جلاليّهء الهيّه سببى ايله اولدوغى محقّق و غاية الامر پرتو تأثير صفات زجاجهء اجرام مزبوره دن منعكس اولمه سى امر مصدّق در پس احكام جماليّه و جلاليّهء صفات ذوات موجوداته نزول و شخوص عامّهء مخلوقاته حلول اتدكده اوّلا بالذات افراد انسانيّه يه نازل بعده سائر اجناس معدنيّه و نباتيّه و حيوانيّه يه بالواسطه واصل اولور و مقرردر كه احكام مزبوره افراد مسفوره يه نزول ايلدكده سبيل خواطردن قلوب و ضمائره نازل اولوب بعده «إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الجَسَدُ كُلُّه»[670] حكمنجه آثار احكام مضغهء قلبدن منافذ اعضا وجوارحدن خارجه طلوع ايدر.

پس طائفه اهل سعادت بر موجب حديث «إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً فَأَمَّا لَمَّةً»[671] هر خاطره نگ اصل قلبده اولان منشأ و مبدأنى «الْمُؤمن كيس فطن»[672] [24]/ موجبنجه متانت فطانت و كياستى و رزانت حزم و فراستى ايله احساس و آلات افكار سبر و امتحانى منتهاى خواطرنگ قعرينه اغماس و اقماس ايديجك افعال و اطوارنى آثار سلف صالح معيارينه تطبيق و احوال و اسرارنى منطوق كتب شرعيّه يه توفيق جانبنه متوجّه اولدوغى اجلدن مذهب جبردن اعراض و خلاف اهل سنتدن اغماض ايدوب «اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ»[673] موجبنجه اختيار جزئنى كليّت ايله جانب خبره صرف و عنان عزيمتنى جهت شرّ و باطلدن سمت حقه عطف اتدكده «حُفَّتِ الْجَنَّةُ

---

664 A1،A2: فرار

665 H + حقيقت

666 A1: اصطرار

667 ﴿اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ وَمَكْرَ السَّيِّئِ **وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ** فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ فَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾ [35/فاطر: 43]

668 ﴿وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ **عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ** وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ [48/الفتح: 6]

669 A2 + هواجس

670 صحيح البخاري (1/ 20)
" الحَلاَلُ بَيِّنٌ، وَالحَرَامُ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهُمَا مُشَبَّهَاتٌ لاَ يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنِ اتَّقَى المُشَبَّهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ: كَرَاعٍ يَرْعَى حَوْلَ الحِمَى، يُوشِكُ أَنْ يُوَاقِعَهُ، أَلاَ وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلاَ إِنَّ حِمَى اللَّهِ فِي أَرْضِهِ مَحَارِمُهُ، أَلاَ وَإِنَّ فِي الجَسَدِ مُضْغَةً: **إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الجَسَدُ كُلُّهُ**، أَلاَ وَهِيَ القَلْبُ "

671 سنن الترمذي ت بشار (5/ 69)
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: **إِنَّ لِلشَّيْطَانِ لَمَّةً بِابْنِ آدَمَ وَلِلْمَلَكِ لَمَّةً فَأَمَّا لَمَّةُ** الشَّيْطَانِ فَإِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالحَقِّ، وَأَمَّا لَمَّةُ الْمَلَكِ فَإِيعَادٌ بِالخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالحَقِّ، فَمَنْ وَجَدَ ذَلِكَ فَلْيَعْلَمْ أَنَّهُ مِنَ اللهِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ وَمَنْ وَجَدَ الأُخْرَى فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ، ثُمَّ قَرَأَ {الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ} الآيَةَ.

672 نوادر الأصول في أحاديث الرسول (4/ 26)
قَالَ رَسُول الله صلى الله عَلَيْهِ وَسلم **الْمُؤمن كيس فطن** حذر وقاف متثبت لَا يعجل عَالم ورع وَالْمُنَافِق همزَة لُمزَة حطمة كحاطب ليل لَا يُبَالِي من أَيْن كسب وفيم أنْفق
سُئِلَ ابْن عَبَّاس رَضِي الله عَنْهُمَا عَن أبي بكر رَضِي الله عَنهُ فَقَالَ كَانَ كالخير كُله من رجل كَانَ فِيهِ جدة

673 صحيح البخاري (6/ 171)
«**اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ**، أَمَّا مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ السَّعَادَةِ فَيُيَسَّرُ لِعَمَلِ أَهْلِ السَّعَادَةِ، وَأَمَّا مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الشَّقَاءِ فَيُيَسَّرُ لِعَمَلِ أَهْلِ الشَّقَاوَةِ»

بِالْمَكَارِهِ، وَحُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ»[674] فحواسنجه مکروهات مجاهده ومخالفت هواناری ضمننده اولان نوری نور فراست ایله کورب **مثنوی**

چشم بندست آتش از بهر حجیب

رحمتست این سربر آورده ز جیب[675]

مفحومنجه صورت آتش بر چشم بندو حجاب ﴿بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ﴾[676] [25]/ دیوب صورت ناری خلافا للنفس و الهوآ قبول و اختیار اتمکله ﴿وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى(40) فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى﴾[677] مصداقنجه باطننده اولان انوار و جنات شاملة الانهار ایچنده ﴿لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ (21) خَالِدِينَ فِيهَا﴾[678] موجبنجه نعمت داءمه ایله اقامت و قرار ایدر و بونلرگ خلافی اولان اهل شقاوت و حماقت اصلیّه و سخافت عقلیّه سی مقتضاسنجه مبداء خواطر و منشاء سرائر ضمائر تشخیص ایله موفّق اولمامغین پردهء نار و غطای شرار مستجلب الاشرار اولان لذائذ عاجله و شهوات بی حاصله میل ایدوب و اختیار جزئینی بالکلیّه صورت سرورده اولان شروره صرف ایدوب ﴿فَأَمَّا مَنْ طَغَى (37) وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا (38) فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى﴾[679] فحواسنجه زیر پرده ده اولان نار آکله الناس والاحجار و ورای حجاب صورت انوارده اولان دار البوار قعرنده ﴿لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ (106) خَالِدِينَ فِيهَا﴾[680] مفهومنجه نقمت باقیه ایله بر سبیل [26]/ دوام استقرار ایدر.

اصل شریف فهم و ادراک و عقل درّاک ایله خیر و شر تشخیص و حق باطل ما بینی تفریق و تشقیص اولنوب انجق سنهء غفلتدن تنبّه و جهت خیره توجّهه اولنور لکن کمال نجات و خلاص و تحصیل مأمن و مناص بی دلالت پیر متعسّر و بی وسیلت مرشد دستکیر متعذّر اولمغین **مثنوی**

پیر را بگزین که بی پیر این سفر

هست بس پر آفت و خوف و خطر[681]

آن رهی که بار ها تو رفتهء

بی قلاووز اندران آشفتهء[682]

پس رهی را که ندیدستی تو هیچ

هین مرو تنها ز رهبر سر مپیچ[683]

پیر ما لابدراه آمد ترا

---

[674] صحيح مسلم (4/ 2174) : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «**حُفَّتِ الْجَنَّةُ بِالْمَكَارِهِ، وَحُفَّتِ النَّارُ بِالشَّهَوَاتِ**»

[675] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 274, 800. beyit

[676] ﴿يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ **لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ**﴾ [57/الحديد: 13]

[677] [79/النازعات: 40], [79/النازعات: 41]

[678] ﴿يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ **لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ (21) خَالِدِينَ فِيهَا** أَبَدًا إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ [9/التوبة: 21، 22]

[679] [79/النازعات: 37-39]

[680] ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ **لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ (106) خَالِدِينَ فِيهَا** مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ [11/هود: 106-107]

[681] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 293, 2984. beyit

[682] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 293, 2985. beyit

[683] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 2, s. 293, 2986. beyit

در همه کاری پناه آمد ترا[684]

پیر باید، راه را تنها مرو

از سر عمیا درین دریا مرو[685]

مفهومنجه عنان اختیاری دست پیره تسلیم و لوازم رضا و تسلیمی خدمتنه تقدیم اتمک کرکدر تا که پر روشن ضمیر که حدّ ذاتنده پیر پرور و مرشد هزور اولوب کابرا عن کابر نفس شریف [27]/ محمدی یه وارث و واحداً بعد واحد تخم سرّ احمدیً مزرع استعداد نه حارث اولمش اوله اول طالب سعادته دست تصرّفی دراز و مظهر اولدوغی فیوض الهیّه ده کندویه انباز ایدوب سبیل سمعندن نفث نفس ایله قلبی شمعنی اشعال ایدوب و توحید عام و توحید حاص و اسم هویه امر اشتغال ایلیه.

فائده توحید عام صدر انبیآ حضرت محمّد مصطفایه صلّی الله علیه و سلّم قبل الهجرت مکّهء مکرّمه ده نازل اولان کامهء طیّبهء لا اله الآ الله ایله در که زمرهء مؤمنینه تلقین اتمکله مذاق جانلرندن مرارت جهالتی ازاله و جوام حلاوت ایمانی اناله ایدوب «ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا»[686] حدیثی موجبنجه ربوبیت حضرت قدّوس سلام و حقیّت دین اسلام و رسالت و نبوّت حضرت محمد علیه الصلوة و السلامه رضا تحصیل [28]/ اتدکلری اجلدن طعم ایمانی ذائق و چاشنیء شوق و محبتی ذوق اتمکله کمال ایمان و ایقانه آرزومند و ثائق اولمشلر ایدی و توحید خاص ینه اول کلمهء طیّبه ایله در که مکرّرا خاصیّات اخری ایله بعد الهجره مدینهء منوّره ده نازل اولوب بعد التلقین صحابهء کزینده آثار یقین پیدا یوما فیوما کمال ایمان و نهایت ایقان واتقان هویدا اولدوغندن ما عدا آثاری ایله هر برینگ کوگلی شاد و شن و انواری ایله جمله سنگ قلبی منوّر و روشن اولوب کندولردن بی اختیار آثار توحید ایله نیچه کرامات وخوارق عادات ظهور ایدر ایدی.

پس مرشد کامل بو ایکی قسم توحیدی وهوا سمنی که زبدهء حصوصیّت توحید و آلت تفرید و تجرید در مرید صادقه تلقین و وظیفه اشتغالنی تعیین ایدوب مداومت اتدرمکله بر حسب قلب المؤمن بیت الله خانهء خاص الهی و مهبط نفحات و تجلیّات نامتناهی اولان بیت قلبی مفتوح الباب و مرفوع الحجاب اولوب امداد پیر صاحب [29]/ ارشاد ایله اول اوج کلمهء طیّبهء داخل خانهء قلبده درون کعبده اولان اعمده ثلثه مثالی نوردن اوج ستون اولور و چون سعت خانهء قلبه حدّ و غایت و علوّ سقفنه نهایت یوقدر ذکر اتدکجه ستونلر دخی بلند و کتدکجه عالی و دلپسند اولدوغندن ما عدا اول خانهء خاصه خدمت ایچون ولد قلب دیدکلری طفل معنوی وجوده کلوب ذکر اولنان اوج عدد ستون قوّیة المتونه صیقل و جلا و یرمکه مشغول و ستونلر دخی مجلاّ و مصقول اولور.

پس خارج حرم اولان نفس خناس کثیر الوسواس جهتنه برر وزن روشن آچلوب انلر دخی نظر قلدقده اول ستونلر که نوری کندولره منعکس و اول نور ایله کندولرگ رسمی ستونلرده منتقش اولوب از قدم تا فرق انواره غرق اولدقلرینی مشاهد ایدنجه حوش حال و مسرور البال اولورلر و امّا سالک کثرت ذکرده مساهله اتدوکی سببدن ده لد

---

[684] Attâr, Mantıku't-Tayr, http://ganjoor.net/attar/manteghotteyr/ozr-morghan/sh2/, 26/05/2019, saat: 00:26

[685] Attâr, Mantıku't-Tayr, http://ganjoor.net/attar/manteghotteyr/ozr-morghan/sh2/, 26/05/2019, saat: 00:30

[686] صحیح مسلم (1/ 62) :أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ: «**ذَاقَ طَعْمَ الْإِيمَانِ مَنْ رَضِيَ بِاللهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا**»

قلب دخی صیقل وجلاده مسامحه ایله [30]/ ستونلرک نورینه نقصان طاری اولوب نفس خناس نظر اتدکلرنده اول انواری کوره میوب صورت قبیحهء قدیمه لرن کورمکله سالکه ذکر ایله دیو تقاضا ایدرلر.

پس بو مرتبه ده سالک صادق[687] ولکن الله اعاننی فاسلم جنّی[688] مضمونی ایله متحقق اولور بعده خانهء قلب سالکدن سواد اعظم حقیقت محمدیّه طرفنه بر قپو اچلوب هر جهتدن انواع انوار صاچلور و حقیقت محمدیّه یه ابتداء ظهورنده نبوّت شریفه ظرف و شرّت اتّصاللرندن حقیقت محمدیّه دخی نبوّت شریفه یه ظرف اولوب ایکیسنه دخی اسم ذات ظرف اولمش ایدی.

پس دلالت مرشد ایله سالکگ توجّهی اول جهته اولنجه بادی نظرده بصر بصیرتی اسم ذاته متعلّق اولوب وقوّت نور توحید ایله کشف غطا ایدوب ظرفدن مظروفه که حقیقت محمدیّه در نظر اتدکده حقیقت محمدیّه انوار بی شماری ایله ذات سالکه منعکس اولوب سالک دخی ذاتنده منعکس اولان حقیقت محمدیّه ایله کندو عکسنی حقیقت محمدیّه ده مرأتنده[689] [31]/ مشاهده قلنجه **شعر**

مصطفار از فضل یزدانی
کشته امدر متابعت ثانی
بره سنتش فروشده ام
تا بحدّی که جمله او شده ام[690]
مضمونی ایله متحقّق اولور.

بعده بو مقام دن بی جهتلگ جهتنه برر وزن کشاده و سالکگ منتهای آمالی مهیآ و آماده اولور و چون آفتاب عالمتابه نظر ایدن کمسنه نگ دیده سی خیره و صفای نور بصری تیره اولوب چشمهء آفتابه نظر بلکه کندودن خبر میسّر اولدوغی کبی بو مقامگ سیرنده دخی بصر ادراک علیل و بیان کیفیّتنده لسان تعبیر کلیل اولوب ما وراسندن کلام ممنوع و حرام در عنان سمند تقریر کشیده و سر کمیت تحریر چویریلوب آرمیده قلنمق لازم و واجب و متحتّم در

مصراع

آنراکه خبر شد خبری باز نیامد[691]

مثنوی

عارفان که جام حق نوشیده اند
رازها دانسته و پوشیده اند[692]
هر که را اسرار کار آمو ختند
مهر کردند و دهانش دو ختند[693]

---

[687] H + صادق
[688] Kelâm-ı kibar
[689] H- مرأتنده
[690] Kaynağına ulaşılamadı.
[691] Sâdî, Gülistan, Dibâce, Bkz. 191. dipnot
[692] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 66, 2239. beyit

سر غیب آنرا[694] سزد آموختن
که ز گفتن لب تواند دو ختن[695]
[32]/ گوش آن کس نوشد اسرار جلال
کو چو سوسن صد زبان افتاد و لال[696]
تا نگوی سر سلطان را به کس
تا نریزی قند را پیش مگس[697]
در خور دریا نشد جز مرغ آب
فهم کن والله اعلم بالصواب[698]

اصل معلوم اولی الابصار و مضبوط زوی الاعتبار در که بر سالک قاطع المسالکه اصل سابقده مذکور و مشروح اولان ابواب علی الوجه المزبور مفتوح اولنجه امتحانات الهیّه بی حد و غیر متناهیه اولوب هرکس محکّ اعتبارده کامل العیار و هرکشی میزان اختبارده همسنک معیار بولنمامغین سراپردهء حقیقته یول بولمق و خلوت سرای دولت و سعادتده محرم مقبول اولمق اعز من الکبریت الاحمر اولوب هر کشی یه مقدور و میسّر دکلدر و بو مجملگ تفصیلی و اشبو مقدّمه نگ نتیجه سی تحصیل بو اسلوب اوزره در که بر مقتضای حدیث قویّ الاقتضای «إِنَّ بني إسرائيل تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً»[699] [33]/ امّت دعوت محمدیّه ایچونده امّت اجابت یتمش اوج فرقه اولوب یتمش ایکیسی اهل نار و بر فرقه سی مظهر نور و محرم اسرار اولمشدر که ذیل حدیث شریفده مذکور«مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي»[700] ما صدقی اولان فرقهء ناجیه اولوب و السنهء علماده امت متابعت و اهل سنّت دیمکله مذکور اولوب سنّت سنیّهء[701] نبویّه ایله آرسته وعقائد صحیحهء مستقیمه ایله پیراسته[702] ایکن بین الخف والرجاء یا ربّ سلّم دیننا دیو دعا ایدرلر و بر اعتبارده دخی علی الاجمال بو یتمش اوج فرقه ایکی قسم اولوب بر قسمی کثافت باطنه لری ایله بر ظلمته و بر قسمی صفای طینتلری ایله بحر صفوته دشمشدر بر ظلمته دوشنلر حجاب کثیف طینتلری سببندن خاک مذلّته دوشدوکلرین فهم ایده میوب

---

693 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 66, 2240. beyit
694 H: اورا
695 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 6, s. 259, 3377. beyit.
696 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 23, 21. beyit
697 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 22, 20. beyit
698 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 6, s. 260, 3378. beyit
699 سنن الترمذي ت شاكر (5/ 26)
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بني إسرائيل حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ، حَتَّى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمَّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ، وَ**إِنَّ بني إسرائيل تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا مِلَّةً وَاحِدَةً**»، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللَّهِ؟ قَالَ: «مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي»: «هَذَا حَدِيثٌ مُفَسَّرٌ غَرِيبٌ لَا نَعْرِفُهُ مِثْلَ هَذَا إِلَّا مِنْ هَذَا الْوَجْهِ
700 سنن الترمذي ت بشار (4/ 323)
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيَأْتِيَنَّ عَلَى أُمَّتِي مَا أَتَى عَلَى بني إسرائيل حَذْوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ، حَتَّى إِنْ كَانَ مِنْهُمْ مَنْ أَتَى أُمَّهُ عَلَانِيَةً لَكَانَ فِي أُمَّتِي مَنْ يَصْنَعُ ذَلِكَ، وَإِنَّ بني إسرائيل تَفَرَّقَتْ عَلَى ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، وَتَفْتَرِقُ أُمَّتِي عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ مِلَّةً، كُلُّهُمْ فِي النَّار إِلاَّ مِلَّةً وَاحِدَةً، قَالُوا: وَمَنْ هِيَ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: **مَا أَنَا عَلَيْهِ وَأَصْحَابِي.**
701 H + سنیّهء
702 A1 - وعقائد صحیحهء مستقیمه ایله پیراسته

﴿يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ﴾[703] موجبنجه كندولرين بر حيثيّت اوزره كمان ايدوب [34]/ بحر صفايه دوشمش صنورل فامّا فى الحقيقته ﴿كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً﴾[704] حسبنجه و ادىء هيمان و بو ادى خسرانده شراب ناب كمان اتدكلرى عين سراب ﴿يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾[705] موجبنجه سر راه ضلا لت و حرمان و منزلكاه جهالت و خذلانده قابل عمراندر ديو بنيادنه مباشر اولدقلرى بنيان مصدوق ﴿عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ﴾[706] بيت و امن عنكبوت وار بر ويرانهء يباب و خراب اولوب بر موجب ﴿لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ﴾[707] طرح اتدكلرى اساس قواعد باعث مزيد ريبت و سوء عقائد و تمهيد اتدكلرى بساط مقاعد موجب مزيّت شكّ و منافى نعمت طمانينت اولوب مزاحم موائد عوائد اولمغله بر حسب ﴿وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا﴾[708] نعيم خلود و اقامت ايله مستقر اولدقلرى دار شقاوت ما بينندە مصداق و بينهما حجاب اولدى و امّا بحر صفوته دوشنلر صفاى مشربلرندن [35]/ مقابله لرنده اولان ساحهء خاک ظلمتى مشاهده قلدقلرنده كمال حزم و احتياط لرندن كندولرين خاک ذلّته دوشمش خيال ايدوب زياده خوف و خشيت و نهايت رعب و رهبتلرى سببى ايله مستغرق بحر صفا ايكن ينه طالب دريا اولورلر لا جرم ﴿تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا﴾[709] فحواسنجه مبشران ملاء اعلا عالم بالادن ﴿لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ﴾[710] خبر بشارتن ايصال و سرادقات امن و طمانينتى حبال متينهء ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾[711] ايله خلوتخانهء حاللرينده ارخا و اسبال ايدرلر **مثنوى**

هر كه ترسد مرورا ايمن كنند

مرد دل تر سنده را ساكن كنند[712]

لا تخافوا هست نزل خائفان

هست در خور از براى خاءفان[713]

اصل فرقهء ناجيه دخى ايكى قسم اولوب بر قسمى انلردركه همتّلرنده قصور و سعى و عزيمتلرنده هستى و فتور اولمغله مراتب عليه وصولنه طالب و تكميل نفسه راغب [36]/ اولميوب عوام مؤمنين و اشخاص موحّدين زمره سندن و اهل سنّت عدادندن اولمغله يا واسطهء شفاعت شافعين و يا محض عنايت ارحم الراحمين ايله عاقبت فائز خلاص و نجات و واصل بعضى درجات اولوب خوف و خواطردن امين و بر كوشهء سعادتده مكين اولورلر بر قسمى دخى انلردركه كمالات انسانيّهء تحصيل و حيثيّات استعداديّهء تحميل ايدوب بو عالده مرتبهء ارشاد و دعوت ايله ممتاز

---

[703] ﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ **وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ** أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ [58/المجادلة: 18]

[704] ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ **كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً** حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِنْدَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ [24/النور: 39]

[705] ﴿الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ **يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا**﴾ [18/الكهف: 104]

[706] ﴿أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ عَلَى تَقْوَى مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ خَيْرٌ أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ **عَلَى شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَانْهَارَ** بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ [9/ التوبة:109]

[707] ﴿**لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ** إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ [9/التوبة: 110]

[708] ﴿**وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا** فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ [36/يس: 9]

[709] ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا **تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا** بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ [41/فصلت:30]

[710] ﴿وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا **لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا مُنَجُّوكَ** وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ﴾ [29/ العنكبوت: 33]

[711] ﴿**أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ** وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ [10/ يونس: 62]

[712] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 430, 1455. beyit

[713] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 430, 1454. beyit

و اول عالمده مقام شفاعت و شهادت ایله سر افراز اولورلر و بونلر انلردرکه «مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُو»[714] موجبنجه موت ارادسی ایله میّت ولمق ایچون نطع قضا ده کردن رضای ﴿أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ﴾[715] مضموننه ما صدق اولمش بر پیر دیرگ شمشیر برّان ماسوی پر آننه قرشو طوتوب و کالمیّت بید الغسّال وجودنا بو دنی تخته بند تسلیم اوزره جماد مثال اتدکدن صکره محلّ سوآل و جواب اولان قبر جسدده مجاهده و ریاضات ایله[716] قبل نزوله[717] ذائق مرارت عذاب اولدوغندن ما عدا[718] [37]/ «حَاسِبُوا أَنْفُسَكُمْ[719] قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا»[720] مفهومنجه محاسبهء اعمال و موازنهء اطوار و احوال ایدوب متین طبقات سبعهء جحیم صفات اوزره کشیده اولوب «أدقّ من الشعر و أحدّ من السیف»[721] اولان صراط شرع بی این و کیف اوزرندن کمال استقامت و نهایت سرعت ایله کالبرق الخاطف کذار اتدوکی سببدن ﴿وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا﴾[722] حقیقتندن واقف و خبردار اولمیوب داخل جنات عالیهء مقامات وراقیء درجات رفیعهء کمالات و آخر[723] **بیت**[724]

اصل جنّات جنّة الذّات است

عرضها الارض والسموات است[725]

حسبنجه واصل مقام قرب حضرت ذات اولهلر.

اصل فرقهء ناجیه عدادندن بلکه تحصیل کماله عازم اولان افرادندن اولوب لکن بر مقتضای قضای الهی صحیفهء حالی عنوان شقاوت ایله معنون و دفتر اعمالی انواع خسارت ایله مدوّن اولانلرگ بعضی دخی مسالک اهل سعادته سالک و فی الجمله نگ و پوی ده قوّت استدراجیّه یه مالک اولوب سعدا ایله مختلط و مربطلرن مرتبط اولدقلری سببدن ﴿لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾[726] «إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا[727]» حکمنگ اظهاری ایچون [38]/ هر دانهء مرام تحتنده مکر و امتحاندن نیچه دام نهاده و هر کمین هموار زمین ایچنده فتنه وابتلادن صد هذار سهام آماده اولمشدر.

---

[714] حاشية السندي على سنن ابن ماجه (1/ 59)
قَوْلُهُ: (شَهِيدٌ يَمْشِي عَلَى وَجْهِ الْأَرْض) قِيلَ: إِنَّهُ قَدْ ذَاقَ الْمَوْتَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَهُوَ حَيٌّ لَمَّا قِيلَ: **مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا** أَو الْمُرَادُ بِالْمَوْتِ عَلَى هَذَا الْغَيْبُوبَةِ عَنْ عَالَمِ الشَّهَادَةِ بِالِاسْتِغْرَاقِ فِي ذِكْرِ اللَّهِ وَمَلَكُوتِهِ وَالِانْجِذَابِ إِلَى جَنَابِ قُدْسِهِ وَقِيلَ: أَيْ أَنَّهُ ذَاقَ أَلَمَ الْمَوْتِ فِي اللَّهِ وَهُوَ حَيٌّ فَهُوَ لَمَّا ذَاقَ مِنَ الشَّدَائِدِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَأَنَّهُ مَاتَ وَقِيلَ

[715] ﴿**أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ** وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [6/الأنعام: 122]

[716] H - مجاهده و ریاضات ایله

[717] H + قبل نزوله

[718] H - عدا

[719] H، A1، A2، Ç - أَنْفُسَكُمْ

[720] سنن الترمذي ت شاكر (4/ 638)
" وَيُرْوَى عَنْ عُمَرَ بْنِ الخَطَّابِ، قَالَ: " **حَاسِبُوا** أَنْفُسَكُمْ **قَبْلَ أَنْ تُحَاسَبُوا**، وَتَزَيَّنُوا لِلْعَرْضِ الأَكْبَرِ، وَإِنَّمَا يَخِفُّ الحِسَابُ يَوْمَ القِيَامَةِ عَلَى مَنْ حَاسَبَ نَفْسَهُ فِي الدُّنْيَا وَيُرْوَى عَنْ مَيْمُونِ بْنِ مِهْرَانَ، قَالَ: «لَا يَكُونُ العَبْدُ تَقِيًّا حَتَّى يُحَاسِبَ نَفْسَهُ كَمَا يُحَاسِبُ شَرِيكَهُ مِنْ أَيْنَ مَطْعَمُهُ وَمَلْبَسُهُ»

[721] أرشيف ملتقى أهل الحديث - 1 (134/ 220)
فالله يرضى بأقل من الأولى و يسخط بأقل من الأخرى فصراط القلب صراطاً أدقّ من الشعر و أحدّ من السيف...

[722] ﴿**وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا** كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا﴾ [19/مريم: 71]

[723] A2، Ç: بالاخره

[724] A2: نظم

[725] Câmî, https://ganjoor.net/jami/7ourang/7-1/sd1/sh148/, 23/05/2019, saat: 17:00

[726] ﴿**لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ** وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ [8/الأنفال:37]

[727] صحيح مسلم (2/ 703)
قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَيُّهَا النَّاسُ، **إِنَّ اللهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا** ، وَإِنَّ اللهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ

پس اولکه مرغ زیرک وار «الْحَزْمُ سُوءُ الظَّنِّ[728]» موجبنجه احتیاط و حزم و اجتناب جزم ایله دام اختیاردن برکنار و سهام فتنهء جان شکاردندر پی فرار اوله عاقبت آشیانهء سعادت نشانهء مقصودنه واصل ووحدتخانهء جناب معبودنه داخل اولور حاصل کلام و نتیجهء مرام اولدرکه مبداء سلوکدن منتهای وصوله وارنجه یتمش بیگ حجاب و وجه مقصوده اون سکزبیگ عالمدن نقاب وار دیو که کثرت سرادقات جلال وعزّت وصول مجالی و مشاهد جمال بر کمال دن تعبیر ایدرلر سالک صادق «مَنِ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ[729]» خبرندن حذار اعلامی همّت و تصحیح نیّت ایدوب هرآن وهر ساعت استعدادی حسبنجه حجب مزبورهء رفع و مسافات عوالم مذکورهء قطع ایله مراتبنده ترقّی و کتدکجه لیت و لعلّ دیو پیشکاه حضرت اجلّی تمنّی و ترجّی اتدکده هر نه مقامه واصل اولسه مادونی اولان مرتبه دن [39]/ اعلی اولوب[730] هر مقامده بر برندن بهتر بر علم جدید و فهم سدید حاصل اولمغین[731] ذات سالکه صفت عزّت ساری و دغدغهء انانیّت طاری اولمسه اولمز.

پس اول صاحب دولت که تعلیم پر ایله ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾[732] نطوقنجه اول سر مستلک ایچنده ذوق ایمان جام تمام عبودیّت و ایقاندن ایدوکنه عقیده سنی احکام و اتقان اتمش اوله **بیت**

أشاهدُ معنىَ حُسْنُكُمْ فَيَلَذّ لي

خُضُوعي لَدَيْكُمْ في الهوى و تَذَلّلي[733]

مفهومنجه مزید تذلّل و حضوعی نقل عشرت و مزیّت تلذّذ تعبّد و خشوعی قرین تنعّم مسکنت و استکانت ایدوب صورت باطنیّه سی رفعت بولدقجه[734] صورت ظاهریّه سنی تذلیل و نفسنی «فَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ»[735] منزلنه تنزیل اتمکله آخر الامر شاهد مقصودی درکنار و سریر رفعتّده[736] برخوردار اولور و اول بی سعادت که مدارج استدراجده ترقّع صورتنی استحقاق ذاتیسی خیال ایدوب تحصیل سرور انانیّت و کسب غرور شیطانیّت ایلیه عاقبة الامر ابلیس پر تلبیس مثال مقاعد عزّ و جلال دن مطرود و[737] محروم [40]/ و کواکب عذاب و نکال[738] ایله مرجوم اولمق مقرّردر که اول بی دولت دخی بی سعادت ازلی و مفتون و ممتحن اصلی ایکن وجه ارضده ایلدوکی عبادت و عملی صورتندن سیر و سلوکی اطباق سبع سموآتدن جنات عالیاته منتهی و منصب تعلیم ملائکه کندویه منتمی اولیجق اول مقامه کلنجه هر مرتبه ده تحصیل ایلدوکی عزّتگ مبداء و منشأنی بی دلیل و مرشد اولمغله فهم

---

[728] مسند الشهاب القضاعي (1/ 48) قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «**الْحَزْمُ** سُوءُ الظَّنِّ»

[729] حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (8/ 35)
قَالَ: «**مَنِ اسْتَوَى يَوْمَاهُ فَهُوَ مَغْبُونٌ** وَمَنْ كَانَ غَدُهُ شَرًّا مِنْ يَوْمِهِ فَهُوَ مَلْعُونٌ وَمَنْ لَمْ يَتَعَاهَدِ النُّقْصَانَ مِنْ نَفْسِهِ فَهُوَ فِي نُقْصَانٍ وَمَنْ كَانَ فِي نُقْصَانٍ فَالْمَوْتُ خَيْرٌ لَهُ»

[730] A1، A2، Ç: اولمغین

[731] A1، A2، Ç: اولدغی سببدن

[732] ﴿يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ **وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ** وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [63/المنافقون: 8]

[733] İbn-i Fâriz, https://www.aldiwan.net/poem1523.html, 24/05/19, saat: 15:30

[734] A1، A2، Ç: گلدکجه

[735] المعجم الأوسط (5/ 140)
«أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَدَحٍ فِيهِ لَبَنٌ وَعَسَلٌ، فَقَالَ: شَرْبَتَيْنِ فِي شَرْبَةٍ؟ وَأُدْمَيْنِ فِي قَدَحٍ؟ لَا حَاجَةَ لِي بِهِ، أَمَا إِنِّي لَا أَزْعُمُ أَنَّهُ حَرَامٌ، أَكْرَهُ أَنْ يَسْأَلَنِي اللَّهُ عَنْ فُضُولِ الدُّنْيَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ، أَتَوَاضَعُ لِلَّهِ، **فَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ**، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّهُ، وَمَنِ اقْتَصَدَ أَغْنَاهُ اللَّهُ، وَمَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ الْمَوْتِ أَحَبَّهُ اللَّهُ»

[736] A1، A2، Ç: اوزره

[737] H - مطرود و

[738] A1، A2، Ç: خسران و ضلال

اتميوب و صورت باطنيّه سى شرف و رفعت بولدقجه صورت ظاهر سينده دخى عظمت اثبات[739] ايدوب بر موجب «مَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ اللَّه»[740] صورت باطنيّهسى ﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ﴾[741] فحواسنجه كمال زلّت و حقارته دوشدوكين اذعان اتمدوكى اجلدن اول مقامه كلنجه تحصيل ايلدوكى استكبار و انانيّت غشاوهء بصر بصيرتى اولوب نسخهء جامعهء آدم مكرّمه سجده ايله سرفرو ايدوب مضمون حقيقتنه دقّت مطالعه ايله مأمور اولدقده نظر كج بين حول اثرى پردهء ماوطين دن كذر اتميوب و **بيت**[742]

شرف نفس به جودست و كرامت به سجود

هر كه اين هر دو ندارد عدمش به ز وجود[743]

[41]/ مضموننده بى خبر اولوب مكابره و عناد و بحس و جدال بى سداد ايله انا خير كلامنى كويان و ﴿خَلَقْتَنِي مِنْ نَار﴾[744] واديلرنده طغيان و عصيان ايله بويان اولمغين درجات استدراجيّه سندن دركات استعداديّه سنه سقوط و اعلاى عليّين دن اسفل سافلينه هبوط ايدوب مردود ايدى و مطرود سرمدى اولمشدر.

پس بو بى سعادتگ اثرينه اقتفا و سنّت سيّئه سنه اقتدا ايدن بى دولت دخى صورت سلوكنده واصل اولدوغى مراتب ده صورت باطنيّه سنه حاصل اولان رفعت صورت ظاهريّهسنه مورث كبر و عظمت اولمغين عقل سخيف و ادراك ضعيفى اول صورت عظمت آيينهء عبوديتنده منعكس اولان كبريای حضرت ربّ العزّت ايدوكين احاطه اتميوب كندو عزّت ذاتيه سى خيال اتدوكى سببدن بر موجب «الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، قَذَفْتُهُ فِي النَّارِ»[745] مبتلاى آتش هجران و دورى و كرفتار بلاى حرمان و مهجورى [42]/ اولور.

فائده ابليس لعين مرابت سافله ده ايكن مأمور اولسه تأخير و تراخى اتميوب سجده ايده ايدى فامّا ﴿إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا﴾[746] فحواسنجه ميدان امتحانه دعوتده امهال و صورت اهمال اولنمغله كبر و نخوتى ازدياد و جبر و انانيّتى امتداد بولوب آخر سركشلك واديلرينه سالك و اول بوادى ده هالك اولدى.

حصّه سالك طريقهء كثيرة المسالك و عازم حقيقت عظيمة المهالك سر منزل مطلوبه واصل و درون سراپرده محبوبه داخل اولمق ديلسه كركدركه حجب مذكورهء واحدا بعد واحد رفع و عوالم مسفوره ده مسافات و مقاماتى[747] قطع اتدكجه هر مرتبه ده حاصل اولان علم ما فوقى اولان مقامى فهم ايچون ويرلدوكين بيلوب و بالفعلى اولان مرتبه تنعمنه شفيته و بوندن ايلرو نه اوله ديو فريفته اولميوب **مثنوى**

اى برادر بى نهايت در گهيست

---

[739] A1، A2، Ç: مشاهده

[740] تخريج أحاديث الإحياء = المغني عن حمل الأسفار (ص: 57) «**من تكبر وَضعه الله** وَمن تواضع رَفعه الله»

[741] ﴿**ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ** أَيْنَ مَا ثُقِفُوا إِلَّا بِحَبْلٍ مِنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِنَ النَّاسِ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ [3/آل عمران: 112]

[742] H - بيت

[743] Sâdî, Gazeliyat, Gazel 26, https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghazal2/sh26/, 05/07/2019, saat: 19:56

[744] ﴿قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ **خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ** وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾ [7/الأعراف: 12]

[745] سنن ابن ماجه (1397/2) : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، يَقُولُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ: «**الْكِبْرِيَاءُ رِدَائِي، وَالْعَظَمَةُ إِزَارِي، فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا، أَلْقَيْتُهُ فِي النَّارِ**»

[746] ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ خَيْرٌ لِأَنْفُسِهِمْ **إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ لِيَزْدَادُوا إِثْمًا** وَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ [3/آل عمران: 178]

[747] H + مسافات و مقاماتى

هر کجا که می رسی[748] بالله مأیست[749]

فحواسنجه **بیت**

هزار بحر کشیدم هنوزیگ جرعه[750]

[43]/ اکر بدست من افتدبجان خرید ارم[751]

دیوب بر مقامده قرار و واصل درکاه اولمینجه بر آن اصطبار ایلمدوکندن ما عدا هر مقامده کندو ذاتنده مشاهده اتدوکی شرافت و رفعت وسیلهء کمال عبودیّت ایله متجلّی اولان کبریا و عظمت جناب احدیّت ایدوکین بیلوب راه تذلّل و افتقار وطریق تنزّل انکسارده مرکب کمال عبودیته سوار و مطیّهء نهایت عبودیّتده استوار اوله و الاّ بی سعادت مزبور وار مردود باب و مهجور اعتاب رفعت قباب اولوب داخل دار البوار اولمق مقرّردر.

اصل بلافصل ارباب عقل و اولی النهی یه معلوم و اصحاب فراست و ذوی الحجی یه ظاهر غیر مکتوم در که هر نوع مثال و هر کونه صورت و تمثال که صحیفهء شریعت و طریقت و حقیقت اوزره تصویر و اطراف و حواشیسی مسطرهء اصول و حکمت ایله تحریر اولنمیه.

[44]/ نظّارکان پر اعتبار قتنده حوذهء قبولدن خارج و تماشاکنان ذوی الابصار حضورنده بر کالهء کاسد غیر رایج اولور بناءً علی ذالک اصل سابقده ذکر ازلنان عوالمگ نسبته الی ذات السالک مبدائی مثال مرتبهء شریعت و منتهاسی صورت مقام حقیقت و اوسط و اثناسی مثابهء رتبهء طریقت اولوب مرتبهء شریعتده کسب اولنان فهم ایله طریقت معلوم و رتبهء طریقتده کشف اولان علم ایله مقام حقیقت مفهوم اولدوغندن ما عدا عکس قضیّه ده ببنه کُنه شریعت علم طریقتله مضبوط و نهایت طریقت ادراک حقیقته مربوط اولمغین بری برنه موقوف صورت ظرف و مظروف اولوب و صول الی الحق بونلرگ ما وراسنده و بوجمله نگ منتهاسنده اولسه کرکدر.

فائده و چون هر حقیقتگ بو عالمده صوت مثالسی موجود و هر ماهیّتگ مثال خارجیسی ممکن الوجوددر شریعت و طریقت [45]/ و حقیقته دخی طوائف بشر و سکّان مدر و وبردن برر مثال اولوب انلر ایله حقیقتلرینه استدلال اولنور مثلا مرتبهء شریعته مثال علمآء مکثّر الامثالدر که بدنلری صندوق و دلّلی مفتاح اولوب کنجینهء فوائد و ارباع اولان احکام شرعی آراء ثاقبه و اجتهادات صائبه ایله آچرلر و قپرلر ورتبهء طریقته مثال امرای شبیهه الاسود والاشبال در که مرتبهء شرعده ناقص اولنلری حضرت حقیقته عرض ایدوب قوّت قاهره ایله نفوس قاصره ده اجرای امر حقیقت ایدرلر و مقام حقیقته مثال حضرت اولوالامر مرضیّته الخصال در که مثال طریقت اولان امرآ نفوس مزبورنگ مرتبهء شریعتده اولان نقصانلری بابنده مثال شریعت اولان علمادن محلّ عرضه کتوردکلری تمسّکاتی ضبط ایدوب مثال طریقت اولان خدّام ایله تکمیل نقصان ایچون مرتبهء شرعه[752] ارسال ایدر.

پس مثال حقیقت اولان اولوالمر جناب حقّله نفوس خلق ما بیننده واسطه اولوب پرده دار درکاه حق و حاجب نور مطلق [46]/ اولمغین عامّهءء برایا بلکه کافهٔ خواصّ و اولیا لوزره ینه تسلّطی اولوب فرضا اشخاص عوامدن

---

[748] H: درهر آنجامیرسی

[749] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 507

[750] Kaynağına ulaşılamadı.

[751] Kaynağına ulaşılamadı.

[752] H - شرعه؛ صح.ه.

بری هتک استار شریعت و یا اعیان خواصدن بعضی کشف اسرار حقیقت ویا خود خرق اذیال طریقت ایلسه بامرالله النده اولان سیف الله مسلولی خون عدلل ه مبلول اتمک ایچون سوق اعناق کستاخه سوق و اجرا و نصّ قاطعی حقّی تنفیذ و امضا ایدر بو علمدن ذاهل و بو معرفتدن عاطل اولان جلالت قدر اولوالامردن غافل و هر چند صورت حقده اولسه باطل در **اصل بوصل** پوشیده دکلدر که چون جناب حضرت حق مثال حقیقت اولان وکیل[753] مطلقی کندویه حجاب و دیباجهء ظهورینه پرده و نقاب قلدی.

پس «السُّلْطَانَ ظِلُّ اللَّه[754]» حسبنجه ذات سلطان مثال ﴿شَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾[755] اولوب ظهور نور حق صورت سایه ضو ثانی اولمق طریقی ایله[756] شجرهء طور موسی وار مظهر انوار اولان ذات سلطان یوزندن [47]/ اولمغین جمالی شمعنه بقسگ کوزندن کورینه بالذات دینلمشدر و امر حضرت رحمان ذات شریف سلطانگ دو چشم جهان بینی اولان شریعت و طریقت واسطه سیله ظاهر اولمغین کوزندن کورنه عبارتی ایله تعبیر اولنمشدر که ذات پادشاهی مثال شجرهء طیبه اولیجق کوز لفظندن که لسان ترکیده شاخدن عبارتدر مثال شریعت و طریقت اولان علما و امرآ قصد اولنور **حصّهء شامله** ظلّ آله اولان ذات حضرت پادشاه شجرهء ثابته فرض اولندقده سائر اعیان و عساکر و ارکان شاخ و برک طراوت نشان اعتبار اولنوب عامّهء رعایا و کافّهء برایا اوزرینه ظلّ ممدود و طالع مسعود کبی محبوب و مودود اولمشلردر و بونلر دخی نشو و نمایی اول اصل راسخدن جذب و فیوض ماء الحیات بقایی اول مقسمدن جلب اتدکجه ﴿تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ (24) يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ﴾[757] مضمون شریفنه ما صدق اولوب کمال طراوت [48]/ و تمام نازکی و لطافت اوزره اول اصل محظور الفصلدن جدا و منفک و اکر شاخ و کر برک مقامنده ثابت وبرک اولوب مندکّ اولمازلر.

فامّا باد خزان هوایه میل ایدوب طمع خام ایله یمین و یاره ال آجسه لر مجاری فیض کندولردن منقطع و عروق جذب بالکلیّة منجسم اولوب عاقبة الامر مصفّر اللون و مغبر الوجه و العین مکانندن منفصل وخاک مذلّته متّصل اولوب شدائد روزکار روزکار ایله کر یشته فی فلاة سو بسو تک و پو ایله برآن آرام ایدجک مرتبهء جست وجو ایدوب بولمازلر.

والله اعلم **یوذی والشمس و النندہ اوقینود حرف یا لذّات** اوّل رساله ده مذکور و صفحهء تحقیق ده مسطور اولمش ایدی که حضرت باری جلّ ذکره حقیقت جامعهء محمدیّهء قندیلهء خاص ایچنده تأدیب و تربیت[758] ایدوب بو عالمده جریاننه ارادت [49]/ متعلق اولان احکامی بالتمام تعلیم و اعلام ایلدی.

پس اول مجملک تفصیلی بو نوعله بیان و محلّ خفاسی بو وجهله عیان قلنور که وقتی که خالق باری عمّ احسانهء الحاری اظهار قدرتی و ابراز محض صنع وحکمتی ایچون بر مقتضای «كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعَرَّفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِأُعَرَّف»[759] م

---

[753] A1، A2، Ç: خلیفهء

[754] مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح (6/ 2419)

[755] ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً **كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ**﴾ [14/إبراهيم: 24]

[756] A1: اوزره

[757] [83/المطففين: 25 -24]

[758] A1: ترتیب

آن کان حسن بود و نبود از جهان نشان[760]

مفهومنجه کافّهء خلائقی خلق ایله «کان الله ولم یکن معه شيء»[761] حجابنی ازالیه تعلّق ارادت ازلیّه واقع اولدی اقتضای حکمت بی علّتی بو اولدی که اوّلا حقیقت محمدیذهء ظهوره کتورب سائر موجوداتی اکا طفیل ایلیه.

پس ذات بیچونی نورندن بر قبضه نور الوب مادّهء حقیقت محمدیّه قلدی وچونکه بو نور جمیع اسمآ و صفاتی مشتمل اولان نور حقدن مجلوب ابدی اسرار[762] جملهء اسمآ و صفات بونده دخی موجود اولدی بعده مقتضای ارادت بو اولدی که اشبو نور ساذج محمدی ده موجود اولوب منشاء علوم اوّلین و آخرین و مبداء تفاصیل کتب [50]/ منزله و خاصّة مصدر اصول حکم و احکام قرآن مبین اولان اسمآ و صفات خصوص اسم جامع حضرت ذات احکامنی علی الخصوص کندوسی اب الارواح و اصل جملهء حقائق و اشباح اولمغله کندودن ظهور ایدیجک اهل سعادت و اصحاب شقاوت دن مختلفة الاجناس والاصناف و متنوّعة الفصول و الاوصاف اولان طوائفگ حسب احوالنی علی وجه التفصیل معاینة کوستروب بلدره لکن اول نوزسازج صافی نگ کمال صرافتی اولوب مشتمل اولدوغی اسمآ و صفاتگ کندوده ظهورینه کمال اشراقی مانع اولمغین مقابله عرش معلاّده بر قندیل خاصه که حرارت نوردن ناشی بر بخار لطیفدن عبارت اوله وضع ایدوب ذات بیچونی ایله اکا تجلّی ایلدی.

پس تاأثیر تجلّی اول نور صافی یه مایهء شیر و ماست مثال نوع تجسّد هیئتین ویروب بو هیئت حقیقت محمدیّه دیمکله مسمّی اولدی اوّل امردن حقیقت محمدیّه نگ وجودنه علم تعلّق ایدوب لکن ظهوره کلممکین اول نور سازجگ[763] باطنی [51]/ و نورانگ ظاهری ایدی.

پس امر بر عکس اولوب حقیقت محمدیّه ظاهر و نور باطن اولدی و بعد التجلّی حقیقت محمدیّه مع ما فیها من الاسمآ و الصفات عرش اعلایه منعکس و جمیع اسمآ و صفات مع خواصّها و احکامها مطاوی عرش عظیمده اولان صحائف لوح محفوظده بتمامها مرتسم و منتقش اولوب وجه مزبور اوزره کندو حقیقتنده مندرج اولان تفاصیل علوم و احکام و بدایع اجناس خواص و عوامی کندویه عرض ایدوب احاطه اتدرمکه ارادت تعلّق اتدکده بر تجلّی خاص دخی واقع اولدی.

تمثیل پس فی المثل وسط نهارده آفتاب عالمتابگ کمال اشراق و اضأتی پرده سنده متواری و نهایت بریق و انارتی حجابی وراسنده استناری اولوب مقتبس الانوار و مکتسب الآثار اولان نجوم و اقماری فرضا کورمک مراد اولنسه روی افلاکه مقابل بر محلّ مرتفعده آب صافی ایله پر برکاسه ایچنه بر آیینهء صفا آیین وضع اولندقده [52]/ کواکب افلاک نمایان و ناظرگ چشم دور بینند عیان اولدوغی کبی کاسهء عرش اعلاده اولان آیینهء لوح محفوظ

---

[759] مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح (9/ 3724) :فِي الْحَدِيثِ الْقُدْسِيِّ: (**كُنْتُ كَنْزًا مَخْفِيًا فَأَحْبَبْتُ أَنْ أُعَرَّفَ فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ لِأُعَرَّفَ**)

[760] İsmail Ankaravi, Fâtihu'l-Ebyât, 4.cilt s:183, https://books.google.com.tr/books?id=5apEAAAAcAAJ, 01/08/2019, saat: 16:30

[761] الكوثر الجاري إلى رياض أحاديث البخاري (11/ 226)

عرش الرحمن تعالى وتقدس جسم لا يحيط به إلا علم خالق العرش. قال صاحب "الكشاف": خلق الله كرسيًّا بين يدي العرش دونه السموات والأرض، وهو بالنسبة إلى العرش كأصغر شيء، ولما وقع في الحديث (**كان الله ولم يكن معه شيء**، وكان عرشه على الماء) وهو يوهم أن هذه المعية لازمة أزلًا دفعه البخاري بان زاد في الترجمة {وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ} دلالة على أنه مخلوق من مخلوقاته مربوب له (وقال أبو العالية: {اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ}[البقرة: 29] ارتفع) ليس معناه الانتقال تعالى عن ذلك بل توجه إرادته تعالى, وتعلقها بإيجادها، وقوله:{فَسَوَّاهُنَّ}[البقرة: 29] إشارة إلى عدم تخلف مراده والتسوية

[762] H - اسرار

[763] A1، A2، Ç: صافینگ

آفتاب حقیقیِ نور محمدیٔ حامل و حوالینده اولوب اقتباس انوار تجلّیِ ذات ایلیان کواکب اسمآ و صفاتی شامل اولان فلک هیئت متجسّدهِ حقیقت محمّدیّیه محاذی اولدقده مثال آب اولوب نور محمّدیٔ استیعاب ایدن قندیلهِ مزبوره واسطه سیله آفتاب نور محمدیّ کمال اشراق و لمعان و نهایت اضاءت و برقان اوزره ایکن مشتمل اولدوغی اسما و صفاتگ مع ما فیها من التفاصیل عکسی[764] ایینهِ لوح محفوظده ظاهر و گون کبی تابان اولدوغین[765] پس تهیج تجلّی ایله حقیقت محمدیّه اول طرف متوجّه اولوب[766] کورب[767] بونجه کمالات و معانی و بو قدر حکم و احکام عظیمة المغانی مشاهده سندن حقیقت محمدیّه یه بر صفا و لذّت[768] و بر مرتبه[769] سرورو صفوت حاصل اولدی که معرفت کیفیّتی ینه ذائقنه مخصوصدر.

پس کمال نشاط و غایت انبساط ایله بو عکوس و رسومگ منشأین تفخّص اتدکده منجار بر تو کندویه منتهی اولوب و کندویی دخی [53]/ دقّت نظر ایله تجسّس اتدکده مواجهِ ذات ده کورب کمالات مشهود سنگ حقیقت مبدائ اصل المبادی اولان ذات بیچون حضرت باری ایدوکین تحقیق ایدیجک اوّل مطالعه ده کندو حقیقتنه بند اتّدوکی خیال جامعیّت و کمال سببی ایله استحیا ایدوب غرق عرق اولدی.

بعده اول آب صافی عرقدن حقائق انبیا و اصفیا بعده ارض و سما و ما بینهما اولان جملهِ موجودات و اشیآ خلق اولندی بونده دخی متعلّق علم حق اولوب ظهوره کلمیان[770] حقائق اوّلا آب عرق کموننده مکمون ایکن ثانیا ظهورایدیجک آب عرق درون بطونده مکنون اولدقدن صگره تجلّی آخرده حقائقی دخی وجود بشری احاطه و خصوصیّت ظهورنی اماطه ایدوب حقیقت باطن و آب عرق که روح دیمکله مسمّی اولمشدر.

باطن باطن اولدی والله تعالی اعلم **فائده** چون[771] بو عالمده نظر انسانی بحسب الظاهر و الباطن ایکی قسمه منقسم اولمق مقدّر ایدی عالم حقیقتده حقیقت محمدیّه ذکر اولنان معانی و کمالاتی حقیقت نظر ظاهر و باطن ایله مشاهده اتمک ایچون قندیل مذکوردن لوح محفوظه ایکی دریچه دن ناظر اولدی حقیقت نظر ظاهر ایله ناظر اولدوغی دریچه دن انجق حقائق ظواهر مشاهده ایدوب اول نظری حقائق بواطنه متعلّق اولمدی و حقیقت نظر باطن ایله ناظر اولدوغی دریچه دن نظر حقائق بواطنی مشاهده اتدوکندن ما عدا حقائق ظواهره دخی شامل اولدی لکن حقائق ظواهره نظردن حقیقت باصرهء باطنه سنگ نورنه قوّت کلمکین چون بو عالمده ظواهردن قطع نظر و غضّ بصر اتمه سی مقرّر ایدی.

دیدهِ حقیقتی اول عالمده حقائق ظواهره التفات ایلدی و امّا حقیقت نظر باطنیسی تجلّیات متجدّده حسبنجه حقائق بواطنده عموما خصوصا دقائق بطون قرآنیده حیث ماشاالله قطع طبقات و مراتب ایدوب مرتبهِ کمال یترگجه ظاهر ایله باطن مابیننده اولان پرده لری بر بر مشاهد قلدی.

---

[764] H + عکسی
[765] H - و گون کبی تابان اولدی
[766] H - A1، Ç، A2 + پس تهیج تجلّی ایله حقیقت محمدیّه اول طرف متوجّه اولوب؛ صح.ه.
[767] H + کورب
[768] A1، A2، Ç: مشاهده ایدیجک کندویه بر مرتبه صفا و لذت
[769] A1، A2، Ç: درجه ده
[770] A1، A2، Ç: کلمین
[771] H - والله تعالی اعلم **فائده** چون... مشاهد قلدی. .A2 nüshası 162-163. sayfalardan temâmlandı

فائده چون جملهءِ موجودات مظهر اسم ذات و مجمع جميع اسما و صفات اولان حقيقت محمديّه دن فی المثل اوراق كلدن كلاب [54]/ النور كبی الندی.

پس كلابده ظاهر اولان بوی كل مثال جملهءِ اسرار اسمآ و صفات حقائق موجوداتده دخی ظاهر اولدی كذلک حقائق جملهءِ مخلوقات قبل تمايزها چون حقيقت محمديّه ايله مثل الماء فی العود قنديل تربيت و تعليم ده بيله اولوب اول معانيی و كمالات مشاهده سندن بهره دار اولمشلر ايدی اول لذات كامله دن علی اختلاف طبقاتهم و تباين درجاتهم نشأه دار اولوب هر برسيی اول سرور و صفادن متمتع و بر خوردار اولدی.

اصل هر چند كه حقائق انسانيّه كمالات جماليّه و جلاليّه و احكام صفات لطفيّه و قهريّه مشاهده سنده مستويّة الاقدام و متساوية الرماح والاعلام ايدی فامّا چون بونلرگ بعضی مجاری احكام صفات جماليّه ده جاری و بعضی استعار صفات جلاليّه ايله متواری اولمسنه علم ازلی متعلّق ايدی فضلا من الله و رحمة و كرامته منه و نعمه[772] احكام جماليّه نگ مداری توحيد و اقرار و اقسام جلاليّه نگ مناطی [55]/ كفر و انكار ايدوكين اوّل امردن افاده و انلر دخی احكام اسمآ و صفاتی بقسميها احاطه ايدوب تعيين مطلب و تبيين مفرّ و مهرب واقع اولمش ايكن ﴿أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ﴾[773] مصداقنجه صگره اول بيان شافی يی انكارو و اول ايضاح وافیءِ كافیءِ استار كفر ايله سرّو اسراره بر محلّ و مدار اولمق ايجون عامّهءِ اروادن اخذ ميثاق و امر عهدی احكام و ايثاق خصوصنه ارادت متعلّق اولوب جناب حضرت ربّ الاربابدن ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾[774] سوألی ايله خطاب صادر اوليجق جمله سی اول حينده كندولره اعطا اولنان كوش و هوش ايله ادراک اتدكدن صگره احسان اولنان لسان ايله بلی ديو جواب ويروب توكيد پيمان و توثيق عهد[775] توحيد و ايمان اتدكلرنده عهد نامه لری ﴿إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾[776] ختمی ايله مختوم و خزائن علم الهی ده محفوظ و مكتوم اولوب تذكرة لماجری بين الحقّ والوری [56]/ بر صورتی دخی ينه كندولره ارسال اولنان صحائف اسمانی ده مرسوم و مرقوم قلندی[777].

پس بو عهدی انجاز و ايفا و بو اقراری تنفيز و امضا ايچون كسوهءِ حدوث و امكان ايله دارمحن و امتحانه كوندرلدكده بر حسب ﴿وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾[778] عهد ازلده اتدكلری اقرار اوزره ثبات و قرار و جحد و انكارلری ينه كندولره ظاهر و آشكار اولمق ايچون مادّهءِ امتحان و مبداء ابتلا و افتنان وجودنه تعلّق ارادت واقع اوليجق حدّ ذاتنده بر ميّال طبيعت و نفسنده بر ليّان عريكت فامّا حكمت بی علّت حضرت ربّ العزّت[779] ايله قرين تربيت ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا (7) فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾[780] حسبنجه مقارن الهام[781] تعديل و تسويت نفس نام

---

[772] H - فضلا من الله و رحمة و كرامته منه و نعمه

[773] ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ **أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ** قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا **أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ**﴾ [7/الأعراف: 172]

[774] [7/الأعراف: 172]

[775] A1 - عهد

[776] ﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ **إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا**﴾ [17/ الإسراء: 34]

[777] A1، A2، Ç: اولدی

[778] ﴿ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُعَاسًا يَغْشَى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ **وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ** وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ [3/آل عمران: 154]

[779] H - بی علّت حضرت ربّ العزّت

[780] [91/الشمس: 8-7]

بررر دلارام منزلکاه ناسوتده بونلره یار و همنشین قلندوغندن ما عدا هیئت خدمتکار و صفت کاسه لیس و بار بردآرده بررر خنّاس وسواس کردار و نسناس حیله و شقاوتکار دخی بءس القرین قلندی [57]/ تاکه انلرگ عهد سابقده لسان تحقیق ایله بلی دیمشلر ایدی.

خنّاس وسوسه کاری محذّرهءِ نفس اطمئنان شعاردن دور و دست تصرّفنی دامن عصمت مثارندن محجور قلمغله هشت بهشت دنیاده ثمرات احکام شریعت ایله تنعم و نسائم طیّبهء مراسم طریقت ایله تنسّم اتمکله اطفال معانی حقیقتی وجوده کتورب انلری دخی کلمهءِ بلی ایله[782] کویا ایلیه لر و انلرکه اول عهدده طرف لسان و تقلید بی ایقان ایله بلی بلکه نعم دمیشلر ایدی مردانه لکده قصور و تحت تصرّفلرنده اولان نفسگ ضبطنده فتور اتمکین خنّاس خیانت اساس ایله همدست و اول هواپرست ایله اهل پیوست اولوب حظوظ عاجلهءِ دنیویّه یه مائل و هر امرینه قائل اولدوغندن ماعدا مار صفت امّاره واسطه سیله دیو رجیم دخی دخول ﴿إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ﴾[783] دیو صورت حقدن نفسگ عروقنه حلول اتدکدن صگره ﴿مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ﴾[784] مقدّماتی ایله ﴿يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا﴾[785] فحواسنجه [58]/ تمنّیات محال ایله نفسی اضلال و روح دخی نفسگ امرنده مسامحه و اهمال ایله یا انسان عادتگ النیان قولنجه ﴿فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا﴾[786] فحواسنه ما صدق اولوب شجرهءِ خضرهءِ حلوهءِ دنیادن تناول و انهماکندن منهی اولدقلری اشیایه تطاول اتدکلری ساعت لباس تقوادن عاری و سوآه مستوره لری علی ملأالارواح بادی اولیجق ﴿وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا﴾[787] فحواسنجه کدای عور مثال پاره دوزلکه اشتغال و ایچنه دوشدوکلری خراب آبادگ اوراسین بوراسین بنیاد اتمکه حصر اشتغال ایدوب اصل کارلرینه مشغول اولمق امرنده اهمال اتمکله ﴿وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا﴾[788] فحواسنجه حیات دنیایه وابسته و برر شتهءِ صدجا کسته یه پیوسته اولدقلرنده اول عهدی فراموش ایدوب تکرارندن خاموش اولمغله ﴿فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾[789] مصداقنجه ایکی فریق بری برندن متمیّز و هر بریسی محلّ موعودنده [59]/ متحیّز اوله لر.

اصل قضیّهءِ نفس و روح علی الوجه المشروح اولدوغی مقتضای ظاهر و اوّل ما هو المتبادردر فامّا افاضهءِ شهود و افادهءِ کشف مشهود بو وجه اوزره درکه حضرت بارئ النسم و خالق الارزاق و القسم بر موجب حدیث «ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاسْتَنْطَقَهُمْ فَتَكَلَّمُوا، ثُمَّ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاق[790]» ﴿وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾[791] الحدیث ارواح و حقائق انسانیّهءِ صور مخصوصه لری ایله تصویر و هر برینگ جثّهءِ جسمانیّه لرین اول حینده برر

---

781 H - الهام

782 H - کویا ایلیه لر و انلرکه اول عهدده طرف لسان و تقلید بی ایقان ایله بلی؛ صح.ه.

783 ﴿وَقَاسَمَهُمَا **إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ**﴾ [7/الأعراف: 21]

784 ﴿فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِنْ سَوْآتِهِمَا وَقَالَ **مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ**﴾ [7/الأعراف: 20]

785 [4/النساء: 120]

786 ﴿وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلُ **فَنَسِيَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا**﴾ [20/طه: 115]

787 ﴿فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا **وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا** مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى﴾ [20/طه: 121]

788 ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا **وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا** وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ﴾ [10/يونس: 7]

789 ﴿كَذَلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَتُنْذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ **فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ**﴾ [42/الشورى: 7]

790 مسند أحمد ط الرسالة (35/ 155)

فِي قَوْلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ: (وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتِهِمْ (1) وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ) الْآيَةَ [الأعراف: 172] ، قَالَ: "جَمَعَهُمْ فَجَعَلَهُمْ أَرْوَاحًا، **ثُمَّ صَوَّرَهُمْ فَاسْتَنْطَقَهُمْ فَتَكَلَّمُوا، ثُمَّ أَخَذَ عَلَيْهِمُ الْعَهْدَ وَالْمِيثَاقَ**، وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ، أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ؟ قَالَ: فَإِنِّي أُشْهِدُ عَلَيْكُمُ السَّمَاوَاتِ السَّبْعَ وَالْأَرَضِينَ السَّبْعَ، وَأُشْهِدُ عَلَيْكُمْ أَبَاكُمْ آدَمَ أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ: لَمْ نَعْلَمْ بِهَذَا، اعْلَمُوا أَنَّهُ لَا إِلَهَ غَيْرِي، وَلَا رَبَّ غَيْرِي فَلَا تُشْرِكُوا

791 [7/الأعراف: 172]

مرچهءِ صغير هيئتنده تصيير ايدوب هر برينه مشاعر و حواس و نطق و ادراک و احساس ويردکدن صکره استنطاق و انلر دخی بلی ايله جواب ويروب عقد ميثاق واقع اولدقده چون جمله سی بی توقف بلا تکلّف «شَهِدْنَا بِأَنَّكَ رَبُّنَا وَإِلَهُنَا، لَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ لَنَا غَيْرُكَ»[792] ديوب ربوبيّت حقه اقرار و قبول عبوديّتی اجهار اتمشلر ايدی.

اول حينده بونلره [60]/ دار نعيمی ايله مجازاة و بو مرتبه ده اولان[793] اطاعتلرينه فضل و انعامی ايله مکافاة اتسه حضرت فاعل مختارک افعال غير معلّله سنه کم چون و چرا و جناب صانع علی ما يختارک اقدار محکمهءِ مجلّه سنه کم کيف و يا لا ديه ايدی فامّا هر بر حقيقت و روحگ خمير ما يه سنده خاصهءِ قبول و اقرار ثابت اولدوغی کبی لعلّتة خفيّة بل لحکمة جليّة خاصيّت ردّ و انکار دخی ثابت اولوب لکن اول مشهود بر مقتضای «سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي[794]» موجب قبول و اقرار سابق و مقتضیء جحد و انکار پس مانده و لاحق اولوغی سببدن السنهءِ مستعاره لرينه کلمهءِ بلی دن غيری جاری اولمدی.

پس تحقيقا لما فی الضمير و تحصيلا لما فی اصل التحميز ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ﴾[795] مصداقنجه دار امتحان و مدار ابتلا و افتنانه هبوط امری صادر اولدقده فطرت اصليّه لرنده وصف ايمان و اقرار مرکوز اولدوغی کبی صفت کفرو انکار دخی مرموز اولمغله فرضا جهت اقراردن سمت انکاره عدول و فضای[796] توحيد [61]/ و ايماندن حفرهءِ کفر و الحاده حلول اتسه لر اعتذارا لصنيعهم بز بوخصوصده مجبور و اصلمزدن بو صفت اوزره مفطورز ديميوب صفت انکارلرين که فی المثل بنی نوح انسانگ نفس مشهوری مثابه سنده در تربيت و اصلاح ايله خاصّهءِ اقراره تبديل و شانلرين اسلم جنّی منزله سنه تنزيل ايچون مثاق مجاهده و رياضتی تحميل بابنده بذل مقدور و اختيار جزئيلرين اول جانبه صرفه سعی موفور اتدکلری تقديرجه سعی جميللری مشکور و ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾[797] قانون شريفی اوزره باعث نتايج غير محصور اولمه سی محقّق اولوب بو معنايی استحاله و استبعاد و ﴿هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ﴾[798] ﴿إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ﴾[799] ديوب ﴿مَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾[800] مثالی ايله استشهاد اتممک ايچون نعمة من الله و رحمه استمحالی محمّل اولان امری مرتبهءِ امکانه تنزيل و استشکالی متصوّر اولان خصوصگ حلّنی بر سبيل تمثيل [62]/ تکميل اجليچون قدرت تامّهءِ کامله و حکمت عامّهءِ شامله مقتضا سنجه اصل مادّه سی معدن انکاردن مجلوب و شير مايهءِ فطرت اصليّه سی پستان سرکشی و استکباردن محلوب نفس نام بر توسن غير رامی زير لجام ايدوب مضمار عبوديتده تاز يانهءِ استکشاف اعتراف ايله سوق کلام

---

792 مسند أحمد ط الرسالة (35/ 156)
بِي شَيْئًا، وَإِنِّي سَأُرْسِلُ إِلَيْكُمْ رُسُلِي يُذَكِّرُونَكُمْ عَهْدِي وَمِيثَاقِي، وَأُنْزِلُ عَلَيْكُمْ كُتُبِي، قَالُوا: **شَهِدْنَا بِأَنَّكَ رَبُّنَا وَإِلَهُنَا، لَا رَبَّ لَنَا غَيْرُكَ، وَلَا إِلَهَ لَنَا غَيْرُكَ** (1) فَأَقَرُّوا بِذَلِكَ، وَرَفَعَ عَلَيْهِمْ آدَمَ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، فَرَأَى الْغَنِيَّ وَالْفَقِيرَ، وَحَسَنَ الصُّورَةِ، وَدُونَ ذَلِكَ، فَقَالَ: رَبِّ لَوْلَا سَوَّيْتَ بَيْنَ عِبَادِكَ؟ قَالَ: إِنِّي أَحْبَبْتُ أَنْ أُشْكَرَ. وَرَأَى الْأَنْبِيَاءَ فِيهِمْ مِثْلُ السُّرُجِ عَلَيْهِمُ النُّورُ، خُصُّوا بِمِيثَاقٍ آخَرَ فِي الرِّسَالَةِ وَالنُّبُوَّةِ وَهُوَ قَوْلُهُ تَعَالَى: {وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ} [الأحزاب: 7] ، إِلَى قَوْلِهِ، {عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ} [الأحزاب: 7] كَانَ فِي تِلْكَ الْأَرْوَاحِ فَأَرْسَلَهُ إِلَى مَرْيَمَ، فَحَدَّثَ عَنْ أُبَيٍّ: أَنَّهُ دَخَلَ مِنْ فِيهَا

793 H - اولان

794 صحيح البخاري (9/ 160)
عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: " لَمَّا قَضَى اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ كِتَابًا عِنْدَهُ: غَلَبَتْ، أَوْ قَالَ **سَبَقَتْ رَحْمَتِي غَضَبِي**، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ

795 [47/محمد :31]

796 A1: فضلای

797 ﴿**وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا** وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ [29/العنكبوت: 69]

798 ﴿**هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ** لِمَا تُوعَدُونَ﴾ [23/المؤمنون: 36]

799 ﴿وَانْطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنِ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ **إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ**﴾ [38/ص: 6]

800 ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ وَيُخَوِّفُونَكَ بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ **وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ**﴾ [39/الزمر: 36]

اتدکده اوّل امردن حرونی و جموح و ارتکاب زخم رکاب امتحانله تحمّل انواع جروح ایدوب میدان جولان اقراره مائل ادبار اولمغین نچه مدّت و ادیء نار بوار ایچنده ترکتاز و مشوار و بر نیچه زمان بوادیء زمهریر سردی بار ایچنده کشت و کذار اتدورب آخر الامر آخور جوع بسیارده مسلوب الاصطبار اتمکله مطیع و منقاد و بو ریاضت ایله اطاعته معتاد اولدقده وصف جماح انکاری صفت صلاح اقراره مبدّل و خصلت حرونی و استنفاری انقیاد دائم الاستمراره محوّل اولوب محکوم حکمهءِ[801] عبودیّت و مضبوط لکام و بلام حکم حضرت ربوبیّت [63]/ اولیجق سفر ناسوتی ده روحه همراه ﴿وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ﴾[802] مقتضاسنجه وطن لاهوتی یه عودت ایدینجه کندویه حامل اثقال و زاد راه قلندی تاکه فارس روح بر اسلوب مشروح آنی دستورالعمل و نمودار تحصیل امل ایدوب تبعا لسنّة الالهیّة و تتّبعا للحکمة الازلیّة کندو نفسنده موجود[803] اولوب مثابهءِ نفسی اولان صفت انکاری تحمیل مشاق ریاضات و تکلیف مضارّ مجاهدات ایله رفع و ازاله و وصف و اقراری اگا تغلیب وحواله ایدوب بونگ احکام و آثارنی اجرا و انگ خرام[804] و شرار نارنی[805] اطفا ایلیه.

پس روح انسانی ذاتنده اولان نفس[806] انکاری همراهی اولان نموداری حسبنجه صفت اقراره تبدیل ایله اصلاح و اول ظلمت مانده یه راه نجاتی ایضاح ایلمسه عهد ازلده ایلدوکی مواعید عرقوبیّه سنگ نقضی ظاهر و ایلدوکی ادّعاسنگ عکسی صادر اولیجق بر موجب ﴿وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾[807] الی قوله [64]/ ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾[808] نار خسرانده مخلّد و شرار حرمانده مؤبّد اولمه سی مقرّردر.

فائده چون اول مقام شهود و حضرت شاهد و مشهود حکم اقرار و ایماندن غیری جاری و ذات مشاهدده و صف توحید و ایقاندن ماعداسی ساری اولمیوب استیلای صفت رحمت سابقه[809] ایله مستبتع صفت غضب اولان بقایای خاصیّت انکار تتق کتم عدمده متواری در.

«لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا[810]» موجبنجه مرتبهءِ عین الیقین ده ماهو الواقع دن عدوله مجال فرض محال و محض خیالدر والعارف یکفیه الاشارة **فائده**[811] اهل رایه محلّ خفا و مکمن اختفاده دکلدرکه ارواح پابستهءِ شخوص و اشباح اولوب لباس بشریّتی لابس و تخته بند بدنه حافظ و حارس اولدقده هر برینه بر سبیل ضرورت ایکی نوع صورت ویرلدی بریسی صورت باطنیّهءِ انسانیّه در که مدار تکلیف و خطاب و مناط سوآل و جواب و مستحق

---

801 A1: محکمهء

802 ﴿**وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَى بَلَدٍ لَمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنْفُسِ** إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ [16/النحل: 7]

803 H - موجود

804 A2، Ç: خرار

805 H + نارنی

806 H - صفت

807 ﴿**وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ** وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾ [13/الرعد: 25]

808 ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ **أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ**﴾ [البقرة:27]

809 H - سببي

810 حاشية السندي على سنن ابن ماجه (2/ 491)

شَكَّ، وَقَوْلُهُ: (إِذْ قَالَ رَبِّ أَرِنِي. . . إِلَخْ) تَقْدِيرُهُ: لَوْ كَانَ مِنْ إِبْرَاهِيمَ شَكٌّ إِذْ قَالَ رَبِّ. . . إِلَخْ وَلَيْسَ الْمَعْنَى نَحْنُ أَحَقُّ إِذْ قَالَ. . . إِلَخْ فَإِنْ قُلْتُ: فَمَا مَعْنَى سُؤَالِ إِبْرَاهِيمَ. قُلْتُ: سُؤَالُهُ مَا كَانَ إِلَّا عَنْ رُؤْيَةٍ كَرُؤْيَةِ إِحْيَاءِ الْمَوْتَى، لَكِنْ لَمَّا كَانَ مِثْلُ ذَلِكَ السُّؤَالِ قَدْ يَنْشَأُ عَنْ شَكٍّ فِي الْقُدْرَةِ عَلَى الْإِحْيَاءِ فَرُبَّمَا يُتَوَهَّمُ مَنْ يَبْلُغُهُ السُّؤَالُ أَنَّهُ قَدْ شَكَّ، أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُزِيلَ ذَلِكَ التَّوَهُّمَ بِتَحْقِيقِ مَنْشَأِ سُؤَالِهِ فَقَالَ لَهُ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ، أَيْ: بِالْقُدْرَةِ فَقَالَ بَلَى أَنَا مُؤْمِنٌ بِالْقُدْرَةِ وَلَكِنْ سَأَلْتُ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي بِرُؤْيَةِ كَيْفِيَّةِ الْإِحْيَاءِ فَكَأَنَّ قَلْبَهُ اشْتَاقَ إِلَى ذَلِكَ فَأَرَادَ أَنْ يَطْمَئِنَّ بِوَصْلِهِ إِلَى الْمَطْلُوبِ، وَهَذَا لَا غُبَارَ عَلَيْهِ أَصْلًا، وَهَذَا هُوَ ظَاهِرُ الْقُرْآنِ كَمَا لَا يَخْفَى وَمَنْ قَالَ أَرَادَ زِيَادَةَ الْإِيقَانِ وَنَحْوَهُ فَقَدْ بَعُدَ إِذْ مَعْلُومٌ أَنَّ مَرْتَبَةَ إِبْرَاهِيمَ فَوْقَ مَرْتَبَةِ مَنْ قَالَ **لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ مَا ازْدَدْتُ يَقِينًا**، وَاللَّهُ أَعْلَمُ قَوْلُهُ: (وَلَوْ لَبِثْتُ فِي السِّجْنِ) الْمَقْصُودُ مَدْحُ يُوسُفَ بِأَنَّهُ بَلَغَ مِنَ الصَّبْرِ وَالتَّأَنِّي غَايَتَهُ.

811 A1، A2، Ç: اصل

ثواب و عقاب اولان نفس ناطقه یه منزل و بریسی [65]/ دخی صورت ظاهریّهءِ ابدانیّه درکه عناصر اربعه دن مرکّب و ترتیب عجیب ایله مرتّب اولوب جوارح و اعضاسی ایله حصول امانیءِ خنّاس وسواسه مدار و موئل در.

صورت ظاهریّه نگ سبب نشو و نماسی تنعّمات بدنیّه و هوا و هوس و صورت باطنیّه نگ غداسی تعبّدات روحانیّه و طاعت و عبادتدر.

بس پس صورت باطنیّه کثرت غداسی ایله قوّت بولدقجه صورت ظاهریّه یه ضعف و ذلّت غالب و بالعکس صورت ظاهریّه و فروت مشهیات و هواسی ایله قرین صحّت اولدقجه صورت باطنیّه مزال و نحافتی جالب اولوب احد همانگ تربیت و تقویتی آخرگ ضعف و شدّتنه بادی و ایکیسندن برینگ رعایتی اول برینگ اهانتنه مؤدّی اولور.

پس اهل غفلت صورت ظاهریّه سنی هر نه مرتبه پرورشلر ایله تسمین و سرو پاسین آله و بوله ایله طفل نادان[812] مثال تزیین ایلسه لابدّ و لا محاله روز حشرده محلّ حساب و سوآله کلدکده بر موجب [66]/ ﴿يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ﴾[813] اشبو صورت ظاهریّه حقوق نعمتی فراموش و کفران و خیانتی در آغوش ایدوب صورت باطنیّه اوزره شهادت و اعمال[814] مستوره سنی اشاعت ایدوب ﴿لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا﴾[815] دیو سوآل اولندقده ﴿أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾[816] دیو جواب ویرهلر پس **مثنوی**

ای خنك آن کاو جهادی می کند

بر بدن زجری و دادی می کند[817]

مفهومنجه دولتمند ارجمند و نیکبخت بی گزند اول سعادتمند در که صورت معنویّه سین اغزیه ءِ طاعت و عبادت ایله تقویّت و انواع مجاهده و ریاضت ایله تربیت ایچون وجود بشریّسین[818] مقاساة و صورت ظاهریّه سین مشاق جوع و سهر و عزلت ایله مقاناة ایدوب مشتهیات و مهوّیاتندن مهما امکن قطعه علاج و مداواة و تربیه سنه عدم مبالاة ایلیوب **شعر**

حجاب چهره جان می شود غبار تنم

خوشا دمی که از آن چهره پرده بر فکنم

چگونه طوف کنم در فضای عالم قدس

که در سراچه ترکیبب تخته بند تنم[819]

[67]/ آهنکنی ساز و بو کونه ترنمات ایله پرده نواز لغه سراغاز ایلیه که بو صورت روی معنایه نقاب واصل مغنم و مغنایه حجاب اولوب سیر حقیقتدن مانع و نشمین خاکده دودوکرد ایله قانع اولدوغندن ما عدا کندو

---

812 H + طفل نادان

813 ﴿**يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ** وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [24/النور: 24]

814 A1، A2، Ç: افعال

815 ﴿وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ **لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا** قَالُوا **أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ** وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [41/فصلت: 21]

816 [41/فصلت:21]

817 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 4, s. 176, 2462. beyit

818 H - وجود بشریّسین

819 Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 342, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 2, s. 795

واسطسیله اکتساب اولنان سرائر اعماله ﴿يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ﴾[820] ده شاهد قوی القطع و الفصم بلکه خصم ممتنع الردّ و القصم اولمه سی مقرّر و صحائف محکمهءِ قرآنیّه ده[821] مسطور و محرّردر.

فائده اصل مأمول و نهایت مسؤله سبب حصول اولدرکه صورت جسمانیّهءِ صوریّه سببی ایله روح مجروحگ دی دهءِ ادراک ازلی سنه نقاب و اشبو دار محنتده مادّهءِ ابتلا و امتحانه آلات و اسباب اولان محبّت دنیا و تعلّق بما فیها قوّت مجاهده ایله برداشته و کردن امّید موثق ازل جهتنه افراشته اوله تاکه ﴿فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾[822] مضمون [68]/ شریفنه ما صدق اولمغله عهد ازلده عطا اولنان دیدهءِ تیز و اول حینده ویریلان عقل انکار ستیز ایله حقیقت حال تشخیص و تمییز اولنوب **بیت**

االست ازازل همچنا نشان به گوش

به فریاد قالوا بلی در خروش[823]

موجبنجه الی یوم القیام باقی اولان ختاب الست بربّکم احکامنی اول کوش حق نبوش ایله کوش اتددکجه ینه اول لسان عذب البیان ایله بلی دیو جوش و خروش ایلیه والله اعلم.

اصل چون جملهءِ حقائق موجودات من حیث اندر اجها فی الحقیقة الجامعة المحمدیّه مستجمع جمیع اسما و صفات اولان اسم ذاته مظهر و هر بریسی علی حسب استعداده انواع کمالاته مصدر اولدوغی مقدّما بیان و مقارن تبیان اولنمشدر.

پس بر موجب نصّ ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾[824] هر ساعت و هر آن حضرت ذاتدن وراء سرادقات اسمآ و صفاتدن تجلّیات متعاقبه که باعث تسلّیات متوالیه در واقع اولدقجه وجود [69]/ نوع انسانده ودیعت اولان اسرار اسما و صفات **مثنوی**

مرغ کو اندر قفص زندانیست

می نجوید رستن از نادانیست[825]

مستدعاسنجه شدائد آلام فراق و دوری یه عدم تحمّل و تمادی اسقام اشتیاق و مهجوریدن اضطراب و تزلزل اظهار ایدوب بر حسب «حُبِّ الْوَطَنِ مِنَ الْإِيمَانِ» اصول اسمآ و صفاتدن مرکزلو مرکزینه منجذب و کمال تعطّش و اضطراب ایله متقلّب اولورلر و امّا چون منزل ناسوتی ده مدّت اقامتلری منقضی و اجل مسمّی لری سرحدّنه منتهی اولمامغله وطن لاهوتی سفرنه رخصت و قید قفسی بدندن اطلاقه اجازت یوقدر بو مقوله اضطراب بلاضطرار ایله بی حبر و بی قرار اولدقلرنده کندولره باعث تثلّی و اول عزمدن محبس معهودلرینه موجب رجوع و تولّی اولمق لیجون کلمهءِ طیّبهءِ لا اله الاّالله که صورت اسم ذات و جامع معانیءِ جملهءِ صفات اولوب تعلیم خانهءِ ازلی ده اولان[826]

---

[820] [86/الطارق: 9]

[821] H - محکمهءِ قرآنیّه ده

[822] ﴿لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا **فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ**﴾ [50/ق: 22]

[823] Sadi, Bostan, Bahş 3, https://ganjoor.net/saadi/boostan/bab3/sh3/, 05/07/2019, saat: 20:37

[824] ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ **كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ**﴾ [55/الرحمن: 29]

[825] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.1, s. 464, 1569. beyit

[826] H - تعلیم خانهءِ ازلی ده اولان

مذکور اولان[827] ضیافت عامّه و مأدبهءِ تامّه ده مشاهده سیله تلذّذ اتدکلری [70]/ نفائس معانی نگ زبده سی و معانیه سندن تمتّع اتدکلری عرایس عظیمة المغانی نگ عمده سیدر جناب رسالت قباب محمدیّ یه صلوات الله علیه و سلام اوّلا بالذات کوندوریلوب اول دخی عامّهءِ موحّدینه نثار ایلدی.

پس تتابع تجلّیات ایله حقائق انسانیّه ده مندرج اولان اسرار اسما و صفات حرکت و اضطراب و مرکزلری جهتنه عزم ایله انقلاب اتدکلرنده موجب تسکین و مستوجب تمکین اولان کلمهءِ طیّبه راه لسان صدقدن اهل سعادت اولانگ معدهءِ حقیقتنه واصل اولیجق م

ازیار آشنا سخن[828] آشنا شنید[829]

حسبنجه مضامین حقیقتنده[830] اولان اسرار اسما و صفاته تلذّذ کلّی و تسلّیءِ فی الجملی حاصل اولمغله محابس معهوده لری ایله کندولر ما بیننده ﴿حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾[831] نسبتی مقرّر ایکن **شعر**

رحب الفلاة مع الاعداء ضیّقة

سمّ الحیاط مع الاحباب میدان[832]

حسبنجه م

خوش است خلوت اگر یار یار من باشد[833]

دیوب عزم سفردن عنان کشیده و یار دیرینه لرینه پچیده و آرام [71]/ جانلری ایله آرمیده اولورلر.

پس بونلرگ اجتماع و ازدواجندن نتایج اعمال صالحه و موالید عبادات فاضله ظهور ایدوب اول نتایج رایجه و اول موالید راشده نگ دخی حدّ کماله بالغ اولنلرندن معنای علم و ذکاده صورت ملائکه متولّد اولور و چون اول مشتاقلر محبس تنده محبوس[834] و اجل مسمّی لری تمامندک اصل اصوله امتناع وصول کندولره مشاهد و محسوس در بر موجب ﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾[835] **مثنوی**

تا الیه یصعد اطیاب الکلم

صاعدا منا الی حیث علم[836]

ترتقی انفاسنا بالمنتقی

متحفا منا الی دار البقا[837]

ثم تأتینا مکافات المقال

---

[827] A1، A2، Ç - مذکور اولان

[828] H: خبر

[829] Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 243, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 575

[830] A1 + مندرج

[831] ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ **حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ** وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ﴾ [7/الأعراف: 40]

[832] حریری، (2007)، (محمد بن محمد حسن شُرَّاب)، **شرح الشواهد الشعرية في أمات الكتب النحوية «لأربعة آلاف شاهد شعري»**

[833] Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 160, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 391

[834] H - و اجل مسمّی لری تمامندک اصل اصوله امتناع وصول کندولره مشاهد و محسوس در؛ صح.ه.

[835] ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ** وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يَبُورُ﴾ [35/فاطر: 10]

[836] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 294, 895. beyit

[837] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 294, 896. beyit

ضعف ذاکرحمة من ذی الجلال[838]

ثم یلجینا الی امثالها

کی ینال العبد مما نالها[839]

هکذا تعرج و تنزل داءما

ذا فلا زالت علیه قاءما[840]

مفهومنجه ذکر اولنان وابستهءِ دل خسته و پاشکسته لر طرفندن اول ملائکه سامیة الارائک نظیر انفاس زفیر مشتاق و مثال اصوات و صفیر اهل اشتیاق بری برینه پیچش و اعتناق و بعضی بعضنه [72]/ اتّکا و ارتفاق ایدرک بالاتّفلق موعد دیدار و تلاق جهتنه بامّید شهود عروج و صعود اتدکلرنده بر حسب ﴿إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ﴾[841] راه سفر اوّلا علم سنّت و سیر سیّدالبشردن معبّر اولان انهار جاریهءِ اسرار حدیث نبوی یه کذر ایدوب بعده سنن علم سنن ایله

مصرع

تا آب ما که منبعش الله اکبر است[842]

مفهومنجه منبع انهار علوم اولان بحار بطون قرآنی دن عبر واقع اولدقده بطون قرآنیّه دن مستعّد اولدوغی بطنگ ماء الحیاتنه غوطه ایدوب تمام لطافت و نهایت نورانیّت و صباحت تحسیل اتدکلرینده اول هیئت زیبا و اول صورت رعنالری ایله جناب حضرت علّام الغیوبه عرض و انها اولیجق جناب عزتده مقبول و سعادت قبوله موصول اولدقلرندن صکره بر موجب «لَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّه»[843] صفت رحمت الاهیّه متقاضی اولوب بر مقتضای ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾[844] حضرت ربّ العزّت [73]/ اشبو تحف طیّبه نگ مهدی سندن راضی و بر فحوای ﴿يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾[845] حکم محبّت الهیّه اول بنده ده جاری و ماضی اولور.

بعده تحف مهداسنه بر سبیل عجاله اضعاف نعمت و رحمت ایله مقابله امری ایچون منادیان نادیٔ ملاء اعلا و مبشّران محضر حظیرهءِ والا اسواق اطباق سموات و ارضین سبع طباق کوچه لرنده ندا و حضرت رحمان فلان بند سندن راضی اولوب محبّتین اکا ایجاب اتمشدر سز دخی ایله ایلک دیو اصوات حسنه لرین اعلا اتدکلرنده وحش و طیر و انس و جانگ صماخ سمع جاننه واصل اولیجق بر حسب و «**ترغب الملائکة**[846] **خلتهم، وبأجنحتها تمسحهم،**

---

838 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 295, 897. beyit

839 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 895, 898. beyit

840 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 295, 899. beyit

841 ﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ **إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ** فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُو اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ [2/البقرة: 249]

842 Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 39, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 129

843 الزهد لأبي داود (ص: 33)
حَدَّثَنَا أَبُو دَاوُدَ قَالَ نا عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، قَالَ: نا بَقِيَّةُ، قَالَ: ني حَبِيبٌ يَعْنِي ابْنَ صَالِحٍ قَالَ: نا أَبُو الْوَفَاءِ، عَنْ طَاوُسٍ الْيَمَانِيِّ، قَالَ: [ص:34] " إِنِّي لَأَجِدُ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ الَّذِي أَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: لَنْ يَنْجُوَ مِنِّي عَبْدٌ إِلَّا بِأَدَاءِ مَا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا اقْتَرَبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِأَفْضَلَ مِنَ النَّصِيحَةِ، **وَلَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ**، فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ، كُنْتُ قَلْبَهُ الَّذِي يَعْقِلُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، إِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتُهُ، وَإِنْ دَعَانِي أَجَبْتُهُ، وَإِنِ اسْتَنْصَرَ بِي نَصَرْتُهُ "

844 ﴿جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا **رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ** ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ [98/البينة: 8]

845 [5/المائدة: 54]

846 H + فی

ویستغفر لهم[847] **کل رطب ویابس، وحیتان البحر وهوامه**[848]**، وسباع البر وأنعامه**[849]» [850] جملهءِ موجودات اول صاحب[851] کمالات اولان عبد جامع[852] سعاداته میل و اقبال و اگا محبّت بر سبیل کمال ایدوب [74]/ آنگچون صلوات و استغفار و انگ اقدام یمن انجامنه مقدور وما ملکلرین بذل و ایثار صددنده اولورلر.

پس تجلّی حضرت ذات وراءِ استار اسمآ و صفاتدن سائر موجوداته[853] حقائق انسانیّه دن اهل سعادات اولنلر یوزندن بو مرتبه ده واصل اولوب انلرگ دخی حقیقتلنده مندرج اولان صفات مخصوصه تاب تجلّی ایله اضطراب ایدوب مرکزلری طرفنه انجذاب اتدکده اول اهالیءِ سعاداتگ عبادات و طاعاتی که نتیجهءِ کلمهءِ طیّبهءِ لا اله الّاالله ایدی بونلره غدا اولوب تسلّی تحصیل اتدکلرنده آسماندن رحمت و برکات نازل و روی زمیندن اعشاب ونباتات و انواع حبوب و ثمرات حاصل اولوب اراضی بقاع معمور و اقاصی و اقطاع ممطور اولور.

پس اول اهل سعادت محبوب جمیع قلوب اولوب عالمگ عمارتی ثمرهءِ عبادتی اولمغله جناب حضرت باری ده مزید قرب و اعتباری اولوب و کمال عنایت و نهایت رعایته مظهر اولدقدن صگره [75]/ روح عباداتی که صفت علم و صورت ملائکه ایدی جناب حقیقت محمدیّه یه ارسال و اول حضرته ایصال اولنوب اول مقام علی ده تسبیح و تقدیس اتدکجه **مصرع**

یا ربی زوشصت لبیک از خدا[854]

مفحومنجه لبّیک عبدی خطابین کوش ایدوب **شعر**

هر که را جان عزّ لبّیک است

نامه بر نامه پیک بر پیک است[855]

حسبنجه بو مرتبه ده عبد عابد ایله حضرت معبود بیننده هر آنده نچه بیگ معامله و ناز و نیاز ایله صد هزار ملاطفه اولسه کرکدر و من لم یذق لم یعرف **فائده** چون وجه ارضگ ثمرات و حبوبات ایله حیاتی اهل عبادتگ ثمرهءِ عبادتی در ولکن اجرام ارضیّه و سماویّهنگ دخی صورت تربیتی اولمغله بو محصولاته نوع تعلّقی اولدوغی سببدن خلیفة الله فی الارض حصّهءِ عبادت عبادتی عشر و خراج نامنده الوب آنگله تجهیز جیوش و عساکر و دین اسلامده اقامت شعائر اتدوکندن ما عد امر عابه عبادتی حسبی ایله مستحق اولدوغی [76]/ حقین ویروب حصّهءِ اجرامی ابنآء

---

[847] H: ویصلّی علیهم

[848] H: وهوامّ الارض

[849] H: والانعام

[850] شرح البخاري للسفيري = المجالس الوعظية في شرح أحاديث خير البرية (2/ 141)
«تعلموا العلم فإن تعلمه لله خشية، وطلبه عبادة ومدارسته تسبيح، والبحث عنه جهاد، وتعليمه لمن لا يعلمه صدقه، وبذله لأهله قربة، لأنه معالم الحلال والحرام، ومنار سبيل الجنة، والأنس في الوحشة، وهو الأنس في الوحدة، والصاحب في الخلوة، والدليل على السراء والضراء، والوزير عند الأخلاء، والقريب عند الغرباء، ومنار سبيل الجنة، يرفع الله تعالى به أقواماً فيجعلهم في الخير قادة، وهداة يقتدى بهم، وأدلة في الخيرات تقتفى آثارهم، وترفق أفعالهم، **ترغب الملائكة خلتهم، وبأجنحتها تمسحهم**، ويستغفر لهم **كل رطب ويابس، وحيتان البحر وهوامه، وسباع البر وأنعامه**، لأن العلم حياة القلوب من الجهل، ومصابيح الأبصار من الظلم، يبلغ العبد بالعلم منازل الأخيار، والدرجات العلى في الدنيا والآخرة، التفكر فيه يعدل الصيام، ومدارسته تعدل القيام، به توصل الأرحام، وبه يعرف الحلال من الحرام، وهو إمام، والعمل تابعه يلهمه السعداء، ويحرمه الأشقياء»

[851] A1: جامع

[852] A1: صاحب

[853] A1 - حقائق انسانیّه دن اهل سعادات اولنلر یوزندن بو مرتبه ده واصل اولوب انلرگ دخی حقیقتلنده مندرج اولان صفات مخصوصه تاب تجلّی ایله اضطراب ایدوب مرکزلری طرفنه انجذاب اتدکده اول اهالیءِ سعاداتگ

[854] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 476, 1606. beyit

[855] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 190, 2684. beyit

آب و خاک و عوامّ کالهوامّه ترک ایدر و ارزاق ارضیّه ده حقی اولان عابد نتیجهءِ اعمالی اولان حصّه سنی که احلّ و اطیب مال و منالی در بیت المالدن الوب غدای جسمانی ایدندکده **مثنوی**

علم و حکمت زاید از لقمهء حلال

عشق و رقت آمد از لقمهء حلال[856]

زاید از لقمهء حلال اندر دهان

میل خدمت عزم رفتن آنجهان[857]

لقمهء کو نور افزود و کمال

آن بود آورده از کسب حلال[858]

موجبنجه حواسّ و قواسنه قوّت قدسیّه ایله نور و قلب و سیعنه انواع افراح و سرور حاصل اولوب عهد الست ده کلام بی صوت و حرفی کوش ایدن سمعنی و حین جوابده بلی دیدوکی لساننی و اول عالمی مشاهده لیدن بصرنی بولوب و بالجمله «فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ[859]» الحدیث معنای شریفی ایله متحقّق اولوب **شعر**

ای آنگه تویی حیات جان جانم

[77]/ در وصف تو گرچه عاجز و حیرانم

بینایی چشم من تویی می بینم

دانایی عقل من تویی می دانم[860]

امثالی معانی ایله متفوّه و متشدّق اولور.

فائده پس بو مرتبه ده عهد الست ده ایلدوکی اقراری عن وجه التحقیق و یا علی سبیل التقلید ایدوکی کندویه ظاهر وحال سلوکنده کی عوالم سیرنده قطع مراتب و رفع حجب سببی ایله صورت باطنیّه سنه حاصل اولان عزّت کندویه مورث تواضع و خشوع و مسکنت و یا موجب کبر و خشونت و نخوت اولدوغنگ فائده و ضرری روز روشن مثال باهر اولور.

فائده ذکر اولنان دولت اهل عزّت و اصحاب سعادتدن مرارت مجاهده و ریاضت و مضاضت مکابده و عبادت صبرنده کالبنیان المرصوص اولمغله ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾[861] منطوقنجه ما صدق ﴿وَإِنَّا

---

856 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 493, 1672. beyit

857 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 494, 1676. beyit

858 A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 493, 1670. beyit

859 صحيح البخاري (8/ 105)

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، **فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ: كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ** بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لَأُعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لَأُعِيذَنَّهُ، وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ تَرَدُّدِي عَنْ نَفْسِ المُؤْمِنِ، يَكْرَهُ المَوْتَ وَأَنَا أَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ "

860 http://www.health-divine.blogfa.com/post/246/ 01/08/2019, saat: 17:30 عشق-عارفانه-قسمت-پایانی

861 ﴿قُلْ يَاعِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ **إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ**﴾ [39/الزمر: 10]

لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ﴾[862] اولنلره منخصر بر امر مخصوص ایدوکی منصوص [78]/ مسلّمة النصوص در فاما اول تجلّیات متعاقبة النفحات اهل شقاوته عبور و متعرّض بواعث فضاحته مرور ایلسه انگ دخی حقیقتنده تعبیه اولنان اسرار صفات تاب اضطراب ایله تحوّل و انقلاب ایدوب مرکزلری جهتنه انجذاب اتدکده پایستهءِ آب وکل اول عالمه سیر اتمک مشکل اولمغله موجب تسلّی و مورث قطع آمال وتمنّی اولور الی انقضاءِ الاجل بر بدل ما یتحلّل لازم اولدقده هر چندکه کلمهءِ طیّبهءِ لا اله الّاالله اول شقی کاالحمار حامل الاسفاری ممرّو معبر ایدنوب مذیان مستان وار لسانی اوزره جاری اولور لکن «یَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفْضِ الإِيمَانُ إِلَى قَلْبِهِ[863]» عدادندن اولوب «لَا تَزَالُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَمْنَعُ الْعِبَادَ مِنْ سُخْطِ اللَّهِ، مَا لَمْ يُؤْثِرُوا دُنْيَاهُمْ عَلَى صَفْقَةِ دِينِهِمْ، فَإِذَا آثَرُوا صَفْقَةَ دُنْيَاهُمْ عَلَى دِينِهِمْ، ثُمَّ قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رُدَّتْ عَلَيْهِمْ[864] وَقَالَ اللَّهُ[865] : كَذَبْتُم»[866] فحواسنه محلّ ایراد اولدوغی حیثیّتدن مجرای لساننده مستقرّ قلب[867] حقیقتنه واصل بلکه طرف زباننده بلعوم حلقومنه نازل اولمامغله [79]/ کندوده مرتهن اولان اسرار صفات و اسما ما به یتسلّاسین بولمایجق اقتضالری ولوع عظیم ایله خارجه طلوع اتدکده کیف ما اتّفق هر نه مقوله مهویّات و منهیّات مصادف اولسه لر جلب و اختلاط ولاجل التعذّی التقاط اتمده واجف و راجف اولورلر.

پس بونلرگ دخی جماع اجتماعندن علی عکس ما ذکر انواع سیّئات و الوان فسادات ظهور ایدوب بونلردن دخی معنای جهل و عماده صورت جنّ و شیاطین متولّد اولوب چون ﴿لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ﴾[868] مضمونه ما صدق ﴿وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ .... وَلَا يُزَكِّيهِمْ﴾[869] منتطوقنه مصداق محقّق اولمشر در.

اصل معراج و مدارلری اولان دار البوار اعنی مرکز جحیم و نار جهتنه عظم ایدوب ملک وسواس خنّاسدن محضر شیطان طغیان اساسه منتهی و منتسب معهودلرینه منتمی اولیجق عدوّ مبین اولان المبیس باتدلیس بر موجب ﴿لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾[870] شقیّ مزبورگ منتج جنّ و شیاطین اولان اعمال خذلان منالنی لباس مکر و ستر ایله [80]/ تلبیس و افعال خسران مآلنی زیّ صورت صلاح ایله تزیین و قواعد اضلال و اغوایی تمهید و تأسیس اتمکله خسارت و وقاحت کندو کندویه صورت کمالده ظاهر و بادی اولدوغی اجلدن فساد و قباحتی کتدکجه متمادی اولدقده ورای حجابدن جرس خزی و رسوایی صدا وزیر پرده و نقابدن روی سیاهنی ابدا ایچون چارسوی تشهیر و هر بازار تخسیرده ندا ایدیجک جرم و جنایتی عند الناس فاحش و قبح و خیانتی بین الخلائق بر امر موحش اولدقدن صکره جناب حضرت اولوالامردن امر سیاست صادر و جزای اهل قباحت ظاهر اولور.

---

[862] ﴿فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِمَّا يَعْبُدُ هَؤُلَاءِ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ آبَاؤُهُمْ مِنْ قَبْلُ **وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنْقُوصٍ**﴾ [11/هود: 109]

[863] سنن الترمذي ت بشار (3/ 446)
قَالَ: صَعِدَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمِنْبَرَ فَنَادَى بِصَوْتٍ رَفِيعٍ، فَقَالَ: يَا **مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يُفْضِ الإِيمَانُ إِلَى قَلْبِهِ**، لاَ تُؤْذُوا الْمُسْلِمِينَ وَلاَ تُعَيِّرُوهُمْ وَلاَ تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ، فَإِنَّهُ مَنْ تَتَبَّعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ تَتَبَّعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ تَتَبَّعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي جَوْفِ رَحْلِهِ قَالَ: وَنَظَرَ ابْنُ عُمَرَ يَوْمًا إِلَى البَيْتِ أَوْ إِلَى الكَعْبَةِ فَقَالَ: مَا أَعْظَمَكِ وَأَعْظَمَ حُرْمَتَكِ، وَالمُؤْمِنُ أَعْظَمُ حُرْمَةً عِنْدَ اللهِ مِنْكِ.

[864] H - ردت علیهم

[865] H + سبحانه و تعالی

[866] جامع العلوم والحكم ت الأرنؤوط (1/ 525)
وَخَرَّجَ ابْنُ أَبِي الدُّنْيَا مِنْ حَدِيثِ أَنَسٍ مَرْفُوعًا: " «لَا تَزَالُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ تَمْنَعُ الْعِبَادَ مِنْ سُخْطِ اللَّهِ، مَا لَمْ يُؤْثِرُوا دُنْيَاهُمْ عَلَى صَفْقَةِ دِينِهِمْ، فَإِذَا آثَرُوا صَفْقَةَ دُنْيَاهُمْ عَلَى دِينِهِمْ، ثُمَّ قَالُوا: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رُدَّتْ عَلَيْهِمْ، وَقَالَ اللَّهُ: كَذَبْتُمْ» ".

[867] H - قلب

[868] [7/الأعراف: 40]

[869] ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ **وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ** يَوْمَ الْقِيَامَةِ **وَلَا يُزَكِّيهِمْ** وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ [3/آل عمران: 77]

[870] ﴿قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي **لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ**﴾ [15/الحجر: 39]

فائده پس اکر سعید و کر شقی وجه مزبور اوزره رعایت و سیاست جامندن چاشنیئ طعم عمللرینی دست تصرّف پادشاهی دن تناول و رقعهءِ جزای کارارینی آفتاب عالمتاب شریعت ایله منوّر اولان روی و جبین سعادت رهینی نسخه سندن انتساخ ایدوب فیما بینهم تعاور و تداول [81]/ اتدکلری سببدن یوزی والشمس والننده اوقینور حرف یا لذّات دینلمشدر.

اصل سعدا و اشقیایه بحسب استحقاقهم جزا و جوییار عدل و نصفتی سمنزار و خار زار حاللرینده اجر اجناب قدرت قباب حضرت پادشاهی و بحار و سیلاب مروّت وصولت خلافت پناهی دن تقدیر اولنماسنه بر حکمت دخی بو اوله که کما مرّ غیر مرّة[871] چون عرش معلاّ و لوح محفوظ اعلاده مرتسم اولان معانی[872] و احکام بتمامها حقیقت محمدیّه یه عرض اولندقده اول حقیقت جامعه دن ناشی اولاجق حقائق انسانیّه نگ بعضی اهل سعادت و بعضی اهل شقاوت اولوب بو عالمده بونلرگ هر برینه ما به الاستحقاقلری ایله جزا اولنمغه ارادت ازلیّه تعلّق اتدوکین احاطه اتمشدی اول علمی عمله و اول قوّتی فعله کتورمک ایچون لوح محفوظده منتقش اولان تفاصیل احکام بر موجب ﴿وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ﴾[873] وحی متلو قرآنی بطونننده درج اولنوب جناب رسالت ایاب محمدیّ یه صلوات الله علیه و سلامه ﴿فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي السَّعِيرِ﴾[874] حکمنه ما صدق [82]/ اولان فریقین ما بیننده ﴿فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ﴾[875] فحواسنجه محکمهءِ ادّعاءِ حقده ایده جکلری خصومتلرین فصل ایجون ﴿فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ﴾[876] ﴿بِالْقِسْطِ﴾[877] امر ایله عامل اولمقده دستورالعمل و بر هان مظهر الحق و مبطل الحیل اولمق اراده سیله نجما نجما ارسال ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ (16) إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾[878] محفظ سنه ادخال اولندوغندن غیری بر حسب ﴿وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى (3) إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى﴾[879] «أُوتِيتُ القُرآنَ ومِثْلَهُ مَعَهُ»[880] فحواسنجه «ألا وإنّي - والله - قد أمَرْتُ وَوعَظْتُ ونَهيتُ عن أشياء، إنّها لِمثلُ القُرآن أو أكثر[881]» حدیثی مقتضاسنجه مشکوة نبوّتده اولان نور قرآنی و ضیآء فرقانی نگ حدیث نام و جوامع الکلم ختام بر پرتوی دخی اظهار اولندی تا که الی یوم القیام هر حکمده مراجعت و هر خصوصده متابعت بونلرگ **:** مطاویسنده اولان محکمات[882] احکام اولوب ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ

---

871 H + کما مرّ غیر مرّة

872 H: مبانی

873 ﴿وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ وَلَا **رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ**﴾ [6/الأنعام: 59]

874 [42/الشورى: 7]

875 ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ **فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ**﴾ [27/النمل: 45]

876 ﴿سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّالُونَ لِلسُّحْتِ **فَإِنْ جَاءُوكَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ** أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَضُرُّوكَ شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُمْ بَيْنَهُمْ **بِالْقِسْطِ** إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ [5/المائدة: 42]

877 [5/المائدة: 42]

878 [75/القيامة: 17-16]

879 [53/النجم: 4-3]

880 مسند أحمد ط الرسالة (1/ 12) قال رسولُ الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " أَلا إِنِّي **أُوتيتُ القُرآنَ ومِثْلَهُ مَعَهُ** "

881 سنن أبي داود ت الأرنؤوط (4/ 656)

قال: نزلْنا مع رسول -صلَّى الله عليه وسلم- خيبرَ ومعه مَنْ معه من أصحابه، وكان صاحبُ خيبرَ رجلاً مارِداً منكَراً، فأقبلَ إلى النبيِّ -صلَّى الله عليه وسلم- فقال: يا محمدُ، ألكم أن تذبَحوا حُمُرَنا، وتأكلُوا ثمرَنا، وتضربُوا نساءنا؟! فغضِب - يعني رسول الله -صلَّى الله عليه وسلم- وقال: "يا ابن عَوْفٍ اركَبْ فرَسَك ثم نَادِ: ألا أن الجنة لا تحِلُّ إلا لمؤمنٍ، وأنِ اجتمِعُوا للصلاة" قال: فاجتمَعُوا ثم صلَّى بهم النبي -صلَّى الله عليه وسلم- ثم قام فقال: "أيحسبُ أحدُكم مُتكئاً على أريكته قد يَظنُّ يقولُ: إنَّ الله لم يُحرّم شيئاً إلا ما في هذا القرآنِ، **ألا وإنّي - والله - قد أمَرْتُ وَوعَظْتُ ونَهيتُ عن أشياء، إنّها لِمثلُ القُرآن أو أكثر**، وإنَّ الله عزَّ وجلَّ لم يُحِل لكم أن تَدخُلوا بُيوتَ أهلِ الكتابِ إلاَّ بإذنٍ، ولا ضرْبَ نِسائِهم، ولا أكلَ ثِمارهم، إذا أعطَوكُمُ الذى عليهم".

882 H - محکمات

لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾[883] فحوای شریفنجه مستحق احیا اولنلرگ دردنه دوا و مستوجب اهلاک و افنا اولنلر ایجون [83]/ سمّ قاطع الاحشا بو ایکی دار الشفادن اخذ اولنوب ﴿وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى﴾[884] مقتضاسنجه اهل هدایته مستوجب مزبد هدی و ﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا﴾[885] مستدعاسنجه اصحاب ظلم و[886] شقاوته مستلزم تضاعف[887] ضلالت و شقا و شواهق هاویه ده باعث اشراف علی شفا[888] اوله.

پس بو ایکی کتاب ناطق دن اکر سابق اکر لاحقگ عموم احکام متین الاحکامنی اجرا سرور جمیع انبیا علیه صلوات الله العلیّ الاعلی جناب شریفندن صگره[889] خلفاء راشدین رضوان الله علیهم اجمعین حضراتنه تفویض و الحاله تنده اول خدمته خلیفة الله فی الارض اولان پادشاه اسلام و دین حضرتلری حضرت ربّ العالمین دن موهیبه[890] عنایتله و سیّدالانبیاء و المرسلین دن روحانیّتله و اجداد عدالت نژاد عثمانیدن وراثتله تعیین[891] تعریض اولنوب عرش اعلا محفظهءِ لوح محفوظ اولدوغی کبی انگ دخی وجود مسعودی نسخهءِ تفاصیل لوح محفوظ اولان دفّتین قرآنی احکامین حافظ و [84]/ ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾[892] فحوای شریفنگ مظهری اولمق سعادتی ایله محظوظ اولمشدر بناء علی ذالک کما ذکر الی هنالکه وکالت[893] مطلق و کار دارئ امر حق کندویه مسلّم و جملهءِ خلائقه امام و مقتدای مقدّم در والله اعلم **حضرت سلطان عادل نور عینین خان مراد**[894] **اصل شامل علی الاصول** السنهءِ ناسده مذکور و بین الخلائق معروف و مشهور در که لیلهءِ معراجده بین الحقّ و رسوله طقسان بیگ کلام جاری اولوب اوتوز بیگی مدار شریعت و اوتوز بیگی مناط طریقت و اوتوز بیگی محتد حقیقت اولمشدر.

پس شریعت سلف مجتهدین کتابلرنه مسطور اولوب عقل معاشده مفتی و مدرّسیندن استفاده اولنان علوم ظاهره دن مستفاد و طریقت اولیا و مشایخ متقدّمین اصولنده مضبوط اولوب عقل معادده مرشد کاملدن استفاضه اولنان قواعد و فنون باطنه دن مکتسب در و امّا حقیقت سرّ عظیم [85]/ اولوب ذوقه دائر و حاله موقوف اولمغله لسان قاله کلممکین ماهیّتی تعریف و کیفیّتی توصیف اولنمق مرتبهءِ امکان ده اولمیوب بعضی محلده عقل جزئی نگ جولان اتدوکی مرتبه دن بطریق التمثیل بعضی تعبیرات واقع اولور نته کم ان شآء الله تعالی ذکر اولنه کرکدر[895] و شریعت و طریقت و حقیقتگ بری برینه شدّت اتصالي و کمال امتزاجی اولوب ما بینلرنده نسبت شعاریّت و دثاریّت اولمغین نفس شریعتده طریقت و حقیقت و عین طریقتده شریعت و حقیقت و سرّ حقیقتده دخی شریعت و طریقت موجود

---

[883] [17/الإسراء: 82]

[884] ﴿**وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى** وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا﴾ [19/مریم: 76]

[885] ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا **يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا** وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ [2/البقرة: 26]
A1، A2، Ç: ﴿وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ [14/ابراهيم: 27]

[886] H - ظلم و

[887] H - تضاعف

[888] A1، A2، Ç - شواهق هاویه ده باعث اشراف علی شفا

[889] H + صگره

[890] H - موهیبه

[891] H - تعیین

[892] [15/الحجر: 9]

[893] A1، A2، Ç: وکیل

[894] A2، Ç + **عزر کاتب** بونجه اصول و معانی یه منشاء... گر چه ماند در نوشتن شیر شیر
Bu bölüm A1'de yok, Hüdai Efendi nüshasında fera' kaydından önce yazmanın sonunda bulunmaktadır.
Bu bölüme asıl olarak kabul edilen Hüdai Efendi nüshasına uyularak sonda verilmiştir.

[895] H + نته کم ان شآء الله تعالی ذکر اولنه کرکدر

اولوب حقیقتگ شریعتی و طریقتی و حقیقتی و طریقتگ شریعت و طریقت و حقیقتی کذالک شریعتگ شریعتی و طریقت وحقیقتی اعتبار اولنور.

اصل پس حقیقتگ شریعتی حضرت رسالت منزلتگ صلّی الله علیه و سلّم لیلهءِ معراجده غیرده من عندالله کتوردکی احکام اولوب انلری امّت مرحومه یه بیانه شروعندن عبارتدر و طریقتی تکمیل تعلیم و تتمیم تفهیم دن صگره امّتگ عمله شروعی و واقع اولان [86]/ قصورلرینی اتمام و بالجمله سرّا وجهرا اعلام ده جدّ بلغ اتدوکی اولوب خصوصا اسدالله الغالب حضرت علیّ بن ابی طالبه قعر جاهده ایلوکی تعلیم و تلقین اگا اشارتدر و حقیقتی اصلا تعبیره کاممکین بویله اشارت اولنور که چاه مزبورده تأثیر اسرار ایله آب جاری پیدا و مجراسنده نیستان هویدا اولیجق بر شبان قوّال نواز اندن نی دوزب و نغمه یه ساز ویرمکله صداسی کوش دحی نوشلرینه[896] یتشدکده اول کمسنه[897] بو صدانگ حقیقتندن خبردار ایسه قتل اولنور دیو بیوردوکی اندن کنایتدر.

اصل طریقتگ شریعتی اولدرکه مرشد کامل فائق مرید طالب صادقه کلمهءِ توحیدی اصل مشایخ اوزره تلقین ایدوب مراتب صفات نفسگ که امّاره و لوّامه و ملهمه و مطمئنّه و راضیّه و مرضیّه و صافیه در نهایتنه وارنجه طبقاتنی طیّ اتدروب تکمیل اتدرنجه اشتغال اتّدردکندن ما عدا امر مرتبه نگ احکامنی روی نفسده اظهار و اقتضالرین آشکار ایلیوب ازاله ایلیه.

[87]/ مثلا صفت امّاره نگ حکمی که اخلاق ذمیمه و اوصاف ردّیه دن بخل و حرص و جهل و کبر و نخوت وحسد و غضب و شهود در ولوّامه حکمی که طلب و موس و مکر و حیله و تندی و عجب و عجله و عزّت و قهر و انواع تمنّی ایله اضاعت عمر و نفس در و ملهمه نگ حکمی که طلب سخاوت و علم و قناعت وتواضع توبه و صبر و تحمّل و بوکونه اوصاف ایله تجمّل در و مطمئنّه نگ حکمی که طلب جود و تمنّی بذل موجود و عمل و شکر و تذلّل و رضا و توکّل در و راضیه نگ حکمی که طلب[898] زهد و صلاح و اخلاص و ورع ورشد و فلاح و سکینه و وقار و ذکر سبیار و انواع ریاضات ایله ظهور کرامت در و مرضیّه نگ حکمی که طلب اخلاق و ترک و فقر و املاق و تلطف و تعطّف[899] تقرّب و ترک تأنّفو فکر و دوام ذکر در احکام مزبوره نگ[900] هر بریسی حجب بشریت و استار غفلت ایله نفس سالکده مستور و مقعّر باطننده مخفی اولوب غفلت ایچنده ایکن مرتبهءِ شعوردن دور ایکن **تمثیل** فی المثل بر بحر عمیقه بر نسنه واقع اولدقده عمقی حسبی ایله قوّت باصره نه محلده ایدوکین تشخیص ایده مسه استاد غوّاص [88]/ روی دریادن محلّ محتمله بر مقدار زیت دوکمکله قعر دریا روشن و عیان و شیءِ واقع ظاهر و نمایان اولدوغی کبی مرشد کامل هر مرتبه نگ شأننه موافق تعلیم ایله مرید صادقگ سمع قبولندن بحرقلبنه القاءِ مایهءِ نفس

---

[896] A1، A2، Ç: نیوش H - نبوی یه

[897] A1، A2، Ç: شبان

[898] H - زهد و صلاح و اخلاص... کرامت در و مرضیّه نگ حکمی که؛ صح.ه.

[899] H - تعطّف

[900] H + احکام مزبوره نگ

اتمکله هر برسی[901] ظاهر و آشکار اولدقدن صگره ازاله ایدوب و آیینهءِ قلب سالکی عموما صفات رنکندن صیقل ذکر[902] ایله پاک اتدورب احکام صافیهءِ که **مصراع**

بی رنکیست و بی صفتی وصف عاشقان[903]

حسبنجه بی رنکی و بی صفتی اولوب کمال صفادن عبارتدر اجرا ایدوب سالک اول مرتبه ده **مصراع**

منم که رنک من وزنگ من معیّن نیست[904]

معنالرین اظهار و ابدا ایلیه فامّا معلوم اولمق کرکدر سالک مراتب نفسگ ابتداسندن مطمئنّه یه وارنجه کندونگ ترقّی و تنزّلندن خبردار اولمیوب و مرشده دخی اعتقادی ضعیف اولوب کاه موجود و کاه معدوم اولور و مطمئنّه یه واردقده اعتقادی کامل اولوب مرشدگ هر امرینه [89]/ قائل و تعلیمین سمع قبول ایله قابل اولور و مطمئنّه دن صافیه یه وارنجه هر مرتبه ده اسم ذات اولان کلمهءِ توحید ضمننده مندرج اولان اسمآ و صفاتگ کثرت مجاهده و قوّت عقیده سی حسبنجه بعضی جانبلری منکشف اولوب صافیه یه واصل اولدقده اسم ذات بر مجلّا آیینه مثال اولوب سالکه مقابل اولیجق سائر اسمآ و صفات دخی حوالیءِ اسم ذاتده شکسته آینه لر کبی عیان و سالکگ عکسی اشبو آینه لر ایجنده اول صفاتگ خارجده اولان مظاهری صورتنده نمایان اولور.

پس بو مرتبه ده سالک عالم کبرایی که کندو ذاتندن عبارتدر بالمعاینه مشاهده ایدوب عالم صغرایه که عین دنیادن کنایتدر مطابق بولیجق هر شیئگ صورت اخرویّه سین کورمکله عالم عقبایی دخی سیر اتمش اولور و سالک مرایای صفاتده کندویی حقیقتی اوزره کوره میوب موجوداتدن اولان مظاهری صفات صورتنده کوردوکی ساحهءِ صفاتدن بعید اولوب حدّت نظری قوّت اوزره [90]/ اولمدوغی سببدندر که **تمثیل** فی المثل مسافهءِ بعیده دن بر کوه سبزه نظر اولنسه کبودی رنکنده کورینور لکن حدّ ذاتنده کوه سبز اولوب بعد مسافه ایله قوّت بصریّه یه کلال کلدوکی اجلدن اول رنکده کورینور.

پس کوهه قرب حاصل اولدقجه اصل رنکی ظاهر اولدوغی کبی سالکگ دخی ترقّی اتدکجه قوّت نظریّه سی مشتّد اولوب مرایای صفاتده حقیقتن تشخیصه قدرت تحصیل ایدر و بو مرتبه ده نورانیّتی آفتابه نسبت بر کوکب نورانیّتی قدر اولمغله مشاهده سی بو مرتبه یه یتشور فامّا کندویی بو صورتلر اوزره کورمکله آخرته بو صورتلر ایله وارمق خوفندن برآن صبر و قرار ایلمیوب تبدیل صوره سعی ایدوب آیینه دن نظرین اکسک ایلمز.

پس بو مجاهده ایله کندویه عالم لاهوتدن بر قپو آچلوب داخل اولیجق نورانیّتی ذات سالک احاطه ایدوب ظاهرده اولان اهالهء منصبگ سیمالری اهل نظر قتنده ظاهر اولوب نه منصب ده اولدوغی معلوم اولدوغی کبی [91]/ بونگ دخی سیماسنه بر حسب ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾[905] بونگ دخی آثار عبادت و اسرار

---

[901] H + هر برسی
[902] H - ذکر
[903] Kaynağına ulaşılamadı.
[904] Kaynağına ulaşılamadı.
[905] [48/الفتح: 29]

ولایت سیماسنده آشکار اولوب و سیرتی کبی صورتنه[906] بر تبدّل کلوب اول صورتی ایله مرایای صفاته نظر اتدکده بصر بصیر تنه[907] نوع قوّت کلمکین صورت حقیقیّه سین مشاهده یه تقریب کسب ایدر.

پس بو عالمده قوّت نظریّه سنه حدّة ما حاصل اولمغله عالم جبروت سیر ینه استعداد کلمکین اول عالمه داخل اولور انده دخی نورانیّتده ترقّی و تبدیلات صورده رسوخ تحصیل ایدوب قوّت نظریّه سنه قدرت کلمکله عالم جمعدن عبارت اولان عالم غیب مشاهد سنه استعداد کلمکین اول عالمه واصل اولور و بو عالمه کلنجه هر کونده حسن و بهاسی ترقّی ایدوب نورانیّتی اجرام نیّره نگ کوکبدن بدر تمامه وارنجه بری برینه اولان نسبتی کبی هر مرتبه ده متزاید اولمده ایدی.

فامّا بو عالمده نورانیّتی آفتاب عالمتاب مثالنده اولوب و صورت اولی سندن اثر قلمیوب باصرهءِ بصیرتنه قوّت تامّه و قدرت عامّه حاصل اولمغین مرآت اسم ذات و مرایای صفاته نظر صحیح ایله [92]/ نظر اتدکده عوالم مزبوره ده اقتباس اتدوکی انوار ایله صورت ذاتیّهء حقیقیّه سنی کماهی مشاهده ایدوب بو مرتبه ده سالک اهل الله زمره سنه داخل اولور و لاکن اول عالمه واصل اولدوغی ساعت مقام خدمت اولان عالم شهادته ردّ اولنور.

بعده بو عالمه کلنجه عوالمگ هر برنده تحصیل ایلدوکی علم و معرفتی نقل و تقریره ملکه حاصل اولیجق اهل معرفت زمره سنه ملحق اولور.

پس بو مرتبه ده سالک ذات مرشد ایله همرنک اولوب مثلیّت ظهور ایتمکین امر تصدّر مشکل اولمغین باذن الله مرشد طرفندن خلافته رخصت و سجّادهءِ خلافت مسندی ایچون اصول مشایخده اولان درت دیوانده ملازمته اجازت ویریلوب ظاهرده اولان ملازمان منصب مثالنده که فی الحقیقه انلر بونلرگ ظلّی و مثالل خارجیدر منصب سجّاده یه ملازمت مقامنده اولور.

پس سالک بو مقامه کلدکده طریقتگ مثابهءِ دئاری اولان شریعتی وجهنی اتمام اتمش اولور [93]/ و امّا طریقتگ طریقتی اولدرکه سالک مرتبهءِ ملازمتده ذکر اولنان دورت دیوانه که ایکیس گیجه و ایکیسی گوندز اولور مداومت ایلیه کیجه دیوانلرینگ بریسی بعد العشا و بریسی دخی بعد التهجد اولوب بو ایکیسی باطن طریقتی تقویت ایدر و کوندز دیوانلرینگ بری دخی بعد الفجر و بری بعد العصر اولوب ظاهر طریقتی احیا و تربیت ایدرلر.

بعد العصر اولان دیوان ظاهرده اولان ایکند و دیوانی مثالنده صدر الصدور رسول الثقلین حضرتنه مخصوصدر که انده اهل جرم و خطا و مستأهل منصب و عطا بیلنوب جناب ربّ العزته عرض اولنمق ایچون تلخیص و تذکره اولنور و بعد الفجر اولان دیوان ینه خارجده اولان صباح دیوانی منوالنده جناب مالک الرقاب و ربّ الارباب حضرتنه منسوبدر که اهل جرمه فرمان جزا و سیاست و مستحق منصب و رعایته توجیه مرتبه و مقام ایله عنایت اولنور.

---

[906] H - بر حسب ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ بونگ دخی آثار عبادت و اسرار ولایت سیماسنده آشکار اولوب و سیرتی کبی صورتنه

[907] H - بو مرتبده

پس رتبهٔ ملازمته بالغ اولان خلیفه پیردن کوردوکی اصول و قانون اوزره بو دیوانلره [94]/ بر سبیل مواظبت مداومت ایدوب بعض طلبه یه تعلیمه مباشرت ایدر و چون هنوز سجّاده نشین با تمکین اولوب ارشاد عمّه اجازت بولمامشدر هر چند که عارف کامل و عالم و عامل اوللسه معرفت[908] علمنگ حکمنی اجرایه قادر اولمز.

تمثیل بر شهرده حاکم و والیدن[909] اعلم و اکمل نیچه کمسنه اولوب تعلیم علم اتمک اولور فامّا علمگ حکمنی اجرا اولوالامر طرفندن منصوب اولوب مسند نشین سجّادهٔ حکم اولان قاضی یه مخصوصدر کذالک مقام ملازمتده اولان خلیفه دخی قابل تعلیم[910] اولنلره تعلیم ایدر لکن صاحب حجّت و برهان ولمامغله حکم ارشادی اجرایه مالک اولمز تا اول زمانه دک که خدمتنده قائم و عبادتنده دائم اولمغله نورینگ ضیاسندن بر حسب «لیس عند ربکم صباح ولا مساء»[911] ظاهر و باطن و لیل و نهار یاننده برابر اولوب شبچراغ وار روشن و تابدار اولمغله وجه ارضده آشکار اوله.

پس یریوزنده اولان صاحب سجّاده لرگ [95]/ بریسی انتقال امرینه امتثال اتدکده باذن الله ملائکهٔ کرام حضرت ملک[912] علّامه عرض ایدیجک خطاب کلوب بالفعل بر حسب اصول دیوانلر خدمتنده قصور اتمیوب و یرین کدک قومیوب ملازمته مداومت ایدر کیمدر کورگ دیو امر اولینجق عبادتی نورینگ زیاده لکندن خدمتده زیاده قائم اولان ملازم درکاهی بولوب فلان بن فلاندر دیو تکرار عرض اتدکلرنده شرف انتقالده اولان صاحب سجّاده یه امر اولنور که سجبادهٔ اگا تسلیم ایلیه.

پس اطراف عالمدن هر قنده اولسه روحانیت ایله اگا تفویض ایدیجک صاحب سجّادهٔ مطلق وخلیفهٔ بر حق اولوب اجرای احکام ارشاده مبادرت و ضعفای طلّاب حقیقته دستگیری وامداده مباشرت ایدنجه طریقت طریقتی تکمیل ایدوب اهل تحقیق سلکنه منسلک اولور و طریقتگ حقیقتی اولدر که مرتبهٔ خلافتده اهل تمکین برسجّاده نشین خدمت مکین اولمغله انعام تام الهی دن تقاضای ترقّی اولدقده ملائکه یه فرمان اولنه [96]/ که دفتر اعمالنه و اجتهاد و آداب و طالبان حقله معامله سنه وجملهٔ احوالنه نظر اولنوب احوال و اطواری سلف اولیادن قنقی ولی نگ احوال و اطوارینه مطابق و موافقدر کوریله.

پس بعد التتبع و العرض بامرالله مع علم الله حالی حالنه مطابق اولان ولیِ سالفه اولان رعایت وعنایت بعینها بوگه اولوب زیاده فیض ایله ترقّی اوله.

پس اول ولیّ سابقگ حکمی بونده ظهور ایدوب آنگ نمونه سی اولدقده طریقتگ کمال حقیقتنه واصل و عالم جمع الجمعه دتخل اولوب زمرهٔ مقرّبینه ملحق اولور.

اصل شریعتگ شریعتی اجمالا ارادت ازلیّهٔ الهیّه و حکمت سابقهٔ صمدانیّه ایله احکام شرع متین الاصل و الفرعگ حفظی ایچون دولت عثمانیده علما ایچون وضع اولنان وضع حسن و قانون مستحسندر که هر بار که اول قانون کما کان فی اصل وضعه رعایت اولنه شرع شریفگ ظاهری حسن و لطافت ایله آراسته و اطناب متانت ایابی

---

908 H - معرفت

909 A1، A2، Ç: مولّی دن

910 H - تعلیم

911 H + بر حسب «لیس عند ربکم صباح ولا مساء» شرح المشکاة للطیبي الکاشف عن حقائق السنن (1788/6) : "لیس عند ربکم صباح ولا مساء"

912 A1، A2، Ç: علیم

[97]/ اوتاد خلوده وابسته اولمق مقرّردر و بونگ تفصیلی بو وجه اوزره در که خصوص شریعت فتوایه مربوط و امر فتوی اقوال مجتهدیندن قول اقوایه منوت و رأی اقوی خاصّهءِ تقوی ایله مضبوط اولوب حیثیّات تقوی دخی مراتب اقواده اولی و عزیمته اقرب و ادنی صحائفنده مبسوطدر.

پس حاصّهء تقوی و مداری اولان اولی و اقوی کمّل علمادن فضلایه مفوّض و فتوی و مناطی اولان اقوی ضعیف ایله قویّ ما بیننی تمییزه قادر اولان زمرهءِ علمایه مسلّم اولوب بو امور مهمّه نگ الی یوم القیام بقاسی ایچون هر برینه حفظه و حمله تعیین اولنمشدر و چون بو مرتبه لره وصول علی الاطلاق اولمیوب طریق استحقاق ایله اولمق واجب و استحقاقلری دخی نیچه یرده امتحان ایله کورلدکدن صکره اهلیّتنه اتّفاق اولنمق لازم و لازبدر.

وجه مزبور اوزره بونلر ایچون بر قائدهءِ متینه و بر ضابطهءِ رصین وضع اولندی مثلا بر طالب تحصیل علم ایدوب اول مراتبه راغب [98]/ اولدقده مقصد اعلاسنه وارنجه مراتب کثیره ده سلوک ایدوب سلوکی دخی بر قاج وجه اوزره اولوب اول مراتبگ هر برنده بر ممیّز نصب اولنمغین مرتبهءِ تحصیلین انلره عرض اتمک کرکدر.

جمله دن اوّل دانشند نامنده درجات مدارسی قطع ایدوب هر مدرسه ده مدرّس اولان ممیّزه جهت علمیّه سین عرض و انلر دخی بونگ کیفیّت ذاتیّه سین موالی یه وارنجه ما فوقی اولنلره بیان اتدکدن صکره سلسلهءِ حرکت و سلوکی موالی یه منتهی اولدقده اصل مقصده موصل بر طریقده اولان مراتبه که مراتب مدارسدر استحقاق تحصیل اتمکین اول مراتب ایچون ملازم قید اولنوب بریسی محلول اولدقده اولوالامر حضرتنگ امری ایله اگا تقلید اولنور.

بعده طریق تدریسده دخی قطع مراتب ایدوب نهایتنده قاضی و قاضی عسکر و آخر مفتی اولیجق حفّاظ شرعگ رئیسی اولوب شیخ الاسلام اسمی ایله مسمّی اولور و بو سلوک دخی بونده نهایت بولور [99]/ و استعدادنده نقصان اولوب بو مرتبه یه استعدادی اولمیان مرتبهءِ ملازمتدن و یا پایه مدارسنگ برینه وصولدن اوّل اطراف ممالکدن برینه قاضی نصب اولنوب معلومی اولان مسائلده بعد التحرّر اقواسی ایله حکم و علمی محیط اولمدوغی مسئله ده شیخ الاسلام اولان مفتی نگ فتواسنه مراجعت امر اولنور.

پس شرع شریفگ شاننده اهتمام تمام اولنوب بویله بر قانون وضع اولندی تا مسند شریعته عازم اولان کمسنه مرتبه ده حیثیّت علمیّه سین ممیّز مقامنده اولنلره عرض ایدوب انلر دخی اول کمسنه ده استحقاق مشاهد اتدکلرنده ترتیب سابق اوزره ترقّی اتدورب استعدادی مرتبه سنه یتشدره لر و اکر استعدادنده نقصان فهم ایدرلر ایسه الیقویوب نیچه مدّت تعلیم ایلیه لر.

فی الحقیقه بو قانون رعایت اولنسه احکام شرع شریفی قطعا خلل طاری اولمیه ایدی و بو وضع حسنگ وضعنگ[913] بر حکمتی دخی بودر که اکر عالم حاکم اولوب اجرای حکم ایله اکثر مسائلده کندو طبعنه ویا متعلّقاتی [100]/ طبیعتنه موافق قول ایله حکم ایدوب قوی و ضعیف ما بیننی تمییز اتمیه ایدی.

پس بو قانون وضع اولنوب اجرای شرع آحاد علمایه مخصوص اولوب محکمهءِ شرع هر ناحیه ده بر یره منحصر اولمغله شرع شریف محفوظ و مضبوط اولوب و بو قانون اگا محفظه اولوب شرع باطن و بو قانون ظاهری یرینه اولمغین شریعت شرع اعتبار اولنور.

---

[913] H - وضعنگ

اصل و شریعتگ طریقتی اولدر که طالب حقیقت اولان کمسنه مرشد کاملگ همّت و امدادی ایله قطع مراتب ایدوب استعدادی مقداری کماله واصل اولدقدن صگره اهل نقصانی تکمیل ایچون کندویه اذن و رخصت ویرله و بو طریقتده اولان مراتبه محسوسات خارجیّه ده مثال قوانین مرضیّهءِ عثمانیّه دن دیوان همایونده ترتیب اولنان وضع و قانوندر که طالب مقام حقیقت اولان اول مراتب و مواقفی قطع ایدوب هر برنده تحصیل قابلیت اتمینجه اولمدوغی کبی بو ترتیبده قوی همّت اولوب جناب پادشاهی ده [101]/ شرف دستبوسه واصل و یاخود همّتی قاصر اولوب مجرّد قائم مقامی محضر نه داخل اولمق استین بونده اولان مواقف مراتبدن کذر اتمینجه اولماز.

اوّل مرتبه باب همایوندن اورته قپویه وارنجه اولان محلّدر که هر چند که اول بابده دربانلر واردر فامّا اصلا کمسیه تعرّض اولنمیوب رخصت عامّ اولمغین عام و خاص پیاده و سوار داخل اولوب منتهاسنده سرّا جان و غاشیه داران و سائر بی کاران توقّف ایدوب حشمت و جلال پادشاهیدن بعید اولمغله باعث دهشت اولور نسنه مشاهد اتمدکلری سببدن بی تکلّفانه محاوره و بری بریله[914] لاغ و لطیفه ایدرلر.

پس بو مرتبه مراتب سلوکدن امّاره مرتبه سیدر که انده عامّ وخاص داخل اولوب حقیقتدن اثر مشاهده اتمدکلری سببدن کیف ما اتّفق طولا و عرضا یوریوب مضبوط الحال و منتظم الادب و المقال اولمازلر.

ایکنجی مرتبه سی اورته قپویی کچوب قفس اوکنه کلنجه اولان فضادر که اول فضایه [102]/ متوجّه اولان کمسنه آت و یراغ و یاتی و عوارض و اثقالنی طشره ده ترک ایدوب و تک و تنها اولوب کندویی ادب اوزره حفظ ایله روان اولیجق انده اولان در بانلر دخی بویله رعایت ادب ایله کیرنلره تعرّض اتمیوب داخل باب اولدقده بر فضای وسیع و ظاهر دیوان همایون نمایان اولوب بو مرتبه نگ منتهاسنه که قفس مقابله سیدر عزم ایدر.

فامّا اول فضا ایچنده بعض موقفلرده حاجبلر اولوب اهالیءِ حاجتدن اولوب خواصّه متشبّه اولنلره متعرّض اولمازلر لکن عوامّ اهل حاجته کاه رخصت و کاه منع اتدکلری سببدن بو مرتبه نگ نهایتنه وارنجه نوع مضائقه دن خالی دکلدر بو مرتبه دخی مراتب سلوکدن لوّامه مرتبه سیدر که کاه حقیقت جهتنه عزم ایدوب تقدّمه اقدام ایدر و کاه رجوع سمتنده اولوب ادبار ایدر و اوچنجی مرتبه سی قفس او کندن دیوان همایون قپوسی اوکنده اولان موقفه وارنجه اولان محلّدر که اول موقفده اولان حاجبلر بغایت [103]/ احتیاط اوزره اولوب دیوان همایونه دخول طالبلرینی انده محکم ضبط ایدوب اندن ایلرو اولان مشهددن اشارت اولدقجه برر ایکیشر صالیویررلر.

پس بو موقفه واصل اولان کمسنه حائلي اولان[915] موانع دفع اولدقجه ارکانی دیوانی کورمکله یقین اولدم دیو نوعا فرح تحصیل ایدر بو مرتبه دخی ملهمه مرتبه سنگ صورتیدر که سالک دفع موانع بشریّت[916] اتدکجه بعضی انکشاف اولوب سلفگ بعضی اصول و ترتیبنه واقف اولمغله مسرور اولوب ایلروسنه اشتیاقی زیاده اولور.

دوردنجی مرتبه سی ذکر اولنان موقفدن ایلرو دیوان همایون قپوسی قربنده حاجبلرگ اشبهی اولوب مطهره جی نامنده اولان حاجب طوردغی مشهددر که موقف مزبورده نوبتی کلوب انده اولان اهل احتیاط حاجبلردن رخصت بولدقده طالب دخول بر رجگ کلوب مزبور مطهره جی یاننه کلیجک اول مشهددن ارباب دیوانی بالمعاینه مشاهده

---

914 H + بری بریله
915 H - حائلي اولان
916 H - بشریّت

ایدوب مراتب ارکانی کماهی کورنجه قلبنه بر سکینه حاصل اولور بو مرتبه [104]/ مطمئنّه مرتبه سنگ صورتیدر که سالک بو مرتبه ده مسند نشین صدارت اولان مرشدگ جلالت و منزلتنی معاینة کوریجک اطمئنان مرتبه سنه واصل اولوب بو مرتبه ده اعتقادی دخی کامل اولور.

بشنجی مرتبه سی مشهد مزبوردن ایلرو و دیوان قپوسندن ایچرو چاوش باشی قائم اولدوغی مقام در که بونجه مشقّتلردن خلاص اولوب داخل دیوان اولمغله حالندن راضی اولدوغی مقام اولمغله مراتب سلوکدن راضیه مرتبه سنگ مثالیدرکه سالک اول مرتبه یه واصل اولدقده نفسی اول حالده تمام رضایه دوشوب دخی ایلروسین تمنّی ایدر.

التنجی مرتبه سی مقام مزبوردن کچوب وزیر اعظم حضورنده عرض حاجتدن صکره سابقهءِ[917] خدمتندن[918] راضی اولدقلری اجلدن حاجتی روا اولدوغی مرتبه در و بو مرضیّه مرتبه سنگ صورتیدر که نفس سالکدن ظهور ایدن اعمال و مجاهدات قطع مسافات ایله مشاهده اتدوکی مقامات[919] مرضی و مشکور اولدقدن صکره اول مرتبه ده مهمّی [105]/ تمام اولور.

و یدنجی مرتبه سی وزیرک کندو وتوردغی مقام در که پادشاه عالمپناه الیه حین عرضده بالمواجهه مکالمه ایدوب ما بینده حائل اولمامغله جمال شریفن مشاهده ایدر و بو مقام صافیه مرتبه سنگ صورتیدر که بو مقامده متمکّن اولان صاحب دولت ایله حقیقت ما بیننده حاجب و مانع اولمیوب دوام مشاهد مقامنه واصل اولوب خدمت ارشاد ایله مکلّف اولور و وزیرگ ظاهر دیوانده اوتورب مصالح کورمه سی صورت ظاهریه سی و مصالح عرض ایدوب پادشاهله حسن معامله سی صورت باطنیّه سی در بو صورت دخی مرشد کاملگ خلق ایله عالم بشریتده انلری ارشاد ایچون صورتلرینه کیروب انلر ایله معامله اتدوکی صورت ظاهریّه سی و حضرت حقیقت ایله کندونگ اوزکه خلوتی و معامله سی اولدوغی صورت باطنیّه سی اولوب مقام جمع الجمع ده اولدوغنگ مثال خارجیسی در.

فائده و سالکگ تمام کمالی اول وقت اولور که حضور وزیره واصل اولان اهل [106]/ رعایت کبی که وزیر اعظم اوکنه دوشوب و حضور پادشاهی یه یتشدورب دستبوس ایله مشرّف اولدقدن صکره سنجاق و اغالق مناصبندن بری ایله تشریف اولندقد نصکره اول مناصبده دخی قطع مراتب ایدوب آخر الامر وزیر و وزیر اعظم اولور اولداخی مراتب نفسده سلوک ایله حقیقت مرشده واصل اولدقدن صکره حقیقته الحقائقه واصل اولمق ایچون مرشد اوکنه دوشوب قرب حضرته واصل اولدقده حالنه مناسب مرتبه ایله تشریف اولنوب عالم شهادته ردّ اولندقد نصکره خلافت خاصّه مقامنه وارنجه بر سلوک دخی ایدوب آخرنده اول مقامه که مقام جمع الجمع اندن عبارتدر واصل اولور و هر چند که عالم شهادته ردّ اولندوغی حیندن خلیفه نامنه اولوب تعلیم و نوع تصرّفه مباشر اولور لکن ظاهرده کی سنجاق بکی و اغا اولنلرده استقلال کلّی اولمیوب وزیره عرض اتمینجه حکمی جاری اولمدوغی کبی اول دخی حکم ارشادی اجرا ایده میوب اصل مرشده مراجعت اتمینجه اولماز.

---

[917] A1، A2، Ç: سوابق
[918] H - موقع قبول و رضاده واقع اولدوغی
[919] H - ایله مشاهده اتدوکی مقامات

پس ظاهرده کی [107]/ اهل حاجت و طالب منصب مواقف دیوانی بر بر کچوب وزیر اعظم واصل اولدقد نصگره منصبه لائق و رعایته حقیق اولدوغی تقدیرجه دلالت و زیر ایله قرب حضرته واصل و اندن صگره مقام معیّننه نازل اولدوغی کبی و مناصبه لیاقتی اولمیوب مجرّد این و آنده اولدوغی تقدیرجه کلدوکی یردن ینه خارجه ردّ اولندوغی کبی سالک دخی بر اسلوب سابق مراتب سبعهءِ مذکوره دن مرضیّه مرتبه سنده تحصیل اتدوکی ملکه و قوّت ایله مرشدگ مکین اولدوغی مرتبهءِ صافیه نگ ظاهرنده که سالکه نسبت عالم کبری اعتبار اولنوب مرشده نسبت عالم جمع الجمع در مرشدگ حقیقتنه واصل اولدقدن صگره اکر فی الحقیقه اهل سعادت اولوب و اول مرتبه ده کندویه وجود ویرمیوب مرشده اقتدا و اثرینه اقتفا ایدر ایسه دلالت مرشد ایله خلوتخانهءِ حقیقته داخل و جناب حقیقه الحقائقه واصل اوله و اکر العیاذ بالله اصل حقیقتنده علّت و مادّهءِ فطرتنده خبث جبلّت [108]/ اولوب واول مرتبه ده دغدغهءِ ردّیه و خواطر دنیّه یه مبتلا اولوب کندوده پندار کمال و اعتقاد حسن حآل ظهور اتمکین دامن پیردن انقطاع و امرینه عدم اتّباع سمتنه دوشسه خارجه ردّ اولنوب صورت دیرنه و هیئت پارینه سنه داخل اولمق مقرّردر و تفصیل قضیّه بو منوال اوزره اولورکه مرید سالک دلالت مرشد ایله اطوار سبعهءِ مذکوره ده قطع مراتب و نیل مطالب اتدکجه کرکدرکه هر مرتبه یه مخصوص اولان صفاتی تعلیم پیر ایله اشتغال اتدوکی اسم الله قوّتی ایله ظهوره کتوردکدن صگره چون بر حسب **شعر**[920]

بس بی رنگ است یار دلخواه ای دل
قانع نشوی به رنگ نگاه ای دل
اصل همه رنگها از آن بی رنگیست
من أحسن صبغة من الله ای دل[921]

اصل مرام و غایت مطلب کرام حجب ظلمانیّه و نورانیّه دن خلاص و رتبهءِ بی رنکی و بی صفتی ده بر ملجاء و مناص بولمقدر مراتب مزبوره ده ظهور ایدن صفاتی اکر ذمیمه و اکر حمیده اوله بر طرف ایدوب [109]/ ذمیمهءِ عن رأسها سلب[922] و ازاله و حمیده نگ موجبی اولان عجب و انانیّتدن نفس نفیسه سین خهت تواضع و[923] مسکنته اماله ایلیه.

پس سالک سعید صفات حمیده و ذمیمه نگ ایجاد و اعدامنده کندویی حول و قوّتدن بعید کورب و کبر و خشونت و عجب و رعونته کندوده بر مجال و فی الجمله بر مدار و مأل قومیوب جمله سین شفاعت پیر دستکیر ایله افاضهءِ ربّ قدیردن بلمکله شکر اتدوکی سببدن ﴿لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾[924] مستدعاسنجه بر حسب **مصراع** «شکر نعمت نعمتت افزون کند»[925] ترقیّات متجدّده ایله دولت عظمایه واصل اولور و امّا شقی هر چندکه مراتب مزبوره نگ اکثرنده ظهور ایدن صفاتی بر سبیل استدراج ازاله و نفسندن اخراج ایلسه چون حدّ ذاتنده بدبخت و بر شخص دلسخت

---

920 A2: بیت
921 Abdurrahman Camî, Levâyih, Lâyıhâ 12, s.454
http://www.mirasmaktoob.ir/fa/system/files/nâshriat/ZA-15-soosan-erfan-p34.pdf, 27/05/19, saat: 22:38
922 A1: قلع
923 H- تواضع و
924 ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ **لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ** وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ [14/ابراهيم:7]
925 "**شکر نعمت نعمتت افزون کند** ولی کفر نعمت از کفت بیرون". İran atasözü

اولوب طبعنده اغراض فاسده مستور و صحیفهءِ قلبنده صور مواد[926] اعراض کاسده نقوشی مسطوردر ایلرو وارب صفات حمیده صورتلری ظهور اتدکده اصل [110]/ هواسنه وسیلهءِ کافیه و غرض فاسدنه ذریعهءِ شافیه ملاحظه ایدوب مراتب سافله ده ازالهءِ صفات ذمیمه و مراتب عالیه ده ایجاد صفات حمیده نتیجهءِ جود و افضال حضرت ملک متعال اولدوغندن قطع نظر و غضّ بصر اتمکله محضا کندونگ صورت مجاهده سیله ظهور اتدی خیال ایدوب بو مرتبهءِ عین کمال ملاحظه اتمه سیله بر مختال فخور و بر معجب مغرور اولوب اول درکاه بی نهایت و بارکاه حضرتگ سر راهنه هنوز طوغرولمامش ایکن بوندن ایلرو نه وار دیو ابلیس وار عجب و استکبار و بو مرتبه ده دامن پیری صالیویروب سرفرو اتمده ادبار اتدوکی سببدن ﴿وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾[927] مقتضاسنجه بر موجب **م** «کفر نعمت از کفت بیرون کند»[928] **م**

دست غیب آمد و بر سینهءِ نا محرم زد[929]

مفهومنجه صدمهءِ غیرت حق بر ضربت ایله کندویی اسفل سافلینه ملحق ایدر.

[111]/ **فائده** بو بابده افادهءِ اصول بودر که حقیقت مرشده وصول میسّر اولنجه ذکر اولنان مراتبدن هر مرتبه نگ مقابله سنده بعینها مراتب مزبوره رنکنده مراتب اخری اولوب بری برندن تشخیص و تمییز اولنماز لکن مراتب مزبوره نگ مسلکی حق و مقابلنگ مسلکی باطل اولمغین معیار شریعته مصادف اولدقده بری برندن متمیّز اولورلر.

پس سالک دلالت مرشد ایله مسلک حقده اولان مراتبی قطع اتدکجه هر مرتبه یه مخصوص اولان صفات و احکامگ ازاله سیله موفّق جادّهءِ استقامتده ثابت اولسه مرشد کاملگ برکت تعلیمی وسیله سیله محض عنایت الهیّه اولدوغین بیلوب شکر اتدکجه بر مقتضای ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ﴾[930] ترقّیلر ایدوب سعادته واصل اولور.

فامّا بعضی مراتبگ صفات و احکامین ازاله ایدوب بعضی نگ اتمسه ایتمدوکی دخی یا اول صفتگ فی نفسها قبح و فسادین فهم اتمدوکندن اوله ویا فهم اتمش ایکن اختیار جزئیسنی کلّیت ایله [112]/ ازاله سنه صرف اتمیوب مساهله اتدوکندن اوله.

پس اول صفتی ازاله اتمیوب مقتضاسی اولان اعمال سیّئه یی وجوده کتوردکی ساعتده مسلک باطلدن بو مرتبه نگ مقابلی اولان مرتبهءِ نا حقّه دوشر و چون اول آنه دک قطع اتدوکی مراتبگ هر بریسنده افاضهءِ سلوک ایله نوعا نورانیت تحصیل اتمش ایدی بر موجب ﴿سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (44) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾[931] کید حق و مکر مطلق ایله بر سبیل استدراج اول نورده نقصان ظاهر اولممق ایله اول مرتبهءِ باطلده تمکّن و قرار ایدر و هر چند که مرشد کامل فریاد ایدوب مسلک حقه عودت ایله دیو دعوت ایدر باطندن مخالفت ایدوب اکر مسلک باطلده اولسم بگا نقصان کلمزمیدی دیو مرتبهءِ بطلانده بر قرار اولور.

---

926 H- صور مواد

927 [14/ابراهیم:7]

928 "شکر نعمت نعمتت افزون کند ولی **کفر نعمت از کفت بیرون**". İran atasözü

929 Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 152, M. KANAR, Hafız Dîvânı, c. 1, s. 373

930 ﴿**لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَى وَزِيَادَةٌ** وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ [10/یونس: 26]

931 ﴿فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَذَا الْحَدِيثِ **سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ (44) وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ**﴾ [68/القلم: 44-45]

فی المثل معادن ردّیه ایله مخلوط اولان زر مغشوش محکّ امتحانه حکّ اولندقده صرّاف استاد و صیرفیءِ صاحب رشاد اولمسه نقره و نحاسین تشخیص و هر برینگ مقدارن تمییز میسّر اولمدوغی [113]/ کبی بعضی صفات باطن سالکده صخرهءِ صمّاده دبیب نمله دن اخفی اولمغین سالک کندوسی تشخیص ایده مدکده قطع نظر مرشد زیاده کامل و علم و معرفتی نهایت مرتبه یه شامل اولمسه اولداخی عاجز اولور و چون مراتب سبعهءِ مزبوره نگ هر برنده اولان صفات بحسب ترتیب المراتب بری برینه مربوط و فیما تحت[932] اولنلر ما فوقی ایله مضبوط در وجه مزبور اوزره امتحان حق و ابتلای مطلق واقع اولدقده هر چند که مراتب سافله ده بعضی[933] صفات ردّیهءِ ازاله اتمش دخی اولسه بو کره کالاوّل بل علی الوجه الاکمل عودت ایدوب حرص و شهوتی ازدیاد و علی هذا القیاس حقد و حسد و کبر و نخوتی امتداد بولوب غریق صفات ذمیمه و مستغرق اخلاق ردّیه اولور.

فامّا چون خلق نظرنده درویش[934] اولوب بر زمان[935] صورت[936] سلوکده اولدوغی مشهور و فلان شیخگ مریدی نامنه اولدوغی السنهءِ ناسده مذکوردر اول مغرور و بی حیا[937] کندو کندویه افترا و﴿لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾[938]تیر توبیخنه [114]/ نشانه اولمغه اجترا ایدوب **مثنوی**

از خدا او رانه بویی نه اثر
دعوتش افزون ز شیث و بو البشر[939]
دیو ننموده وراهم نقش خویش
او همی گوید ز ابدالیم و بیش[940]
خرده گیرد در سخن بر بایزید
ننگ دارد از درون او یزید[941]

مفهومنجه طریق حقدن خبر و قرب خدادن بوی و اثر بولمامش ایکن شیخ کامل و مرشد مکمّلم[942] دیو دعوای عریضة الابعاد و ادّعای کاذبة الاشهاد ایله سر راه دین و اسلام ده مکر وحیله دن دام و ساده دلّر ایچون شبکهءِ عقول و افهام وضع ایدوب بو وضع ایله مرادات نفسانیّه سین تحصیل و نقصان امانی دنیاویّه سین تکمیل اتدوکندن ما عدا کندو امثالی بر نیچه بد بختی خلیفه نامنه قویوب وجه ارضده صورت صلاحده انواع فساد اتمکله عرض طریقتی شکست و ناموس مشایخی پست ایدوب ﴿قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾[943] آداب اولیایی سر نکون ایدرلر و

---

[932] A1، A2، Ç: دون
[933] H - بعضی
[934] H - صورت
[935] A1، A2، Ç: مدّت
[936] H + صورت
[937] H - اول مغرور و بی حیا
[938] ﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا **لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ**﴾ [61/الصف: 2]
[939] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 108, 2309. beyit
[940] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 109, 2310. beyit
[941] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 109, 2312. beyit
[942] A1، A2، Ç: مکمّل بنم
[943] ﴿وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ **قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ**﴾ [63/المنافقون: 4]

بونلر اول طائفهءِ ضلّهءِ مضلّه در كه «يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ» [944] [115]/ عنوانى ايله معنون اولوب انلرگ فتنه و اضلالندن احتراز و اجتناب واجب ايدوكى نصّ حديث ايله مبرهندر **مثنوى**

چون بسى ابليس آدم روى هست
پس بهر دستى نشايد داد دست[945]
زانكه صياد آورد بانگ صفير
تا فريبد مرغرا آن مرغ گير[946]
دست را مسپار جز در دست پير[947]
پير حكمت كه[948] عليمست و خطير[949]
دوستئ جاهل شيرين سخن
كم شنو كان هست جون سمّ كهن[950]
ز احمقان بگريز چون عيسى گريخت
صحبت احمق بسى خونها بريخت[951]
ده مرو ده مرد را احمق كند
عقل رابي نور و بي رونق كند[952]
ده چه باشد شيخ واصل ناشده
دست در تقليد و حجت در زده[953]
شيخ كه بود پير يعنى مو سپيد
معنئ اين مو بدان اى بى اميد[954]
هست آن موى سيه هستئ او
تاز هستى اش نماند تار مو[955]
چونكه هستى اش نماند پير اوست
گر سيه مو باشد او يا خود دو موست[956]

---

[944] صحيح مسلم (1/ 12) قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «**يَكُونُ فِي آخِرِ الزَّمَانِ دَجَّالُونَ كَذَّابُونَ**، يَأْتُونَكُمْ مِنَ الْأَحَادِيثِ بِمَا لَمْ تَسْمَعُوا أَنْتُمْ، وَلَا آبَاؤُكُمْ، فَإِيَّاكُمْ وَإِيَّاهُمْ، لَا يُضِلُّونَكُمْ، وَلَا يَفْتِنُونَكُمْ»

[945] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 173, 321. beyit

[946] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 173, 322. beyit

[947] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 9, s. 256, 735. beyit

[948] H: كو

[949] H: خبير A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 9, s. 258, 740. beyit

[950] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, 11. Cilt, s. 472, 1449. beyit - H

[951] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, 6. Cilt, s. 58, 2585. beyit - H

[952] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 151, 519. beyit - H

[953] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 152, 524. beyit - H

[954] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 473, 1784. beyit - H

[955] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 473, 1785. beyit - H

[956] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 474, 1786. beyit - H

هست آن موی سیه وصف بشر

نیست آن مو موی ریش و موی سر[957]

عیسی اندر مهد بر دارد نفیر

که جوان ناگشته ما شیخیم و پیر[958]

چون یکی موی سیه کآن وصف ماست

نیسپ بر وی شیخ و مقبول خداست[959]

چون بود مویش سپید ار با خودست

او نه پیر ست و نه خاص ایز دست[960]

پیر پیر عقل باشد ای پسر

نی سپید موی آن درریش و سر[961]

فائده[962] و هر چند که بو مقوله شقی نگ ناصیهءِ استعدادنده علامت شقاسی مرشد کامل نظرنده ظاهر و[963] پیدا و اول نظرده جملة شیمهءِ سیماسی ظاهر و هویدادر لکن تربیه سنده قصور﴿مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغ﴾[964] موجبنجه تبلغ[965] و تعلیمنده اصلا فتور اظهار اتمیوب خاصّهءِ استعدادی ظهور ایدجک مرتبه یه دک سلوک اتدرر تاکه ﴿لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾[966] مستدعاسنجه اول بدبخت روز قیامتده عذر ایدوب تبدیل صفات و تکمیل اخلاقه عزم اتمشدم لکن شیخم اولان فلان بنی تربیه ده اهمال و جناب حضرتو که ایصالده مسامحه و امهال ایلدی دیمکله احتجاج ایلمیه محزّ کلام و مقطع مرام بودر که مراتب مزبوره دن هیچ بر مرتبه ده امن اولمیوب [116]/ شویله که عصمت الهیّه یه قرین و عنایت ازلیّه سالک همنشین اولمیه ذکر اولنان مراتبگ اعلا سندن دخی سقوط و هاویهءِ حرمانه سبوط احتمالی واردر فامّا عنایته مظهر اولان سالک حقیقت مرشد حضرتنه واصل اولدقده دامنندن دست همّتی قطع و سباط عبودیّتی جناب حضرتندن رفع اتمیجک عوالم سیرنده مرشد سالکگ اوکنه دوشوب سراپردهءِ حضرته ادخال و قرب جناب حقیقته ایصال ایدر.

نته کم ظاهرده منصب و رعایته مستحق اولان کمسنه دیوان همایونه داخل اولدقده نصگره وزیر اعظم قالقوب[967] و او کنه دوشوب دستبوس پادشاهی یه یتشدرر.

پس امدی وزیر اعظم مقامندن قالقوب دیوان همایون قپوسندن طشره قپو اغالری و قپو اوغلانلری طوردوغی یره وارنجه اولان مسافهءِ قطع اتمه سی مرشد کامل کندو مقامی اولان عالم جمع الجمعدن عالم کبری

---

[957] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.5, s. 474, 1787. beyit - H

[958] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c.5, s. 474, 1788. beyit - H

[959] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 475, 1790. beyit - H

[960] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 475, 1791. beyit - H

[961] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 8, s. 102, 2156. beyit - H

[962] H - فائده

[963] H - ظاهر و

[964] H - ﴿**مَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ** وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ [5/المائدة: 99]

[965] H - موجبنجه تبلغ

[966] ﴿رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ **لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ** وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ [4/النساء: 165]

[967] H + قالقوب

سیرنده اولان سالک ایله جهت حقیقته متوجه اولدقده عالم صغرایه چقمه سنگ مثالی اولوب [117]/ مسافهءِ مزبوره عالم صغرا صورتیدر و اول محلدن اورته قپویه وارنجه اولان محل عالم عقبی صورتیدر و محل مزبوردن دستبوسه کیرن کمسنه ایلر وارب وزیر اعظم توقّف اتدوکی محلّه وارنجه اولان محلّ عالم لاهوت صورتی و اندن قرب پادشاهی ده ال اوپمک یرینه کلنجه اولان محلّ عالم جبروت صورتی و دستبوس پادشاهی یه یتشوب شرف وصول ایله مشرّف اولدوغی مرتبه عالم غیب صورتیدر که اگا عالم جمع دینلور و وزیر اعظم عالم لاهوت صورتی اولان محلده توقف ایدوب دستبوسه وران کمسنه ایلرو واردوغی کبی مرشد عالم لاهوتده قرار ایدوب سالک تقدم اتدکده مرشددن ایلرو کجدوکین کوریجک مقامی مرشد مقامندن اعلا اولدی خیال ایدوب کندویه بر زعم حاصل اولور.

لکن عالم جمعه واردوغی ساعت ظاهرده دستبوسه وارن کمسنه بلا تأخیر طشره چقدوغی کبی سالک دخی بلا تراخی عالم شهادته ردّ اولنوب ظاهرده ال اوپن کمسنه کندویه تعیین اولنان منصبی مرتبه سنده قرار اتدوکی کبی سالکه دخی تعیین اولنان مقامه کلوب [118]/ قرار اتدوکنده مرشد ایله کندو ما بیننده اولان فرقی تشخیص ایدر.

پس اهل منصب خدمتی و یولی ایله ترقّی ایدوب قطع مناصب ایله وزیر و آخر وزیر اعظم اولوب وکیل پادشاهی و صاحب عرض و مسندنشین صدارت اولمق ممکن اولدوغی کبی سالک دخی من وجه خلافت صورتنده اولان مرتبه سندن عبودیت و خدمتی و خاصّهءِ استعدادی ایله ترقّی ایدوب مرشد حقیقی مقامی اولان مقام جمع الجمعه واصل اولوب رتبهءِ تمام تکمیل و مرتبهءِ نهایت ارشاد بو مقامده میسّر اولور و بو مرتبه ده معرفت تامّه یه واصل اولوب «مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ[968]» مضمونی ایله متحقق اولور اولوالعزم و صاحب همّت اولنلرگ تکمیلی بو مقامدر که تفصیلا بیان اولندی و امّا خارج اولنلر بوندن غافل و طلبندن دخی عاطل در.

اصل مقدّما ذکر اولنمش ایدی که اصول مشایخده هر کونده دورت دیوان اولوب ایکیسی ظاهر و ایکیسی باطن در ظاهر اولان ایکی دیوانگ ظاهرده مثالی قانون عثمانیده هر کون اولان [119]/ ایکی دیواندر که بری صباح و بری دخی ایکندو زماننده اولور ایکندو دیوانی دخی ایکی قسم اولوب بریسنده آیات و احادیث و قول حکما ناقللّری اولوب اکثریّا شریعت شریفه حفظنه استحقاق صاحبلرینگ احوالی کوریلور که قاضیعسکر دیوانیدر و برسینده شرع و قانون و اوله کلمش ناقللّری اولوب غالبا طریقت منیفه حافظلرینگ مثالی اولان طائفه نگ احوالی کوریلور که وزیر اعظم دیوانی در و صباح دیوانی درکاه پادشاهه مخصوصدر که بو ایکی دیوانده کوریلوب تلخیص اولنان قضایا انده عرض اولنوب مستحق عنایت رعایت و مستوجب عقوبت سیاست اولنور و اصول مشایخ دیوانلرندن بعد العصر اولان دیوان دیوان رسول الله اولوب اهل طریقت اولنلرگ استحقاقلری بحسب الباطن[969] تفحّص اولنوب بعد الفجر اولان دیوان الهی ده حاللّری عرض اولنوب فیوض الهیّه و نفحات رحمانیّه انده[970] تقسیم اولنور.

پس ظاهرده اولان ایکی قسم ایکندو دیوانلرینگ اهل که بری حفّاظ شریعت اولان علما اولوب اجرای [120]/ احکام شرعیه ایدرلر و بریسی دخی که اهالیءِ طریقت مثالی اولان امرآ اولوب اهل نقصانی مرتبهءِ شرعه

---

[968] حلية الأولياء وطبقات الأصفياء (10/ 208) قالَ: وَسُئِلَ سَهْلٌ عَنْ قَوْلِهِ: **مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ**، قَالَ: «مَنْ عَرَّفَ نَفْسَهُ لِرَبِّهِ عَرَّفَ رَبَّهُ لِنَفْسِهِ

[969] H - بحسب الباطن

[970] H - رحمانیّه انده

کتورب کیدررلر شریعت شریفهءِ محمدیّه حفظی ایچون لازم و مهّم اولوب اولمدقلری تقدیرجه اطراف عالمده ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾ مفهومنجه[971] ظلم و فساد[972] شایع اولوب حدود شرعیّه رعایت اولنمق ایله فتنه و فساد ظهور اتمه سی مقرّر ایکن بو ایکی طائفه نگ بو خدمتلره لیاقتی تربیهءِ عنایت پادشاهی یه موقوف اولوب بو ایکی فرقهءِ بو ایکی خدمته تعیین اتمه سیله قواعد جور و ظلم مدفوع و قوائم عدل و داد مرفوع اولمغله مدحنده **حضرت سلطان عادل نور عینین خان مراد** دینلمشدر.

فائده ظاهردر که بر کشی هر نه مرتبه عالم و متشرّع اولسه تاکه پادشاه دین پناه سجّادهءِ شریعتی اگا تسلیم ایدوب مولّی ایلمیه بر یره وارب اجرای حکم اتمکه قادر دکل و اتدوکی تقدیرجه حکمی نافذ دکلدر و سجّادهءِ شرعگ صورتی آنگ نفسی شریفی در که هر کمیگ حقنده ایجاب ایله ظهور اتسه منصب و هر کمیگ حقنده نفی ایله [121]/ صدور ایلسه معزول اولور.

پس بو سجّاده سبط ایدوب رفع ایلین وجود مسعودی اولوب احکام شرعیهءِ بو منوال اوزره جمیع عالمه اچرا ایچون مسلّط[973] اولمغین[974] لقب شریفلری خادم الشرع الشریف اولوب سلطان ایله مسمّی اولور و فی الحقیقه شریعت وحقیقت که عالمگ احوالنه ناظر ایکی کوز مثابه سنده در نور رواجی آفتاب حقیقت صورت مثال اولان پادشاه عالمپناهدن اقتباس اتدکلری سببدن[975] نور عینین دینلمشدر.

پس شریعتگ طرقتی بو تفصیلات تمثیلات[976] ضمننده[977] ایدی که ذکر اولندی و امّا شریعتگ حقیقتندن جملهءِ واصلین م

انرا که خبر شد خبری باز نیامد[978]

مفهومنجه خبر ویره میوب ادراکنده چشم بصیرت علیل و تعبیرنده زبان عبارت کلیل اولمغین اندن تعبیر و کیفیّهتنی[979] تقریر میسّر دکلدر لکن صورت مثالیٔ ظلّ ظاهریسی ذات پادشاهی ایله تعبیر اولنور که جناب شریفنه واصل اولنلر کمال حیرت و دهشتلرندن قیل و قاله قادر اولمدقلرندن غیری خواص و مقرّبلرندن بریسی مثلا حضور عالیسنده جاری اولان معاملاتدن طشره یه خبر ویروب افشای راز ایلسه مردود و مطرود اولور.

پس کشف اسرار حقیقت ممنوع و اول بابدن سوق کلام مدفوع و نامشروع [122]/ اولمغین بو مرتبه ده بو مقدار ایله اکتفا و ورای حجب صمت و سکوتده تواری و اختفا اولندی که **مثنوی**

گر کشایم بحث این را من بساز

تا سؤال و تا جواب آید دراز[980]

---

971 H - ﴿**ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ** لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ مفهومنجه﴾ [30/الروم:41]

972 H - فساد

973 A1، A2، Ç: اولوب بو خدمت جلیله من عندالله اول حضرته مفوّض

974 A1، A2، Ç: سلطان اسمی ایله مسمّی اولوب

975 H - نور... اقتباس اتدکلری سببدن؛ صح.ه.

976 Ç nüshası burada bitiyor.

977 H - تمثیلات ضمننده

978 Sâdî, Gülistan, Dibâce, Bkz. 191. dipnot

979 H - کیفیّهتنی

980 A. KONUK, Mesnevi Şerhi, c. 5, s. 368, 1369. beyit

ذوق نکتهء عشق از من می رود

نقش خدمت نقش دیگر می شود[981]

بس کنم خود زیر کان را این بسست

بانگ دو کردم اگر درده کسست[982]

عزر کاتب بونجه اصول و معانی یه[983] منشاء و بو مرتبه علوم و معارفه[984] منبع[985] و مبداء اولان شیخ ناظم چون اسالیب نظم و اشعارده معتبر اولان مواجب و لوازم رعایتنده بر موجب **مثنوی**

قافیه اندیشم و دلدار من

گویدم مندیش جز دیدار من[986]

استیلای استغراق و استعلای جزبات[987] شهود عالم اطلاق سببی ایله تکلّفدن بری و لسان ناطق المعانی سنه[988] جاری اولان عبارات ظاهرده اولان وجوه اعتباراتدن عاری در وزن و قوافی و بحر و حرف روی رعایتین اتمدوکی[989] سببدن بو نظم سادهءِ معانی آکنده نگ بعضی بر بحرده و بعضی بحر آخرده اولوب مجمع البحرین و ذوالقافیتین واقع اولمشدر.

پس [123]/ اهل انصاف[990] اولنلر صورته اعتبار اتمیوب معنایه نظر اتدکده تعلیم معلّمه مقارن اولمیان ذاتدن بو قدر معانی طلوعنی مشاهده ایله **بیت**

نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت

به غمزه مسئله آمو ز صد مدرس شد

مضموننجه ملاحظه ایدوب[991] اتدوکی تقدیرجه[992] «مَا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلِيًّا جَاهِلًا وَلَوِ اتَّخَذَهُ لَعَلَّمَهُ[993]» فحوای شریفن تحقیق و اولیای کرامگ شان شریفلرینه نظرین عالی و دقیق ایدر **مثنوی**

ظن پیکو بُربَر اخوان صفا

گر چه آید ظاهر از ایشان جفا[994]

این خیال و وهم بد چون شد پدید

صد هزاران یار را از هم برید[995]

---

[981] H: رود A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 5, s. 368, 1370. beyit

[982] Bu beyitle A1 nüshası bitiyor. A. KONUK, c. 8, s. 282, 2758. beyit

[983] 2: مبانی یه

[984] A2: معانی یه

[985] H + منبع

[986] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 516, 1755. beyit

[987] H - جزبات

[988] A2: المعارفنه

[989] A2: قیدی ایله مقیّد اولمادوغی

[990] H - فتوت لتّصال

[991] H - مشاهده ایله **بیت** نگار من که به مکتب نرفت و خط ننوشت... مضموننجه ملاحظه ایدوب Hafız-ı Şirâzî, Gazel: 167, M. KANAR, Hafiz Dîvânı, c. 1, s. 407

[992] H + اتدوکی تقدیرجه

[993] مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح (1/ 296) «**مَا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلِيًّا جَاهِلًا وَلَوِ اتَّخَذَهُ لَعَلَّمَه**»

[994] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 178, 2642. beyit

چون خدا خواهد که پردهء کس درد

میلش اندر طعنهء پاکان برد[996]

ور خدا خواهد که پوشد عیب کسز

کم زند در عیب معیوبان نفس[997]

ای خنك جانی که عیب خویش دید

هر که عیبی گفت آن بر خود خرید[998]

ستر کن تا بر تو ستاری کنند

تا نبینی ایمنی بر کس مخند[999]

غافلند ا ین خلق از خود ای پدر

لاجرم گویند عیب همدگر[1000]

کار پاکانرا قیاس از خود مگیر

گر چه ماند در نوشتن شیر شیر[1001]

تمّت الرسالة الشریفة المنیفة بعون الله تعالی و حسن توفیقه فی اواخر شهر جماذی لآخره من شهور سنه سبع و تسعین تسعین و تسعامءه و صلی الله علی سیدنا و مولانا محمد و اله اجمعین

---

[995] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 10, s. 178, 2643. beyit

[996] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 279, 828. beyit

[997] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 279, 829. beyit

[998] A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 4, s. 321, 3024. beyit

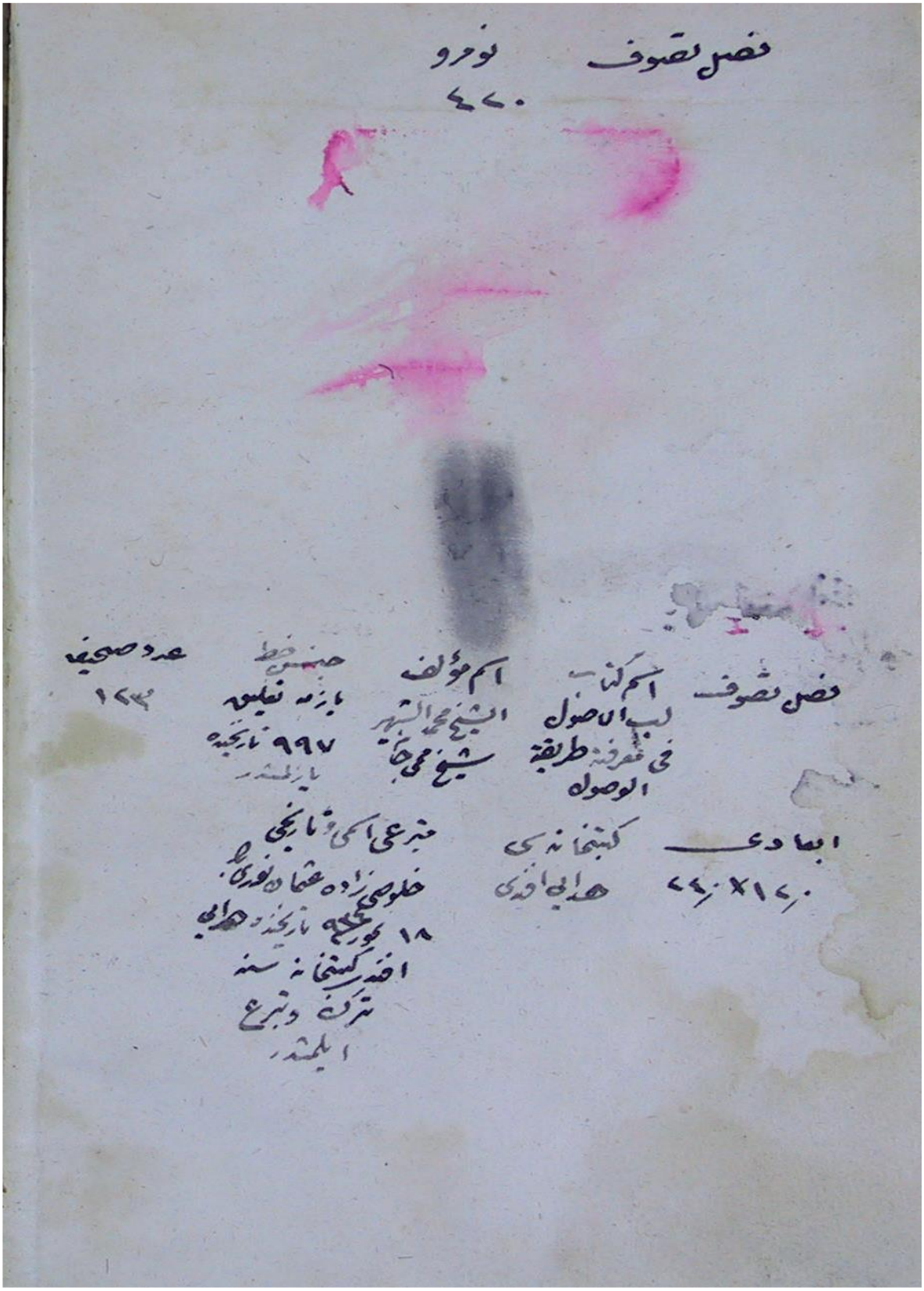
[999] H - ستر کن تا بر تو ستاری کنند / تا نبینی ایمنی بر کس مخند A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 13, s. 202, 4546. beyit

[1000] H - غافلند ا ین خلق از خود ای پدر / لاجرم گویند عیب همدگر A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 3, s. 248, 879. beyit

[1001] گر چه ماند در نوشتن شیر شیر …Özr-ü kâtib bunca usûl - A1 ‘de; A2’de 178a-178b ‘de; 61b-62b’de
A. KONUK, Mesnevî Şerhi, c. 1, s. 162. 267. beyit

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. LÜBBÜ'L-USÛL FÎ MA'RİFETİ TARÎKATİ'L-VUSÛL'ÜN TIPKIBASIMI

فصل تصوف نومرو
٤٧٠
عدد صحیفه
١٧٢
جنس خط
یازمه نستعلیق
٩٩٧ تاریخیه
یازلمشدر
اسم مؤلف
الشیخ محمد الشهیر
شیخ محی جان
اسم کتاب
لب الاصول
فی معرفة طریقة
الوصول
فصل تصوف
ابعاد
٧٤٠ X ١٧٠
کیفیت خانه سی
هدایه افندی
منبع الکی و تاریخی
خلوصی زاده عثمان نوری
١٨ بورجلو تاریخنده هدایه
افندی کیفیت خانه سنه
ترک و نبرع
ایلمشدر

هذه الرسالة المسماة بلب الاصول في معرفة طريقة الوصول

فائضة من قدس سرّ انفاس الشيخ الكامل

والمرشد الواصل المكمل الشيخ محمد

الشهير بشيخ ممي جلبي

سلمه خالق الانس

والجان

مؤلف رساله ممي جلبي افندي حضرتلري بير طريقت حضرت

حسام الدين عثماني خلفاي كرامندن اولوب (صاري خالد) ايدي

(١٠٠٨) تاريخنده (استانبول) دن ارتحال ايده رك

(امير احمد بخاري) قدس سره كي تربه مخصوصه سنه دفن

اولنمشدر .

بو رساله كندي باز يلريدر .

ايمارك

٢٠١٣ X ١٢٠

١٤٠ X ٧٠

٦٧٠

صحیفه ۱

(لب الاصول فی معرفة طریقة الوصول)

[redacted]

تحیات طیبات، وتحمیدات نامیات، جناب احدیت
جلت سبحات وجهه عن کشف حراد قات کیفیة ذاته شهود الادراکات
حضرتنک درکاه عزتنه لائقدر، که، حقائق جامعهٔ انسانیهٔ
مظاهر اسم ذات، ومجالی جملهٔ اسما وصفات، ایدوب
خفایای کنوز کمالنی اظهار، وخبایای رموز جمال وجلالنی
ابراز، وآشکار، قلدک، وصلوات زکیات، وتسلیمات سامیات
حضرت ختم رسالت، علت درجات کمالات حقیقته عن
ان یکوم جوهرها سائر الحقائق والماهیات، جنابنک بارکاه
خدمتنه جدیر وحقیق درکه، نور حقیقت ذاتی، اول تعینات
ومبدا، بدایات، ومجمع کلیات، ومنتهای نهایات، اولوب

قطع

دلیل و رهبر کم اولہ دیو نفسندہ تحدث و تفکر ایدہ ایکن هر بند سبیل
و دلیل بے بدیل اعنی حضرت جبریل اخر حضرت رب جلیل ایله کلوب
و سلوک معراجی سنده خدمتندن مفارقت اتمیوب مرافقت و سراجده
موافقت ایمکله طی طبقات و قطع مراتب و درجات اتدکدن صکره
منصهٔ خاصهٔ حقیقته واصل و مجلهٔ جلیلهٔ جمع احدیته داخل اولوب
بو سلوکی دخی غایتنه و بو کمالی دخی نهایتنه یتشدی تنبیه
اقسام سلوکنک بو قسمی فی حد ذاته علائق بشریت سرجابندن تزاحم
و امواج صفات انسانیت سرجهتدن تلاطم اوزره ایکن دفع
علائق و رفع بوائق عوائق ایدوب زمام اختیاری دلیل راهه
تفویضله اولدوغی سببدن سلوک اولی سندن که حقیقت مجرده سنک
بی مانع و مزاحم بو عالمه سلوکی ایدی اعز و اشرف و سلوک ثالثه
که اصل اصل مقصود از تعین و ظهور در موجب استعداد اولوب
وسیله اولدوغی باعث مزید عزت و شرف در و سلوک ثالثنک

دخی تفضیلی بو منوال اوزره در که چون سلوک معراجی ده مرتبهٔ
حق الیقین حقیقته فائز و جمله کمالاتی حاوی و حائز اولدی بی صوت
و حرف کلمات تامهٔ الهیهٔ که تعلیم ازلی ده حقیقت مجرده سی
تلقی بالقبول ایله اصغا ایدوب ولکن مجاری احکامی افراد جوودات
ممکنه اولوب کسوت بشریت ایله تلبس اول تعلی ایله افراد زبوره
افاده و افاضه متعذر و ما انت بمسمع من فی القبور منطوقنجه
قبور جسده کوش سوشدری کردو خاک بشریته آکندی اولا ادراک
سمع قبول للریته یتشدرمک متعذر اولمغین تمام ابلاغ امر
اولنیوب قل الله اعبد فاعبدوا ما شئتم من دونه امری ایله
مأمور و حکم رسالتنده لکم دینکم ولی دین عنوانی مسطور اولمش
ایدی بعد التلبس بذلک اللباس و التحلی بزی الناس اذن
واعیه سیله کوش و اول کلمات تامهٔ سمع هوشنه مکوش
ایدیجک ظاهر کسوتنده همرنگ و قل انما انا بشر مثلکم ترازوسنده

مخلصانه دیدی

سنک اولان طوائف بشره فاصدع بما تؤمر وبلغ ما
انزل الیک موجبی ایله تبلیغ وفاستقم کما امرت ومن تاب معک
مقتضاسنجه ثبات واستقامتده جد بلیغ اجرا ولندی پس مقام
انس ووحدتدن عالم تفرقه وکثرته نازل بلکه اعلای مراتب
سلوکنه عجائب ملکوتیه تفرج وسر مرتبه ده تحصیل اندوکی علم ایله
ابتهاج وتبهج ومحاسن کمالیه سن نظارکان ارواح وملائکه یه
اظهار وتبرج ایدرک واصل اولدقده احکام مرقومه طوائف
مرسومه یه ابلاغ وفیوض الهیه مصب قلوبه صب وافراغ
ایدوب انلردخی علی حسب مراتب استعدادهم تصدیق وایمان
وبرسبیل ایقان اذعان اتدکلرندن صکره مواجبی ایله عمل ایدیکک
بو مرتبه ده تکمیل خدمت که موجب اتمام انعام ونعمت در ظهور
اتمکین بریدنوید الیوم اکملت لکم دینکم منزلکاه حالنه نزول
وخریدنژید اتممت علیکم نعمتی خوان جاه وجلالنه حلول ایلیوب

نامه ء رسالتی مهر قبول ایله ختم و چون اصحاب کرامنده
مستعد خلافت ارباب سعادت موجود ایدی روح پرفتوحی
وطن اصلی سنه دعوت اولوب جسم لطیفی وراء پرده ده کتم
اولندی و چون مراتب عالیه سی بری برندن برتر و منازل
جمالیه سنک بعضی بعضندن بحسب الاضافه بهتر ایدی آنسبو
سلوکنده دخی مقام اوادنی ده جاری اولان معاملات مخاطبه
عند ظهورنا و قبل بروز آثار نا مثال شریعت و اول مقامدن
بو عالمه کلوب مواجبی ایله عمله شروع رتبه ء طریقت و اکمال
عمل و تکمیل اعمال مرتبه ء حقیقت ملاحظه اولنمق میسر در حصه
چون حقائق انسانیه قبل انفصالها مبداء حقائق جمیع خلائق
اولان حقیقت محمدیه ده مندرج و کالازمانی فی الاشجار
قبل بروز نا مندمج اولوب قندیل خاصده اولان تعلیم و تربیتده
مشترک و فضای شریعتده ظهور ده دخی مشارکلر در پس مرجوب

لقد کان لکم فی رسول الله اسوة حسنة شریعت مستقیمهٔ محمدیه ده
صلوات الله علی شارعها تحصیل استقامت بعده عازم راه
طریقت اولوب مرشد حقیقی حضرتنک سر خلافتنه مظهر دلیل
راشد و برقائد مرشد واسطه سیله حذو النعل بالنعل اثارینه
اقتفا و اسوهٔ حسنه سنه اقتدا ایتمکله معراج استعدادیه یه
عروج و خلوتخانهٔ حقیقته باری وجه کان دخول و ولوج
الدکدن صکره صلات تشریفات ابله مشرف و نکات تشریعیات ابله
معلم و معرف اولوب و علمای امتی کانبیای بنی اسرائیل مغضبا سنجه
نائب مناب نبوی و قائم مقام مصطفوی اولوب خدمت
امت مرحومه یه سعی و غیرت ایچون اعلای همت سر فرده سنت
بلکه وما آتاکم الرسول فخذوه مسند عالیسنجه قوی همت اولنلر قنده
فوض مشابه سنده در حصهٔ اخری سر چند که سالکان مرغ حقیقتی
بیضهٔ بشریتدن خروج و سوای اصل حقائقده پرواز و عروج

مادام بعد الوصول والفنا فی اصل الاصول وجود وہبی مستعار

خلعتی ایله تشریف وطوائف ناسوتیه یه بولسان ایله اول عالمه دعوت

ایچون حرد و دا ولعوب اولدا خی ادای خدمت وابرای دقت

ایلمیه مضمون الیوم اکملت لکم دینکم و اتممت علیکم نعمتی نعمتنه مظهر

اولماز اخری تکمیل احکام شریعت محمدیه وتتمیم سنت سنیه

نبویه بو نوعله سلوکه باز بسته وبو کونه طلوع ونزوله

مرسون وپیوسته در اصل اعز مطالب واشرف مآرب

وماخلقت الجن والانس الا لیعبدون مقتضاسنجه معرفت

تامه ایله عبادت خالقه وسیله اولان احکام شرعیه

شرعیه افراد عباده تعلیم وافنا ومقتضیاتنی انلرک

مابینده عدلله اجرا در که اصل حکمت خلقت اولان

عبادت ومعرفته وسیله بو اولوب تعلیم ازلی وتذکار

معراجی نک حاصل موضوع ومعلوماتی اشبو احکام شرعیه در که

فی المثل وسعت عالم حقیقت بدی بودنیا مقداری، وسعت
فضای طریقت، بربودنیا مقداری، وساحت میدان شریعت
بونلره نسبت برخرمن مقداری، اولوب، حقیقت بومرتبه وسعتی ایله
طریقت ایچنه، وطریقت بوقدر وسعتی ایله شریعت ایچنه حکمت ایله
وضع اولنوب، تفاصیل طریقت وحقیقت، مجمل شریعتده تعبیه
وفی المثل اسم طریقت وحقیقت، لغز شریعتده تعمیه اولنمدر، پس
شریعت طریقت وحقیقتی جامع، وحقیقت وطریقت شریعته راجع
اولیجق شرع شریفک رتبه، علوّشانی معلوم، وحاکم شرع
وخادم مهبط اصل وفرع، اعنی حافظ الحرمین المحترمین، اولان
خلیفة الله فی الارض حضرتنک مرتبه، سموّمکانی مفهوم، اولدیغی
الحق پادشاه دین پناه، ادام الله بقاه، حضرتی احکام شرع شریفی
بین العباد اجرا، وامر بالمعروف ونهی عن المنکر امرنی اظهار
وابدآ، ایدوب، محسنلره رعایت، ومسیئ اولانلره سیاست،

انک یوزندن ظاهر و پیدا اولدوغی سببدن نظرگاه عامهٔ
خلائق اولوب مظاهر صفات جمال و جلال اولان موجودات مرآت
اولدیغی آنکم مدحتنده بحمد الله عنایتدن صونلدی عالمه مرآت
جمالی شمعنه باقسنک کوزمکدن کورینه بالذات
دینلمشدر فی الواقع بیت حکمت محض است اگر لطف جهان آفرین
خاص کند بندهٔ مصلحت عام را مضمونجه حضرت رب العزت
جل جلاله و عم نواله لطف ازلی و عنایت لم یزلی سندن
ماصدق انی جاعل فی الارض خلیفه اولان پادشاه عالمپناهی
آیینهٔ جهان نما و لوحهٔ ضمیر نما سرائر و ضمائرکشا ایدوب
هر فردکه اول مرآته مقابل بعنی درگاه عالی بسنده معروض عرضه
واصل اولمله لابد مستحق ذاتی سی نیه ایله اول مرآت
صافیده منتقش و صورت رسمی نیه کندویه منعکس اولمله
حد ذاتنده اگر مظهر لطف ایسه صورت لطفی مشاهده قیله و کر

بس خلیفه کردصاحب بصیرت را
تا بود نایب شش آیینه را

وکر مظهر قهر ایسه صورت قهره دوشر اولر، و بو معنایه واقف
و بوسره عارف اولمیان لطف و قهری کندو صورت باطنیه سنک
عکسی ایدوکن اذعان ایلمیوب، و اول مرآت ساده یه اسناد
ایدوب کندو قبح باطنی سنی ظلم نامنه آکه نسبت ایدرسنه کم
حضرت مولانا خداوندکار قدس الله سره بونک مثالنی مثنوی معنوی سنده
حضرت ابوبکر صدیق ایله رضی الله عنه، ابوجهلک علیه ماستی مرآت
کونین، اولان سید ثقلین حضرتنه اتدکلری نظیری نظم ایدوب
بیورر لر مثنوی دید احمدرا ابوجهل و بکفت، زشت نقشی کربنی ماشم شکفت
کفت احمد مرورا که راستی، راست کفتی کرچه کارا فراستی
دید صدیق نقش بکفت ای آفتاب، نه زشتی فی نه زغربی خوش بتاب
کفت او را راست کفتی ای عزیز، ای رمیده توز دنیای نه چیز
حاضرون کفتند ای صدر الوری، راست کوکفتی دو ضد کورا چرا
کفت من آینه ام مصقول دست، ترک و هندو در من آن بیند که هست

بس آینه که از زنگ زنگدن پاک و صیقل ید قدرت ایله مصقل و تابناک

اولمه مثنوی انکه او بی نقش و ساده سینه شد نقشهای غیب را آیینه شد سر ما را بی گمان موقن شود زانکه مؤمن آینه مؤمن شود

چون زند او نقد ما را بر محک پس یقین را باز داند او ز شک چون شود

جانش محک نقد ما پس بیند نقد را و قلب را موجبنجه برحسب

آینه غماز نبود چون بود البته صورت مقابلک عکسین کوسترمده مسلوب

الاختیار و مغلوب الاضطرار اولور فاما آیینه یه اسناد قبح

محض جهالت و نادانی و سفاهت در فی الجمله شری که هست جانب ماست

اصل خلاق ازل جل صنعه عن قبول الخلل محضا اظهار قدرت و ابراز

صفت عزت و قوت ایچون پرده اعدمی خرق و افاق وجودی فلق

اعنی جمله موجودات خلق ایدیجک کثرت اعداد ده اشارت وحدتی

وضع ایچون بری برینه اتصال و بری برندن اخذ احکام و جذب

آثار و جلب منافع و نظم احوال و مربرنده ظهور انواع خواص و خصال

مغناسنه ارادت تعلق اتدکده جمیع اسما وصفاتی ایله مرة واحدة طرفة العینده
جمله مخلوقاتنه تجلی ایلدی پس اول تجلی بحسب ترتیب الخلقة نتایج
صفت خلقه شامل اولیجق اولا بالذات حقیقت محمدیه بعده مرتبه
خلقنده قرب جوارنده اولان حقایق انبیایه واصل اولدقده
خاتمه لازمه ذاتیه لری که وما ارسلناک الا رحمة للعالمین
مقتضاسنجه اهل سعادته افاضه رحمت وجاهد الکفار والمنافقین
واغلظ علیهم مستدعاسنجه اهل شقاوته اناله نواله عذاب ونقمت در
مابیتده حقیقتلرنده موجود اولدی بعده اول تجلی الی یوم القیام
صدرنشین انبیا اولان اقطاب وسربینک دورنده اولان اولیای
سعادت قباب حقایقنه کلوب انلرک دخی خاصه ذاتیه لری که
قل هذه سبیلی ادعو الی الله انا ومن اتبعنی موجبنجه عباد الله الی
عبادت وطاعته دعوت ومتابعت شرع شریفله وصول حقه
اعانت در ظهور ایلدی بعض عرش معلا وبیت معمور ایرشوب

علا بصیرة

عرش عظیم خاصه مظهریت علم خدا وبیت معموره جذب
طوائف طائفان ملأ اعلا اولدی اندن وجه ارض ده اولان
معابد دن خیر البقاع واشرف الاقطاع مکه مکرمه ده اولان
کعبه معظمه ومستتبعاتی اولان سائر مساجد ومعابد وصوامع
وجوامع واقع اولوب انلرده دخی من کل فج عمیق زوار
وعباد عبادت معتادی جلب وآن المساجد لله فلا تدعوا مع الله احدا
خطابی ایله مخاطب اولنلری کندولره جذب خصلتی ظهور ایلدی
یونلردن منطقه ابراج وسراج ومآج اولان کواکب پر اشعه
بنشوب کواکب کثیرة المواکبه برموجب وبانجم هم یهتدون خاصیتی
دلالت وهدایت وحیثیت نحوست وسعادت ظاهر اولوب منطقه
بروجه خاصه مهابت تجلی دن بی قراری وکیفیت اسما وصفاییله
نشاه دار اولوب قوت تحصیل اتمکله دوران اضطراری اولدیغی پس
تمادی دوران وتتابع تحول وجولان سببیله الی الآن ذکر

اولان

اولنان محال تجلینک سربرینه مقابل اولمغین سربرینک
خاصه سین جذب ایدوب خواص مزبوره نک سربری بربرجده
قرار ایلدی پس تجلی ذات طبقه بروجدن وجه ارضده
اولان مخلوقاتدن اولاجسم جهانه جان وجسد جهانیانه
قلب وجنان اولان سلطان وحومه لوا ظفر مانسنده
اولان جنود اهل اسلام وولاة وحکامه نزول ایدوب سلطان
جهانه خاصه لازمه برموجب انا جعلناک خلیفة فی الارض فاحکم
بین الناس بالحق بین العباد اجرای احکام شرعیه ایله
عدالت وبیضه دین اسلامی صیانت وحمای حدود الهیه
حمایت اولوب جند اسلام وسائر حکامه خاصیتی صیانت
مزبوره ده بذل معاونت وحمایت مسفوره ده مساعدت
ومعاضدت اولدی بعده تجلی سائر افراد ناسه ایراسیون
اخره خاصه اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم فحوا سنجه

بموجب فمنهم من هدی الله ومنهم من حقت
علیه الضلاله بعضه خاصه

طاعت خدا و رسوله موالبت، و اطاعت اولوالامره مداومت
داولدی، پس آثار تجلی اعمالی عبادت و طاعت، یوزندن ادیم ارضه
نزول ایدوب اندن دخی خاصه و خاصیت افراد انسان
ولوازم ایشان اولان وحش و طیر حیوانه غذا اولمق انواع
بقول و نبات، و اصناف حبوه و ثماری انبات اولدی فائده
نبات و ثمار و حبات، ثمره عبادات، و طاعات، و توفیق عبادت
و طاعت، اولوالامره اطاعت، و اولوالامره تبعیت و مراجعت
امر حقه کمال متابعت، نتیجه سی اولوب حصول متابعت
دخی بروجک دورانی حیننده مقابل اولدوغی صفات جمالیه
و جلالیه الهیه اقتضاسندن اولمشدر اصل جلیل
چون تجلی ذات منطقه بروجک مافوقی اولان حقائقه بر خاصه
و حیثیت ابراث ایدوب و نفس بروجه دخی خاصیت دورانی
ایجاب ایدوب عکوس حیثیات حقائق مرقومه دخی بورجه

وبعضنه وعصوا الرسول من بعد ما تبین لهم الحق بصداقة عصیان مخالفت م

منقش اولوب قرار انمش ابدی پس علی الدوام الی قیام
الساعة و ساعة القیام صواحب نزول و عروج اولان بروج
دوران ایدوب مشتمل اولدوغی خواص حقایق ایله جهت واحده دن
اسما و صفات الهیه به مقابل و جهت احزادن ما دونی اولان
حقایقدن اولا خلیفة الحق و سلطان الخلیقه حقیقتنه محاذی
اولدقجه حکم اسما و صفات ایله حقایق سابقه دن استفاضه ایدوکی
خاصیاتی افاضه ایدوب بعده بحکم الا و ان فی الجسد لمضغة اذا صلحت
صلح الجسد کله الحدیث فی المثل پادشاه جهان پناه قلب و جمله
جهان قالب مشابه سنده اولمغله اسما لطفیه و قهریه نک
احکامی ایله خاصیات مزبوره نک آثاری سائر ناس و دواب و نبات
و اشجار و ثمار اوزره جاری اولدیغی کبی مثلا منطقه بروج
دوراننده حیثیت خاصه حقیقت محمدیه و خاصیت حقایق انبیا
عکسنک منطبع و منقش اولدوغی برج صفات لطفیه الهیه به مقابل

اولسه کمال فضل و رحمت و نهایت لطف و شفقت خاصه سنک
حکمین اخذ ایدوب جهت اخراد ن وجه ارضده اولوالامره وانک
واسطه سیله سائر مخلوقاته مواجه کلدکده تمام صلاح و غایت
رشد و فلاح ظاهر اولوب صفات لطف و جمال و اوصاف جود
و افضال ظهور و من کل الوجوه اتباع سنت رسول و اقفاء
آثار حضرت اصل الاصول صدور ایدوب و اخفض جناحک
لمن اتبعک من المؤمنین فحواسنجه عموما عساکر اسلام و ولاة حکام
و علمای اعلام ایله اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکافرین مضمون شریفنه
ما صدق و اشداء علی الکفار رحماء بینهم نظم شریفه مصداق ما نطق
اولوب سعدایه رعایت ایله جزا و اشقیایه قانون سیاستی اجرا در
اولدوغندن ماعدا رأی صائب ایله سد ثغور و فکر ثاقب ایله تدبیر امور
جمهور اولوب اجنحه عدل و نصفت مبسوط و الویه عز و نصرت
قایمه ثبات و استقامته مربوط و املغله بدع ضاله مرفوع و اهوا
مضله بالکلیه مدفوع اولوب عباد و زهاد طریقه عبادته ثابت و قایم

ومجاهدان ریاضت معتاد جادهٔ استقامتده دائم اولدقلری

سبب ایله، وان لو استقاموا علی الطریقة لاسقیناهم ماءً غدقا

فحواسنجه آسمان فضل واحساندن باران رحمت نازل وافراد

آفریده علی حده خوان مکرمته نائل اولوب اراضی وبقاع

معمور وبوادی وتلال ممطور اولمغله اول عصر واوان دور

نوشین روان کبی ضرب مثل واول زمانده وضع اولنان قوانین

مرضیه صکره کلنلره دستور العمل ولهذا اما صفات قهریه یه

مقابل اولسه فضیه معکوس واهل ارضه احکام جلالیه سببی ایله

خاصهٔ رحمت صفت قهر وشدت صورتنده ظهور ایلکین طالعلری

منحوس اولوب مستحق رعایت مطرود ومحروم ومستوجب تادیب

وسیاست مقبول ومرحوم اولمغله عصاة واوباش امر اطاعتده

سرکشلک ایدوب باش فالدره لرفاما حقیقت حقیقت محمدیه

کمال قوتنده وپرده ناموس شریعت احمدیه نهایت عصمتده

اولدوغی اجلدن الحق یعلو ولا یعلی علیه حکمی جاری و قل جاء الحق
وزهق الباطل مقتضاسنجه فتنه و فساد و را پرده بطلانده
متواری اوله و علی هذا القیاس مدار خاصه حقایق اقطاب
واولیا و مظهر خاصیت مساجد و معابد شرافت انما اولان
بروج معالی عروج مقابل صفات لطفیه اولسه وجه ارضده
عبادت و طاعت و طریق حقه دعوت اوزره اولانلرک ارشادی
نافذ و رائج و مقدمات ترغیب و ترهیبلری ناتج اولوب اهالی
سعادت استماع وعظ و نصیحته رغبت و کثرت جماعت ایله
مساجد و جوامعی عمارت ایدوب عباد و زوار لیل و نهار
مسلوب الاختیار اولوب لبیک کویان بیت الله حرام
ومساجد با احترام جهتلرینه شد رحال و بذا احرام ایدوب
دوان و پویان اولمغله ولو ان اهل القری آمنوا و اتقوا لفتحنا
علیهم برکات من السماء بموجنجه زمره اهل ایمان و طائفه اهل تقوی

وایقانکه نتایج طاعات و ثمرات عبادتی ظهور ایدوب وجه ارض
برحسب استزنت وربت وانبتت من کل شئی ابنات انواع
نبات و خراج اصناف حبات ایله کزرع اخرج شطاه
مثالنه مصداق واعجوبه ازراع متفق الانفاق اولوب
اهل زمین کلوا من الطیبات واعملوا صالحا خطابی ایله مخاطب
وکلوا من رزق ربکم واشکروا له امر بنه امتثال ایله مطلب
اولمله لزوم بینه مواجه صفات قهریه اولسه امر برعکس اولوب
راه ارشاد بسته وبوسبیدن قلوب اوتاد شکسته اولمغله
محل شر وفساد وبقاع اهل زندقه والحاد اولان بلاد ده
لهدمت صوامع وبیع وصلوات ومساجد یذکر فیها اسم الله کثیرا
نتیجه سنی ظاهر وان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم
موجبنجه تغیر احوال روز روشن مثال باهر اولمله وکذلک محل
خواص نجوم سعادت ونحوست موسوم اولان برج صفات

لطفیه یه مقابل اولدقده خاصه سعادت جهتدن اهل ارض
اسباب دولت وسعادته تمسک واذیال رشد وهدایته تشبث
ایدوب فوائد عزت دارینه فائز وعوائد رفعت نشأتینی حاوی
وحائز اولمقلر وغلبه صفات لطفیه سببی ایله خاصه نحوستک
حکمی جاری اولیوب بومرتبه ده سعادت ونحوست حد اعتدال
وصورت اصطلاح اوزره زاویه لرنده اعتزال ده اولمغین لا له
ولا علیه معناسی ظهور ایلیه واما صفات قهریه یه محاذی اولدقده
صفت قهر مقتضاسنجه خاصیت سعادت حکمین اجراده امتداد
بولیوب سریع الزوال اولمه فاما خاصه نحوست صفات قهریدن
تقویت بولوب حکمی برسبیل کمال تمشیت بولمغین اتجعل فیها من
یفسد فیها ویسفک الدماء فحواسنه ماصدق اولان اشقیا واسطه سیله
اکثر بقاع واغلب اقطاعده سفک دماء وهتک اعراض جرائر واقع
ونهب وغارت وغصب وخیانت ایله احوال مختل واموال

ضایع

ضایع اولوب عسکر اسلامه بعض زمانده مانند غزوهٔ احد
صورت انحراف و هزیمت و بعض اجیانده مثال غزوهٔ احزاب و خندق
حصون و قلاعنده تحصنه عزیمت لازم اوله و لکن بو مرتبه کرده دخی
ویحق الله الحق و یبطل الباطل موجبنجه نمونه غزوهٔ حنین اولی صورت انکسار
و فرار و اخری حقیقت ثبات و اصطبار و قرار اولمغله ولایحیق المکر
السیئ الا باهله مفهومنجه و خامت کار برحسب علیهم دائرة السوء
قلاده کردن طوائف شامت کردار اوله و اما وساوس شیطانیه
اسیر و هواجس نفسانیتده جایگیر اولوب عصمت الهیه دن بی نصیب
و خدمت مربی ادیبه قریب اولیوب اودیه ضلالتده سرکشته
و غریب اولان اهل هوا و صاحبان شرت و شقا حکم نحوست
ایله مقتضای طبع حیوانیت و موجب وصف بشریت اوزره
حرکت ایدوب العیاذ بالله استعداد سعادتی استحقاق شقاوته
تبدیل و نفوس ذمیمه لریی درکات بعد و حرمانه تنزیل ایلیه لر

اصل تاثیرات اجرام فلکیه علی خلاف ما یزعمه المنجمون الکذابون
من حیث ذواتها الاصلیه اولیوب احکام صفات جمالیه وجلالیه
الهیه سبحانه اولدوغی محققدر وغایة الامر بر تو تاثیر صفات زجاجه
اجرام مزبوره دن منعکس اولمه سی امر مصدقدر پس احکام
جمالیه وجلالیه صفات ذوات موجوداته نزول وشخوص عامه
محلوقاته حلول اتدکده اولا بالذات افراد انسانیه یه نازل بعده
سائر اجناس معدنیه ونباتیه وحیوانیه یه بالواسطه واصل اولور
ومقرردرکه احکام مزبوره افراد مسفوره یه نزول ایلدکده سبیل
خواطردن قلوب وضمائره نازل اولوب بعده اذا صلحت صلح
کله واذا فسدت فسد الجسد کله حکمنجه آثار احکام مضغه قلبدن منافذ
اعضا وجوارحدن خارجه طلوع ایدر پس طائفه اهل سعادت
برموجب حدیث ان للشیطان لمة بابن آدم وللملک لمة
سرخاطره نک اصل قلبده اولان منشا ومبدأ نی المؤمن کیس فطن

موصی

فطن موجبنجه متانت فطانت وکیاستی ورزانت حزم وفراستی
ایله احساس وآلات افکار سبر وامتحانی منتهای خواطرنک
قعر ینه اغماس واقماس ایدیجک افعال واطوارنی آثار سلف صالح
معیارینه تطبیق واحوال واسرارنی منطوق کتب شرعیه یه
توفیق جانبنه متوجه اولدوغی اجلدن مذهب جبردن اعراض
وخلاف اهل سنتدن اغماض ایدوب اعتلوا فکل میسر
لما خلق له موجبنجه اختیار جزئیسنی کلیت ایله جانب جبره
صرف وعنان عزیمتینی جهت شر وباطلدن سمت حقه
عطف اندکده حفت الجنة بالمکاره وحفت النار بالشهوات
فحواسنجه مکروهات مجاهده ومخالفت هوا ناری ضمننده اولان
نوری نور فراست ایله کورب مثنوی چشم بند است آتش از بهر حجیب
رحمتست این سر برآورده زجیب مفهومنجه صورت آتش
برچشم بندوحجاب وباب باطنه فیه الرحمة وظاهره من قبله العذاب

دیوب صورت ناری خلافا للنفس والهوا قبول واختیار انکله

واما من خاف مقام ربه ونهی النفس عن الهوی فان الجنة هی

المأوی مصداقنجه باطننده اولان انوار وجنات شاملة الانهار

ایچنده لهم فیها نعیم مقیم خالدین فیها موجبنجه نعمت دائمه ایله

اقامت وقرار ایدر وبونلرک خلافنه اولان اهل شقاوت حماقت اصلیه

وسخافت عقلیه سی مقتضاسنجه مبدا، خواطر ومنشاء سائر اغراض

تشخیصی ایله موفق اولمامغین پردهٔ نار وغطای شرار مستجلب الاشرار

اولان لذائذ عاجله وشهوات بی حاصله میل ایدوب واختیار

جوئیسنی بالکلیه صورت سروره اولان شرورة صرف ایدوب

فاما من طغی وآثر الحیوة الدنیا فان الجحیم هی المأوی فحواسنجه

زیر پرده ده اولان نار اکله الناس والاحجار ووراى

حجاب صورت انوار ده اولان دار البوار قعرنده لهم فیها

زفیر وشهیق خالدین فیها مفهومنجه نقمت باقیه ایله برسبیل

دوام

دوام استقرار ابدر اصل شریف فهم وادراک وعقل درّاک
ابله خبر و شر تشخیص و حق باطل ما بینی تفریق و تشقیص
اولنوب الحق سنه غفلتدن تنبه وجهت خیره توجه اولنور
لکن کمال نجات وخلاص وتحصیل مأمن ومناص بی دلالت
پیر متعسر وبی وسیلت مرشد دستگیر متعذر اولمغین
مثنوی پیر را بگزین که بی پیر این سفر هست بس پر آفت
وخوف وخطر آن رهی که بار ها تو رفته بی قلاوز
اندران آشفته پس رهی راکه ندیدستی تو هیچ هین مرو تنها
زرهبر سر مپیچ پیر ما بد راه آمد ترا در همه کاری پناه
آمد ترا پیر باید راه را تنها مرو از سر عما درین دریا مرو
مفهوم منجه عنان اختیاری دست پیره تسلیم ولوازم رضا وتسلیمی
خدمتنه تقدیم انمک کرکدر تاکه پیر روشن ضمیر که حق داننده
پیر پرور ومرشد رهبر اولوب کابرا عن کابر نفس شریف

محمدی یه وارث و واحداً بعد واحد تخم ستر احمدی حرزرع
استعداد نه حارث اولمش اوله اول طالب سعادته
دست تصرفی دراز و مظهر اولدوغی فیوض الهیه ده کندویه
ابناز ایدوب سبیل سعدن نفث نفس ایله قلبی شمعنی
اشعال ایدوب توحید عام و توحید خاص و اسم سویه امر
استغال ایلیه ماشی توحید عام صدر انبیا حضرت محمد
مصطفایه صلی الله علیه وسلم قبل الهجرت مکه ء مکرمه ده نازل
اولان کلمه ء طیبه ء لا اله الا الله ایله درکه زمره ء مومنینه
تلقین انکله مذاق جانلرندن مرارت جهالتی ازاله و جام
حلاوت ایمانی اناله ایدوب ذاق طعم الایمان من رضی
بالله ربا و بالاسلام دینا و بمحمد صلی الله علیه وسلم رسولا حدیثنه
موجبنجه ربوبیت حضرت قدوس سلام و حقیت دین اسلام
و رسالت و نبوت حضرت محمد علیه الصلوة والسلام رضا تحصیل

التوکلی

انڈکلری اجلدن طعم ایمانی ذائق، وچاشنی شوق ومحبتی ذوق
انمکله کمال ایمان وایقانه آرزومند وثائق، اولمشدایدی، وتوحید
خاص بنه اول کلمهٔ طیبه ایله درکه مکرر، خاصیات اخرایله بعد الهجره
مدینهٔ منوره ده نازل اولوب بعد الثلثین صحابهٔ کرینده آثار یقین
پیدا ایوماقیوماکمال ایمان، ونهایت ایقان وایقان سویدا
اولدوغندن ماعدا آثاری ایله هر برینک کوکلی شاد وشن
وانواری ایله جمله سنک قلبی منور وروشن اولوب کندوردن
بی اختیار آثار توحید ایله بنچه کرامات وخوارق عادات ظهور ایدر
ایدی پس مرشد کامل بوایکی قسم توحیدی وسواسمنی کهزبدهٔ خلوصیت
توحید وآلت تفرید وتجرید، درمرید صادقه تلقین، ووظیفه استغفار لنی
تعیین ایدوب مداومت اندرمکله برحسب قلب المؤمن بیت الله
خانهٔ خاص آلهی، ومهبط نفحات وتجلیات نامتناهی اولان
بیت قلبی مفتوح الباب، ومرفوع الحجاب اولوب امداد پیر صاحب

ارشاد ایله اول اوج کلمه طیبه داخل خانه قلبده درون کعبه ده اولان اعمده
ثلثه مثالی نوردن اوج ستون اولور وچون سعت خانه قلبه حد
وغایت وعلو سقفنه نهایت یوقدر ذکر ائدنجه ستونلر دخی
بلند وکندنجه عالی ودلپسند اولدوغندن ماعدا اول خانه خاصه
خدمت ایچون ولد قلب دیدکلری طفل معنوی وجوده کلوب ذکر
اولنان اوج عدد ستون قوته المتونه صیقل وجلا ویرمکه مشغول
وستونلر دخی مجلا ومصقول اولور پس خارج حرم اولان
نفس خناس کثیر الوسواس جهتنه بر روزن روشن آچلوب
انلر دخی نظر قلندقده اول ستونلرک نوری کندولره منعکس
واول نورایله کندولرک رسمی ستونلرده منقش اولوب از قدم
تا فرق انواره غرق اولدقلرینی مشاهده ایدنجه خوش حال ومسرور
البال اولورلر واما سالک کثرت ذکر ده مداومه ائدوکی
سببدن ولد قلب دخی صیقل وجلا ده مسامحه ایله

ستونلرک نورینه نقصان طاری اولمیوب بلکه خاص نظر اندکلرنده اول

انواری کوره میوب صورت قبیحهٔ قدیمه لرین کورمکله سالکه ذکر ایله دیو

تقاضا ایدرلر پس بو مرتبه ده سالک صادق ولکن الله اعانتی

فاسلم جنی مضمونی ایله متحقق اولور بعده خانهٔ قلب سالکدن

سواد اعظم حقیقت محمدیه طرفنه برقچ اچلوب سرجهتدن انواع

انوار صاچلور و حقیقت محمدیه یه ابتدا ظهور ندن نبوت شریفه

ظرف وشوکت اتصاللرندن حقیقت محمدیه دخی نبوت شریفه یه

ظرف اولوب ایکیسنه دخی اسم ذات ظرف اولمش ایدی پس

دلالت مرشد ایله سالکک توجهی اول جهته اولنجه بادی نظرده بصر بصیرتی

اسم ذاته متعلق اولوب وقوت نور توحید ایله کشف غطا ایدوب

ظرفدن مظروفه که حقیقت محمدیه در نظر اندکده حقیقت محمدیه انوار

بی شماری ایله ذات سالکه منعکس اولوب سالک دخی ذاتنده

منعکس اولان حقیقت محمدیه ایله کندو عکسی حقیقت محمدیه ده

مشاهده قلبیه مصطفا را زفضل یزدانی کشته ام در متابعت
ثانی بره سنتش فروشده ام تا بحدی که جمله اوشده ام
مضمونی ایله متحقق اولور بعده بو مقام دن بلی جهتنه بر رو زن
کشاده و سالکلک منتهای آمالی مهیا و آماده اولور و چون آفتاب
عالمتابه نظر ایدن کمسنه نک دیده سی خیره و صفای نور بصری
تیره اولوب چشمهٔ آفتابه نظر بلکه کندو دن خبر بیله اولمدوغی کبی
بو مقامک سیر ندده دخی بصر ادراک علیل و بیان کیفیتنده لسان تعبیر
کلیل اولوب ماوراسندن کلام ممنوع و حرام در عنان همت
تقریر کشیده و سر کمیت تحریر چوبیله یوب آرمیده فلهذا لازم و واجب
و متحتم در مصراع آنرا که خبر شد خبری باز نیامد مثنوی
عارفان که جام حق نوشیده اند رازها دانسته و پوشیده اند
هر که را اسرار کار آموختند مهر کردند و دهانش دوختند
تا غیب اورا سزد آموختن که زگفتن لب تواند دوختن

کوش انکس نوشد اسرار جلال کو چو سوسن صد زبان
افتاد و لال، تا نکوید سر سلطان را بکس، تا نریزید قندرا
پیش مکس، در خور دریا نشد جز مرغ آب، فهم کن والله
اعلم بالصواب: اصل معلوم اولی الابصار، و مضبوط ذوی
الاعتبار، در که بر سالک، فاطع المسالک اصل سابقه مذکور
و مشروح، اولان ابواب علی الوجه المزبور مفتوح، اولنجه
امتحانات آلهیه بی حد و غیر متناهیه اولوب هر کس محک اعتبار ده
کامل العیار، و هر کشی میزان اختبار ده همسنگ معیار بولنمامغین سراپرده
حقیقته یول بولمق، و خلوت سرای دولت و سعادته محرم مقبول
اولمق، اعز من الکبریت الاحمر اولوب هر کشی یه مقدور و میسر
دکلدر، و بو مجملک تفصیلی و اشبو مقدمه نک نتیجه سی تحصیلی بو
اسلوب اوزره در که بر مقتضای حدیث قوی الاقتضای
ان بنی اسرائیل تفرقت علی ثنتین و سبعین ملة و تفرق

وسبعین؟

امتی علی ثلث ملة کلهم فی النار الا ملة واحدة امت دعوت
محمدیه ایکیده امت اجابت یتمش اوچ فرقه اولوب یتمش
ایکیسی اهل نار و بر فرقه سی مظهر نور و محرم اسرار اولمشدر که
ذیل حدیث دهشریفده مذکور ما انا علیه واصحابی ماصدقی
اولان فرقه ناجیه اولوب والسنه علماده امت
متابعت واهل سنت دیمکله مذکور اولوب سنت سنیه
نبویه ایله آراسته و عقائد صحیحه مستقیمه ایله پیراسته ایکن
بین الخوف والرجا یارب سلم دینا دیو دعا ایدرلر و بر اعتبارده
دخی علی الاجمال یوقاریش اوچ فرقه ایکی قسم اولوب بر قسمی
کثافت باطنه لری ایله بر ظلمته و بر قسمی صفای طینتلری
ایله بحر صفوته دوشمشلر بر ظلمته دوشنلر حجاب کثیف طینتلری
سببیدن خاک مذلته دوشدوکلرین فهم ایده میوب یحسبون
انهم علی شئ موجبه کندولرین برجسینیت اوزره کمان ایدوب

بحر صفایه دوشمش صنورلر فاما فی الحقیقة کسراب بقیعة یحسبه الظمآن
ماء حسبنجه وادی سیمان، وبوادی خسرانده شراب ناب، کمان
اندکلری عین سراب، ویحسبون انهم یحسنون صنعا موجبنجه
سر راه ضلالت، وحرمان ومنزلگاه جهالت، وخذلانده
قابل عمراندر، دیو بنیادنه مباشر اولدقلری بنیان، مصدوق
علی شفا جرف هار فانهار بیت وامن عنکبوت وار، برویرانه،
یباب وخراب، اولوب برموجب لایزال بنیانهم الذی بنوا
فی ریبة فی قلوبهم طرح اندکلری اساس قواعد باعث مزید
ریبت وسوء عقائد، وتمهید اندکلری بساط مقاعد موجب مزید
شک ومنافی نعمت طمانینت اولوب مزاحم موائد عوائد اولمغله
برحسب وجعلنا من بین ایدیهم سدا ومن خلفهم سدا نعیم خلود
واقامت، ایله مستقر اولدقلری دار شقاوت، مابینده مصداق
وبینهما حجاب اولدی، واما بحر صفونه دوشنلر صفای مشربلرندن

مقابله لرنده اولان ساحهٔ خاک ظلمتی مشاهده قلدقلرنده کمال
حزم واحتیاط لرندن کندولرین خاک ذلته دوشمش خیال ایدوب
زیاده خوف وخشیت، ونهایت رعب ورهبتلری سببی ایله
مستغرق بحر صفا، ایکن بنه طالب دریا، اولورلر لاجرم
تتنزل علیهم الملائکة الا تخافوا ولا تحزنوا وابشروا فحوا سنجه
مبشران ملاء اعلا، عالم بالادن لا تخف ولا تحزن انا منجوک
خبری بشارتن ایصال، وسرادقات امن وطمانینتی جلال
متینه، الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ایله خلوتخانهٔ جلالرنده
ارخا واسبال ایدرلر مثنوی هرکه ترسد مرورا ایمن کنند،
هردل ترسنده راساکن کنند، لاتخافوا مست نزل خائفان،
مست درخور از برای خائف آن اهل فرقه، ناجیه دخی
ایکی قسم اولوب برقسمی انلر درکه همتلرنن قصور، وسعی وغیرتلرنن
سستی وفتور، اولمغله مراتب عالیه وصولنه طالب وتکمیل نفسه راغب

اولیوب

اولمیوب عوام مؤمنین و اشخاص موحدین زمره سندن
واهل سنت عداد ندن اولمغله یا واسطهٔ شفاعت شافعین
ویا محض عنایت ارحم الراحمین ایله عاقبت فائز خلاص و نجات
و واصل بعضی درجات اولوب خوف و خطر دن امین و برکوشهٔ
سعادتده مکین اولورلر برقسمی دخی ادراک کمالات انسانیه تحصیل
وحیثیات استعدادیه تکمیل ایدوب بو عالمده مرتبه ارشاد و دعوت
ایله ممتاز و اول عالمده مقام شفاعت و شهادت ایله سرافراز
اولورلر و بونلر ادراک کمه موتدن قبل ان تموتوا موجبنجه موت ارادی
ایله میت اولق ایچون قطع قضاده کردن رضا ایله افمن کان میتا
فاحییناه مضمونینه مصداق اولمش بر پیر دلیرک شمشیر برآن ماسوی
پرآتشه فرشوطه توب و کالمیت بید الغسال وجودنابودنی تخته بند
تسلیم اوزره جماد مثال اندکدن صکره محل سوآل و جواب اولان قبر
جسده قبل نزوله ذائق مرارت عذاب اولد و غندن ماعاسوی

قبل ان تحاسبوا مفهوم منجه محاسبهٔ اعمال، وموازنهٔ اطوار واحوال ایدوب
متن طبقات سبعه، مجیم صفات، اوزره کشیده اولوب ادق من الشعر واحد
من السیف، اولان صراط شرعی این وکیف، اوزرندن کمال استقامت ونهایت
سرعت ایله کالبرق الخاطف کذار اندوکی سببدن وان منکم الا واردها
حقیقتنه واقف وخبردار، اولیوب داخل جنات عالیهٔ مقامات،
وراقیهٔ درجات رفیعهٔ کمالات، وآخر بیت اصل جنات جنة الذات است،
ارضها الارض والسموات است، حیثیجه واصل مقام قرب حضرت ذات
اولهلر اصل فرقهٔ ناجیه عداولندن، بلکه تحصیل کمالهٔ عازم اولان
افرادندن اولوب لکن برمقتضای قضای الهی صحیفهٔ حالی عنوان شقاوت ایله
معنون، ودفتر اعمالی انواع خسارت ایله مدون، اولانلرک بعضی دخی
مسالک، اهل سعادته سالک، وفی الجمله تک وپوی ده قوت استبرا حیثیه
مالک، اولوب، سعدا ایله مختلط، ومرتبطلرنه مرتبط، اولدقلری سببدن
لیمیز الله الخبیث من الطیب ان الله طیب لا یقبل الا طیبا حکمنک اظهاری اکون

سر دانهٔ مرام تحمنده مکر و امتحانن بنچه دام نهاده و سر کمین همواره
زمین ایچنده فتنه و ابتلادن صد هزار سهام آماده اولمشدر پس
اولکله مرغ زیرک وار الحزم سوء الظن موجبنجه احتیاط و حزم و اجتناب
جزم ایله دام اجتناب زدن برکنار و سهام فتنه جان شکار دن دور بی وار
اولهٔ عاقبت آشیانهٔ سعادت نشانهٔ مقصود دنه واصل و وجود
جناب معبود نه داخل اولوز حاصل کلام و نتیجه مرام اولدرکه مبدأ
سلوکدن منتهای وصوله وارنجه یتمش یکبک حجاب و موجب مفقوده
اون سکز یکبک عالمدن نقاب وار دیوکه کثرت سرادقات جلال و عزت
وصول مجالی و مشاهد جمال برکمال دن تعبیر اولدیرر سالک صادق من استوی
یوماه فهو مغبون خبر ندن حذراً اعلای همت و تصحیح نیت ایدوب
سر آن و سر ساعت استعداد ایله حسبنجه حجب مزبورهٔ رفع و مسافات عوالم
مذکورهٔ قطع ایله مراتبده ترقی و کندکجه لیت و لعل دیو پیشگاه حضرت
اجلی تمنی و ترجی اندکده سر نه حقانه وصل اولسه مادونی اولان حرمان

اعلی اولوب سر مقامده بر برندن بهتر بر علم جدید وفهم سدید حاصل
اولمغین ذات سالکه صفت عزت سارے و دغدغه انانیت طاری اولمسه
اولمز پس اول صاحب دولت که تعلیم بیر ایله و لله العزة ولرسوله
وللمؤمنین منطوقنجه اول سر مسلک ایچنده ذوق ایمان جام تمام عبودیت
وایقاندن ایدوکنه عقیده سنی احکام وانقان انمش اولمه بیت
اشامد معنی حسنکم فیلذلی خضوعی لدیکم فی الهوی وتذللی مفهومنجه
مزید تذلل وخضوعی نقل عشرت ومزیت تلذذ تعبد وخشوعی وین
تنعم مسکنت واستکانت ایدوب صورت باطنیه سی رفعت
بولدقجه صورت ظاهریه سنی تذلیل ونفسی من تواضع لله رفعه الله
منزلنه تنزیل اتمکله آخر الامر شاهد مقصودی درکنار وسریر رفعته بر جلوه
اولور واول بی سعادت که مدارج استدراجه ترفع صورتنی استحقاق
ذاتیسی خیال ایدوب تحصیل سرور انانیت وکسب غرور شیطانیت
ایلیه عاقبة الامر ابلیس پر تلبیس مثال مقاعد عز واجلال دن محروم

وکواکب عذاب ونکال ایله مرجوم اولمق مقرر در که اول بی دولت
دخی بی سعادت ازلی ومفتون وممتحن اصلی ایکن وجه ارضه ایلدوکی
عبادت وعملی صورتیدن سیر وسلوکی اطباق تسبع سموآتدن جنات
عالیاته منتهی ومنصب تعلیم ملائکه کندویه منتمی اولیجق اول مقامه
کلنجه مرتبه ده تحصیل ایلدوکی غرتک مبدا ومنشائی بی دلیل ومرشد
اولمغله فهم اتیوب وصورت باطنیه سی شرف ورفعت بولدقجه
صورت ظاهر سینده دخی عظمت اثبات ایدوب برموجب من تکبر
وضعه الله صورت باطنیه سی ضربت علیهم الذله محو اسنجه کمال ذلت
وحقارته دوشدوکین اذعان امتدوکی اجلدن اول مقامه کلنجه تحصیل
ایلدوکی استکبار وانانیت غشاوه بصر بصیرتی اولکو نسخه جامعه
آدم مکرمه سجده ایله سرفراز ایدوب مضمون حقیقتنه دقت
مطالعه ایله مامور اولدقده نظرکه بین حول اثری پرده ماوطین دن
کوز اتیوب وشرف نفس بجودت وکرامت بسجود مرکه این هردو

ندارد عدمش به زوجود مضمونندن بی خبر اولوب مکابره وعناد
وبحث وجدال بسداد ایله اناخیر کلامنی کویان وخلقتنی من نار دیلر
طغیان وعصیان ایله بویان املغین درجات استدراجیه سندن درکات
استعدادیه سنه سقوط واعلای علیین دن اسفل سافلینه هبوط
ابدوب مردود ابدی ومطرود سرمدی اولمشدر پس هر بی سعادت
اثر بنه اقتضا وسنت سیئه سنه اقتدا ایدن بی دولت دخی صورت
سلوکنده واصل اولدوغی مراتب ده صورت باطنیه سنه حاصل اولان
رفعت صورت ظاهریه سنه مورث کبر وعظمت املغین عقل
سخیف وادراک ضعیفی اول صورت عظمت آیینه عبوتنده
منعکس اولان کبریای حضرت رب العزت ایدوکین احاطه ایتموب
کندو عزت ذاتیه سی خیال ایدوکی سببدن بر موجب الکبریاء
ردائی والعظمة ازاری فمن نازعنی واحداً منهما ادخلته نار
مبتلای آتش هجران ودوری وکرفتار بلای حرمان وهجوری

اولو

اولور فائده ابلیس لعین مراتب سافله ده ایکن مأمور اولمسه
تأخیر و تراخی ایتمیوب سجده ایده ایدی فاما انما نملی لهم لیزدادوا اثما
فحوا سنجه میدان امتحانه دعوتده امهال و صورت اعمال ایله نفخه کبر
و نخوتی ازدیاد و جبر و انانیتی امتداد بولوب آخر سر کشلک وادیلرینه
سالک و اول بوادی ذی مالک اولدی حصه سالک طریقه اکثره
المسالک و عازم حقیقت غطیمة المهالک سر منزل مطلوبه واصل
و درون سراپرده محبوبه داخل اولمق دیلسه کرکدر که حجب مذکوره
واحداً بعد واحد رفع و عوالم مسفوره ده مسافات و مقاماتی
قطع اندکجه هر مرتبه ده حاصل اولان علم ماضوقی اولان مقامی
فهم ایچون ویرلدوکین بیلوب و بالفعل اولان مرتبه تنعمنه شفیقه
و بوندن ایلروسنه اوله دیو فریضة اولمیوب مثنوی
ای برادر بی نهایت درکهیست درهر آنجا میرسی بالله ایست
فحوا سنجه بیت هزار بحر کشیدم هنوز یک جرعه

اگر بدست من افتد بجان خریدارم، دیوب بر مقامده قرار
و وصل درگاه او لمیخه بر آن اصطبار، ایلمدوکندن ماعدا
سر مقامده کمندو ذاتنده مشاهده اندوکی شرافت و رفعت
وسیله، کمال عبودیت، ایله متجلی اولان کبریا و عظمت
جناب احدیت، ایدوکین بیلوب راه تذلل و افتقار و طریق
تنزل انکسار، ده مرکب کمال عبودیته سوار، و مطیه، نهایت
عبودیتده استوار، اوله والا بی سعادت حرز وار،
مردود باب، و مهجور اعتاب، رفعت قباب، اولوب داخل
دار البوار، اولمق مقرر در اصل بلا فصل ارباب عقل و اولی
النهی یه معلوم، و اصحاب فراست و ذوی الحجی یه ظاهر
غیر مکتوم، درکه هر نوع مثال، و هر کونه صورت و تمثال،
که صحیفه، شریعت و طریقت و حقیقت اوزره
تصویر، و اطراف و حواشیسی مسطره، اصول و حکمت ایله تحریر، اولنمیه

نظارکان پر اعتبار قسمده حوزهٔ قبولدن خارج • تماشاکنان
ذوی الابصار حضورنده برکاله کاسد غبر رایج • اولور بناءً
علی ذلک اصل سابقده ذکر اولنان عوالمک نسبة الی ذات
السالک مبدائی مثال مرتبهٔ شریعت • ومنتهاسی صورت مقام
حقیقت • واوسط واثناسی مشابه مرتبهٔ طریقت • اولوب
مرتبهٔ شریعتده کسب اولنان فهم ایله طریقت معلوم • ومرتبهٔ
طریقتده کشف اولان علم ایله مقام حقیقت مفهوم • اولدوغندن
ماعدا عکس قضیه ده بینه کنه شریعت علم طریقتله مضبوط •
ونهایت طریقت ادراک حقیقته مربوط • اولمغین بری برینه
موقوف صورت ظرف ومظروف • اولوب وصول الی الحق
بونلرک ماوراسندهٔ • وبو جمله نک منتهاسنده اولسه کرکدر
فائده • وچون هر حقیقتک بو عالمده صورت مثالیسی موجود •
وهر مائیتک مثال خارجیسی ممکن الوجود • در شریعت وطریقت

وحقیقته دخی طوائف بشر وسکان مدر و بردن بوره مثال
اولوب انلر ایله حقیقتلرینه استدلال اولنور مثلا مرتبه شریعته
مثال علمای مکنه الامثال درکه بدنلری صندوق و دللری مفتاح
اولوب کنجینه فوائد و ارباح اولان احکام شرعی آرای ثاقبه
واجتهادات صائبه ایله آچلر و قپرلر ورتبه طریقته مثال
امرای شبیهه الاسود والاشبال درکه مرتبه شرعه ناقص اولنلری
حضرت حقیقته عرض ایدوب قوت قاهره ایله نفوس قاصره ده اجرای
امر حقیقت ایدرلر ومقام حقیقته مثال حضرت اولوالامر مرضیة الخصال
درکه مثال طریقت اولان امر آنفوس مزبوره نک مرتبه شریعته
اولان نقصانلری بابنده مثال شریعت اولان علما دن محل عرضه کتورد کلری
تمسکاتی ضبط ایدوب مثال طریقت اولان خدام ایله تکمیل نقصانلرینه
مرتبه زده ارسال ایدر پس مثال حقیقت اولان اولوالامر جناب حقله
نفوس خلق مابینده واسطه اولوب پرده دار درگاه حق وحجاب مطلق

شرعه ٢

اولمغین عامه ابرایا، بلکه کافه خواص اولیا، اوزرینه تسلطی
اولوب فرضا اشخاص عوامدن بری متک استاز شریعت ویا
اعیان خواصدن بعضی کشف اسرار حقیقت ویاخود خرق
اذیال طریقت ایلسه بامرالله الندہ اولان سیف الله مسلولی
خون عدللہ مبلول اتمک ایچون سوق اعناق کستاخه سوق واجرا
ونص قاطع حقی تنفیذ وامضا ایدر بو عملدن ذاهل وبو معرفتدن
عاطل اولان جلالت قدره اولوالامردن غافل وسرچشمه
صورت حقده اولسه باطل درحال بوصل پوشیده دکلدر که چون
جناب حضرت حق مثال حقیقت اولان وکیل مطلقی کندویه حجاب
ودیباجه ظهوریه پرده ونقاب قلدی پس السلطان ظل الله
حسبنجه ذات سلطان مثال شجرة طیبة اصلها ثابت وفرعها فی السما
اولوب ظهور نور حق صورت سایه ضو ثانی اولمق طریقی ایله
شجرهٔ طور موسی وار مظهر انوار اولان ذات سلطان یوزندن

اولمغین جمالی شمعنه بقسک کوزندن کورینه بالذات دینلمشدر
وامر حضرت رحمان ذات شریف سلطانک دوچشم جهان بینی
اولان شریعت وطریقت واسطه سیله ظاهر اولمغین کوزندن
کورنه عبارتی ایله تعبیر اولنمشدر که ذات پادشاهی مثال
شجرهٔ طیبه اولیحق کوزلفظندن کلسان ترکیده شاخدن عبارتدر
مثال شریعت وطریقت اولان علما واحرآ قصدا ولنور حصهٔ
شامله ظل آله اولان ذات حضرت پادشاه شجرهٔ ثابته فرض
اولندقده سائر اعیان وعساکر وارکان شاخ وبرگ طراوت
نشان اعتبار اولوب عامهٔ رعایا وکافهٔ برایا اوزرینه
ظل ممدود وطالع مسعود کبی محبوب ومودود اولمشدر وبو نکته
دخی نشو ونمایی اول اصل راسخدن جذب وفیض ماء الحیات بقایی
اول مقسمدن جلب اندکه تعرف فی وجوههم نضرة النعیم یسقون
من رحیق مختوم مضمون شریفنه مصداق اولوب کمال طراوت

وتمام نازکی و لطافت اوزره اول اصل محطور الفصلدن جدا
ومنفک واکر شاخ وکر برک مقامنده ثابت و برک اولوب
منذک اولمازلر فاما باد خزان هوایه میل ایدوب طمع خام
ایله یمین ویساره الی آخره لر مجاری فیض کسدولردن منقطع
وعروق جذب بالکلیه منجسم اولوب عاقبة الامر مصفر اللون
ومغبر الوجه والعین مکانندن منفصل وخاک مذلته متصل
اولوب سنداندر روزکار زوزکار ایله کریشه فی فلاه
سو بسو تک و پو ایله برآن آرام ایدمکه مرتبه اجست وجو
ایدوب بولمازلر والله اعلم

یوذی والشمس والنذج اوقینودحرف یالذآت

آوّل رساله مذکور وصفحه تحقیق ده مسطور اولمش ایدی که
حضرت باری جلّ ذکره حقیقت جامعه محمدیه قندیله خاص
ایچنده تأدیب وتربیت ایدوب بوعالمه جریانه ارادت

متعلق اولان احکامی بالتمام تعلیم واعلام ایلدی پس اول مجملک
تفصیلی بو نوعله بیان ومحل خفاسی بو وجهله عیان قلنور که
وقتی که خالق باری عم آحسانه الحاری اظهار قدرتی وابراز
محض صنع وحکمتی ایچون برمقتضای کنت کنزا مخفیا فاحببت
ان اعرف فخلقت الخلق لاعرف م ان کان حسن بود وبنود ارجهان نشان
مفهومنجی کافه خلائقی خلق ایله کان الله ولم یکن معه شی احجابنی ازالیه
تعلق ارادت ازلیه واقع اولدی اقتضای حکمت بی علتی بو اولدی
که اولا حقیقت محمدیه اظهاره کتورب سائر موجوداتی اکا طفیل
ایلیه پس ذات بیچونی نورندن برقبضه نور الوب مادهٔ حقیقت
محمدیه قلدی وچونکه بو نور جمیع اسما وصفاتی مشتمل اولان نور جقدن
مجلوب ایدی جمله اسما وصفات بوندن وجود موجود اولدی
بعده مقتضای ارادت بو اولدی که اشبو نور سراج محمدی ده
موجود اولوب منشا علوم اولین وآخرین ومبدا تفاصیل کتب

منزله وخاصة مصدر اصول حکم واحکام قرآن مبین اولان
اسما وصفات خصوص اسم جامع حضرت ذات احکامنی علی الخصوص
کندوسی اب الارواح واصل جمله حقایق واشباح اولمغله
کندودن ظهور ایدیجک اهل سعادت واصحاب شقاوت دن مختلفه
الاجناس والاصناف ومتنوعة الفصول والاوصاف اولان طوائفک
حسب احوالنی علی وجه التفصیل معاینه کوستروب بلدره لکن اول
نورساذج صافی نک کمال صرافتی اولوب مشتمل اولدوغی اسما
وصفاتک کندوده ظهوریته کمال اشراقی مانع اولمغین مقابلهٔ
معلاده برقندیل خاصه که حرارت نوردن ناشی بربخار لطیفدن
عبارت اوله وضع ایدوب ذات بیچونی ایله اکا تجلی ایلدی پس تاثیر
تجلی اول نور صافی یه مایه شیروماست مثال نوع تجسد بیتین وبروب
بوبیت حقیقت محمدیه دیکله مستمی اولدی اول امردن حقیقت محمدیه نک
وجودنه علم تعلق ایدوب لکن ظهوره کلمکین اول نورساذجک باطنی

و نور آنک ظاهری ایدی پس امر بر عکس اولوب حقیقت محمدیه
ظاهر و نور باطن اولدی و بعد التجلی حقیقت محمدیه مع ما فیها من
الاسمآء و الصفات عرش اعلا به منعکس و جمیع اسمآء و صفات
مع خواصها و احکامها مطاوی عرش عظیمده اولان صحائف لوح
محفوظده بنامها مرتسم و منقش اولوب وجه مزبور اوزره کندو
حقیقتنده مندرج اولان تفاصیل علوم و احکام و بدایع
اجناس خواص و عوامی کندویه عرض ایدوب احاطه اندرمکه ارادت
تعلق اندکده برتجلی خاص دخی واقع اولدی تمثیل پس فی المثل
وسط نهارده آفتاب عالمتابک کمال اشراق و اضائی پرده سنده
متواری و نهایت بریق و انارتی حجابی و راسنده استتاری
اولوب مقتبس الانوار و مکتسب الآثار اولان نجوم و اقماری فرضا
کورمک مراد اولنسه روی افلاکه مقابل برمحل مرتفعده آب
صافی ایله پر برکاسه ایچنه برآبینه صفا آیین وضع اولندقده

کواکب افلاک نمایان و ناظرک چشم دوربینه عیان اولدوغی کبی کاسه
عرش اعلاده اولان آیینه لوح محفوظ آفتاب حقیقی نور محمدی حامل
وحوالیسنده اولوب اقتباس انوار تجلی ذات ایلیان کواکب
اسما وصفاتی شامل اولان فلک مبینت متجسده حقیقت محمدیه
محاذی اولدقده مثال آب اولوب نور محمدی استیعاب ایدن
قندیله مزبوره واسطه سیله آفتاب نور محمدی کمال اشراق ولمعان
ونهایت اضائت وبرقان اوزره ایکن مشتمل اولدوغی اسما وصفاتک
مع مافیها من التفاصیل عکسی ایله لوح محفوظ ظاهر اولدوغین
کورب بونجه کمالات ومعانی وبوقدر حکم واحکام عظیمه المعانی مشاهده
حقیقت محمدیه یه برصفا ولذت وبرمرتبه سرور وصفوت
حاصل اولدی که معرفت کیفیتی بنه ذائقه محصوصه در
پس کمال نشاط وغایت انبساط ایله بو عکوس ورسومک منشاسین
تفحص اتدکده منجار برتوکندویه منتهی اولوب وکندویی دخی

دقت نظر ایله تحسس اتدکده مواجهۂ ذات ده کورب کمالات مشهوده سنک
حقیقت مبدائی اصل المبادی اولان ذات بیچون حضرت باری
ایدوکین تحقیق ایدیجک اول مطالعه ده کندو حقیقتنه بداتدوکی
خیال جامعیت وکمال سببی ایله استحیا ایدوب غرق عرق اولدی
بعده اول آب صافی عرقدن حقائق انبیا واصفیا بعده
ارض وسما وما بینهما اولان جملۂ موجودات واشیا خلق اولندی
بونده دخی متعلق علم حق اولوب ظهون کلمیان حقائق اولا آب عرق کمونده
مکمون ایکن ثانیا ظهور ایدیجک آب عرق درون بطونن مکنون
اولدقدن صکره تجلی آخرده حقائقی دخی وجود بشری احاطه
وخصوصیت ظهور نی احاطه ایدوب حقیقت باطن وآب عرق
که روح دیمکله مسمی اولمشدر باطن باطن اولدی والله تعالی اعلم

فائدہ چون جملۂ موجودات مظهر اسم ذات ومجمع جمیع اسما
وصفات اولان حقیقت محمدیه دن فی المثل اوراق کلدن کلاب

النور کبی الندی پس کلابده ظاهر اولان بوی کل مثال جملهٔ اسرار
اسما و صفات حقائق موجوداتده دخی ظاهر اولدی کذلک حقائق
جملهٔ مخلوقات قبل تابرنا چون حقیقت محمدیه ایله مثل الماء فی العود
فنذیل تربیت و تعلیم ده بیله اولوب اول معانی و کمالات
مشاهده سندن بهره دار اولمشر ابدی اول لذات کاملهدن
علی اختلاف طبقاتهم و بنابین درجاتهم نشأه دار اولوب
هر بریسی اول سرور و صفادن متمتع و برخوردار اولدی

اصل هرچند که حقائق انسانیه کمالات جمالیه
و جلالیه و احکام صفات لطفیه و قهریه مشاهده سنده مستویه
الاقدام و متساویه الرماح والاعلام ابدی فاما چون بونلرک
بعضی مجاری احکام صفات جمالیه ده جاری و بعضی استار صفات
جلالیه ایله متواری اولمسنه علم ازلی متعلق ابدی احکام
جمالیه نک مداری توحید و اقرار و اقسام جلالیه نک مناط

کفر و انکار ایدوکین اول امردن افاده و انلردخی احکام
اسما و صفاتی بعضیسنی احاطه ایدوب تعیین مطلب و تبیین مفر
و مهرب واقع اولمش ایکین ان تقولوا یوم القیمة انا کنا
عن هذا غافلین مصداقنجه صکره اول بیان شافی بی انکار و
ایضاح وافی و کافی استتار کفر ایله ستر و اسراره برمحل و مدار
اولمق ایچون عامه یه اروا حدن اخذ میثاق و امر عهدی
احکام و ایثاق خصوصنه ارادت متعلق اولوب جناب
حضرت رب الارباب دن الست بربکم سوالی ایله خطاب صادر
اولنجق جمله سی اول حینده کندولره اعطا اولنان کوش و هوش ایله
ادراک اندکدن صکره احسان اولنان لسان ایله بلی دیو جواب
و بروب توکید پیمان و توثیق عهد توحید و ایمان اندکلرینه
عهدنامه لری ان العهد کان مسئولا ختمی ایله مختوم و خزانه علم الهده
محفوظ و مکتوم اولوب تذکرة ماجری بین الحق و الوری

برصورتی دخی بینه کندوله ارسال اولنان صحائف اسمانی ده
مرسوم و مرقوم قلندری پس بوعهدی انجاز و ایفا و بو اقراری
تنفیذ و امضا ایچون کسوهٔ حدوث و امکان ایله دار محن
و امتحانه کوندرلدکن برحسب لیبتلی الله ما فی صدورکم و لیمحص
ما فی قلوبکم عصدازلده اندکلری اقرار اوزره بنات وقوار وجحد
و انکارلری بینه کندوله ظاهر و آشکار اولمق ایچون مادهٔ
امتحان و مبداء ابتلا و افتتان وجوده تعلق ارادت واقع
اولیچی حد ذاتنده برمثال طبیعت و نفسنده برلیان عبرت
فاما حکمت ایله قرین تربیت و نفس و ماسواها فالهمها فجورها
و تقویها حسبنجه مقارن تعدیل و تسویت نفس نام برردلارام
منزلکاه ناسوتدن بونلره یار و همنشین قلندر و غندن ماعدا امنیت
خدمتکار وصفت کاسه لیس و بار بردار ده برخنس وسواس
کردار و نسناس حیله و شقاوت کار دخی نبس الفرین تاکه

تاکه انلر که عهد سابقده لسان تحقیق ایله بلی دیشرایدی خناس
وسوسه کاری محدث نفس اطمینان شعار دن دور ودست
تصرفنی دامن عصمت منار ندن مهجور قلمغله بهشت بهشت
دنیا ده ثمرات احکام شریعت ایله تنعم ونسایم طیبه حراسم
طریقت ایله تنسم امکله اطفال معانی حقیقتی وجوده کتورب
انلرک دخی کلمه بلی ایله بلکه نعم دیشرایدی مردانه لکده قصور وتحت
تصرفلرنده اولان نفسک ضبط ومنده فتور انکین خناس خبایث
اساس ایله متحدست واول هوا پرست ایله اهل پوست اولوب
خطوط عاجله دنیویه یه مائل وسرامر به قائل اولدوغندن ماعدا
مار صفت امان واسطه سیله دیو رجیم دخی دخول وانی لکما
لمن الناصحین دیو صورت حقدن نفسک عوقه حلول اندکدن صکره
ما نهیکما ربکما عن هذه الشجرة الا ان تکونا ملکین او تکونا من الخالدین
مقدماتی ایله یعدهم ویمنیهم وما یعدهم الشیطان الا غرورا فحوا سنجه

کویا ایلیه لر واندکه اول
عهد ده طرف لسان وتقلید
بلی ایقان ایله بلی صح

تمنیات محال ایله نفسی اضلال و روح دنی نفسک امرنی مساعی
واعمال ایله باانسان عادتک النسیان قولنجه فنسی ولم نجد له
عزما فحواسنه ماصدق اولوب شجرهٔ خضرهٔ حلوهٔ دنیادن
تناول وانهاکندن منهی اولدقلری اشیایه تطاول اندکلری
ساعت لباس تقوادن عاری وسوآه مستور اولرکن علی بلا الارواح
بادی اولیجق وطفقا یخصفان علیهما فحواسنجه کدای عورمثال
پاره دوزلکله اشتغال وایکنه دوشدوکلری خراب آبادک
اوراسین بوراسین بنیاد اتمکه حصر اشتغال ایدوب اصل
کاردن غافل مشغول اولمغله امرنده اعمال اتمکله رضوا بالحیوة
الدنیا واطمأنوا بها فحواسنجه حیات دنیایه وابسته وبررشتهٔ
صدجاسته یه پیوسته اولدقلرنده اول عهدی فراموش ایدوب
تکرارندن خاموش اولمغله فریق فی الجنه وفریق فی السعیر
مصداقنجه ایکی فریق بری برندن متمیز وسربریسی محل موعودنده

متحیر اولدلر اصل قضیه نفس وروح علی الوجه المشروح
اولدوغی مقتضای مظهر واول ما سوالمبادر در فاما افاضه
شهود وافاده کشف مشهود بو وجه اوزره درکه حضرت باری
النسم وخالق الارزاق والقسم برموجب حدیث ثم صورتم
فاستنطقهم فتکلموا ثم اخذ علیهم العهد والمیثاق واشهدهم
علی انفسهم الست بربکم الحدیث ارواح وحقائق انسانیه
صور مخصوصه لری ایله تصویر ومرر بنای جثث جسمانیه لرین اول
حینده بر رمورچه صغیر مبتدء تصویر ایدوب سر بریه مشاعر
وحواس ونطق وادراک واحساس ویردکدن صکره
استنطاق واندردخی بلی ایله جواب ویروب عقد میثاق
واقع اولدقده چون جمله سی بی توقف بلا تکلف شخصدنا بانک
ربنا والهنا لا رب لنا غیرک ولا اله لنا غیرک دیوب ربوبیت حقه
اقرار وقبول عبودیتی اجهار انشر ایدی اول حینده بونلره

دار نعیمی ایله مجازاته و بو مرتبه ده اطاعتلرینه فضل و انعامی ایله
مکافاته اتسه حضرت فاعل مختارک افعال غیر معلله سنه کم چون و چرا
وجناب صانع علی الاختیارک اقدار محکمه مجلله سنه کم کیف
ویالا دیه ایدی فاما بر حقیقت و روحک خمیر مایه سنده خاصه
قبول و اقرار ثابت اولدوغی کبی لعله خفیه بل لحکمه جلیه
خاصیت رد و انکار دخی ثابت اولوب لکن اول مشهد ده بر مقتضای
سبقت رحمتی علی غضبی موجب قبول و اقرار سابق و مقتضای
جحد و انکار پس مانده و لاحق اولدوغی سببدن السنه
مستعاره لربنه کلمه بلی دن غیری جاری اولمدی پس تحقیقا لما فی الضمیر
وتحصیلا لما فی اصل التخمیر ولنبلونکم حتی نعلم المجاهدین منکم والصابرین
ونبلوا اخبارکم مصداقنجه دار امتحان ومدار ابتلا و افتنان سبوطا
امری صادر اولدقده فطرت اصلیه لرنده وصف ایمان و اقرار
مرکوز اولدوغی کبی صفت کفر و انکار دخی مرموز اولمغله
فرضا جهت اقرار دن سمت انکار عدول و فضای توحید

وایماندن حضرة کفروا کاده حلول الله لراعدآرا لصنیعهم
بر بوحضوصده مجبور واصلمزدن بوصفت اوزره مفطورز
دیمیوب صفت انکار لرین که فی المثل بنی نوع انسانک نفس
مشهوری مثابه سنده در تربیت واصلاح ایله خاصة اوزاره
تبدیل وشانلرین اسلم جنی منزله سنه تنزیل ایچون مشاق
مجاهده وریاضتی تحمیل بابنده بذل مقدور واختیار جزئیلرین
اول جانبه صرفه سعی موفور الله کلری تقدیر حه سعی جمیلری مشکور
والذین جاهدوا فینا لنهدینهم سبلنا قانون شریفی اوزره
باعث نتایج غیر محصور اولمه سی محقق اولوب بومعنایی استحاله
واستبعاد وسبهات سبهات ان هذا لشئ یراد دیوب
من یضلل الله فماله من هاد امثالی ایله استشهاد اتمک ایچون
نعم من الله ورحمه استحالی محتمل اولان اجری حربته امکانه
تنزیل واستشکالی متصور اولان خصوصک حلنی برسبیل تمثیل

تکمیل اجلیچون قدرت تامهٔ کامله وحکمت عامهٔ شامله مقتضا سنجه
اصل مادهٔ سی معدن انکاردن مجلوب وشیرمایهٔ فطرت اصلیه سی
پستان سرکشی واستکباردن محلوب نفس نام برتوسن
غیررامی زیرلجام ایدوب مضمار عبودیتده تازیانهٔ استکشاف
اعتراف ایله سوق کلام انذکره اول امردن حرونی وجموح وارتکاب
زخم رکاب امتحانله تحمل انواع جروح ایدوب میدان جولان اقواردهٔ مائل
ادبار اولعین بچه مدت وادیٔ ناربوار ایچنده ترکتاز ومشوار
وبرینجه زمان بوادیٔ زمهریر سردی بار ایچنده کشت وگذار
اندورب آخرالامر آخور جوع بسیار ده مسلوب الاصطبار
انکله مطیع ومنقاد وبوریاضت ایله اطاعته معتاد اولدقده
وصف جماح انکاری صفت صلاح اقواره مبدل وخصلت
حرونی واستنفاری انقیاد دائم الاستمراره محول اولوب
محکوم حکمه عبودیت ومضبوط لگام وبلام حکم حضرت ربوبیت

اولیحق سفر ناسوتی ذه روحه همراه، و تحمل اثقالکم الی بلد لم تکونوا
بالغیه الا بشق الانفس مقتضاسنجه وطن لاهوتی یه عودت ایدنجه
کندویه حامل اثقال وزاد راه قلمزی ناکه فارس روح بر اسلوب
مسروح آنی دستور العمل، ونمودار تحصیل امل ایدوب تبعا للسنة
الالهیه، وتتبعا للکلمة الازلیه کندونفسنده اولوب مشابه نفسنی
اولان صفت انکاری تحمیل مشاق ریاضات وتکلیف مضار
مجاهدات ایله رفع وازاله، ووصف واقرارک اکا تغلیب وحوله
ایدوب بونک احکام وآثارنی اجرا، وانک ضرام وشرارنارنی
اطفا ایلیه پس روح انسانی ذاتنده اولان نفس انکاری
همراهی اولان نمودارک حسبنجه صفت اقراره تبدیل ایله اصلاح
واول ظلمت مانده یه راه نجاتی ایضاح ایله عهد ازلده ایلدوکی
مواعید عرقوبیه سنک نقضی ظاهر، وابلده کی ادعاسنک عکسی صادر
اولیحق برموجب الذین ینقضون عهد الله من بعد میثاقه الی قوله

اولئک هم الی سرون نار خسرانده مخلد و شرار حرمانده مؤبد
اولمه سی مقرر در فائده چون اول مقام شهود و حضرت شاهد
و مشهود حکم اقرار و ایماندن غیری جاری و ذات منشاینده
وصف توحید و ایقاندن ماعدای ساری اولمیوب استیلای صفات
رحمت سابقه ایله مستتبع صفت غضب اولان بقایای خائبت
انکار تتق کتم عدمده متواری در لو کشف الغطاء ما ازددت یقیناً
موجبنجه مرتبه عین الیقین ده ماسوالواقع دن عدوله مجال فرض محال
و محض خیالدر والعارف یکفیه الاشارة فائده اهل رایه محل خفا
و مکمن اختفاده دکلدر که ارواح پابسته شخوص و اشباح اولوب
لباس بشریتی لابس و تخته بندبدنه حافظ و حارس اولدقده
مرایه بر سبیل ضرورت ایکی نوع صورت و برلدی بر سی صورت
باطنیه انسانیه درکه مدار تکلیف و خطاب و مناط سوال و جواب
و مستحق ثواب و عقاب اولان نفس ناطقه یه منزل و بر سی

دخی صورت ظاهریه ابدانیه درکه عناصر اربعه دن مرکب وترتیب
عجیب ایله مرتب اولوب جوارح واعضاسی ایله حصول املنی
خناس وسواسه مدار ومویل درصورت ظاهریه نک سبب
نشو ونماسی تنعمات بدنیه وسواوسوس وصورت باطنیه نک
غذاسی تعبدات روحانیه وطاعت وعبادت در بس صورت
باطنیه کثرت غذاسی ایله بولدقجه صورت ظاهریه یه ضعف ودلت قوت ٢٠
غالب وبالعکس صورت ظاهریه وفرت مشتهیات وسواسی ایله
قرین صحت اولدقجه صورت باطنیه مزال ونحافتی غالب اولوب
احد همانک تربیت وتقویتی آخرک ضعف وشدت تنه بادی ایکیسندن
برینک رعایتی اول برینک اهانتنه مؤدی اولور پس اهل غفلت
صورت ظاهریه سنی مرتبه پرورش ایله تسمین وسرو پاسین
آله وبوله ایله طفل نادان مثال تزیین ایلسه لابد ولامحاله روز
حشرده محل حساب وسوآله کلدکده برموجب یوم تشهد علیهم السنتهم

وابد یهم اشبو صورت ظاهریه حقوق نعمتی فراموش وکفران
وخیانتی درآغوش ایدوب صورت باطنیه اوزره شهادت
واعمال مستوره سنی اشاعت ایدوب لم شهدتم علینا دیو
سوآل اولندقده انطقنا الله الذی انطق کل شئ دیو جواب
ویره لر پس مثنوی ای خنک آنکو جهاد ایمکند
بربدن زجری وداد ایمکند مفهومنجه دولتمند ارجمند
ونیکبخت بلی کزند اول سعادتمند در که صورت معنویه سین
اغذیه اطاعت وعبادت ایله تقویت وانواع مجاهده وریاضت
ایله تربیت ایچون مقاساة وصورت ظاهریه سین مشاق جوع
وسهر وعزلت ایله مقاناة ایدوب مشتهیات ومهویاتندن
مهما امکن قطعه علاج ومداواة وتربیه سنه عدم مبالاة ایلیوب
شعر حجاب چهرهٔ جان میشود غبار تنم خوشا دمی که ازان
چهره پرده برفکنم چه کونه طوف کنم در فضای عالم قدس

که در سراچه ترکیب تخته بند تنم آسنکنی ساز و بوکونه ترکیبات
ایله پرده نوازلغه سراغاز ایلیه که بو صورت روی معنایه نقاب
واصل مغنم و معنایه حجاب اولوب سیر حقیقتدن مانع و نشیمن
خاکدن دود و کرد ایله قانع اولدوغندن ماعدا کندو واسطه سیله
اکتساب اولنان سرایرا عماله یوم تبلی السرایر ده شاهد
قوی القطع والفصم بلکه خصم ممتنع الرد والفصم اولمه سی مقرر
وصحائف محکمه ده مسطور و محرر در فائده اصل مامول و نهایت
مسؤله سبب حصول اولدر که صورت جسمانیه صوریه
سببی ایله روح مجرد خاک دیده ادراک ازلی سنه
نقاب واشبو دار محنت ده مادهٔ ابتلا و امتحانه آلات
واسباب اولان محبت دنیا و تعلق بما فیها قوت مجاهده ایله
برداشته و کردن امید موثق ازل جهتنه افراشته
اولمه تاکه فکشفنا عنک غطاءک فبصرک الیوم حدید مضمون

شریفه ما صدق او لمغله عهد ازلده عطا اولنان دیده تیز واول
جیندده وبربلان عقل انکار ستیز ایله حقیقت حال تشخیص
وتمیز اولنوب بیت الست از ازل همچنانش بگوش
بفریاد قالوا بلی در خروش موجبنجه الی یوم القیام باقی
اولان خطاب الست بربکم الحکامنی اول گوش حق نیوش ایله
گوش اتدکجه بنه اول لسان عذب البیان ایله بلی دیو جوش
وخروش ایلیه والله اعلم اصل چون جمله رحقایق موجودات
من حیث اندراجها فی الحقیقة الجامعة المحمدیه مستجمع جمیع اسما وصفات
اولان اسم ذاته مظهر وبر بسیی علی حسب استعداده انواع
کمالاته مصدر اولدوغی مقدما بیان ومقارن تبیان اولنمشدر
پس برموجب نص کل یوم هو فی شان هر ساعت وهر آن
حضرت ذاتدن وراء سرادقات اسما وصفاتدن تجلیات
متعاقبه که باعث تسلیات متوالیه در واقع اولدقجه وجود

نوع انسانده ودیعت اولان اسرار اسما وصفات مشتملدر

مرغ کو اندر قفس زندانیست ، می نجوید رستن از زندانیست

مستدعا سنجه شدائد آلام فراق ودوری یه عدم تحمل وتمادی

اسقام اشتیاق ومهجوریدن اضطراب وتزلزل اظهار ایدوب

برحسب حب الوطن من الایمان اصول اسما وصفاتدن مرکز نور

مرکزینه منجذب وکمال تعطش واضطراب ایله متقلب اولورلر

واما چون منزل ناسوتیدن مدت اقامتلری منقضی واجل مسمیلری

سرحدینه منتهی اولمغله وطن لاهوتی سفرینه رخصت وقید نفس

بدندن اطلاقه اجازت یوقدر بو مقوله اضطرابِ بالاضطرار ایله بی صبر

وبی قرار اولدقلرندن کندولره باعث تسلی واول عزیزلرن مجلس مهودینه

موجب رجوع وتولی اولمق ایچون کلمهٔ طیبهٔ لا الٰه الا الله که صورت

اسم ذات وجامع معانی اجلهٔ صفات اولوب مذکور اولان

ضیافت عامه وماٴدبهٔ تامه ده مشاهده سیله تلذذ اتدکلری

نقاش معانی نک زبده سی و معاینه سندن تمتع اتدکلری عرایس
عظیمة المعانی نک عمده سیدر جناب رسالت قباب محمدی یه صلوات الله
علیه و سلامه اولا بالذات کوندوریلوب اول دخی عامه موحدینه
نثار ایلدی پس تتابع تجلیات ایله حقایق انسانیه ده مندرج اولان
اسرار اسما و صفات حرکت و اضطراب و مرکز ثری جهتنه عزم ایله
انقلاب اتدکلرنده موجب تسکین و مستوجب تمکین اولان کلمه طیبه
راه لسان صدقدن اهل سعادت اولانک معده حقیقتنه واصل اولیجق
م از یار آشنا خبر آشنا شنید حسبنجه مضامین حقیقتنده
اولان اسرار اسما و صفاته تلذذ کلی و تسلی فی الجمله حاصل اولغله
محابس معهوده لرک ایله کندولرنی بیننده حتی یلج الجمل فی سم الخیاط
نسبتی مقرر ایکن شعر رحب الفلاة مع الاعداء ضیقة
سم الخیاط مع الاحباب میدان حسبنجه م خوشست خلوت اگر یار یار من باشد
دیوب عزم سفر دن عنان کشیده و یار دیرینه لربنه پیچیده و آرام

جانلرے ایله آرمیده اولورلر پس بونلرک اجتماع وازدواجندن
نتایج اعمال صالحه وموالید عبادات فاضله ظهور ایدوب اول نتایج
رایحه واول موالید راشده نک دخی حد کماله بالغ اولمزدن
معنای علم وذکاده صورت ملائکه متولد اولور وچون اول مشتاقلر
مجبس تنده محبوس کن برموجب الیه یصعد الکلم الطیب والعمل الصالح یرفعه

واجل مسمی لری تامنه دک
اصل اصوله امتناع وصول
کذولره مشائد ومحسوس در
صح

مثنوی

نا الیه یصعد اطیاب الکلم صاعداً منا الی حیث علم
ترتقی انفاسنا بالمرتقی متحفاً منا الی دار البقا
ثم یأتینا مکافاة المقال ضعف ذاک رحمة من ذی الجلال
ثم یلجینا الی امثالها کی ینال العبد مما نالها
هکذا التعریج وتنزل دائماً ذا فلازلت علیه قائماً مقبوضه
ذکر اولنان وابسته دلخسته وباشکسته لر طرفندن اول ملائکک
سامیة الادراکات نظیر انفس زفیر مشتاق ومثال اصوات
وصفیر اهل اشتیاق بری برینه پیچش واعتناق وبعضی بعضنه

انکا وارتفاق ایدرک بالاتفاق موعد دیدار وتلاق جهتنه باشد
شهود عروج وصعود اتدکلرندن برحسب ان الله مبتلیکم ببهر راه
سفر اولا علم سنت وسیر سید البشردن معتبر اولان انهار جاریه
اسرار حدیث بنوی به کذر ایدوب بعده سنن علم سنن ایله
حصر تا آب ماکه منبعث الله اکبرست مفهومنجه منبع انهار
علوم اولان بحار بطون قرآنی دن عبر واقع اولدقده بطون
قرآنیه دن مستعد اولدوغی بطنک ماء الحیاتنه غوطه ایدوب
تمام لطافت ونهایت نورانیت وصباحت تحصیل اندکلرنده
اول هیئت زیبا واول صورت رعنا لری ایله جناب حضرت
علام الغیوبه عرض وانها اولبنجق جناب عزتده مقبول وسعادت
قبوله موصول اولدقلرندن صکره برموجب لا یزال عبدی یتقرب
الی بالنوافل حتی احبه صفت رحمت الهیه متقاضی اولوب
برمقتضای رضی الله عنهم ورضوا عنه حضرت رب العزت

اشبو تحف طیبه نک مهدی سندن راضی و برخوای یحبهم ویحبونه
حکم محبت الهیه اول بنده ده جاری و ماضی اولوز بعده تحف
مهداسنه برسبیل عجاله اضعاف نعمت و رحمت ایله مقابله
احری ایچون منادیان نادی ملاء اعلا، و مبشران مخصر حظیره
والا، اسواق اطباق سموات وارضین سبع طباق
کوچه لرنده ندا، وحضرت رحمان فلان بنده سندن
راضی اولوب محبتین اکا ایجاب اتمشدر سزدخی ایله
ایلک دیوا صوات حسنه لرین اعلا، اتدکلرنده وحش وطیر
وانس وجانک صماخ سمع جانبه واصل اولیجق برحسب
وترغب الملائکة فی خلتهم وباجنحتها تمسحهم ویصلی علیهم
کل رطب ویابس وحیتان البحر وسوام الارض وسباع
البر والبحر والانعام جمله موجودات اول صاحب کمالات اولان
عبد جامع سعادات میل واقبال و اکا محبت برسبیل کمال ایدوب

انکه

آنکون صلوات و استغفار و انک اقدام یمن انجا منه مقدور و ملکلرین
بذل و ایثار صدر دنده اولورلر پس تجلی حضرت ذات و اسرار
اسما و صفاتدن سائر موجوداته حقائق انسانیه دن اهل سعادات
اولنلر یوزندن بو مرتبه ده واصل اولوب انلرک دخی حقیقتلرینده
مندرج اولان صفات مخصوصه تاب تجلی ایله اضطراب ایدوب
مرکز لری طرفنه انجذاب اتدکده اول املی سعاداتک عبادات
و طاعاتی که نتیجه کلمه طیبه لا اله الا الله ایدی بو نلره غذا
اولوب قسلی تحصیل اتدکلرنده آسماندن رحمت و برکات نازل
و روی زمیندن اعشاب و نباتات و انواع حبوب و ثمرات
حاصل اولوب اراضی بقاع معمور و اقاصی و اقطاع ممطور اولور
پس اول اهل سعادت محبوب جمیع قلوب اولوب عالمک عمارتی
ثمره عبادتی اولمغله جناب حضرت باری ده مزید قرب و اعتباری
اولوب و کمال عنایت و نهایت رعایته مظهر اولدقدن صکره

روح عباداتی که صفت علم وصورت ملائکه ایدی جناب حقیقت
محمدیه یه ارسال، واول حضرته ایصال، اولنوب اول مقام عالیده
تسبیح وتقدیس اتدکجه مصراع یاربی زوشصت لبیک ازخدا،
مفهومنجه لبیک عبدی خطابین کوش ایدوب شعر
هرکه راجان عزّ لبیک است، نامه برنامه پیک برپیک است
حسبنجه بومرتبه ده عبد عابد ایله حضرت معبود بینندهٔ سرآینده نجه بیک
معامله، وناز ونیاز ایله صدهزار ملاطفه، اولسه کرکدر، ومن لم یذق
لم یعرف فائده چون وجه ارضک ثمرات وحبوبات ایله
حیاتی، اهل عباداتک ثمرهٔ عباداتی در ولکن اجرام ارضیه وسماویه نک
دخی صورت تربیتی، اولمغله بو محصولاته نوع تعلقی اولدوغی
سببدن خلیفة الله فی الارض حصهٔ عبادات عبادیه عشر وخراج
نامنده الوب آنکله تجهیز جیوش وعساکر، ودین اسلامده اقامت
شعائر، اتدوکندن ماعدا سرعابدهٔ عباداتی حسبی ایله مستحق اولدوغی

حصص

حقیقن ویروب حصه اجرامی ابنا آب وخاک وعوام
کالهوامه ترک ایدر وآرزاق ارضیه ده حقی اولان عابد
نیتجه اعمالی اولان حصه سنی که اصل واطیب مال ومنالی در
بیت المالدن الوب غدای جسمانی ایدنذکره مشغول علم وحکمت زاید
ازلقمه حلال عشق ورقت آیدازلقمه حلال
زایدازلقمه حلال اندردمان میل خدمت عزم رفتن آن جهان
لقمه کونورافزودوکمال آن بودآورده ازکسب حلال
موجب بخه حواس وقواسنه قوت قدسیه ایله نور وقلب
وسیعنه انواع افراح وسرور حاصل اولوب عهد الست ده
کلام بی صوت وحرفی کوش ایدن سمعنی وحین جوابده بلی دیدوکی
لسانی واول عالمی مشاهده ایدن بصرنی بولوب وبالجمله فاذا احببته
کنت سمعه الذی یسمع وبصره الذی یبصر الحدیث معنای شریفی
ایله متحقق اولوب شعر ای انکه تویی حیات جان جانم

در وصف تو کرچه عاجز و حیرانم، بینایی چشم من توئی
می بینم، دانایی عقل من توئی میدانم، امثالی معانی ایله
متفوه و متشدق اولور فائده بس یوز مرتبه ده عهد الست ده
ایلدوکی اقرارلری عن وجه التحقیق و یا علی سبیل التقلید ایدوکی
کندویه ظاهر، و حال سلوکنده کی عوالم سیرنده قطع مراتب
و رفع حجب سببی ایله صورت باطنیه سنه حاصل اولان
عزت کندویه مورث تواضع و خشوع و مسکنت و یا موجب
کبر و خشونت و نخوت اولدوغنک فائده وضرری روز روشن
مثال ظاهر اولور فائده ذکر اولنان دولت، اهل عزت
و اصحاب سعادتدن حرارت مجاهده و ریاضت و مضاضت
مکابده و عبادت صبر نده کالبنیان المرصوص اولمغله امنا یوفی
الصابرون اجرهم بغیر حساب منطوقنجه ما صدق انا لموفوهم
نصیبهم غیر منقوص اولنلره منحصر بر امر مخصوص ایدوکی منصوص

مسلّمهٔ النصوص در فاما اول تجلیات متعاقبهٔ النفحات اهل شقاوة
حقیقتیده
عبور و متعرض بواعث فضاحة مرور ایلسه انک دخی
اضطراب ده
تعبیه اولنان اسرار صفات تاب ایله تحوّل و انقلاب ایدوب
مرکز ثری جهنّمه انجذاب اتدکده پابستهٔ آب و کل اولمیه
سیر اتمک مشکل اولمغله موجب تسلّی و مورث قطع امال و تمنّی
حتی که
اولور الی انقضاء الاجل بر بدل ما یتحلّل لازم اولدقده پس
کلمهٔ طیّبهٔ لااله الا الله اول شفی کالحمار حامل الاسفار ممرّ و معبر
ایدنوب مذبذبان مسلمان وار لسانی اوزره جاری اولور
لکن معشر من اسلم بلسانه ولم یفض الایمان الی قلبه عداد ندن
یو ترّوا
اولوب لا تزال لااله الا الله تمنع العباد من سخط الله مالم
علی صفقة دینهم فاذا آثروا
صفقة دنیاهم ثم قالوا لااله الا الله قال الله سبحانه وتعالی کذبتم
فحواسنه محلّ ایراد اولدوغی حیثیتدن مجرای لسانندن مستقرّ
حقیقتنه واصل بلکه طرف زبانندن بلعوم حلقومنه نازل اولمغله

کندوده مرتهن اولان اسرار صفات واسما، یا به تبسلاسین بولایحق
اقتضاکرکولوع عظیم ایله خارج طلوع اتدکده کیف ما اتفق سرزه معقوله
مهوبات ومنهیاته مصادف اولسه لرجلب واختلاط ولاحل
التغذی التقاط المده واجف وراجف اولورلر پس بونلرک
دخی جماع اجتماعندن علی عکس ماذکر انواع سبیات والوان
فسادات ظهور ایدوب بونلردن دخی معنای جعل وعماده صورت جن
وشیاطین متولد اولوب چون لاتفتح لهم ابواب السماء مضمونه
ماصدق ولا ینظر الیهم ولا یزکیهم منطوقنه مصداق محقق اولمشلر در
اصل معراج ومدارکی اولان دارالبوار اعنی مرکز جحیم ونار جهنه
عزم ایدوب مسلک وسواس خناسدن محضر شیطان طغیان اساسه
منتهی ومنتسب معهود لریه منتمی اولیجق عدو مبین اولان ابلیس یا ابلیس
برموجب لازینن لهم فی الارض ولاغوینهم اجمعین شقی مزبورک
منتج جن وشیاطین اولان اعمال خذلان منوالنک لباس مکر وستر ایله

تلبیس و افعال خسران مآلنی زتی صورت صلاح ایله تزیین
و قواعد اضلال و اغوایی تمهید و تاسیس امکله خسارت و وقاحتی کند و
کندویه صورت کامله ظاهر و بادی اولدوغی اجلدن فساد و قباحتی
کندکجه متمادی اولدقده ورای حجابدن جرس خزی و رسوایی
صدا و زیر پرده نقابدن روی سیاهینی ابدا ایچون جارسوی
تشهیر و سر بازار تحقیر ده ندا ایدیلک جرم و جنایتی عند الناس
فاحش و قبح و خیانتی بین الخلائق برامر موحش اولدقدن صکره
جناب حضرت اولوالامردن امر سیاست صادر و جزای
اهل قباحت ظاهر اولور فائده بس اکر سعید و کر شقی
وجه مزبور اوزره رعایت و سیاست جامندن چاشنی
طعم عملریني دست تصرف پادشاهی دن تناول و رقعهٔ جزای
کارلرینی آفتاب عالمتاب شریعت ایله منور اولان روی زمین
سعادت رهینی نسخه سندن انتساخ ایدوب فیما بینهم تعاور و تداول

اندوکلری سبدن یوزی والشمس والسنده اوقبور حرف یا لذات

دینلمشدر اصل سعدا واشقیا یه بحسب استحقاقهم جزا وجوبار عدل

ونصفتی سمنزار وخارزار حالرینه اجرا جناب قدرت قباب حضرت پادشاهی

وبحار وسیلاب مروت وصولت خلافت پناهی دن نقد برا ولنمغه برحکمت

دخی بوا ولهٔ که کامر غیر مرة چون عرش معلا ولوح محفوظ اعلاده مرتسم

اولان مبانی واحکام بتمامها حقیقت محمدیه یه عرض اولندقده اول حقیقت

جامعه دن ناشی اولاجق حقائق انسانیه نک بعضی اهل سعادت وبعضی

اهل شقاوت اولوب بوعالمده بونلرک سر برینه مابه الاستحقاقلری

ایله جزا اولنمغه ارادت ازلیه تعلق اندوکین احاطه اتمشدی

اول علمی علة واول قوتی فعلة کبو رمک ایچون لوح (محفوظده) منقش اولان

تفاصیل احکام برموجب ولا رطب ولا یابس الا فی کتاب مبین

وحی متلو قرآنی مبطونده درج اولنوب جناب رسالت مآب محمدی

صلوات الله علیه وسلامه فریق فی الجنة وفریق فی السعیر حکمنه ماصدق

اولان فریقین ما بینده فاذا هم فریقان یختصمون فحواسنجه محکمه
ادعا، حقده ایده جکلری خصومتلرینی فصل ایچون فاذا جاؤک فاحکم
بینهم بالقسط امری ایله عامل اولمقده دستور العمل و برهان مظهر الحق
و مبطل الحیل اولمق اراده سیله بنجا بنجا ارسال و لاتحرک به لسانک
لتعجل به ان علینا جمعه و قرآنه محفوظ سنه ادخال اولندوغندن غیری
برحسب و ما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی اوتیت القرآن
و مثله معه فحواسنجه والاوانی قدامرت و وعظت و نهیت عن اشیاء
انها لمثل القرآن او اکثر حدیثی مقتضاسنجه مشکوة نبوتدن اولان
نور قرآنی و ضیاء فرقانی نک حدیث نام، و جوامع الکلم ختام پرتوی
دخی اظهار اولندی تاکه الی یوم القیام هر حکمده مراجعت و هر خصوصده
متابعت بونلرک مطاویسنده اولان احکامه اولوب و ننزل من القرآن
ما هو شفاء و رحمة للمؤمنین ولا یزید الظالمین الا خسارا فحوای شریفنجه
مستحق اجر اولندرکدردنه دوا و مستوجب اهلاک و افنا اولندیکون

ستم قاطع الاحشا بو ایکی دار الشفا دن اخذ اولنوب بزید الله الذین
اهتدوا سدی مقتضاسنجه اهل هدایته موجب مزید هدی و یضل به
کثیرا مستدعاسنجه اصحاب شقاوته مستلزم ضلالات و شقا
و شوامق ها ویه ده باعث اشراف علی شفا اوله پس بو ایکی کتاب
ناطق دن اکر سابق اکر لاحق عموم احکام متین الاحکامی اجرا
سرور جمیع انبیا علیه صلوات الله العلی الاعلی جناب شریفلرینه صکره
صکره خلفا راشدین رضوان الله علیهم اجمعین حضراتنه تفویض
و احاله نیده اول ذمته خلیفة الله فی الارض اولان پادشاه اسلام
و دین حضرتلری حضرت رب العالمین دن عنایتله و سید
الانبیا و المرسلین دن روحانیتله و اجداد عدالت نژاد
عثمانیلرین و راثتله تعریض اولنوب عرش اعلا محفظه لوح
محفوظ اولدوغی کبی انک دخی وجود مسعودی نسخه تفاصیل
لوح محفوظ اولان دفترین قرآنی احکامین حافظ و انا نحن

نزلنا الذکر وانا له لحافظون فحوای شریفنک مظهری اولمق سعادتی ایله
محظوظ اولمشدر بنا، علی ذلک کما ذکر الی سنالک وکالت مطلقه
وکارداری امر حق کذوبه مسلم وجمله خلافه امام ومقتدای
مقدم در والله اعلم حضرت سلطان عادل نورعینین خانزاد
اصل شامل علی الاصول السنه ناسده مذکور وبین
الخلائق معروف ومشهور در که لیله معراجده بین الحق ورسوله
طقسان بیک کلام جاری اولوب اوتوز بیکی مدار شریعت
واوتوز بیکی مناط طریقت واوتوز بیکی محمد حقیقت والمشدر
پس شریعت سلف مجتهدین کتابلرنده مسطور اولوب عقل
معاشده مفتی ومدرسیندن استفاده اولنان علوم ظاهره
دن مستفاد وطریقت اولیا ومشایخ متقدمین اصولنده
مضبوط اولوب عقل معاده مرشد کاملدن استفاضه اولنان
قواعد وفنون باطنه دن مکتسب در واما حقیقت سر عظیم

اولوب ذوقه دائر وحاله موقوف اولمغله لسان قاله كلمكدن تماميله
تعريف وكيفيتي توصيف اولنمق مرتبه امكانده اولميوب بعضي مجلده
عقل جزئي نك جولان اندوكي مرتبه دن بطريق التمثيل بعضي
تعبيرات واقع اولور نته كم ان شاء الله تعالى ذكر اولنه كركدر وشريعت
وطريقت وحقيقتك برى برينه شدت اتصالي وكمال امتزاجي اولوب
مابينلرنده نسبت شعاريت ودثاريت اولمغين نفس شريعت
طريقت وحقيقت وعين طريقت شريعت وحقيقت وسر حقيقت
وفي شريعت وطريقت موجود اولوب حقيقتك شريعتي وطريقتي
وحقيقتي وطريقتك شريعت وطريقت وحقيقتي كذلك شريعتك شريعتي
وطريقت وحقيقتي اعتبار اولنور **اصل** پس حقيقتك شريعتي حضرت
رسالت منزلتك صلى الله عليه وسلم ليلة معراجده وغيرده من عند الله
كتوردكي احكام اولوب انلري امت مرحومه يه بيانه شروعدن عبارتدر
وطريقتي تكميل تعليم ونتيجه تفهيم دن صكره امتك عمله شروعي وواقع اولان

قصور لرینی اتمام و بالجمله سرًا و جهرًا اعلام ده جد بلیغ اندوکی
اولوب خصوصا اسد الله الغالب حضرت علی بن ابی طالب قعر جاده
ایلدوکی تعلیم و تلقین اکا اشارتدر و حقیقتی اصلا تعبیر کلمکین بویله
اشارت اولنور که چاه مزبوره تا نبع اسرار ایله آب جاری پیدا و مجرا سنده
بستان موجود اولیجق بر شبان قوال نواز اندن نی دوزوب
و نغمه یه ساز و بر مکمله صدای کوش وحی نوشنویه نشنکده اول کسنه
بو صدا نک حقیقتندن خبردار ایله قتل اولنور دیو بیوردوکی اندن کنار یدر

اصل

طریقتک شریعتی اولدر که مرشد کامل
فائق مرید طالب صادقه کلمه توحیدی اصل مشایخ اوزره
تلقین ایدوب مراتب صفات نفسک که امّاره و لوّامه و ملهمه
و مطمئنه و راضیه و مرضیه و صافیه درجه یتمه وارنجه طبقاتنی طی اندوروب
تکمیل اتدرنجه اشتغال اتدردکندن ماعدا امر مرتبه نک احکامنی
روی نفسده اظهار و اقتضالرین آشکار ایلیوب ازاله ایلیه

مثلا صفت امان نک حکمی که اخلاق ذمیمه واوصاف ردیه دن
بخل وحرص وجهل وکبر وبخوت وحسد وغضب وشهوت در
ولوامه حکمی که طلب وسوس ومکر وحیله وتندی وعجب وعجله
وعزت وقهر وانواع تمنی ایله اضاعت عمر ونفس در وملهمه نک
حکمی که طلب سخاوت وعلم وقناعت وتواضع توبه وصبر
وتحمل وبو کونه اوصاف ایله تحمل در ومطمئنه نک حکمی که طلب جود
وتمنی بذل موجود وعمل شکر وتذلل ورضا وتوکل در ورا ضیه نک
حکمی که طلب اخلاق وترک وفقر واملاق وتلطف وتقرب
وترک تأنف وفکر ودوام ذکر در احکام مرتبون نک مربی سی
حجب بشریت واستار غفلت ایله نفس سالکده مستور ومتقعر باطننده
مخفی اولوب غفلت ایچنده ایکن مرتبه شعور دن دور ایکن
تمثیل فی المثل بر بحر عمیقه برسنه واقع اولدقده عمقی حسی ایله
قوت باصره نه محلده ایدوکین تشخیص ایده مه استاد غواص

زهد وصلاح واخلاص ورع
ورشد وفلاح وسکینه ووقار
وذکر بسیار وانواع ریاضات ایله
ظهور کرامات در ومرضیه نک
حکمی که طلب صح

روی در یادن محل محتمله بر مقدار زیت و تکلمه قعر دیاروشن و عیان
و شئی واقع ظاهر و نمایان اولدوغی کبی مرشد کامل هر مرتبه نک
شاننه موافق تعلیم ایله مریدصادقک سمع قبولندن بحر قلبنه
القا ایلیه نفس اتکله مرتبه سی ظاهر و آشکار اولدقدن صکره
ازاله ایدوب و آیینه قلب سالکی عموما صفات رنکندن صیقل
ایله پاک اندوب احکام صافیه که مصراع بی رنکیست و بی صفتی
وصف عاشقان حسنجه بی رنکی و بی صفتی اولوب کمال صفادن
عبارتدر اجرا ایدوب سالک اول مرتبه ده مصراع
منم که رنک من و رنک من معین نیست معنالرین اظهار و ابداء
ایلیه فاما معلوم اولمق کرکدر سالک مراتب نفسک ابتدا سندن
مطمئنه یه وارنجه کذونک ترقی و تنزلندن خبردار اولیوب
و مرشده دخی اعتقادی ضعیف اولوب کاه موجود و کاه معدوم
اولور و مطمئنه یه وارد قده اعتقادی کامل اولوب مرشدک مرامرینه

قائل، وتعلیمین سمع قبول ایله قابل اولور، ومطمئن اولدن صافیه یه
وارنجه هر مرتبه ده اسم ذات، اولان کلمه توحید ضمنده مندرج
اولان اسما وصفاتک کثرت مجامده وقوت عقیده سی صبحه
بعضی جانبلری منکشف اولوب صافیه یه واصل اولدقده اسم ذات
برمجلا آیینه مثال اولوب سالکه مقابل اولیجق سائر اسما وصفات
دخی حوالی اسم ذاتده شکسته آینه لرکبی عیان، وسالکک عکسی
اشبو آینه لرایچنده اول صفاتک خارجده اولان مظاهری صورتنده
نمایان اولور، پس بو مرتبه ده سالک عالم کبر ایله که کندو ذاتندن
عبارتدر، بالمعاینه مشاهده ایدوب عالم صغرایه که عین دنیادن
کنایتدر، مطابق بولیجق مرشدینک صورت اخرویه سین کور مکله عالم
عقبایه دخی سیر التمش اولور، وسالک مرایای صفاتدن کندویی
حقیقتی اوزره کوره میوب موجوداتدن اولان مظاهر صفات صورتنده
کوردوکی ساحه صفاتدن بعید اولوب صدت نظری قوت اوزره

اولدوغی سببدندر که تمثیل فی المثل مسافه بعیده دن برکوه سبزه
نظر اولنسه کبودی رنکنده کورینور لکن حد ذاتنده کوه سبز اولوب
بعد مسافه ایله قوت بصریه یه کلال کلدوکی اجلدن اول رنکده کورینور
پس کوهه قرب حاصل اولدقجه اصل رنکی ظاهر اولدوغی کبی سالک
دخی ترقی اتدکجه قوت نظریه سی مشتد اولوب مرایای صفا تده
حقیقتن تشخیصه قدرت تحصیل ایدر وبو مرتبه ده نورانیتی
آفتابه نسبت برکوکب نورانیتی قدر اولمغله مشاهده سی بو مرتبه یه
یتشور فاما کندویی بوصورتله اوزره کورمکله آخرته بوصورتله ایله
وارمق خوفندن برآن صبر و قرار ایلیوب تبدیل صوره سعی
ایدوب آیینه دن نظر بن اکسک ایلمز پس بو مجاهده ایله کندویه
عالم لاهوتدن برقپو آچلوب داخل اولیجق نورانیتی ذاتنه سالکی
احاطه ایدوب ظاهر ده اولان امالی منصبک سیماکر اهل نظر
قتنده ظاهر اولوب نه منصب ده اولدوغی معلوم اولدوغی کبی

بونک دخی سیمامسنه برتبدّل کلوب اول صورتی ایله مرایای
صفاتیه نظر اتدکده بصر بصیرتنه نوع قوت کلمکین صورت
حقیقیه تسین مشاهده یه تقریب کسب ایدر، پس بو عالمده قوت
نظریه سنه حدّه تا حاصل اولمغله عالم جبروت سیرینه استعداد
کلمکین اول عالمه داخل اولور، اندن دخی نورانیتده ترقی وتبدیلات
صورده رسوخ تحصیل ایدوب قوت نظریه سنه قدرت کلمکله
عالم جبروت عبارت اولان عالم غیب مشاهده سنه استعداد
کلمکین اول عالمه واصل اولور، وبو عالمه کلنجه مرکوزدن حسن وبهاسی
ترقی ایدوب نورانیتی اجرام نیره نک کوکبدن بدر تمامه وارنجه
بری برینه اولان نسبتی کبی مرتبه ده متزاید اولمده ایدی
فاما بو عالمده نورانیتی آفتاب عالمتاب مثالنده اولوب وصورت
اولی سندن انزقالیوب باصرهٔ بصیرتنه قوت تامه وقدرت
عالیه حاصل اولمغین مرآت اسم ذات، ومرایای صفاتیه نظر صحیح ایله

نظر اندکده عوالم مزبون ده اقتباس اندوکی انوار ایله صورت
ذاتیه حقیقیه سنی کای مشاهده ایدوب بو مرتبه ده سالک اهل الله
زمره سنه داخل اولور ولکن اول عالمه واصل اولدوغی ساعت
مقام خدمت اولان عالم شهادته ردّ اولنور بعده بو عالمه کلنجه
عوالمک سر برینن تحصیل ایلدوکی علم و معرفتی نقل و تقریره ملکه حاصل
اولنجه اصل معرفت زمره سنه ملحق اولور پس بو مرتبه ده
سالک ذات مرشد ایله همرنگ اولوب مثلیت ظهور ایتمکین امر
تصدر مشکل اولمغین باذن الله مرشد طرفندن خلافت رخصت
وسجادهٔ خلافت مسندی ایچون اصول مشایخده اولان درت
دیوانده ملازمته اجازت ویریلوب ظاهرده اولان ملازمان
منصب مثالنده که فی الحقیقه انلر بونلرک ظلی و مثال خارجیدر
منصب سجاده یه ملازمت مقامنده اولور پس سالک بو مقامه کلدکده
طریقتک مثابه اذکارنی اولان شریعتی وجهنی اتمام ایتمش اولور

واما طریقتک طریقتی اولدرکه سالک مرتبه اولازمتدر ذکر اولنان
دورت دیوانه که ایکیسی کیجه وایکیسی کوندز اولور مداومت ایلیه
کیجه دیوانلرینک بریسی بعد العشا وبریسی دخی بعد التهجد اولوب
بو ایکیسی باطن طریقتی تقویت ایدر وکوندز دیوانلرینک بریسی بعد
الفجر وبری بعد العصر اولوب ظاهر طریقتی احیا وتربیت ایدرلر
بعد العصر اولان دیوان ظاهر اولان مرده ایکندو دیوانی مثالنده صدر الصدور
رسول الثقلین حضرتنه مخصوصدر که انده اهل جرم وخطا مستأهل
منصب وعطا بیلنوب جناب رب العزته عرض اولنمق اچون تلخیص
وتذکره اولنور وبعد الفجر اولان دیوان ینه خارجده اولان صباح
دیوانی مثالنده جناب مالک الرقاب ورب الارباب حضرتنه مینو بدر
که اهل جرمه فرمان جزا وسیاست ومستحق منصب ورعایته
توجیه مرتبه ومقام ایله عنایت اولنور پس مرتبه اولازمتنه
بالغ اولان خلیفه پیردن کوردوکی اصول وقانون اوزره بو دیوانلره

برسبیل مواظبت مداومت ایدوب بعض طلبه یه تعلیم مباشرت
ایدر وچون منوز سجاده نشین تمکین اولوب ارشاد عامه
اجازت بولمامشدر هرچندکه عارف کامل وعالم وعامل اولسه
علمنک حکمنی اجرایه قادر اولمز تمثیل برشهرده حاکم ووالیدن
اعلم واکمل بیچه کمسنه اولوب تعلیم علم اتمک اولور فاما علمک حکمنی
اجرا اولوالامر طرفندن منصوب اولوب مسند نشین سجاده حکم اولان
قاضی یه مخصوص در کذلک مقام ملازمتده اولان خلیفه دخی
قابل اولمزه تعلیم ایدر لکن صاحب حجت وبرهان اولمامغله
حکم ارشادی اجرایه مالک اولمز تا اول زمانه دک که صدر مسنده
قائم وعبادتنده دائم اولمغله نور رنک ضیاسندن برحسب لیس
عندربک صباح ولامسا، ظاهر وباطن وقیل ونهاریانده
برابر اولوب شبچراغ وار روشن وتابدار اولمغله وجه
ارضده آشکار اولمز پس بریوزنده اولان صاحب سجاده ایک

بریسی انتقال امر بنه امتثال اتدکن باذن الله ملائکه کرام حضرت
ملک علامه عرض ایدیجک خطاب کلوب بالفعل حسب اصول دیوانلر
خدمتنده قصور اتمیوب و بر بن کدک قومیوب ملازمته مداومت
ایدرکیمدرکورک دیوامر اولینجق عبادتی نورینک زیاده لکندن
خدمتنده زیاده قائم اولان ملازم درکاهی بولوب فلان بن فلاندر
دیو تکرار عرض اتدکلرنن شرف انتقاله اولان صاحب سجاده یه
امر اولنورکه سجاده اکا تسلیم ایلیه پس اطراف عالمدن مرقمده
اولسه روحانیت ایله اکا تفویض ایدیجک صاحب سجاده مطلق
وخلیفه برحق اولوب اجرای احکام ارشاده مبادرت وضعفای
طلاب حقیقته دستگیری وامداده مباشرت ایدیجک طریقت طریقتی
تکمیل ایدوب اهل تحقیق سلکنه منسلک اولور وطریقتیک حقیقتی
اولدرکه مرتبه خلافتده اهل تمکین برسجاده نشین خدمت مکین
اولمغله انعام تام آلهی دن تقاضای ترقی اولدقده ملائکه یه فرمان اولنه

که دفتر اعمالنه واجبها دوآداب وطالبان حقله معامله سنه وجمله
احوالنه نظر اولوب احوال واطوار سلف اولیادن قفی ولی نک
احوال واطوارینه مطابق وموافقدر کوریله پس بعد التتبع والعرض
باذن الله مع علم الله حالی حالنه مطابق اولان ولی سالفه اولان
رعایت وعنایت بعینها بوکه اولوب زیاده فیض ایله ترقی اوله
پس اول ولی سابقک حکمی بونده ظهور ایدوب آنک نمونه سی اولدقده
طریقنک کمال حقیقتنه واصل وعالم جمع الجمعه داخل اولوب زمره
مقربینه ملحق اولور اصل شریعتک شریعتی اجمالا ارادات
ازلیه الهیه وحکمت سابقه صمدانیه ایله احکام شرع متین
الاصل والفرعک حفظی ایچون دولت عثمانیده علما ایچون
وضع اولنان وضع حسن وقانون مستحسنه که هر بارکه اول
قانون کماکان فی اصل وضعه رعایت اولنه شرع شریفک
ظاهری حسن ولطافت ایله آراسته واطناب متانت ایابی

اوتادخلوده وابستهٔ اولمق مقرردر وبونک تفضیلی بووجهاوزره
درکه خصوص شریعت فتوایه مربوط وامرفتوی اقوال مجتهدیندن
قول اقوایه منوط ورأی اقوی خاصه اتقوی ایله مضبوط اولوب
جهتات تقوی دخی مراتب اقواده اولی وعزیمه اقرب وادنی
صحائفده مبسوطدر پس خاصه اتقوی ومداری اولان اولی واقوی
کمل علمادن فضلایه مفوض وفتوی ومناطی اولان اقوی
ضعیف ایله قوی مابینی تمییزه قادر اولان زمرهٔ علمایه مسلم
اولوب بوامور جهتهنک الی یوم القیام بقاسی ایچون سربسته
حفظه وحمله تعیین اولنشدر وچون بومرتبه لره وصول علی الاطلاق
اولیوب طریق استحقاق ایله اولمق واجب واستحقاقدن دخی
نیجه یرده امتحان ایله کورلدکدن صکره اهلیتنه اتفاق اولنمق لازم ولازمدر
وجه حزبور اوزره بونلرایچون برقاعدهٔ متینه وبرضابطهٔ رصینه
وضع اولندی مثلا برطالب تحصیل علم ایدوب اول مراتبه راغب

اولدقده مقصد اعلاسنه واریجه مراتب کثیره ده سلوک ایدوب
سلوکی دخی برقاچ وجه اوزره اولوب اول مراتبک هر برنده
برممیز نصب اولنمغین مرتبه تحصیلین انلره عرض انمک کرکدر
جمله دن اول دانشمند نامنده درجات مدارسی قطع ایدوب
هر مدرسه ده مدرس اولان ممیزه جهت علمیه سین عرض وانلر
دخی بونک کیفیت ذاتیه سین موالی یه واریجه مافوقی اولدقده
بیان اندکدن صکره سلسله حرکت وسلوکی موالی یه منتهی اولدقده
اصل مقصده موصل برطریقده اولان مراتبه که مراتب مدارسدر
استحقاق تحصیل اتکین اول مراتب ایچون ملازم قید اولنوب
بریسی محلول اولدقده اولولامر حضرتنک امری ایله اکا تقلید اولنور
بعده طریق تدریسده دخی قطع مراتب ایدوب نهایتنده قاضی
وقاضی عسکر وآخر مفتی اولیجق حفاظ شرعک رئیسی اولوب شیخ الاسلام
اسمی ایله مسمی اولور وبو سلوک دخی بونده نهایت بولور

واستعدادنن نقصان اولوب بو مرتبه یه استعدادی اولمیان
مرتبه یه نقل ارمکدن ویا پایه مدار سنک برینه وصول دن اول
اطراف مالکدن برینه قاضی نصب اولنوب معلومی اولان مسائلده
بعد التحری افتوا سی ایله حکم و علمی محیط اولدوغی مسئله ده شیخ الاسلام
اولان مفتی نک فتوا سنه مراجعت اجرا اولنور پس شرع شریفک
شائنده اهتمام تمام اولنوب بویله برقانون وضع اولندی تا مسند
شریعته عازم اولان کمسنه مرمرتبه ده حیثیت علمیه سی تمیز مقامینده
اولنلره عرض ایدوب انلردخی اول کمسنه ده استحقاق مشاهده اندکلرینده
ترتیب سابق اوزره ترقی اندوب استعدادی مرتبه سنه تبشیر اولنور
واکر استعدادنده نقصان فهم ایدر لرایسه الیقتوب نیچه مدت تعلیم
ایلیه لر فی الحقیقه بوقانون رعایت اولنسه احکام شرع شریفه
قطعا خلل طاری اولمیه ایدی وبو وضع حسنک برحکمتی دخی بودرکه
اکر عالم حاکم اولوب اجرای حکم ایلسه اکثر مسائلده کبد و طبعنه ویا منعلقاتی

طبیعتنه موافق قول ایله حکم ایدوب قوی وضعیف مابینی تمییز ایتمیه
ایدی پس بو قانون وضع اولنوب اجرای شرع آحاد علمایه
مخصوص اولوب محکمهٔ شرع مرناحیه ده بر یره منحصر اولمغله شرع
شریف محفوظ ومضبوط اولوب وبو قانون اکا محفظه اولوب شرع
باطن وبو قانون ظاهری بنا اولمغین شریعت شرع اعتبار
اولنور اصل وشریعتک طریقتی اولدرکه طالب حقیقت
اولان کسنه مرشد کامل ملک همت وامدادی ایله قطع مراتب ایدوب
استعدادی مقدار کمالیه واصل اولدقدن صکره اهل نقصانی تکمیل
ایچون کندویه اذن ورخصت ویرله وبو طریقته اولان مراتبه
محسوسات خارجیه ده مثال قوانین مرضیهٔ عثمانیه دن دیوان همایو
ترتیب اولنان وضع قانوندر که طالب مقام حقیقت اولان
اول مراتب ومواقفی قطع ایدوب مرتبهٔ تحصیل قابلیت ایتمیچه
اولدوغی کبی بو ترتیبده قوی همت اولوب جناب پادشاهی ده شرف

شرف دستبوسه واصل ویا خود همتی قاصر اولوب مجرد قائم
مقامی محضرنه داخل اولمق استین بوندن اولان مواقف مراتبدن
کذر اتمیخه اولمازدی اول مرتبه باب همایوندن اورته قپویه وارنجه
اولان محلدر که هرچند که اول بابن در بانلر وار در فاما اصلا کیمسیه
تعرض اولنیوب رخصت عامه اولمغین عام وخاص پیاده و سوار
داخل اولوب منتهاسنده سراجان وغاشیه داران وسائر
بی کاران توقف ایدوب حشمت وجلال پادشاهیدن بعید اولمغله
باعث دهشت اولورسنه مشاهده اتمد کلری سببدن بی تکلفانه
محاوره وبری بریله لاغ ولطیفه ایدرلر پس بو مرتبه مراتب سلوکدن
آماره مرتبه سیدر که انده عام وخاص داخل اولوب حیفقدن اثر
مشاهده اتمد کلری سببدن کیف ما اتفق طولاً وعرضاً یوریوب
مضبوط الحال ومنتظم الادب والمقال اولمازلر ایکنجی مرتبه سی
اورته قپولی کچوب قفص اوکنه کلنجه اولان قضادر که اول قضایه

متوجه اولان کسنه آت ویراغ ویاتی وعوارض واثقالی طشره ده
ترک ایدوب وتک وتنها اولوب کندوسی ادب اوزره حفظ ایلیوان
اولیجق اندہ اولان دربانلر دخی بویله رعایت ادب ایله کیرنلره
تعرض ایتیوب داخل باب اولدقده برفضای وسیع وظاهر دیوان
همایون نمایان اولوب بومرتبه نک منتهاسنه که قفس مقابله سیدر
عزم ایدر فاما اول فضا ایچنده بعض موقفلرده حاجبلر اولوب
امالی حاجتدن اولوب خواصه متشبه اولنلره متعرض اولمازلر
لکن عوام اهل حاجته کاه رخصت وکاه منع اندکلری سبیدن
بومرتبه نک نهایتنه وارنجه نوع مضایقه دن خالی دکلدر بومرتبه
دخی مراتب سلوکدن اولمغله مرتبه سیدر که کاه حقیقت جهتنه عزم
ایدوب تقدمه اقدام ایدر وکاه رجوع سمتنده اولوب ادبار ایدر
واوچنجی مرتبه سی قفس اوکندن دیوان همایون قپوسی اوکنده اولان
موقفه وارنجه اولان محلدر که اول موقفده اولان حاجبلر بغایت

احتیاط اوزره اولوب دیوان همایونه دخول طالبلرینک اندره محکم
ضبط ایدوب اذن ایلرو اولان مشهد دن اشارت اولدقجه برر
ایکیشر صالیوبرر لر پس بو موقفه واصل اولان کمسنه موانع
دفع اولدقجه ارکانی دیوانی کورمکله یقین اولدم دیو نوعا فرح تحصیل ایدر
بو مرتبه دخی ملاحظه مرتبه سنک صورتیدر که سالک دفع موانع اندکجه
بعضی انکشاف اولوب سلفک بعضی اصول و ترتیبنه واقف اولمغله
مسرور اولوب ایلروسنه اشتیاقی زیاده اولور دوردنجی مرتبه سی
ذکر اولنان موقفدن ایلرو دیوان همایون قپوسی قرینده حاجبلرک
اشبهی اولوب مطهره جی نامنده اولان حاجب طوردغی مشهد درکه
موقف مزبوره نوبتی کلوب اندہ اولان اهل احتیاط حاجبلردن
رخصت بولدقده طالب دخول بر رجک کلوب مزبور مطهره جی یانینه
کلیجک اول مشهد دن ارباب دیوانی بالمعاینه مشاهده ایدوب
مراتب ارکانی کماسی کوریجه قلبنه برسکینه حاصل اولور بو مرتبه

مطمئنه مرتبه سنک صورتیدر که سالک بو مرتبه ده مسند نشین
صدارت اولان مرشدک جلالت و منزلتنی معاینه کوریجک اطمینان
مرتبه سنه واصل اولوب بو مرتبه ده اعتقادی دخی کامل اولور
بشنجی مرتبه سی مشهد مزبوردن ایلرو و دیوان قپوسندن ایچرو
چاوش باشی قائم اولدوغی مقام درکه بونجه مشقتلردن خلاص اولوب
داخل دیوان اولمغله حالندن راضی اولدوغی مقام اولمغله مراتب
سلوکدن راضیه مرتبه سنک مثالیدر که سالک اول مرتبه یه واصل
اولدقده نفسی اول حالده تمام رضایه دوشوب دخی ایلرو کیدن
تمنی ایدر التنجی مرتبه سی مقام مزبوردن کچوب وزیر اعظم
حضورنده عرض حاجتدن صکره سابقه خدمتدن راضی
اولدقلری اجلدن حاجتی روا اولدوغی مرتبه در و بو مرضیه
مرتبه سنک صورتیدر که نفس سالکدن ظهور ایدن اعمال و مجاهدات
وقطع مسافات مرضی و مشکور اولدقدن صکره اول مرتبه ده جهتی

تمام اولور ویدنجی مرتبه سی وزیرک کندو اوتوردغی مقام در
که پادشاه عالمپناه ایله حین عرضده بالمواجهه مکالمه ایدوب
مابینده حائل اولمامغله جمال شریفین مشاهده ایدر وبو مقام صیافه
مرتبه سنک صورتیدر که بو مقامده متمکن اولان صاحب دولت ایله
حقیقت مابینلرنده حاجب ومانع اولمیوب دوام مشاهده مقامنه
واصل اولوب خدمت ارشاد ایله مکلف اولور وو وزیرک ظاهر دیوانی
اوتوروب مصالح کوریه سی صورت ظاهریه سی ومصالح عرض ایدوب
پادشاه ایله حسن معامله سی صورت باطنیه سی در بو صورت دخی
مرشد کامل مکمل خلق ایله عالم بشریده انلری ارشاد ایچون صورتلرینه
کیروب انلر ایله معامله اتدوکی صورت ظاهریه سی وحضرت حقیقت ایله
کندونک اوزکه خلوتی ومعامله سی اولدوغی صورت باطنیه سی
اولوب مقام جمع الجمع ده اولدوغنک مثال خارجیسی در وسالکلک
تمام کمالی اول وقت اولورکه حضور وزیره واصل اولان اهل

رعایت بکی که وزیر اعظم اوکنه دوشوب وحضور پادشاهیه
بنشدورب دستبوس ایله مشرف اولدقدن صکره سنجاقی واغالق
مناصبندن بری ایله تشریف اولندقدنصکره اول مناصبده دخی
قطع مراتب ایدوب آخر الامر وزیر و وزیر اعظم اولور اولدخی
مراتب نفسده سلوک ایله حقیقت مرشده واصل اولدقدن صکره حقیقة
الحقائقه واصل اولمق ایچون مرشد اوکنه دوشوب قرب حضرته
شهادته
واصل اولدقده حالنه مناسب مرتبه ایله تشریف اولنوب عالم
ردا اولندقدنصکره خلافت خاصه مقامنه وارنجه برسلوک دخی ایدوب
چند
آخرنده اول مقامه که مقام جمع الجمع اندن عبارتدر واصل اولور وسر
که عالم شهادته ردا اولندوغی حیندن خلیفه نامزاد اولوب تعلیم ونوع
تصرفه مباشر اولورکن ظاهرده کی سنجاق بکی واغا اولندوقده استقلال
کلی اولیوب وزیره عرض اتمیه حکمی جاری اولمدوغی بکی اول دخی حکم ارشادی
اجرا ایده میوب اصل مرشده مراجعت اتمیه اولمازسه ظاهرده کی

اہل حاجت وطالب منصب مواقف دیوانی بر برکچوب وزیر اعظم واصل
اولدقدنصکره منصبه لائق ورعایه حقیق اولدوغی تقدیرجه دلالت
وزیر ایله قرب حضرته واصل واذن صکره مقام معینه نازل
اولدوغی کبی ومناصبه لیاقتی اولیوب مجرد این وآنده اولدوغی
تقدیرجه کلدوکی بردن یه خارجه ردّ اولندوغی کبی سالک دخی
براسلوب سابق مراتب سبعه مذکوره دن مرضیه مرتبه رسنده
تحصیل اتدوکی ملکه وقوت ایله مرشدک مکین اولدوغی مرتبه
صافیه نک ظاهرنده که سالکه نسبت عالم کبری اعتبار اولنوب مرشده
نسبت عالم جمع الجمع در مرشدک حقیقتنه واصل اولدقدن صکره
اکر فی الحقیقه اهل سعادت اولوب واول مرتبه ده کندویه وجود
ویرمیوب مرشده اقتدا واثرینه اقتفا ایدر ایسه دلالت مرشد ایله
خلوتخانه حقیقته داخل وجناب حقیقه الحقائقه واصل اولور واکر
العیاذ بالله اصل حقیقتنده علت ومادهٔ فطرتنده خبث جبلت

اولوب واول مرتبه ده دغدغهٔ اردیه، وخواطر دنیه یه مبتلا اولوب
کندوده پندار کمال، واعتقاد حسن حال، ظهور اتمکین دامن پردن
انقطاع، وامر بنه عدم اتباع سمتنه دوشسه خارجه رد اولنوب.
صورت دیرینه، وسینت پاربنه سنه داخل اولمق مقرر در
وتفصیل قضیه بومنوال اوزره اولور که مرید سالک دلالت
مرشد ایله اطوار سبعه مذکوره ده قطع مراتب، ونیل مطالب اندکجه
کرکدر که هر مرتبه یه مخصوص اولان صفاتی تعلیم پیر ایله اشتغال
اندوکی اسم الله قوتی ایله ظهوره کتوردکدن صکره چون برحسب
شعر بس بی رنکست یار دلخواه ای دل، قانع نشوی برنک
ناکاه ای دل، اصل همه رنکها ازان بی رنکیست، من احسن صبغة
من الله ای دل، اصل مرام، وغایت مطلب کرام، حجب ظلمانیه نورانیه دن
خلاص ورتبه ابی رنکی وبی صفتی ده برملجا، ومناص بولمقدر مراتب
مزبوره ده ظهور ایدن صفاتی اکر دنیه واکر حمیده اوله برطرف ایدوب

ذمیمه اعنی راسخها سلب و ازاله و حمیده نک موجبی اولان عجب
و انانیتدن نفس نفیسه سین جهت مسکنته امالله ایلیه پس
سالک سعید صفات حمیده و ذمیمه نک ایجاد و اعدامنده کندوی
حول و قوتدن بعید کورب و کبر و خشونت و عجب و رعونته
کندوده برمجال و فی الجمله برمدار و مآل قومیوب جمله سین شفاعت
پیر دستگیر ایله افاضه رب قدیر دن بالکله شکر آندوکی سبدن
لئن شکرتم لازیدنکم مستدعاسنجه برحسب مصراع شکر نعمت نعمتت
افزون کند ترقیات متجدده ایله دولت عظمایه واصل اولور
و اما شقی هرچند که مراتب مزبوره نک اکثرنده ظهور ایدن صفاتی
برسبیل استدراج ازاله و نفسدن اخراج ایلیه چون حد
ذاتنده بدبخت و برشخص دلسخت اولوب طبعنده اغراض
فاسده مستور و صحیفه قلبنده اعراض کاسده نقوشی مسطور در
ایلرو وارب صفات حمیده صورتلری ظهوراتدکده اصل

بود اسنه وسیلهٔ کافیه و غرض فاسده ذریعهٔ شافیه ملاحظه
ایدوب مراتب سافله ده ازالهٔ صفات ذمیمه و مراتب
عالیه ده ایجاد صفات حمیده نتیجهٔ وجود وافضال حضرت
ملک متعال اولدوغندن قطع نظر و غض بصر امکله محضا
کندونک صورت مجاهده سیله ظهور اتدی خیال ایدوب بو مرتبهٔ
عین کمال ملاحظه ایله سیله برمختال فخور و برمعجب معزور اولوب
اول درگاه بی نهایت و بارگاه حضرتک سرر امنه منوز
طوغرو ملامش ایکن بوندن ایلرو نه وار دیو ابلیس وار عجب
واستکبار و بو مرتبه ده دامن پیری صالیوروب سرفرو اتمده
ادبار اتدوکی سببدن ولئن کفرتم ان عذابی لشدید
مقتضاسنجه برموجب م کفر نعمت از کفت بیرون کند
م دست غیب آمد و بر سینهٔ نامحرم زد مفهومنجه صدمهٔ
عبرت حق برضربت ابله کندو بی اسفل سافلینه ملصق ابدر

فائده بو بابده افادهٔ اصول بو در که حقیقت مرشده وصول
میسر اولنجه ذکر اولنان مراتبدن هر مرتبه نک مقابله سنده بعینها
مراتب مزبوره رنکنده مراتب اخری اولمق بری برندن تشخیص وتمییز
اولنماز لکن مراتب مزبوره نک مسلکی حق ومقابلنک مسلکی باطل
اولمغین معیار شریعة مصادف اولدقده بری برندن متمیز
اولور لر پس سالک دلالت مرشد ایله مسلک حقده اولان مراتبی
قطع اتدکجه هر مرتبه یه مخصوص اولان صفات واحکامک ازاله سیله
موفق جادهٔ استقامتده ثابت اولسه مرشد کاملک برکت تعلیمی
وسیله سیله محض عنایت الهیه اولدوغین بلوب شکر اتدکجه
برمقتضای للذین احسنوا الحسنی وزیاده ترقیلر ایدوب سعادة
واصل اولور فاما بعضی مراتبک صفات واحکامین ازاله ایدوب
بعضی نک اتمسه ایتدوکی دخی یا اول صفتک فی نفسها قبح وفسادین
فهم ایتدوکندن اوله ویا فهم ایتش لکن اختیار خویشی کلیتله

ازاله سنه صرف اتیوب مساله اندوکندن اوله پس اول صفتی
ازاله اتیوب مقتضاسی اولان اعمال سیئه بی وجوده کتوردکی ساعده
مسلک باطلدن بومرتبه نک مقابلی اولان مرتبه اناحقه دوشر
وچون اول آنه دک قطع اندوکی مرانبک سر بر بسنده افاضه سلوک ایله
نوعا نورانیت تحصیل امش ایدی برموجب سنندر جهم من حیث
لایعلمون واملی لهم ان کیدی متین کید حق ومکر مطلق ایله
برسبیل استدراج اول نورده نقصان ظلم اولمق ایله اول مرتبه
باطلده تمکن وقرار ایدر ومرحبا که مرشد کامل فریاد ایدوب
مسلک حقه عودت ایله دیو دعوت ایدر باطلدن مخالفت ایدوب
اکر مسلک باطلده اولسم بکا نقصان کلمز دیو مرتبه بطلانه
برقرار اولور فی المثل معادن ردیه ایله مخلوط اولان زر مغشوش محک
امتحانه حک اولندقده صراف استاد وصیرفی اصاحب رشاد اولسه
نقره ونحاسین تشخیص ومرینک مقدارن تمیز میسر اولمدوغی کبی

کبی بعضی صفات باطن سالکده صخرهٔ صمّاده دبیب نملهدن اخفی اولمغین
سالک کندوسی تشخیص ایده مدکده قطع نظر مرشد زیاده کامل و علم
و معرفتی نهایت مرتبه یه شامل اولسه اولدا خی عاجز اولور و چون
مراتب سبعهٔ مزبوره نک هر بریندهٔ اولان صفات بحسب ترتیب
المراتب بری برینه مربوط و فیما تحت اولنلر ما فوقی ایله مضبوط در
وجه مزبور اوزره امتحان حق و ابتلای مطلق واقع اولدقده
هر چندکه مراتب سافله ده صفات رذیه ایله ازاله اتمش دخی اولسه بوکره
کالاوّل بل علی الوجه الاکمل عودت ایدوب حرص و شهوتی ازدیاد
و علی هذا القیاس حقد و حسد و کبر و نخوتی امتداد بولوب غریق
صفات ذمیمه و مستغرق اخلاق رذیه اولور فاما چون خلق
نظر ندن درویش اولوب بر زمان صورت سلوکده اولدوغی
مشهور و فلان شیخک مریدی نامنه اولدوغی السنهٔ ناسده
مذکور در کندو کندویه افترا ولم تقولون مالا تفعلون تیر تو بیخنه

نشانه اولغه اجرا ایدوب متبوعی ازخدا بویلی نه اورانه اثر
دعوتش افزون رشبث وبوالبشر دیو ننموده وراهم نقش خویش
اومی کوید زابدالیم ویش خرده کیرد درسخن بربایزید ننک دارد
ازدرون اوبزید مفهومنجه طریق حقدن خبر وقرب خدادن بوی
واثر بولمامش ایکن شیخ کامل ومرشد مکمل دیو دعوای عریضه
الابعاد وادعای کاذبة الاشهاد ایله سرراه دین واسلام ده
مکروحیله دن دام وساده دللرایچون شبکه عقول وافهام
وضع ایدوب بووضع ایله مرادات نفسانیه سین تحصیل ونقصان
امانی دنیاویه سین تکمیل اندوکندن ماعدا کندوامثالی برینجه بدبختی
خلیفه نامنه قویوب وجه ارضده صورت صلاحده انواع
فساد اتمکله عوض طریقتی شکست وناموس مشایخی پست ایدوب
قاتلهم الله انی یؤفکون آداب اولیایی سرنکون ایدرلر وبولر
اول طائفه ضالهٔ مضله درکه یکون فی آخر الزمان دجالون

کذا بون عنوانی ایله معنون اولوب انلر فتنه و اضلالدن احتراز
و اجتناب واجب ایدوکی نص حدیث ایله مبرهندر مثنوی

چون بسی ابلیس آدم روی هست ۰ پس بهر دستی نشاید داد دست ۰
زانکه صیاد آورد بانگ صفیر ۰ تا فریبد مرغ را آن مرغ گیر ۰

دست را میسپار جز در دست پیر ۰ پیر حکمت کو علیمست و خبیر ۰

و هر چند که بو مقوله شقی نک ناصیه ؛ استعدادنده علامت شقاوتی مرشد کامل
نظرنده پیدا اولدی نظر ده جمله ؛ شیمه لری طاهر و مویدا ایدر
لکن تربیه سنده قصور ۰ و تعلیمنده اصلا فتور ؛ اظهار ایتمیوب
خاصه ؛ استعدادی ظهور ایدجک مرتبه یه دک سلوک اندرز تا که

لئلا یکون للناس علی الله حجة بعد الرسل مستدعاسنجه اول بدبخت
روز قیامتده عذر ایدوب تبدیل صفات ۰ و تکمیل اخلاقه عزم ایتدم
لکن شیخم اولان فلان بنی تربیه ده اهمال ؛ و جناب حضرتوکه
ایصالده مسامحه و اهمال ایلدی دیمکله احتجاج ایلیه ۰ محترز کلام و مقطع
مرام اولدر که مراتب مزبوره دن هیچ بر مرتبه ده امن اولمیوب

شویله که عصمت آلهیه یه قرین و عنایت ازلیه سالکه همنشین اولمیه
ذکر اولنان مراتبک اعلاسندن دنی سقوط و ماویه احرمانه هبوط
احتمالی وارد ر فاما عنایه مظهر اولان سالک حقیقت مرشد
حضرتنه واصل اولدقده دامنندن دست همتی قطع و بساط
عبودیتی جناب حضرتندن رفع ایتمیجک عوالم سیرنده مرشد
سالکک اوکنه دوشوب سراپرده حضرته ادخال و قرب جناب
حقیقته ایصال ایدر نته کم ظاهرده منصب ورعایته مستحق
اولان کمسنه دیوان همایونه داخل اولدقده وزیر اعظم قالقوب
واوکنه دوشوب دستبوس پادشاهی یه تیشدر پس امدی وزیر اعظم
مقامندن قالقوب دیوان همایون قپوسندن طشره قپو اغالری وقپو
اوغلانلری طوردوغی یره وارنجه اولان مسافه قطع ایتمسی مرشد
کامل کذه مقامی اولان عالم جمع الجمعدن عالم کبری سیرنده اولان
سالک ایله جهت حقیقته متوجه اولدقده عالم صغرا یه چقمه سنک مثالی اولوب

مسافۀ مزبوره عالم صغره اصور تیدر، واول محلدن اورته قپویه
وارنجه اولان محل عالم عقبی صورتیدر، ومحل مزبوردن دستبوسه
کیرن کمسنه ایلرو وارب وزیر اعظم توقف اتدوکی محله وارنجه اولان
محل عالم لاهوت صورتی، واندن قرب پادشاهی ده ال اوپمکله بر سنه
کلنجه اولان محل عالم جبروت صورتی، ودستبوس پادشاهیه تشبث
شرف وصول ایله مشرف اولدوغی مرتبه عالم غیب صورتیدر
اکا عالم جمع دینلور، ووزیر اعظم عالم لاهوت صورتی اولان محلده
توقف ایدوب سالک تقدم اندکده مرشدون ایلرو کجدوکین کورمک
مقامی مرشد مقامندن اعلا اولدیغی خیال ایدوب کندویه بر زعم
حاصل اولور لکن عالم جمعه وارد وغی ساعت ظاهر ده دستبوسه
وارن کمسنه بلا تاخیر طشره چقدوغی کبی سالک دخی بلا تراخی عالم
ردا اولنوب ظاهر ده ال اوپن کمسنه کندویه تعیین اولنان مقصدی
مرتبه سنده قرار اتدوکی کبی سالکه دخی تعیین اولنان مقامه کلوب

دستبوسه وران کمسنه ایلرو
وارد وغی کبی مرشد عالم
لاهوته قرار ایدوب ه

قرار اندوکنده مرشد ایله کندو مابینده اولان فرقی تشخیص ایدرسن
اهل منصب خدمتی ویولی ایله ترقی ایدوب قطع مناصب ایله وزیر
آخر وزیر اعظم اولوب وکیل پادشاهی وصاحب عرض ومسند نشین
صدارت اولمق ممکن اولدوغی کبی سالک دخی من وجه خلافت صورتنده
اولان مرتبه سندن عبودیت وخدمتی وخاصه استعدادی ایله ترقی ایدوب
مرشد حقیقی مقامی اولان مقام جمع الجمعه واصل اولوب رتبهٔ تمام
ومرتبهٔ نهایت ارشاد بو مقامده میسر اولور وبو مرتبه ده معرفت
نامه یه واصل اولوب من عرف نفسه فقد عرف ربه مضمونی ایله
متحقق اولور اولوالعزم وصاحب همت اولنلرک تکمیلی بو مقامدر
که تفصیلا بیان اولندی واما خارج اولنلر بوندن غافل وطلبندن
دخی عاطل در اصل مقدما ذکر اولنمش ایدی که اصول مشایخده
مرکوزه دورت دیوان اولوب ایکیسی ظاهر وایکیسی باطن در
ظاهر اولان ایکی دیوانک ظاهرده مثالی قانون عثمانیده مرکون اولان

ایکی دیوانذر که بری صباح و بری دخی ایکندو زمانده اولور
ایکندو دیوانی دخی ایکی قسم اولوب برسنده آیات و احادیث و قول
حکما نا قللری اولوب اکثریا شریعت شریفه حفظنه استحقاق صاحبلرینک
احوالی کوریلوز که قاضیعسکر دیوانیدر و برسنده شرع و قانون
واوله کلمش نا قللری اولوب غالبا طریقت منیفه حافظلرینک مثالی اولان
طائفه نک احوالی کوریلوز که وزیر اعظم دیوانی در وصباح دیوانی
درگاه پادشاهه مخصوصدر که بو ایکی دیوانده کوریلوب تلخیص اولنان
قضایا اندهعرض اولنوب مستحق عنایت رعایت و مستوجب عقوبت
سیاست اولنور و اصول مشایخ دیوانلرندن بعد العصر اولان دیوان
دیوان رسول الله اولوب اهل طریقت اولندرک استحقاقلری
تفحص اولنوب بعد الفجر اولان دیوان الهی ده حالتلری عرض اولنوب
فیوض و نفحات الهیه تقسیم اولنور پس ظاهرده اولان ایکی قسم
ایکندو دیوانلرنک اهلی که بری حفاظ شریعت اولان علما اولوب اجرای

احکام شرعیه ایدرلر، و برسیی دخی که اهالی طریقت مثالی اولان امرا
اولوب اصل نقصانی مرتبه شرعه کتورب کیدرلر، شریعت شریفه
محمدیه حفظی لازم ومهم اولوب اوملد قدری تقدیر جه اطراف عالمده
ظلم شایع اولوب حدود شرعیه رعایت اولنمق ایله فتنه وفساد
ظهور اتمه سی مقدر ایکن بوآیکی طائفه نک بوحضرتلره لیاقتی
تربیه عنایت پادشاهیه موقوف اولوب بوآیکی فرقه بوآیکی
خدمته تعیین اتمه سیله قواعد جور وظلم مدفوع وقوائم عدل وداد
مرفوع اولغله مدحنده حضرت سلطان عادل نورعثمان خان مراد
دینلمشدر فائده ظاهر در که برکشی سرنه مرتبه عالم ومتشرع اولسه
تاکه پادشاه دین پناه سجاده شریعتی اکا تسلیم ایدوب مولی الیه
بریره وارب اجرای حکم الهی قادر دکل واندوکی نقدیر جه حکمی نافذ
دکلدر، وسجاده شرعک صورتی انک نفس شریفی در که سرکیمک
حقنده ایجاب ایله ظهور اته منصوب، وسرکیمک حقنده نفی ایله

صدور ایله معزول اولوز پس بو بیچاره سبط ایدوب رفع ایلیین
وجود مسعودی اولوب احکام شرعیه ؛ بو منوال اوزره جمیع عالمه
اجرا ایچون مسلط اولمغین لقب شریفلری خادم الشرع الشریف
اولوب سلطان ایله مسمی اولوز ، و فی الحقیقه شریعت و حقیقت
که عالمک احوالنه ناظر ایکی کوز مثابه سنده در ، نور عینین دینلیدر
پس شریعتک طریقتی بو تفصیلات ابدی که ذکر اولندی و آما شریعتک
حقیقتندن جمله ، واصلین م ازاکه خبر شد خبری باز نیامد ، مفهومنجه خبر
ویرمه منوب ادراکنده چشم بصیرت علیل ، و تعبیرنده زبان عبارت
کلیل اولمغین اندن تعبیر و تقریر میسر دکلدر لکن صورت مثالی
ظل ظاهر بیی ذات پادشاهی ایله تعبیر اولنور که جناب شریفنه واصل
اولندر کمال حیرت و دهشتدن قیل و قاله قادر اولمدقلرندن غیری
خواص و مقربلرندن بریسی مثلا حضور عالیسنده جاری اولان معاملاتدن
طشره یه خبر ویروب افشای راز ایلیه مردود و مطرود اولوز پس
کشف اسرار حقیقت ممنوع ، و اول بابدن سوق کلام مدفوع و نامشروع

نور رواجی آفتاب حقیقه صورت
مثال اولان پادشاه عالمپناهدن
اقتباس اتدکلری سببدن

اولغین بو مرتبه ده بو مقدار ایله اکتفا و ورای حجب صمت و سکوتده
توازی و اختفا اولندی که مثنوی کرکدر بحث این را من باز
تا سوآل و تا جواب آید دراز ذوق نکته عشق از من میرود
نقش خدمت نقش دیگر میرود پس کنم خود زیرکانرا این بس است
بانگ دوکردم اگر درده کس است عذر کاتب بونجه اصول
و معانیه منشاء و بو مرتبه علوم و معارفه منبع و مبداء اولان شیخ
ناظم چون اسالیب نظم و اشعار ده معتبر اولان مواجب و لوازم
رعایتنده برموجب مثنوی قافیه اندیشم و دلدار من
گویدم منویش جز دیدار من استیلای استغراق و استعلای
شهود عالم اطلاق سببی ایله تکلفدن بری و لسان ناطق
المعانی سنه جاری اولان عبارات ظاهره اولان وجوه اعبارات
عاری در وزن و قوافی و بحر و حروف روی رعایتین اقتدوکی
سببدن بو نظم ساده و معانی آکنده نک بعضی بر بحرده و بعضی
بحر آخرده اولوب مجمع البحرین و ذوالقافیتین واقع اولمشدر پس

اهل انصاف اولنلر صورته اعتبار اتمیوب معنایه نظر اتدکده تعلیم
معلمه مقارن اولمیان ذاتدن بو قدر معانی طلوعنی مشاهده اتدوکی تقدیرجه
ما اتخذ الله ولیا جاهلا ولو اتخذه لعلمه فحوای شریفین تحقیق واولیای
کرامک شان شریفلرینه نظر دین عالی ودقیق ایدر مثنوی

ظن نیکو بر برادران صفا ۔ گرچه آید ظاهرا زایشان جفا
این خیال ووهم بدچون شدپدید ۔ صد هزاران یار را ازهم برید
چون خدا خواهد کپرده کس درد ۔ میلش اندر طعنه پاکان برد
ور خدا خواهد که پوشد عیب کس ۔ کم زند در عیب معیوبان نفس
ای خنک جانی که عیب خویش دید ۔ هر که عیبی گفت او برخود خرید
کار پاکان را قیاس از خود مگیر ۔ گرچه ماند در نوشتن شیر شیر

تمت الرسالة الشریفة المنیفة بعون الله تعالی وحسن توفیقه
فی اواخر شهر جمادی الآخره
من شهور سنه تسع و
وتسعین وتسعمائة
وصلی الله علی سیدنا ومولانا محمد وآله اجمعین

۲۹۷

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Üzerinde çalışma yapılan el yazması Memî Cân Efendi'nin "Lübbü'l-Usûl Fî Ma'rifeti Tarîkati'l-Vusûl" adlı eseridir. Uşşâkî şeyhi olan Memî Cân Efendi tarafından Sultan III. Murad'a takdim edilmek üzere kaleme alınmıştır. Eserin ibadetlerin faziletlerini anlattığı söylense de bu husus tespit edilememiştir. Eser tarîkat usûllerini ihtiva etmektedir.

Eserin dili Türkçedir. Müellifinin ifade ettiği üzere "mânâ âleminde ehlinin anlayabileceği şekilde yazılmıştır". Sade ve süslemeden uzak bir dille yazıldığı iddia edilse de derin anlamlar içeren; uzun cümleler kullanılması eserin anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Eserin sadeleştirilmesini ve hatta anlaşılmasını zorlaştıran birkaç unsur bulunmaktadır. Bunların en önemlisi konusunun tasavvuf olmasıdır. İkincisi ise ağırlıklı olarak Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin yoğun kullanılmasıdır. Son olarak da eserin 16. yy'da yazılmış olması günümüz Türkçesiyle anlaşılmasını güçleştirmektedir.

Eser şekil bakımından incelendiğinde tek başlık altında yazılmıştır. Müellif eserinde Mevlânâ Celâleddîn Rûmî, Hâfız-ı Şirâzî, Sâdî Şirâzî, Feridüddîn Attâr, Abdullah Ensârî, Necmeddin Râzî, Abdurrahmân Câmî gibi sûfî ve şairlerin şiirlerinden de alıntı yapmıştır.

Bu çalışma bize Osmanlıca'yı, tahkîk yapmayı, bilgiye ulaşma yollarını ve kaynak tarama usûlünü öğretmiştir.

KAYNAKÇA

Atâî, N. (1989). Hadâiku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti'ş-Şekâik (Zeyl-i Şekâik). (A. Özcan, haz.). İstanbul: Çağrı Yay., c.2, s.s. 467-468

Ayvansarâyî, H. H. (1985). Mecmuâ-i Tevârih. (F. Ç. Derin ve V. Çabuk, haz.). İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, s. 219

Ayvansarâyî, H. H. (2013). Vefeyât-ı Ayvansarâyî. (R. Ekinci, haz.). İstanbul: Buhara Yay., s.140

Baltacı, C. (2011). Tasavvuf Lügatı, İstanbul: Gelenek Yay.

Bursalı, M. T. R. (H. 1324). Aydın Vilâyetine Mensûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli. İzmir: Keşişyan Matbaası, s. 28

Bursalı, M. T. R. (1994). Aydın Vilâyetine Mensûb Meşâyih, Ulemâ, Şuarâ, Müverrihîn ve Etibbânın Terâcim-i Ahvâli. (M. A. Erdoğru, haz.). İzmir: Akademi Kitâbevi, s.s. 13-14

Bursalı, M. T. R. (1975). Osmanlı Müellifleri. (A. F. Yavuz ve İ. Özen, sad.). İstanbul: Meral Yay., c. I, s. 144

Cebecioğlu, E. (2014). Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü. Ankara: Otto Yay.

Çağbayır, Y. (2007). Ötüken Türkçe Sözlük. İstanbul: Ötüken, c. 1-5

Çelebi, E. (2003). Günümüz Türkçesiyle Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul. (S. A. Kahraman ve Y. Dağlı, haz.). İstanbul: Yapı Kredi Yay., c. I, 1.Kitap, s.322

Çelebi, H. H. K. (1971). Keşfü'z-Zunûn 'an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, c. II, s. 1545

Çelik, İ. ve Yıldırım, B. (2018). Halvetiyye Geleneğinde Etvâr-ı Seb'a/ Nefsin Mertebeleri. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, s.y. 86, s.s. 21-44

Devellioğlu, F. (2011). Osmanlıca Türkçe Lûgat. Ankara: Aydın Kitâbevi

Ensârî, A. (1959). Kenzü's-Sâlikîn. (T. Yazıcı, haz.). Şarkiyat Mecmuası III, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, s. 39

Erginli, Z., Karslı, İ., Köktaş, Y., Ödül, N., Sevinç, R. R. ve Yavuz, S. S. (2006). Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Kalem Yay.

Ergun, S. N. (1938). Halk Edebiyatı Antolojisi. İstanbul: Devlet Basımevi, s.s. 203-204

Erverdi, E., Kutlu M., Kara İ. (1986). Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi. İstanbul: Dergâh Yay., c. 6, s. 246

Fuad, A. M. (1982). el- Mu'cemü'l-Müfehres Li Elfâz-ı'l-Kur'ân-i'l-Kerîm. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye

Kanar, M. (2010). Farsça Türkçe Sözlük. İstanbul: Say Yay.

Kâşânî, A. (2015). Tasavvuf Sözlüğü. (E. Demirli, çev.). İstanbul: İz Yay.

Kılıç, M. E. (1999). Kutub Ömer Dede (Karîbî): Gelibolulu Bir Halvetî- Uşşâkî Şeyhi ve Şiirleri. Avrupa'ya İlk Adım Uluslararası Sempozyumu, s.s.145-149

Kılıç, M. E. (2001a). Adını Uşşâk Şehrinden Alan Bir Osmanlı Tasavvuf Okulu: Pîr Hüsâmüddîn Hasan-ı Uşşâkî ve Uşşâkîlik. 21. Yüzyılın Eşiğinde Uşak Sempozyumu, s.s. 435-450

Kılıç, M. E. (2001b). Manisa'lı Şeyh Memîcân-ı Saruhânî (V.1008/1600) ve Eserlerinde Mevlânâ'dan Tesirler. Birinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu, s.s. 205-220

Kılıç, M. E. (2002a). Bursa'da Uşşâkiler. Bursa'da Dünden Bugüne Tasavvuf Kültürü Sempozyumu, s.s. 200-229

Kılıç, M. E. (2002b). Manisa'lı Şeyh Memîcân-ı Saruhânî (V.1008/1600) ve Eserlerinde Mevlânâ'dan Tesirler. İkinci Uluslararası Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîhâneler Sempozyumu, s.s. 121-134

Kılıç, M. E. (2009a). Memi Can Efendi. DİA. (c. 29, s.s. 86-87). İstanbul: Diyanet Vakfı Yay.

Kılıç, M. E. (2009b). Uşşâkıyye. DİA. (c. 42, s.s. 232-233).İstanbul: Diyanet Vakfı Yay.

Küçükkaya, M. A. (2012). Evliyâ Çelebi Seyahatnamesi'nde Tasavvuf. İstanbul: Mostar Yay., s.s. 268-269

Mutçalı, S. (2012). Türkçe- Arapça Sözlük. İstanbul: Dağarcık Yay.

Müstakimzâde, S. S. (1762). Mecelletü'n-Nisâb fi'n-Nisebi ve'l-Künâ ve'l-Elḳâb. İstanbul: Süleymaniye Ktp. Halet Efendi Bölümü, nr. 628, s. 408

Râzi, N. (t.y.). بابر عرفاني سياسي رابطة بازخواني ,هنرى گلاله , ص544:يا اوبه دواسبه روى سوى تونهد
تصحيح همراه به كاساني احمدخواجگي «بابريه رسالة» و گوركاني, s.225

http://ensani.ir/file/download/article/20171022082720-9889-99.pdf, 25/05/2019, saat: 13:50

Revnakoğlu, C. S. (t.y.). Revnakoğlu Dosyaları. İstanbul: Süleymaniye Ktp., dosya no: 95, s.s. 264

Rifat, A. (H. 1299). Lügat-ı Târîhiyye ve Coğrâfiyye. İstanbul: Mahmud Beyin Matbaası, c. I, s. 151

Rûmî, M. C. (2009). Mesnevî Şerhi. (A. A. Konuk, şrh.). İstanbul: Kitabevi Yay., c. 1-13

Sâmi, Ş. (2015). Kâmûs-ı Türkî. (P. Yavuzarslan, haz.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.

Sarı, M. (2011). el- Mevârid Li't-Tüllab (Arapça Lügat). İstanbul: İpek Yay.

Serin, R. (1984). İslâm Tasavvufunda Halvetîlik ve Halvetîler. İstanbul, Petek Yay., s.s. 131-135

Seyyid, M.H. (2005). Tasavvuf Tarîkatlar ve Silsileleri. İstanbul, Ustaoğlu Kitabevi, c. 4, s.s. 384-387

Seyyid, M. R. (2008). Tasavvuf Sözlüğü. (İhsan Kara, çev). İstanbul: İnsan Yay.

Şeyhî, M. E. (1989). Vekâyiu'l-Fuzalâ. (A. Özcan, haz.). İstanbul: Çağrı Yay., c. III, s. 50

Şimşek, S. (2017). Tasavvuf Edebiyatı Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Litera Yay.

Şirâzî, H.(2011). Hafız Dîvânı. (M. Kanar, çev.). İstanbul: Ayrıntı Yay., c. 1-2

Şürrab, M. M. H. (H. 1427-M. 2007). شرح الشواهد الشعرية في أمات الكتب النحوية «لأربعة آلاف شاهد شعري»، بيروت-لبنان، مؤسسة الرسالة- (حريرى)

Uludağ, S. (2009). Halvetiyye. DİA.(c. 15, s.s. 393-395). İstanbul: Diyanet Vakfı Yay.,

Uludağ, S.(2012). Tasavvuf Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Kabalcı Yay.

Vassâf, O. H. (2011). Sefîne-i Evliyâ. (M. Akkuş ve A. Yılmaz, haz.). İstanbul: Kitâbevi Yay., c. IV, s.s. 385-387

Vicdânî, S. (H. 1338-1341). Tomar-ı Turuk-ı Âliyye: Halvetiyye. İstanbul: Şehzadebaşı-Evkaf-ı İslâmiyye Maatbaası, s. 107

Vicdânî, S. (1995). Tarîkatler ve Silsileleri (Tomâr-ı Turûk-ı Âliyye). (İrfan Gündüz, haz.). İstanbul: Enderun Kitâbevi

Vinsink, E. Y. (1988). el- Mu'cemü'l-Müfehres Li Elfâz-ı'l-Hadîs-i'n-Nebeviyye. İstanbul: Daru'd-Da've. c.1-8

Yılmaz, O. K. (2018). Tahkikli Neşir Klavuzu. İstanbul: İsam Yay.

Yazır, M. H. (2009). Kur'an-ı Kerim ve Satır Arası Kelime Meali. Konya: Kervan Yay.

https://www.aldiwan.net/poem1523.html, 24/05/19, saat: 15:30

http://www.bahareadab.com/pdf/415.pdf, 25/05/2019, saat: 00:57

https://books.google.com.tr/books?id=5apEAAAAcAAJ, 01/08/2019, saat:16:30

http://ganjoor.net/attar/manteghotteyr/ozr-morghan/sh2/, 26/05/2019, saat: 00:26

http://ganjoor.net/attar/manteghotteyr/ozr-morghan/sh2/, 26/05/2019, saat: 00:30

https://ganjoor.net/jami/7ourang/7-1/sd1/sh148/, 23/05/2019, saat: 17:00

https://ganjoor.net/saadi/ , 22/05/2019, saat: 14:20

https://ganjoor.net/saadi/, 25/05/2019, saat: 22:46

https://ganjoor.net/saadi/, 26/05/2019, saat: 00:14

https://ganjoor.net/saadi/boostan/bab3/sh3/, 05/07/2019, saat: 20:37

https://ganjoor.net/saadi/boostan/niyayesh/sh1/, 25/05/2019, saat: 13:44

https://ganjoor.net/saadi/mavaez/ghazal2/sh26/, 05/07/2019, saat: 19:56

http://www.health-divine.blogfa.com/post/2467/عشق-عارفانه-قسمت-پایانی , 01/08/2019, saat: 17:30

http://jmmlq.azad.ac.ir/article_528712_2506cad90dd142e0dba6bf249334ac29.pdf, 07/06/2019, saat: 02:14

https://www.luggat.com/

http://www.mirasmaktoob.ir/fa/system/files/nâshriat/ZA-15-soosan-erfan-p34.pdf, 27/05/19, saat: 22:38

https://www.turkcesozluk.net/index.php?word=vusûl&sozluk=osmanlica

http://www.yazmalar.gov.tr/eser/lubbul-usûl-fî-marifeti-tarîkil-vusûl/94446, 26.05.20, saat:23:32

https://turki.cagdassozluk.com/osmanlica-sozluk-madde-5081.html

https://remzi.cagdassozluk.com/buyuk-osmanlica-sozluk-madde-6848.html

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı	: Halime KARA
Doğum Yeri ve Tarihi	: KAHRAMANMARAŞ/ GÖKSUN / 09.11.1979

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi	: Gümüşhâne Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlahiyat Bölümü – 2015 Anadolu Üniversitesi AÖF Sosyoloji Bölümü (Devâm ediyor)
Yüksek Lisans Öğrenimi	: Gümüşhâne Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Ana Bilim Dalı – 2020
Bildiği Yabancı Diller	: Arapça (Orta), İngilizce (Orta)

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar	: • Diyanet İşleri Başkanlığı Sakarya İl Müftülüğü Yaz Kuran Kursu Öğreticiliği • Sakarya İmam-Hatip Mezunları Derneği (SİMDER) Yaz Okulu Baş Hocalığı • MEB Gümüşhâne Ücretli Öğretmenlik • Diyanet İşleri Başkanlığı Gümüşhâne İl Müftülüğü KYK'da Kuran Kursu Öğreticiliği

Tarih : 28/12/2020